CL. GAL.

DE CONSTITVTIONE ARTIS MEDICAE.

*

De partibus artis medicæ.

Introductio, ſeu medicus.

Ars medicinalis.

Omnia ad emendatiorum codicum fidem recognita.

IN VIRTVTE

ET FORTVNA.

LVGDVNI,

Apud Gulielmum Rouillium ſub ſcuto Veneto.

1552.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

GALENI DE CONSTITVTIONE ARTIS MEDICAE, AD PATROPHILVM,

*

VICTORE TRINCAVELIO INTERPRETE.

Argumentum libri.

Medicinæ omnes partes conſtituit ex finis præcognitione.

Quæ cauſa componendi huius libri.

CAPVT I.

QVONIAM mihi quidẽ, Patrophile, diuino quodam videris affectu præditus, dum omnia nõ ſine demõſtratione & methodo cupis addiſcere: decreui tuæ huic animi prõptitudini morem gerere, ſermonesq; illos qui te audiẽte his de rebus habiti ſunt, quæ non leuem tibi dubitationem affere-

bant,in commentarios redigere. Nam cur in hoc non deſcendam certamen?quum te videam viæ ad veritatem ducentis aliquòd iam eſſe aſſecutum principium, quam tamen præ illius tum ſublimitate & longitudine, tum etiam aſperitate ſolus conſequi non poſsis. Siquidem quamplurimos quotidie animaduerto quantumlibet inuitatos,non modo eò ſe conferre nolle: ſed pigritia potius torpentes ab illa auerti. Te autem contrà ac illi affectum eſſe video,qui, quum alij in hunc vſque diem ferè omnes ab ea diuertentes ad alias vias ſe conuertant,quaſi veritatem ex ſublimi quadã ſpecula perſpexeris, pulchritudinis illius ardenti ſtatim amore captus, nec iter detractes,nec ſoli eam prouinciam tibi committere audeas. Atqui ſi impræſentiarum veram artis medicæ conſtitutionem inuenire affectans animo diſcruciaris: mox (vt ego quidem arbitror) quum reſplendens veritatis lumen fueris intuitus, maiori longe afficieris deſiderio,nullam aliamviam hac, quam tu inueſtigas, præſtantiorem inueniens. te ſiquidem ad veritatem inueniendam quocunque te verteris, diuinitus eſſe affectum inſpicio. Itaque quum aures medicæ artis addiſcendæ cauſa quamplurimis adhibuiſſe affirmares,nunquam tamen vnde

de ſit opus demonſtratione methodoq; exordiri ex aliquo accepiſſe,atq; multo etiam minus quenquã inueniſſe,qui viam à principio in finem vſque perducentem mõſtrauerit:ego id quod cuperes oſtenſurum pollicitus ſum, ſi modo tantiſper ſuſtinere velles,donec hanc rationem in aliis etiam artibus prius exerceam. Tu vero nec ab ea inuitatione te alienum oſtẽdebas,nec alioquin tergiuerſari præ te ferebas, imo tibi gratius fore hoc quàm alio modo ad iſtud inſtitutum progredi affirmabas, ſi tamen me hoc etiam oſtenſurum profiterer, omnium inquam eandem eſſe methodum. Quod quum non modo aſſererem, verum & continuo in prima propoſita contemplatione monſtrarẽ:te præ illius veritate quaſi geſtientem conſpexi. Et quum multæ præterea aliæ,præſertim vero illæ quæ ex effectiuarum numero ſunt (eiuſce enim generis eſt & hæc quæ circa ſanitatem verſatur) eadem ratione pertractarentur:ſtatim te ad hanc quam ab initio aggreſſus fueras contuliſti. Ac vbi hic quoque animaduertiſti eandem methodum locum habere: ne hæc quæ à nobis expoſita fuerant è memoria laberentur, referri in commentarium efflagitaſti. Ego verò tuo hoc veritatis ſtudio allectus,duos confeci commentarios, alte-

rum in quo ſe prius exercuiſſe operæpretium fuerit illum qui artem aliquam aſſequi inſtituerit, id enim ibi monſtratur in quo omnes antiqui philoſophi cōſentiunt, quamlibet nimirum artem à finis notione ſuam habere conſtitutionem, qui ob magnitudinem in duos libros diſtinctus eſt: alterum vero quem in præſenti in manibus habemus, vbi oſtendimus methodum eandem quæ omnes alias artes, ipſam quoque conſtituiſſe medicinam. ſed nobis iam exordiendum eſt.

Quotuplices ſint artes, quodq́; ex finium varietate conſtituantur.

CAPVT II.

QVum artium aliæ quidem in ſola naturæ rerum earum contemplatione ſuum habent finem conſtitutum, quas ſibi conſiderandas propoſuere, ſicut arithmetica, aſtrologia, ac etiam naturalis ſcientia: aliæ edant præterea actiones nonnullas vt tamen nullum deinde habeant opificium oſtendere, quod, poſtquam agere deſierint, aliquo tempore maneat, vt ſaltatoria, & præconum ars: aliæ vero iſtis è contrario opificium inſuper aliquod habent quod oſtendant, quemadmodum ædifi

dificatoria, & ars fabrilis: nonnullæ nihil ipſæ quidem conficiunt, nauãt tamen operam ſtudentq; vt aliquid capiant & acquirant, veluti piſcatoria & quæ canibus feras inſectatur,& omnes tandem venatoriæ, & quum tu tibi medicam artem methodo conſtituere inſtitueris: id primum conſiderandum occurrit,in quonam illa ſit artium ordine, num è contemplatiuarum numero, an actiua potius, vel factiua vel acquiſitiua:nec id ipſum difficilem aut inquiſitionem aut inuentionem habet. Opus quippe eſt reuocare in memoriam quam ob rem huiuſcemodi artem aſſequi concupieris. & illud erat quod, quum hoc negocium aggrederemur, omnium primum ex te ſciſcitabar: mihique reſpondiſti, velle te homines, in primis qui corpore ſunt præter naturam affecto (ſi tamen fieri poſſit) in naturalem ſtatum reſtituere: ſin minus, ſaltem cognitionem aliquam comparare, qua diſcerni poſsint illi qui ſanari poſsint ab iis qui ſecus. Vnde dato à te noſtro huic ſermoni hoc principio, affirmaui ſtatim,his indicari, eam artem quam conſtituere affectas, ex effectiuarum eſſe numero: habet enim opificium aliquod, quod finita actione poſsis oſtendere. Sunt nempe & aliæ præterea artes quam plu-

rimæ effectrices, vt æraria, ſutoria, ars conſtruendarum nauium, fabrilis, figulina, pictoria, & tantus artium factiuarum inter mortales numerus, quantus nullius ferè alterius generis inuenitur. Quare iam operæpretium fuerit vt eam methodum, quam in iſtius modi artibus priori commentario didiciſti: ad illam in præſenti transferas quam conſtituere feſtinas. poſito hic quoque eodē principio quod in aliis ſtatutum eſt, finis inquam notione: quæ vnde petenda ſit, non erit forſitan ab re impræſentiarum oratione proſequi.

Quis medicinæ finis, & quo in genere artium ipſa ſit.

CAPVT III.

ITaque prima quæ in nobis ſuboritur cognitio, tum noſtrum ipſorum eſt, tum aliorum hominum, dum bene valent. Altera ab illa, eorundem quum morbis impliciti ſunt, vnde mox in nobis benevalendi deſiderium aſſurgit, & inſuper artem aliquam ſanitatis procuratricem conſtituendi. Vt autem bonam valetudinem efficere proponimus: ita ex factiuarum numero ea ars futura eſt quæ à nobis eſt conſtituenda. Deinde vero quum duplices ſint, vt monſtrauimus, factiuæ artes: hæc quam inueſtig

ſtigamus, in eis potius erit quæ rem factam corrigunt, quàm quæ aliquid quod prius non eſſet conficiant. Sunt enim artes nonnullæ quæ res ipſas conficiunt, ſicut ſutoria & textoria: aliæ labefactatas vitiatáſve reſarciunt, vt illæ, quæ veſtes corroſas aut dilaceratos calceos conſuunt. Nos verò iam oſtendimus fabricandarum quoque ædium artem eodẽ ſe habere modo: quippe quum nihilo minus in illa duo hæc reperiantur munia. Etenim & ædes quæ nũquam prius fuerint, erigit: & vitia earum quæ labefactatæ ſint, reſarcit. Oſtendimus præterea, neceſſarium fore artifici ad hæc vtraque peragenda munera, ædium particulas omnes nouiſſe, qua ſubſtantia conſtent, qua figura, qua magnitudine, quo numero, atq; etiam quam inuicem compoſitionem habeant. Quare illi quidem qui artem circa humanum corpus verſantem conſtituturus eſt (ſed eos primum qui de nominibus quotidie rixantur, rogatos velim, vt illam mihi medicinam in præſenti appellare permittant) ſanè neceſſarium erit illius partes omnes ſigillatim cognoſcere, quali (inquam) ſubſtantia, qua magnitudine, quali figura, quo numero præditæ ſint, quamq́ue inter ſeſe compoſitionem habeant. Atque veluti qui extructas iam ædes ſibi exacte

quales nam ſint cognoſcendas proponit, nunquam earum cognitionem niſi ex diſſolutione, reſolutionéve aſſequi poterit: ita nos corporis humani notitiam ex illius diſſectione conſequimur. Deus nanque & ipſa natura inſtar illius, qui ædes primum fabricatus eſt, partes prænoruut earum officiis pro exemplari vſi: nos vero illum qui extructam domum contemplatur imitamur. Cæterum niſi nos quoque aliquam diuinæ illi ſimilem (quoad tamen eius fieri poſsit) cognitionem attentauerimus: nunquam profectò diſcernemus, num omnia ad aliquem vſum ſint procreata, an etiam nonnulla etiam fruſtra (etenim vtrunque in opinionem cadere poteſt) & præterea quòd aliqua potius malo ſint. Imo ex illo capite ea prodit cognitio, quam nobis de optime conſtitutis corporibus cõparamus. Sed de his poſtea.

Quotuplices ſint partes & actiones, quarum dignotio eſt medico neceſſaria.

CAPVT IIII.

NImirum quum corpora quæ ſimilaria appellantur, ex diſſectione apprehenderimus, qua inquam formata ſint ratione, quanta magnitudine prædita, quotque ea

omn

omnia ſint,& quomodo coagmentata:compoſitorum pariter membrorum, quæ inſtrumentaria nonnunquam nominare ſolemus, ſcientiam aſſequemur. eiuſmodi crus eſt,eiuſmodi etiam manus,digitus, oculus, lingua, pulmones, iecur cæteráque omnia generis iſtius. Quo ſit deinde vt duplices partium actiones reperiantur:nam aliæ ſimplicium ſimilariúmque ſunt, aliæ compoſitarum & inſtrumẽtariarum.quippe quum & crus vniuerſum moueri videamus & ſigillatim omnes muſculos, ac etiã quòd muſculo quocunque per tranſuerſum reſecto, neceſſe ſit motum aliquẽ cruris illius inde deperire. Sed qui præterea illa quæ corpori quotidie eueniunt obſeruauerit: videbit facile ſi neruus qui in aliquem muſculum inſeritur, vulneretur, primum quidem expertem ſenſus motúſque muſculum reddi, mox verò & articulum qui inde mouebatur.
Quare nobis quoque artem hanc conſtituturis, neceſſarium fore arbitror, non modo partes & earum compoſitionem: verum & actiones cognoſcere. qua ſanè parte ab ædificatoribus differimus. Illi enim ſolas partes vnà cum earum compoſitione norunt, quum illæ omni actione vacuæ ſint: domus etenim animal non eſt: verùm ad nos pertinet ipſas etiam actiones

inue

inueſtigare. Proinde duplex quoque hic habemus exquirendi principium, actionis in quam ac particulæ: cognitionem actionis quidem, vtpote ratiocinari, meminiſſe, eligere: particulæ verò vt cerebri, medulæ ſpinæ, cordis. Quam ob rem actionũ omnium quas nouimus, particulas, & particularum omnium actiones inueſtigabimus: quæ inveſtigatio ſua nec ipſa methodo carebit, de hac tamẽ poſterius diſquiremus. At impræſentiarum id exactius exponamus quod nuper à nobis dictum eſt: duplicem eſſe vt particularum, ita etiam actionum naturã. Totius quidem cruris actio inceſſus eſt, qui fit dum articuli illius viciſsim nunc extenduntur, nunc inflectuntur: vt in ipſo ſtatim genu muſculi priores, qui patellam ſuis tendinibus ſupergreſsi oſsi tibię inſerũtur, ſimulatque tibiam attraxerint: crus extendunt, quod mox inflectatur, quum interiores idipſum etiam egerint. eodem pariter modo motus eduntur inflexis coxæ, pedíſve articulis, ac deinde diſtenſis. Itaque, quum muſculum quotienſcunque cute circumpoſita nudatur, apertè videamus ad ſuum quaſi caput & originem contrahi adducique: quando tamen neruus ad ipſum deſcendens ne moueri quidem ſenſili quopiã motu videtur: erit profectò neruus veluti via faculta-

tis

tis à cerebro prodeuntis. Cerebrum vero eſſe neruis omnibus huiuſcemodi facultatis originem principiúmve, inde perdiſcas: quòd ſecto quocunque neruo in ſupremis partibus, quæ cerebro continentes ſunt, actiones integræ ſeruantur: quum tamen omnes in inferioribus depereant. Verum non æquè deinde manifeſtum eſt, an ſit quæpiam pars alia, quæ ita illi, vt ipſum neruis, vires impertiatur: an potius ipſum vti fons earum ſit. Etenim hæc diſquiſitio ad animi pertinet principatum,

Inſtrumentalium & ſimilarium partium actiones, cruris, ac partium ad ipſum pertinentium exemplo.

CAP. V.

SEd reuertamur vnde diuertimus. Igitur inceſſus actio eſt totius cruris, cui tamen ex partibus omnibus, è quibus crus conſtat, muſculorum præeſt genus: oſſa nanque & cartilagines, adeps, glandulæ, arteriæ, cutis, venæ, membranæ & ligamenta, habent à muſculis motus initium. primum enim ab ipſis oſſa mouentur, mox cætera (quum hæc oſsibus in orbem

adhæ

adhæreant) vnà etiam cum ipſis mouentur. Quare motio pedis, actio eſt ad muſculum attinens: verum totius cruris actio non ita illius eſt: vt ſit etiam partium omnium, & ob id diximus duplex eſſe actionum genus: alterum primum ac maxime proprium, quum pariter omnes ſimplices partes agunt: alterum vero ex accidenti, aut ſecundario, vel non primo, aut quomodocunque appellare libeat, totius eſt inſtrumenti. Vt autem hoc à nobis ita conſtitutum eſt: reliquum erit deinde inquirere quibuſnam ſimplicium, quibus & inſtrumentariarũ partium actio conficiatur, ſumpto tamen ab inſtrumentariis, poſtea quã etiam cruris meminimus, noſtri ſermonis initio. Nempe niſi oſſa tot tantáque eſſent, & ea præterea figura, eóque ordine compoſita, nihil, me hercule, muſculorum motus poſſet perficere. ſiquidem ſit opus vt alterum os recipiat, alterum ſubingrediatur, & vt ligamenta ſint circum circa appoſita, quæ eorum connexum, ne delabantur, contineant. Ea vero nec ita dura ſint & intenta, vt motionibus propterea reluctentur, nec adeò etiam laxa, vt articulos vacillare ſinãt. Quo deinde fit, vt ſit neceſſe ipſa quoq; ligamẽta ſua cõſtare magnitudine, figura, numero & cõpoſitione. quia ſi maiora aut minora fuerint

rint,ſi plura vel pauciora quàm ſit opportunum, ſi in aliam figuram formata, ſi alij cuipiam loco inſerta: non erit amplius integra articulorum motio. Operæpretium autem erit in aliis etiam omnibus,non ſecus ac nos in oſsibus & ligamentis fecimus, de actione vſúque diſſerere. Quippe quia ſi nulla reperiatur pars, quæ otioſa ab omni prorſus tum actione tum vſu vacet: illa quidem, ſi fuerit præſtantiſsimè conſtructa quantum ad ſubſtantiam, quantitatem, figurámque & ordinem ſpectat: erit, vt eſt, ſeruanda. Si vero vitium aliquod contraxerit: in ſtatum meliorem ducenda. At hoc nequaquam feceris, niſi vniuſcuiuſque particulæ prius, vt actionem & vſum, ita conſtructionem noueris. Minime igitur nos, qui corporis morboſi ſalubríſque ſcientiam conſequi inſtituerimus, hæc pigeat exquirere.

Quatuor genera quibus compoſita corpora conſtant & labefactantur: ac de differentiis ſolutæ vnitatis.

CAP. VI.

SEd poſteaquã in huc locum deducta eſt oratio: opus erit huiuſcemodi methodi facultatem memoria repetere. Nemo porrò rei cuiuſpiam ſtructuram, vtpote domus

mus, vel nauis, vel ſcanni vnquam an vitioſa ſit, an omni prorſus vitio careat, perpendere poterit: niſi partes omnes ex quibus conſtat, optime ſcrutatus fuerit, animaduerterítque, quo numero, quàm magna, qua figura ſint, & quem ſitum teneant. In his enim omnium coagmentatorum corporum tum vitium, tum integritas poſita eſt: in quibus oſtenſum eſt omnes quoque domus nauíſque affectus conſiſtere, ſiquidem & vitium in eiſdem & integritas in magnitudine, inquam & forma, partium numero, & ſitu. at vero lecti non in iſtis. veſtimentorũ autem in aliis quibuſdam, & calciamẽtorũ in iiſdem. Itaque vitium atque integritas affectúſque omniũ inſtrumentariorũ corporũ quorum eſſentia eſt ex cõpoſitione, quatuor his generibus continetur. Verum enimuero ſi partes vnionis quoq; ex natura participes ſint, quintum hoc etiam genus his erit addendum corporibus: ita vt quod in his ſe præſtantiſsimè habuerit, ſit etiam optimas habiturum actiones: quod verò deterrimè, eas peſsimas habebit. quòd ſi vnio præterea alicunde diſſoluatur: non modo ea affectio culpa non carebit, ſed ſtatim erit morbus cenſendus. Genus autem iſtud nos, clarioris doctrinæ gratia, vnitatis diſſolutionem appel

appellemus: vt tamen nullam propterea dif ferentiam ponamus, ſi quis continui ſolutionem voluerit appellare. Sed hoc non eſt prætermittendum, huiuſce generis affectus ſimilares etiam partes eſſe participes: quum in oſſe & neruo carnéque & arteria & vena continuum vitietur, quotieſcunque punguntur, vel roduntur, vel ſecantur, vel lacerantur vel ſcinduntur, quanquam in oſſe quidem is affectus *κάταγμα*, hoc eſt fractura dicetur. in carnea vero muſculorum parte, ſi illis nimium diſtenſis accidat, *ῥῆγμα*, quaſi ſciſſuram dixeris appellatur: quemadmodum, quum ita diſtenduntur filamenta vt diſrumpantur, *σπάσμα*. Sed continui ſolutio in carne vulnus eſt, ſicuti in neruo ſciſsio, niſi quòd hoc non à diſtentione fit, ſed à ſectione. tamen ſi ab acuta ac tenui re infligatur vulnus, punctio vel punctura appellatur: ſi à graui, contuſio: quòd ſi ex corroſione habeat ortum, vt in oſſe, *τερηδὼν* id eſt caries, ita vlcus in aliis dicitur, non ſic autem, vt non liceat alio etiam modo nominare. Tot ergo taléſque in hoc quinto morborum genere, quum ſimplices particulas occupat: differentiæ erunt. inſtrumentariis autem (vt diximus) qua maxime parte corpóra genere diuerſa committuntur & coaleſcũt

ſæpe accidant: verum omnes ἀποσπάσματα, quaſi diuulſiones dicas, appellandæ ſunt. Sed ſi ſimilaris quæpiam particula in totum diſſecetur: affectio illa partim illius quæ facta eſt dicetur, partim totius inſtrumenti. quanuis nonnunquam huius non niſi ex accidenti dicenda ſit, vt quum vel muſculus vel aliqua alia eiuſmodi particula patitur: quandoque tamen etiam primum, vtpote quum ligamentum. Porrò vt nos in vno hoc morborum genere, quo partium continuitas vitiatur, in præſenti differentias perſecuti ſumus diſquirere: ita tu ſimili experiare ratione cætera quatuor genera. Alioquin enim me ſuperuacanee facturum crediderim, ſi eorum quæ exacte in libro de morborum differentiis pertractata ſunt, iterum in hoc commentario meminiſſe voluero.

Simplicis cuiuſque partis naturam noſcendam eſſe, vtrum ex ſemine, aut alimento & ſanguine conſtituta ſit. Item ſimpléxne ſit quæque pars quæ talis videtur, vel compoſita ex particulis quibuſdam & quomodo: proponuntur diuerſi compoſitionis modi & conditiones inuentori neceſſariæ.

CAP. VII.

AT interim non pigebit quod iam antea oſtenſum eſt nobis in memoriam reuocare, omnium inquam rerum quarum ſubſtantiæ ſpecies compoſitione conſtat, quatuor hæc vniuerſa genera, totius ſubſtantiæ cauſas eſſe, & vitiatæ præterea integræúe ipſarum figuræ. Deinde vero neceſſe eſſe illum, qui idoneus futurus eſt tam ad earum virtutes cognoſcendas, quàm earundem vitia emendanda, naturæ cuiuſlibet ſimplicis particulæ prius eſſe peritum. Iam enim ſicut ad artificem, quum domus alicuius lateres vel tegulæ, ſiue crudæ modo ſint, ſiue coctæ, aliquid paſſæ ſunt incommodi, callere pertinet quo modo aliæ illis ſimiles conficiendæ ſint, atque etiam quo illæ quæ vitium contraxerunt, inde ſint eximendæ, integræque in priorum locum reſtituendæ: Ita neceſſum habet is qui artem conſtituturus eſt, quæ curam gerat humani corporis, præterea noſſe, poſsit ne pars quæpiam in alterius locum reſtitui, vel ſecus. Quandoquidem ſi malè affectam carnem reſecueris, facile aliam poteris reficere. Secus autem ſi neruus vel ligamentum excidatur: neque enim alia reſarcies qualia erant priora. quum illa ex ſanguine, hęc verò ex ſemine ortum habeant. Et os quoque

in his eſt, quæ per primam efformationem conſtructa ſunt: aliquid tamen habet ſimilis cuiuſdam naturæ quod in eius locum ſuffici poſsit. Sed hæc quidem hoc in loco obiter & exempli potius gratia deprompſimus: quæ tamen eſſe ab artis conſtitutore diligenter exquirenda ipſamet ratio præcipit, & nos iam inuentionis eorum principia deſcripſimus. quippe qui hæc ad primam animantis generationem remiſerimus, ac etiam conſuluerimus inueſtigandum eſſe quænam ſuum ex ſemine ortum habeant, & quæ ab alimentis continenter gignantur. Atque adeò longe etiam magis methodus non modo nos exhortatur, ſed cogit ad inquirendum, vtrum vnaquæque pars, de his inquam quæ ſimplices ſimilaréſque videntur, vnum ſit, an potius ex pluribus conſtituta: & præterea quis ſit earum compoſitionis modus. Nam & hæ omni dubio procul eadem ratione qua & inſtrumentariæ appellatæ, pro magnitudine, figura, numero & ſitu eorum ex quibus conſtitutæ ſunt, ſuam ſortientur integritatem & vitium, ſi ſimilem quidem etiam habeant generationis modum. Quòd ſi res non ita ſe habeat, ſed magis inſtar illius medicamenti, quod tetrapharmacum dicitur, totis illis per to-

ta mi

ta mixtis ſint confectæ:alia tibi via erit ad inuentionem integritatis, vitiíque, & earum etiam morbi. Sicuti(vt ego quidem arbitror) ſi ex exquiſita partium iuxta ſe inuicem appoſitione potius, quàm ex earundem temperatura perinde ac medicamentum illud aridum, cephalicum, quaſi capitale dixeris, appellatum, ſua ſit ipſis vnitas. pro hac etiam ratione cum integritas & vitium, tum morbi inquirendi erunt, qui generationi ipſius rei ſint congruentes. At ſi ex pluribus quidem, illis tamen nequaquam ſpecie diſsidentibus, ſed magis vniuerſis ſimilibus eſſent conſtitutæ, quemadmodum ſi ædes quæpiam forte ex ſolis forent aut lapidibus aut lateribus conſtructæ: tunc in ſola ſimilarium partium ſtructura, integritatem vitiáque & morbos præterea generationi iſtarum rerum peculiares inuenias. Verùm, vt ratio ipſa nos docet, ex neceſsitate alterum ex his quæ propoſita ſunt in ſimilaribus iſtis corporibus reperiri:ita quódnam ex his verius ſit, diligentem exigit diſquiſitionem. Etenim videmus & ipſos Philoſophos ſicuti ex Medicis nonnullos, qui in hanc quæſtionem inciderunt, inter ſeſe magis eſſe diſsidentes, quàm medicos, & inde (vt mihi quidem videtur) factum eſt

quòd medicorum complures ab ea ſe cõtinuerint: partim enim quod inuenire ſe poſſe quod quærerent diffidant, partim quod non modo inueniri non poſſe credant, verũ etiam quòd eſſe inutilem arbitrentur, illã omittunt. Ego verò quòd ea minime ſit illi inutilis, qui artem methodo potius quàm experientia velit conſtituere: iam ſatis conſtare puto: ſed quod præterea ſit etiam poſſibilis mox diſſeremus, quum aliqua, inter nos prius diſcuſſerimus. Nempe ſi mihi fidem aliquam præſtas, vt ſanè præſtas, qui me nihil vnquam ad hominum gloriã, ſed ad veritatem omnia ſemper feciſſe inſpexeris: nihil eſt quod philoſophorũ aut medicorum multitudine inter ſe diſsidentium deterrearis. Quoniam ſi illi ea omnia vnde veritatis cognitio petenda eſt, probe tenuiſſent, nec tamen ab ipſis eſſet præterea reperta: merito vtiq; eſſet de eius inuentione fortaſsis deſperandũ. At quũ illos quidem aliquibus caruiſſe, vt ipſi quoq; fatentur, ſatis cõſtet reliqua an habuerint in dubio ſit: nos vero quòd ea omnia tenere nobis ipſis ſumus conſcij, audacter à nobis adeunda eſt hęc quæſtio. Sed quotnam ea ſunt quę conuenire opus eſt, vt quodcunque quis inquiſierit, quódque verum ſit inueniat, vel ſi minus, ſaltem nõ omnino de inuentione deſ

deſperet? nimirum ſeptem. Primum, natura perſpicax, vt edoctus, facile quancunque rationalem diſciplinam conſequatur: Alterũ, educatio exercitatioq́ue à teneris annis in primis diſciplinis, in primis vero operępretium fecerit, ſi iuxta Platonis præceptum, ſe in geometria & arithmetica exercuerit. Ad hæc tertium, quibuſq; optimis ſua tempeſtate habitis pręceptoribus ſe auditorem præſtitiſſe. Quartum, laboris eò eſſe patiẽtiſsimum: vt diu noctuq́ue nihil commentetur aliud quàm quæ ad diſciplinas ſpectant. Quintum, quòd paucisſimis datum eſt veritatis amore eſſe captum: ſolóq; illius ſtudio, toto vitæ curriculo teneri, cæteris omnibus neglectis quæ à quã plurimis aliorum multifieri ſolent. Sextum, aliquã præterea methodum, qua verum à falſo diſcernatur, didiciſſe. Neque enim ad eorum inuentionem quæ inquirenda nobis propoſita ſunt, ſatis fuerit veritatis deſiderio affici: niſi etiam viam aliquam eam inueniendi expeditam habeat. Septimum inſuper, eam methodum ita iugi exercitio tritam habere: vt non modo norit, ſed vti etiam valeat. Porrò ſi oratores qui in arte longe minori verſantur, non ſibi ſatis eſſe methodum nouiſſe putant, niſi illam aſsidua exercitatione per totam coluerint ætatem: qua-

to minus iis qui magna adeò ſectantur, methodum didiciſſe ſufficiet. Itaq; ſi vel vnum horum quę recenſuimus in illo deſideretur, qui ad viam veritatis introducendus eſt, nõ erit admodum ſperandum illum poſſe ſui voti fieri compotem. Si vero omnia cumulata adſint, quid deinde vetat quò minus veritatem bona etiam ſpe exquiramus?

Quòd plura vno ſint elementa, & quòd non vacant alteratione.

CAPVT VIII.

PRopoſueramus igitur & hoc ipſum mox inueſtigare, ſi quemadmodũ vniuerſas corporis partes ad eas vſque quę ſenſuum iudicio ſimpliciſsimæ ſunt, ex diſſectione cognouimus: ita etiam illas quæ natura primæ ſimpliciſsimæq́ue ſunt, quales vtiq; ſint inuenire poſsimus, vt tamen non omnes ſigillatim, ſed vnam tantum in aliorum exemplum oratione proſequamur. Propoſita ergo carne, primum quidem hoc diſquiramus, an ſpecie vnum ſit id elementum ex quo ipſa procreata eſt: nam neque malum fore putarim, ſi primam ſimpliciſſimámq; in ea particulam hoc nomine appellauerim: deinde verò ſi ſecus videatur, an multa: mox quot ea ſint, & quę & quem habeant compoſitionis modum. Profectò ſi

caro

caro quum vel ſecatur, vel nimis calefit, dolet: fieri nequit vt vnum ſpecie elementum habeat, vt Epicurus atomum, hoc eſt indiuiduum corpuſculum putauit. Nam vel ex hoc capite maxime poteſt liquere, id quod vnum ſpecie eſt, non poſſe tale elementum eſſe. ſiquidem nulla atomus ipſa per ſe natura calida eſt vel frigida, atque longe etiã minus alba vel nigra. Sed cur in his nimis immoror, ſermonémque dum minutiſsima quæque perſequor, in longum protraho? nulla enim penitus qualitate iſtæ atomi (vt ſui quoq; autores teſtantur) præditæ. de his loquor qualitatibus quæ per tota corpora videntur permeare. quoniam ea quidẽ qualitas quæ ex figura eſt, illis omnibus non deeſt, & prǫterea renitentia pondúſque. Sed nihil, quantum ad noſtrum quidem attinet inſtitutum referre puto: ſi hæ vel qualitates vel alio quopiam nomine appellantur. quum illis hæc omnia quæ dicta ſunt inſint, nec ſpecie illa differant, ſicut & ſimilaritates, omœomerias græci dicunt, apud eos qui ipſas poſuere, vel quatuor elementa apud eorum authores. Inquit ergo Hippocrates, Ego vero ſtatuo quod ſi vnum ſit homo, neutiquam dolebit: & ſanè rectiſsime ait, quippe quia in alterum nequit mutari ſi vnum eſt: quum nihil præterea re-

linquatur in quod mutari poſsit. Quòd ſi eſt mutationis:erit quoque alterationis expers,atque etiam impatibile,ſed quod impatibile eſt,nulli eſt dolori expoſitum.Porrò ex prædictis pronunciatis hæc colligitur concluſio,vnum eſſe impatibile.Mox vero aliam interrogabimus rationem in hunc modum.Si elementum eſſet ſpecie vnum: nihil vnquam in rerum vniuerſitate doleret.at dolet:igitur elementum non eſt vnũ. Sed quoniam de carne propoſueramus ſermonem habere, de ea rationem inſtituamus.Si carnis elementum eſſet ſpecie vnũ: nunquam illa doleret.dolet autem : igitur elementum carnis non eſt ſpecie vnum. Poterimus tamen hanc rationem alio etiam interrogare modo.Si impatibile eſſet elementum carnis:non doleret.ſed dolet: ergo non eſt impatibile. Nihilo etiam minus ratio hæc,ſi quis plura poſuerit elementa quæ alterationis expertia ſint, ad ea pariter adaptari poterit. Si impatibilia ſint carnis elementa, minime dolebit:quum autem doleat,non ſunt ergo impatibilia elementa carnis. Quare prior quidem ratio eorum decretum ſubuertit qui aut atomos,aut incompactilia,aut minima quædam ſubiiciunt elementa. Altera vero tum eorum qui ſimilaritates (vt

ita dicam)introducunt,tum ipſius Empedoclis ſententiam tollit.qui & ipſe ex quatuor elementis, quæ tamen mutuo inter ſe nequeant tranſmutari, corpora conſtituit. Iam ergo ſi huic rationi animum adhibuiſti: pars vel maxima eorum quæ quærebantur, citius etiam quàm ſperares inuenta eſt: Etenim eſt monſtratum carnis elementa oportere eſſe impatibilia. proinde non amplius illi, qui in illa impatibilium corporum compoſitione, quæ ipſi naturæ rerum omnium eſſe elementa ſtatuunt, dolorem exoriri poſſe autumant:ex ratione inſtitutum ſuum defendere poterunt, quum nec intelligentia capiat, nec vlla ſenſilia conſentiant, quòd impatibile doleat. Nimirum ſi duos digitos ſimul committas, móxque iterum eos diſiungas, nec illorum conuentus, neque diductio aliquem excitabit dolorem: vt enim aliquid dolet, ita & patitur. Quod verò contiguum tantummodo eſt, non patitur: ſiquidem pati ab his duobus prodit, ab alteratione per tota, & ex continui diſſolutione. Itaque quando nec conuentus, nec ſeparatio corporibus vel manifeſto patibilibus vllum affert dolorem: minus profectò afferet impatibilibus. Sed nec incompactile illud

Aſcle

Aſclepiadis, quod ἄναρμον græcè appellat, frangendo dolebit, ſi modo fragile ſit: vtpote quia ſenſu caret. Proinde nihil hoc ex eo quòd patiatur, magis habet vt ſentiat, quàm os, cartilago, axungia, vel capilli: omnia enim hæc quanuis patiantur, minimè tamen dolent, quia ſenſu vacua ſunt. Igitur quodcunque in dolore futurum eſt, neceſſe habet vt cum patiendi, tum ſentiendi facultate præditum ſit. nulla tamen propterea neceſsitas cogit, illud quod ſentit, ex illis conſtare primis quæ ipſa etiam vim habeant ſentiendi: nam ſatis erit ſi ex patibilibus ſit. dum enim patientur & alterabuntur, poterit aliquam vim ſentiendi aſſequi: quum innumeræ eſſe poſsint elementorum alterationes & temperaturæ, vnde mox innumeræ particularium corporum poterunt oriri proprietates, vt nullum deinde videatur abſurdum, ſi aliqua euadant ſenſus expertia, alia vero illius capacia, atque horum nonnulla id magis conſequuntur, nonnulla minus. Iam ergo elementa eſſe plura vno, & ea conſtare natura, vt alterari poſsint: ſatis lucidè monſtratum eſt illis nimirum, qui (vt nuper diximus) ea omnia in promptu habent, quæ hominem idoneum ad quampiam rem ſcientia comprehendendam reddunt. Nam alios qui

ad

ad id ſtupiditatis deuenere,vt nunquam vel ipſi inquirere ſi aliqua ſit demõſtrandi methodus,vel ab aliis addiſcere,& minus etiã in ea ſe exercere voluerint:ne admittendos quidem ad hos ſermones cenſeo.Hęc enim à nobis inueniendæ potius veritatis ſtudio inſtituta eſt diſputatio, quàm vt cum aliquo aut contenderemus aut vinceremus. Quòd ſi quis cuperet præterea rudes iſtorum opiniones redarguere:librum ad hæc habebit à nobis editum,vbi de elementis iuxta ſententiam Hippocratis diſputauimus.

Quatuor eſſe primas qualitates & prima corporum elementa.

CAP. IX.

SEd rurſùm ad inſtitutum noſtrum reuertamur,vt illi tandem finem imponamus.Poſteaquam elementum alterationis per totum capax eſt:mox diſquirendum eſt quot ſint elementa, vt tamen hic quoque noſtro ſermoni principium à rebus euidẽtibus conſtituamus.Porrò neceſſe eſt,vt illa quæ rem quampiam alterant,primum quidem illud contingant quod ab eis alterandum eſt, ac ita mox illud tandem immutent.Hoc ſenſus ipſe docet,hoc ipſa rerum natura monſtrat. Neque enim animo capi

poteſt

poteſt ab hac in hoc loco accenſa flamma poſſe ea quæ in Aegypto ſunt, alterari: ſed ſi id quod tranſmutat aliquid, illud tangendo alterat: neceſſe etiam habet, vt per aliquas tactiles qualitates hoc agat. At quid eſt deinde quod vetat quin eas omnes examinemus? Sanè acutum ſecat id cui occurrit, nequaquam tamen ipſius ſubſtantiã alterat, quemadmodum & graue, quod & ipſum contundit, vt nullam tamen in vniuerſam rei patientis ſubſtantiam inducat tranſmutationem. neque durities eam vim habet, vt poſsit rem vicinã in aliam mutare ſpeciem. Calor autem & frigus totam proximę rei ſubſtantiam alterare poſſunt. ſimili etiam modo humiditas & ſiccitas, quamuis hæ non æquè cito ac priores, attamen & ipſę tandem ſubiecta tranſmutant. An ne igitur & aliam quampiam præterea qualitatem habemus, quæ alterandi vim contineat? an potius earum vniuerſa multitudo his ipſis comprehenditur, ita vt ſolæ iſtæ iam dictæ & haberi mereantur & dici actiuæ qualitates. & ex eis quàm maxime prima oppoſitio. in hac vero in primis calor: habet enim præ cæteris omnibus qualitatibus vim in agendo maximã. mox autem frigus: deinde humiditas & ſiccitas. præter has nulla alia reperitur qualitas, quæ res qui

quibus occurrit per totũ poſsit alterare. Nã ſi quid rẽ aliquam aut diuellat, aut tundat, aut pungat, aut ſecet: id ſanè aliquid facit; tamen illa eius alteratio non ita per totam rei ſubſtantiam permeat: vt in aliam ſubſtantiæ ſpeciem rem immutare poſsit, ſicut illam poteſt in plura partiri. Vnde ſi niuem ad minima vſque ſecueris, nix quidem ſeruabitur: ſed ſimul ac calefiet, ſtatim deſinet amplius nix eſſe, vtpotè quæ ex aqua refrigerata, non èx ea in vnum coacta, ortum habuerit. hoc enim magis ad ſubſtantiæ accrementum attinet, illud vero ad generationem. Etenim diuiſio contrariorum in particulas paruas, ſubſtantiæ eſt imminutio: calefactio, alterius eſt ſubſtantiæ generatio, priori forma mutata. Quapropter quæcunque corpora has ſibi qualitates primum vendicauerint, erunt etiam cum aliorum corporum omnium, tum carnis elementa. Sunt autem hæc terra & aqua & aër & ignis. Atque omnes philoſophi, quicunque demonſtrationem non tergiuerſantur, hæc eſſe eorum omnium quæ generentur, & intereant elementa autumant. necnon & ea ſeſe mutuo tranſmutare, & habere quoque ſubiectum quoddam horum omnium commune. Verùm non eſt de his à nobis nunc inſtitutus ſermo, ſed de eo potius,

tius,quòd nõ ſit opus vt quiſq; eorum multitudine deterreatur qui à veritate aberrant,& quòd potius illi fides præſtanda ſit, qui demonſtrationem tenet,& præterea vt illi qui ne nouerunt quidem demonſtrationis eſſentiam,ſicuti de ſeipſis nonnulli eorum qui ſe philoſophos appellant,fatentur, nihil decernere audeant:quum hoc abſimile non ſit,ac ſi quis vellet addiſcere qua ratione oporteat defectus ſolis præuidere,anteaquàm circa numeros & lineas ſe exerceat:Profectò huiuſcemodi homines, perinde ac voragines,fugiendi ſunt:quippe qui eos quibus cum verſantur aut ſecũ rapiant, aut ſaltem contaminent, præterquàm eos qui in logica diſciplina quantum ſatis ſit, exercitati ſunt.proindéque ſi cuipiam alteri,huic quàm maxime diſciplinæ nauanda eſt opera.

Similaria corpora eorúmque temperamenta,itémque ſanitatem & ægritudinem ex quatuor elementis exoriri.

CAP. X.

SEd quoniã hæc,vt ſanè compertum habeo,non plurimum ad rem faciunt:ideo reuertamur ad propoſitum noſtrum.Nimirum ex quatuor elementis ſimul contemperatis corpus vnum ſimilare gignitur, quod

quod pro varia temperamenti ratione, aut particeps ſenſus, aut illius expers euadit. & pariter in vtroque iſtorum genere differentiæ omnes particulatim differentiam temperamenti ſequuntur. Ex ipſius itaque proprietate hoc quidem os efficitur, illud caro, alterum arteria, alterum neruus. Sed & ſigillatim vniuſcuiuſque proprietas ſuum ex temperamenti proprietate habet eſſe. ſiccior enim & calidior eſt leonis caro: ouis humidior & frigidior: inter vtranque autem humana media eſt. ſed in hominibus quoque Dionis (exempli gratia) calidior & humidior eſt quàm Philonis. Vnde corporum ſimilarium differentiæ, quæ ſimplices quidem ſint, tot ſunt, quot elementa: calidiores quippe & frigidiores & humidiores & ſicciores. totidem vero compoſitæ, vt quæ ſimul frigidiores & humidiores ſunt, quæque calidiores & humidiores, & præter has alia tertia ſiccior & calidior: & quarto deinde loco quæ ſiccior & frigidior, vt tamen præterea ſit etiam illa quæ temperatiſſima eſt, & harum omnium prima. Sed de his abunde in libris de temperaturis pertractauimus. Reliquũ autem erit, poſteaquam inuentum eſt, ſimilarium integritatem & vitium ex elementorũ eſſe tum moderatione, tum immoderatione: vt in-

quiramus quo modo ab eorum vitio morbus ſit diſtinguendus. Hæc verò diſtinctio ſuum à rei vtriuſque notione, iuxta ea quæ in libro de demonſtratione oſtenſa ſunt, exordium habitura eſt. Sed quæ tãdem eſt ſalubris, quæ etiam morboſæ corporis conſtitutionis notio? Porrò ſalubris conſtitutio corporis actiones ſibi ex natura debitas inoffenſas habet: morboſa, offenſas. & proinde ſi quis ſanus quidem ſit, altero tamen, qui itidem proſpera fruatur valetudine, actiones habeat imbecilliores: erit ſanè is illo intemperantior, nec dum tamen ægrotat. Itaque inter ſalubres vniuerſos habitus vnus erit temperatiſsimus, octo vero intemperati. at inter morbos, nullum inuenias temperatum, quia omnes intẽperati ſunt: eundem tamen numerum complent quem ſalubris intemperaturæ. Quòd ſi aliquis accedat, qui aſſentiri nolit aliquos temperatos, aliquos etiam intemperatos in ſanis ponendos eſſe: cogetur ille è duobus decretis alterum ſtatuere, aut omnes vſquequaq; ægrotare, aut omnium eandem eſſe temperiem, virorum, mulierum puerorum, vigentium, ſenum, pugilum, priuatorum, operariorum, otioſorum, valentium, imbecillium. vtrunque vero abſurdum eſt. Quare tertio loco neceſſarium erit, ſanitatem eam

hab

habere latitudinem: vt poſsit quamplures ſalubrium corporum differentias,pro pluris minorísve ratione,cōplecti. Quod non modo hic,ſed in aliis etiam omnibus facile reperies. Domus quippe & nauis, lectus & arca,& veſtis atque calceus,currúsque nunc melius nunc deterius,quantum ad ſtructuram pertinet,ſe habent, priuſquam ægrotent:vt nobis tandem ſit ſubiiciendum tres in omnibus rebus reperiri corporum ſtatus,optimum, deprauatum, & morboſum. Optimus vnicus eſt.abſolutiſsimum enim nihil deterioris in ſe admittit.Reliquorum duorum multitudo nullo poteſt numero definiri:ſed eorum differentiæ à pluri minorive ortum habent.

Epilogus eorum quæ de medicinæ conſtitutione hactenus oſtenſa ſunt.

CAPVT XI.

POſteaquam autem hac noſtra oratione hucuſque peruentum eſt,hic illam interpungamus,atque ea quæ hactenus dicta ſunt, per capita reſumamus. Sic enim facile quid ex propoſita quæſtione repertum ſit,quídve præterea reperiendum ſuperſit,agnoſcemus.Propoſitum erat artem ſanitatis effectricem conſtituere, quæ tamen nō ita ſe habet vt ars ædificatoria quæ

domum extruit,ſed vt ea quæ aliquam illius partem labefactatam inſtaurat:quãuis neque in hoc etiam ſint vſquequaque ſimiles.Imo hoc ipſum erat quod quærebamus inuenire,quatenus inquam poſsit is quī artem ſanitatis effectricem tractat, in corrigendis corporum vitiis,eſſe ædificatori aſſimilis.Quum autem ad omnia hæc ſit apprime neceſſarium illius corporis naturam prænouiſſe, cuius vitiis ars mederi ſtudet: ideo nos idipſum in quæſtionẽ vocauimus. Sed vbi inuenerimus quòd actiones & conſtitutiones quæ ex natura ipſis attribuũtur particulis,ſint illæ quibus ſimulac male afficiũtur,omnis debetur ratio tam cuſtodiæ quàm curationis: quæremus deinde, quot compleatur id quod ſecundum naturã eſt. Sed mox reperto quòd inſtrumentariarũ quidem partium ſubſtantia,ex ſimplicium quæ in illis ſunt,ſimplicium vero, ex quatuor elementorum cõpoſitione conſtat: de vtrorumq; morbis diſquiſitionem inſtituemus,vt iam oratio noſtra ſalubrium corporum atq; etiam morboſorum notitiam ferè pepererit, non tamen eam vniuerſam: ſed magis aliquam illius ſpeciem, & veluti exemplum quoddam. Totam vero tam ſalubrium quàm morboſorum corporũ ſcientiæ ſubſtantiam aſſequemur, quũ ipſas ſpecies

cies ad materias adaptauerimus. Nam neq; medico ſatis eſt noſſe vnamquāq; particulam gigni ex calido, frigido, humido, & ſicco ſimul temperatis: niſi etiam ſpeciatim quodnam ſit oſsium temperamentū, quale carnis, aut nerui, aut venæ, aut arteriæ, & aliarum tandem quarūcunq; partium ſimpliciū fuerit perſcrutatus. & pariter quoque quænam ſit partium inſtrumentariarum compoſitio, vtpote, manus, cruris, iecinoris, thoracis, pulmonum, cordis & cerebri. Vbi pari paſſu haud ſufficiet morborum genera differentiasq́ue callere: niſi norit etiam qua ratione ſingulis illa partibus accidant. Quod vt fecerimus: non ex ſpecie aliqua, ſed ex ipſa vniuerſa rei ſubſtantia, quam ex his vtriſq; confici monſtrauimus, ſpecie inquam & illius ſuſceptrice materia, ſciētiam comparatam habebimus. Iam autem ſupereſt vt quomodo quis morbos curet, quo etiam ſanitatem tueatur exquiramus. Verum quia hæc ſunt à nobis affatim in duobus libris pertractata, curandi nimirum methodo, & ſalubrium libro: ſatis erit eorum eatenus ſolum meminiſſe, quatenus poſsint ipſam methodum aperire.

Quibus præceptis medendi methodus conſtituatur.

CAPVT XII.

ITaque medendi methodus ex ipſo cum ſanorum tum ægrorum corporum affectu ſuum habet principium. Quum enim id quod excellenter ſanum eſt, ſit modo illud ſimilare, vel inſtrumentarium, omni ex parte moderatum exiſtat, ægrum vero immoderatum: ſiquidem morbus immoderatio quædam eſt: aduertendum eſt in primis quænam ea ſit illius immoderatio. quippe neceſſarium eſt aliam inueniri immoderationem huic contrariam, quæ in ſimilarium ſimpliciumq; corporum habitu qualitas eſt: in inſtrumentariorum vero, ſi morboſa quidem immoderatio circa magnitudinem conſtiterit, erit altera huic contraria magnitudo: ſi vero in figura: figura iſti contraria, & eodem modo numerus ſe habebit & ſitus. Vnde reditus ex immoderatione ad temperiem in omnibus erit ab immoderatione contraria: vt tandem ſit neceſſe id quod præter naturam affectum eſt, dum ad naturalem ſtatum redit: illam eandem quaſi viam incedere, quam prius confecerat, præterquàm quòd ordine contrario. Sed ſi contrario ordine: per contraria igitur

tur præſenti affectui erit illi reditus. Et proinde is erit omnium curandorum morborum communiſsimus generaliſsimusq́; ſcopus: contrarium inquam, quēadmodum & ab Hippocrate ſuo loco traditum eſt, Contraria contrariis remedio eſſe, & particularibus, particularia contraria. Calido enim morbo, frigidum, & frigido calidum: ita etiam ſicco quod humectat, humido quod exiccat. & in ſimilaribus quidem res ſe habet hoc modo. In inſtrumentariis autem, oportet in vnoquoq; prædictorum quatuor generum morboſę immoderationi eouſque contrariam adhibere: donec ad moderationem naturalemq́; ſtatum fuerit peruentum. vt ſi caro præterquam naturæ ratio expoſcat vlceri accreuerit: nō id quod carnem generet, aut alat, ſed quod detrahat, imminuat, erodat, corrumpatq́; adminiſtrare expedit: ſicut ea quæ carnem gignant, quotieſcunque cauum vlcus parti cuipiam acciderit. vtroque tamen tantiſper vtendum, vt quum primum fuerit ad moderatum deuentum: ſtatim deſiſtamus, priuſquam in contrarium tranſitus fiat. Nam dum ſuperexcreſcentem carnem detrahis, niſi ſimulac mediocritatem attigeris, perſtiteris: partem illam cauā reddes. vt etiam dum cauum reficis, niſi in mediocritate te

cõtineas,caro nimis excreſcet. Nempe hoc morborum genus , quo partes in maioris minorísve exceſſum vertuntur:per contraria, vt diximus,emendatur. in altero vero genere,in quo naturalis formæ modus exceditur,quum id plures pro partium ratione habeat differentias: earum vnicuique ſuum erit contrarium ſigillatim inueniendum. quemadmodum ſi pars quæpiam magis quàm ſibi debeatur,curua fuerit:in contrarium impellendo premendoque, reducenda erit. Quòd ſi intro compreſſa ſit,& facta veluti ſima:extrorſum,vt naſum ſolemus, reflectenda eſt. Item quæ leuia facta ſunt,quum tamen aſpera eſſe deberent: exaſperanda,ſicut aſpera læuiganda. Sed & illa quæ concauitates,vel meatus,vel omnino foramina,aut maiora quàm par ſit, aut minora,aut exinanita plus æquo , aut pleniora,aut lentis craſsisq; ſuccis obſtructa habuerint, omnia hæc pariter ad contraria quoad mediocritatem attigerint , deducere expedit. Quippe ea etiam quæ in ſitu extra naturalem ſtatum exierint,è contrario in priſtinum & naturalem modum reuertentur:ita vt quæ in anteriorem partem prominent,retrorſum:& quod in poſteriorem , ad anteriora repellatur. atque eodem modo in reliquis duabus oppoſitionibus,

nibus,dextrum inquam & ſiniſtrum, ſurſum & deorſum. Quum autem, corrupto numero ex natura partibus debito,vniuerſum inſtrumentum in morbum illabitur: nouiſſe oportet idipſum vel exceſſum in quanto importare vel defectum, ſicut nuper in magnitudinis permutatione diximus.proinde illius curatio,vt etiam in illa, aut per ablationem fit, aut per additionem.tamen eo differunt,quòd in hoc morbi genere particula nonnunquam integra, in illo vero portio quæpiam alicuius particulæ aut amputanda eſt aut adiicienda. Cæterum cōſiderandum eſt præterea, non modo in hoc,ſed in aliis quoque omnibus generibus, num habeamus facultatem ea quæ ex indicatione ſe offerunt, perficiendi:ſi quidem forma,morbi curationis duntaxat modum indicat,id autem fieri poſsit nécne,alioquin non indicat. quum hoc in omnibus factiuis artibus non ex rei faciendæ notione depromatur:ſed potius ex potentia vel impotentia cauſæ effectricis, itemque ex copia aut indigentia materiæ. Nimirum eædem res à nonnullis poſſunt, ab aliis nequeunt conficì:atque etiam poſſunt nonnunquam, & nonnunquam nequeunt.etenim eorum omnium quæ corpori proſunt,in cauſa cum ipſa eſt natura,

tum medicus: quædam tamen medicus, quædam etiam natura præſtare nequit. Os nimirum ita perfractum vt de ſuo loco partes decedant, membrumq; diſtortum reddatur, haud poteſt natura corrigere & conformare, ſicut poteſt medicus: qui item poteſt luxatum reponere, quod pariter naturæ negatum eſt. Sed natura vlcus cauum poteſt carne implere: medicus vero nequaquam, quemadmodũ quæ ſemicocta ſunt, aut etiam cruda concoquere. attamen medici miniſterium naturæ poteſt ex vſu eſſe ad hæc peragenda: ſi quidem illi eſt auxilio, dũ adhibitis, purgantibus medicamentis, vlcus purum reddit, & illis quæ egent concoctione ea offert, quæ moderate calefaciant. Verum enimuero & ipſa natura nonnulla à ſe primum confecta, denuo non valet reficere, vtpote venam, arteriam, ligamentum, neruum, & alia quæ in eodem ſunt ordine.

Qua ratione quædam à natura, quædam à medico reſtituantur.

CAPVT XIII.

ITaque primum ad medendi methodum pertinet, reperire (vt à nobis dictum eſt) communem omniũ ſcopum, contraria contrariis eſſe remedio. mox ſua ad vnumquodque genus aptare cõtraria. tertio conſiderar

ſiderare quando tum nos tum natura, ſcopo, quem indicatio inſinuat, poſsit ſatisfacere: item quando aut omnino, aut aliquo tempore, aut ex aliqua parte id fieri nequeat. Nec erit hæc inter minimas naturalis contemplationis partes recenſenda: imo opus erit illum qui ſibi, in illis quæ facienda ſunt quid queat, quídve nequeat inuenire propoſuerit, in ea eſſe probe exercitatum. Nos vero ad hanc rem explicandam duos dicauimus libros: alterum de animantis generatione, in quo vt ex ſemine & menſtruo ſanguine fœtus ſuum habeat ortum, diſſeruimus: alterum de naturalibus facultatibus. Nempe ſi ſeminis naturam contemplatus fueris, ita tamẽ, vt tuam contemplationẽ methodo demõſtratiuæ ſubiicias: eadẽ tibi videbuntur, quæ à nobis monſtrata ſunt, quàm plures nimirum partes in fœtu, à formatrice facultate, ſeminis ſubſtãtia pro materia vſa, effici. quod vbi cõſecutus fueris: nõ miraberis amplius, quod natura iterum hæc ipſa non valeat mox reficere. Quũ vero in libro de facultatibus naturalibus, eorũ quæ procreata ſunt diſpẽſationem fueris intuitus: inuenias facile, quæ natura vel per ſe poſsit, vel etiam ope medici, quæ præterea nequeat, ea maxime parte vbi de facultate cauſarũ, quæ opifices ſunt,

egimus,ac etiã de eorum ſubſtantia que ab illis eduntur. Ibi enim quicquid poſsit fieri, quídve non poſsit inuenies. vtpote ſi deperdatur cartilago, poſsit ne rurſus in locũ illius alia refici cartilago, vel potius quippiam aliud illi ferè conſimile. necnon & os an eam habeat facultatem, vt poſt primum ortum iterum, quum deperditur reſtituatur, an vero aliquid aliud reſtituendum ſit, quid ſit illi aſsimile. Item ſi pars neruoſa tranſuerſi ſepti poteſt iterum coaleſcere, aut cor ipſum, aut iecur, aut alia quælibet pars: neque enim mihi ad omnia connumeranda tempus ſuppetit, quum nec vniuerſa medicina in hoc vnico libro ſit diſponenda, nec idipſum inter initia noſtri ſermonis inſtituerimus: ſed methodos explicare, mõſtra réque ex quibus & quot principiis, & quibus viis ſit conſtitutio artis peragenda. Itaque hic finem huic ſermoni faciã, ſi tamen illũ in caput vnum redactũ, parti iam cõſtitutæ addidero. Perinde enim vt in illa, reperta ſemel ſalubriũ morboſorúmq; corporum ſpecie, mox cenſebã particulatim in omnibus materiis illã eſſe ſpectandam: ita quoq; hoc loco, ſcopis à methodo medendi repertis, eos in particulares materias inducere exhortamur, vt deinde comprehẽdantur quæ aut omnino, aut ex parte aliqua,

aut

aut aliquo etiam tempore ſecundũ eam fieri poſsint,quæq; ſecus. Verum hic etiã iſta ſunt cum aliis artibus comparanda. Quia ſiquis domum ex coctis extructam lateribus,móxque ex parte aliqua labefactatam, velit ea parte,male affectis lateribus remotis ; aliíſque integris in illorum locum reſtitutis , illam reſarciri : ſtatim ad opificem pertinebit , lateres illis ſimiles qui vitium contraxerant , primum conficere. quòd ſi domino materia non ſuppetat quæ huic ſit negocio idonea : ille inſtaurationem fore impoſsibilem aſſeuerabit. Pari etiam paſſu res in hac propoſita diſceptatione ſe habet. ex inopia materiæ nullũ eorũ natura amplius reficere valet, quæ à primordiis generationis animantis , ex ſemine conſtituta ſunt.

De materia auxiliorum deligenda.

CAP. XIIII.

SEd quoniam abunde iam de his actum eſt : reliquum eſt vt ea huic ſermoni addamus , quæ dum remedia inuenire doceremus , à nobis dicta ſunt. Nempe nos generales quaſdam quaſi eorum formas expoſuimus , oportere inquam , alia quidem refrigerare,alia calfacere,humectare nonnulla,quædam vero exiccare. hi enim ſunt ſcopi,qui ad partes ſimilares attinent, ſicuti

in viti

in vitiata magnitudine, auferre aut reficere in numero, aut totum eximere, aut gignere. vbi vero peccatũ ſit in figura, ad naturalẽ figurã reducere, & præterea repleta vacuare, vacua replere, obſtructiones aperire, aperta contrahere, conniuentia ac denſata in contrarium conuertere: hæc quidem rarefaciendo, illa vero aperiendo. Ita ſanè in morbis compoſitionis, ſcopus erit in id quod eſt ex natura reducere, quemadmodum quum diſſolutum eſt continuum, diductas partes iungere & conglutinare. Nimirum non eſt exigua huius artis portio, remediorum his omnibus cõueniẽtiũ materias reperire. exempli gratia, ſi articuli de ſua dimouentur ſede. Porro quum non modo in anteriora vel poſteriora, in dextra aut in ſiniſtra prolabi contingat, verum & in ſuperiorem locum præ muſculorum contentione reuellantur: duplex motio ei erit ex vſu qui illos repoſiturus eſt, prima quidem deorſum, altera vero in priſtinam ſedem, & proinde id fieri ſine tenſione in contrariam partem, nunquam poterit. Iamque cuilibet equidem poteſt apertum eſſe, quàm vſui veniant ad eam in oppoſitam partem tenſionem, tum validæ apprehenſiones, tum etiam diſtenſiones. Vnde factum eſt, vt quum nonnunquam illa manibus noſtris complere

neque

nequeamus: varia ad hoc munus peragendum fuerint inſtrumenta excogitata, quæ pleraque reponendis luxatis membris deſeruiunt. Non ſecus autem hæc inſtrumenta ad materiam remediorum pertinent, ac reliqua congrua auxilia, vtpote medicamenta, cibi, potus, & quæcunque tandem corpori adminiſtrata vim habent affectus prænarratos ad naturalem ſtatum reuocandi. Quare ſpectabit ad medicum, in his quoque iſtorum auxiliorum materiis verſari, prædictóſque ſcopos illis ex vſu accommodare: ne deinde in eum illabatur errorem, in quem ij, qui putant frigidam aquam in omnibus quæ refrigeratione egent conuenire, & calidam in his quæ calfactione: ignari ex accidente fieri ſæpe, vt frigida calfaciant, calida vero refrigerent. Sed in libris de medicamentis plurima de omnium iſtorum methodo dicta ſunt: addemus tamen & hoc ſermoni huic, vniuerſum hoc materiæ remediorum genus, in offerendis, efficiendis, euacuandis, & his præterea quæ extrinſecus incidunt conſiſtere. Quæ omnia vbi artis conſtitutor fuerit perſecutus, inſupérque vniuerſæ materiæ ſcientiam particulatim conſecutus, non ita tamen vt ſola ſit facultate contentus, immo & vſum adhibuerit:

iam cauſas omnes ſalubres, vt nihil illi prę-
terea ad medendi artem conſtituendam de-
ſit, abſoluiſſe putandus eſt, his omnibus in
duo capita redactis, corporum nēpe cogni-
tionem, quibus remedia ſunt offerenda, at-
que ipſam remediorum naturam.

Methodo aliqua ſingularum partium mor bi præſertim interni cognoſcendi ſunt. Tria ſunt præter naturam cauſa morbi, morbi & ſymptoma: & de ſingulis quid & quotuplicia ſint pleuritidis exemplo diſſeritur.

CAP. XV.

VErum enimuero hoc quoq; illi qui ſe
in hac arte voluerit exercere, mox ſu-
pererit, vt ſibi aliquā affectuū omnium di-
gnoſcendorū facultatem cōparet, in primis
vero eorū qui partes in corporis profundo
ſitas occupāt. quippe quū hac etiā parte non
cuiuſcūque ſit, morboſum particulæ cuiuſ-
uis tū inſtrumentariæ tū ſimplicis, ſi in alto
ſedē habeat, affectū excogitare: ſed hic etiā
oportet aliquam methodum ad partem af-
fectā vnà cum ipſo affectu inueſtigandā ad-
hibere, de qua pluribus aliàs tractauimus.
At erit nūc etiam neceſſariū, ſicuti aliorum
methodorū capita quædam hoc libro com-
plexi ſumus: ita de his aliquē habere ſermo-
nē. Primū ex quo genere earū rerū quę prę-
ter naturā ſunt nos ſperare habeamus in
horum

horum notitiam venire poſſe. Nã tria ſunt genera rerum præter naturam, primum affectiones quæ actionibus officiant: alterum cauſæ harum: tertiũ ſymptomata. Sed cauſæ, hoc in primis nomine appellantur, quũ agunt, quamuis ita nonnunquam dicantur etſi non agant, quod vim habeãt agendi: exempli gratia, inter morborum cauſas cruditas cenſetur, quum nullum adhuc morbum inuexit. Cruditatem appello non modo errorem concoctionis que in vẽtriculo fit: verum & in iecinore, in venis, & tandẽ in vniuerſa corporis mole. Symptomatum vero genus in tres diſpertitum eſt differentias, in actionũ offenſam, in ea quæ corpori accidunt, & excrementorum immoderationẽ. Cæterum ipſa corporis affectio, quam vel morbum quis appellet, vel affectum nihil intererit, eſt horum omniũ cauſa: quæ merito quoq; ex ſymptomatibus agnoſcitur. quippe quum eorum reſpectu rationem cauſæ teneat. Porrò ex his nõnulla affectiones ipſas neceſſario concomitantur: alia non ex neceſsitate, ſed aut ſæpius, aut raro, aut æqualiter. Sicuti rurſus inter ſymptomata, quædam neceſſario affectionũ differentias conſequuntur, quædam ſæpe, alia autẽ raro, aliqua vero in ancipiti ſunt. Ea itaq; ſymptomata, quæ morbos ex neceſsitate ſequũtur,

quod affectuum cognitionem afferãt,græce pathognomonica dicũtur, & ea ipſa pro morborum notis habenda ſunt. Quæ vero non neceſſario: vel morbi differentiam, vel illius morem, vel magnitudinem inſinuãt. Et equidem vno eodémque exemplo vtrorumque horum vim aperiam, vt hinc exorſus, eadem in omnibus aliis methodo te exercere poſsis. Ponamus igitur membranam coſtas velantem inflammatione teneri. pórrò is affectus phlegmone erit, quæ hæc ſecum habeat ſymptomata neceſſe eſt, tumorem præter naturam, rubórem, dolórem. quorum duo hic ſenſum effugiunt, vt tantummodo reliquus ſit dolor, qui coſtis incumbens veluti pungens éſt. Dolet igitur homo, propterea quia phlegmone eſt affectio illa: at doloris ſpecies eſt pungẽti ſimilis, quoniã ſubſtãtia affectæ partis eſt membranea. Coſtis præterea eſt affixus, id enim quod affectum eſt, coſtis adhæret. Sed & ob id latè permeat, quod ea ipſa membrana late diffunditur. febrim quoque tum ex ipſo affectu, tum ex ſitu affectæ partis ſequi neceſſariũ eſt. quorum ſi vel alterum deſit: iam non ex neceſsitate febris aderit. Nã ſi digitus inflãmatione laborauerit: non continuo febris adorietur, quũ is procul à corde ſedẽ habeat: nec ſi ea quidẽ mẽbrana quæ coſtas

cont

contegit, tumore tamen duro, œdematéve. Spirandi prætereà difficultas in his eſt, quæ affecto loco ex neceſsitate præſto ſunt: quippe quum ſit pars reſpiratorij cuiuſdam inſtrumẽti. Attamen huiuſce difficultatis ſpecies, ab ipſo affectu potius quã ab ipſa parte cauſam habet. dolor enim dilatari reſpirandi inſtrumenta non ſinit: vtpote quia reſpirationis operam, eius vſu nondum expleto, diſſoluant, vt mox, neceſſe ſit alteram celerius illi ſuccedere actionem, tanta non interpoſita quiete, quanta dum naturaliter ſe haberet: indéque ſpiritus frequens redditur & paruus. Nec id ipſum modo huiuſce inflammatio membranæ neceſſario ſecum affert, verum pulſuum quoque alterationem, cum eam quæ à febre ſeiũgi non poteſt, tum vero illam quæ eſt ex forma affectæ partis. Arteriæ ſiquidem maiorẽ celeriorémque & frequentiorẽ ea ratione quòd febris adſit, pulſum edunt. duritiem vero ac contentionem iunctam habet, quia pars ea quæ phlegmone tenetur, neruoſa eſt. Igitur tum hæc ſymptoma mẽbranam ſubcingentem inflãmatam, tũ & vnũ præterea aliud neceſſario cõcomitantur: decubitus nimirũ qui vel in affecto, vel in oppoſito loco leuior eſt, vel in vtroq; par. Quũ enim duplex ſit ea mẽbrana q̃ coſtas velat, ſi ea pars q̃ exte-

rius oſsibus hęret, valide laboret: facilius in latere decumbunt oppoſito. nam ſi in morboſum decumbunt, compreſsio moleſtiam affert. At ſi interior (quod etiam euenit frequentius) vehementius dolent ſi in oppoſitum latus reclinent, quippe quũ penſilis reddatur inflãmata particula: in morboſum vero minus, quum nec ab oſsibus prematur, nec etiam quaſi ſuſpẽſa pendeat, ſed potius ſit ab vtroq; incõmodo immunis. Quod ſi vtrinq; ea mẽbrana afficiatur, par in vtroq; latere decubitus eſt. Sed quòd dolor nõnullis ad clauiculã perueniat, aliis autẽ ad præcordia: partim ex affecta parte ſuam habet cauſam. partim etiam hoc eſt inflammationis ſymptoma, dolorẽ inquam diffundi. ea quippe mẽbrana & ad iugulum vſq; aſcẽdit, & præterea vniuerſum occupat ſeptũ tranſuerſum: vnde ſi inflammatio in ſuprémis illius partibus excitetur: deorſum cõuelli clauicula videtur: ſi in infernis, dolor præcordia pertingit. Et proinde exigua erit inflãmatio & ſecũdum partes coſtarum medias, ſi in neutram deueniat partẽ: alioquin enim quum maior fuerit, neceſſe erit in partem vtranq; concedere. Quòd vero tenuis quid & purulenti ex inflãmata particula reſudet, & effundatur: tum ex ipſo morbo prodit, tũ ex ipſa parte. Sicuti omnibus ſecundum os inflam

inflammatione laborantibus accidit, atque etiam ſecundum oculos. Suboritur enim inflammatio ex humorum iufluxu: & partes hæ non perinde ac cutis denſæ compactæq; ſunt, ſed raræ potius. Vnde quũ multus tenuiſq; fuerit is humor qui in partem inflãmatam irruit, rarior vero particula: plurimum eſt quod effluit. è contrario vero, quũ exigua & craſſa fuerit fluxio, corpúſq; præterea denſum: minimum erit. at minimum id tuſsim quidem incitabit, vt tamen nihil inde expuatur. quemadmodum ſi copioſum fuerit: tuſsiunt plurimum, nec parum etiam expuunt. Porrò vt eſt ab hoc affectu tuſsis inſeparabilis: ita ſcreatus à tuſsi illum plurimum conſequitur, nõ tamen ſic, vt etiam ſeiungi non poſsit. Quod ſputo reiicitur, neceſſe eſt aliquo ſemper eſſe infectum colore: attamen non ſemper eodem, quippe quum nec excremẽtum in inflammata parte concluſum ſemper eiuſdem ſit naturæ. Etenim quum ſanguinolentum fuerit, aut bilioſum, cuiuſmodi ſemper ferè ea fluxio eſt, quæ pleuriticis phlegmones fomentum præſtat: à ſucco detento in inflammata particula, ſputum colore inficitur: rubro quidẽ ſi ſanguineũ id fuerit quod in mẽbranã influit: flauo autem, ſi bilioſum. Cęterũ ſi pi-

tuitoſus primum ſitis ſuccus,qui & concluſus demum putreſcat,atq; ſit deinde in cauſa fluxionis phlegmonem gignentis:tunc ſpumoſa excreant. Sed quandoq; vel niger erit ſcreatus,quum clarioſa,inquam,ſanguinolentáve fluxio aſſatur. Quare omnia hęc cum partis affectæ,& ipſius affectus dignotione etiam fluxionis indicant differentiam.

Singularum partium cognoſcenda eſſentia,ſitus,actio,vſus,vt earum morbi deprehendantur. Cognoſcenda item cauſa, magnitudo & natura morborum & ſymptomata & ſigna,exemplo pleuritidis allato.

CAPVT XVI.

EX his ergo quæ dicta ſunt, perquam manifeſtum eſt,neceſſariũ fore ad affectus lociq; affecti inuentionem,tum vniuſcuiuſque affectæ partis ſubſtantiam, tum eiuſdem etiam cum aliis vicinis nouiſſe cõmunionem. Nec minus prætereа conſtare arbitror,ſi etiam nunquam de hoc mentionem habuiſſem:nihil referre ſi poſitum dicamus,aut compoſitionem, aut cum vicinis ſocietatem. Ad hæc quoque,ex illis quæ diximus liquere poteſt,eſſe neceſſe omnem cuiuſcunque particulæ actionem functionémque callere,& inſuper morborum ac ſym

ſymptomatum genituras, proindeque & morborum effectrices cauſas. Nimirum videntur hæc omnia ad notitiam affectarum partium vnà cum ipſis illarum partiũ affectibus, ac etiam ad morborum illarum differentias pernoſcendas, ſumme eſſe neceſſaria. Atqui & magnitudo, & mores morbi cuiuſcunque ex his iiſdem comprehenduntur. magnitudo quippe ex affectionis quæ in illis eſt, & ſymptomatum pręterea illam conſequentium magnitudine: mos à morbi differentia ſymptomatibúſque inſequentibus. Vt ſtatim in exemplo propoſito, pernicioſiſsimus ſuccus eſt atra bilis, quum aliis præualuerit, vtpote quæ præ ceteris & corrodat & maligna admodum ſit, concoctuq́; difficillima, & ad purgationem ineptiſsima, atque etiam plurimum indicet calorẽ, à quo ſit per aſſationem genita. Omnium mitiſsimus ſanguis, qui & dulciſsimus ſit, & ad concoctionem facilis: medium in ſimplicitate & malignitate reliqui duo locum obtinent. Ex ſymptomatibus, vt nihil omnino expuere pernitioſum eſt, partim quòd ſignificet fluxionem in phlegmone quaſi deuinctam teneri, partim vero quia ea vniuerſa interius contenta corrumpetur: ita ſcreatus facilis & procul à labore, ſaluberrimus eſt, & longe etiam magis ſi

concocta expuantur. Alioquin & pulſuum ſymptomata morborum mores oſtendunt: & prætereaquęcunque alia ex conſenſu ſolent cõſequi, ſicut deliria, ſomni immoderati, faſtidia, lotia, & alui deiectiones hoc aut alio modo factæ. Erit igitur his omnibus quæ recenſuimus exercitatio adhibenda, ſi eam facultatem aſſequi voluerimus, qua facile poſsimus affectas partes morbóſque ac eorum mores magnitudinem & differentias comprehendere. Ab illis eiſdem autem locis erit & ratio præſagiẽdi euentus morbi petenda, & inſuper commodi vſus remediorum. Præſagia etenim & medicum ab omni mortis culpa immunem reddunt, & ægros ad obtemperandum faciles, occaſionémque remediorum præmonſtrant. At vero quòd aptus remediorum vſus id ſit, quod in arte pręcipuum eſt, & propterquod is ſermo vel vniuerſus inſtitutus ſit: omnibus iam ſatis conſtat. Et nos nõ multo poſt docebimus quo ſit ex his quę nuper recenſuimus, comparandus modo: nunc enim his quę expoſuimus finem imponere conſtitui. Nempe exemplo vnico, tum morborũ ipſorum, tum vero earũ etiam quę ab ipſis detinentur partium, dignotionem explicauimus. Sed ſi & alterum quid non diſsimile addiderimus nihilo ſe res deterius fortaſsis
eſt

eſt habitura. Excrementorum enim ſpecies multorum notitiam affert, que tamen & corpus ſecum connexum habet é quo illa excerni videmus ita, vt ex his ambobus ſimul coëuntibus vna ſtabilis euadat indicatio. Quippe quia ſi membraneũ, verbi gratia, corpus excernatur, quòd quidem ad id ſpectat quòd cernitur, inſinuat partem quãpiam exulcerari, que in ſuperficie naturam habeat membranæ, quæ tamen ea ſit, definite diſtinguere nequit. Locus autem per quem fit excretio, poterit nos ad affectam partem conducere: vtpote quia ſi per inferiorem aluum deiiciatur, vlcus in inteſtinis indicabit: ſi per ſuperiora vomatur: in ventriculo: ſi per tuſsim excreetur, membranas quę aſperas velant arterias abradi mõſtrat: ſicuti ſi mingatur, vel veſicam vel pudendi meatum. Sed non parum præterea ad rem faciet, ea que primario affectu ab his quæ per conſenſum laborãt, diſtinguere: anteceſsione, inquam, & cõſecutione, magnitudine & paruitate, inſupérque cauſarũ acceſſione quę vtriq; ſolent officere. Vnde multi male ſe habente ventriculo cerebrũ in cõſenſum adducto, in eorum ſymptomata illapſi ſunt qui atra bili vexantur, aut ſi conſentiant oculi: eorum qui ſuffuſione. In his tamen, ſi diligenter quis obſeruauerit, has

affectiones tum cruditates, tum vero excrementa in ore ventriculi collecta conſequi inueniet: & proinde eas ex his quæ ventriculum lædunt excreſcere: ex illis verò quæ illi conducunt ſedari. Cæterum non eſt in præſenti à nobis inſtitutũ vniuerſam affectarum partium rationẽ exacte explicare, quemadmodum nec cuiuſpiam partis alterius huiuſce artis, ſed ſolum inueniẽdi methodum inſinuare, & quam cum fine iſtius artis connexionem habeat. Etenim erit deinde neceſſe, vt quiſq; perlectis noſtris commentariis, in eis ſententiis, quas in illis omnibus complexi ſumus, multifariam ſe exerceat. Itaq; ad prædictas methodos iam accedam, addito tamen eo quod præſenti negotio neceſſarium eſt. Arbitrere hoc etiã loco formam rei reperiri, quam deinde vt materiis accommodaueris, totam habebis ſubſtantiam. Porrò quum particulatim omnia fuero perſecutus, ſicuti nunc paucis quibuſdam exemplis actum eſt: erit tibi & hæc pars integre conſtituta.

De eligendis remediis ipſorúmque vſu ex ſubſtantia, formatione & ſitu partiũ laborantiũ, in exemplũ allata iecoris obſtructione.

CAPVT XVII.

RElíquũ autẽ eſt vt monſtremus, quàm ſit neceſſariũ ad commodũ remedio-

rum

rũ vſum,partis quã curaturi ſumus ſubſtãtiã exacte cognoſcere figurámque & poſitum. Subſtãtia enim affectus primos qui intemperie cõſiſtũt,quantũ à naturali ſtatu aberrarint,oſtendit,quãtúmq; calefacere refrigeraréve,humectare,aut exiccare oporteat. Figura verò morbos quæ ad ipſam ſpectãt, de quibus ſermo in ſuperioribus habitus eſt,ſimúlq; & eorũ indicat magnitudinem, quippe quũ eo maiores cenſendi ſint,quò à naturali modo magis receſſerint:& inſuper ex ea cõprehenditur,quouſq; ſit opus ad ea quę ex natura ſunt per cõtraria reducere. Sed hæc ex proportiõe morbis in intẽperie reſpõdẽt. obſtructiones autẽ & inculcationes ad hoc genus pertinent. quod vero prçcipue ac peculiariter indicat,eſt euacuationis modus,quæ fit per oſcula & figuras, quas membrum id aſſecutum eſt,quod nobis curandũ offertur:aliquam tamen habet hac parte cõmunionem cũ illis indicationibus quæ à poſitu prodeũt,de quibus iã agemus. Vt autẽ ſuperuacaneũ videtur ea nunc explicare,quę in iſtis eãdẽ vidẽtur ad cognoſcendã vel magnitudinẽ vel quantitatẽ vſus auxiliorum proportionem ſeruare:ita illa quæ eximia peculiariaq; ſunt, exponenda ſunt,poſteaquã ea ad curationes indicationibus quę à forma prodeunt mixta magno

ſunt

ſunt vſui. Sed hac etiam parte paucis quibuſdam exemplis, vt tantummodo methodum monſtremus, ſermonem expediemus. Obſtructio ſanè affectus quidam eſt partiũ inſtrumentariarum, qui in primis iecori ob eius tum ſtructuram, tum vero actionem ſolet eſſe moleſtus. Nam venæ quæ à portis deriuantur per vniuerſam huius viſceris partem cauam diſpertitæ: tandem illis quæ in gibba ſunt, per quædam oſcula ſenſum effugientia committuntur. Vniuerſum vero alimentum ex ventriculo in hunc vnum locũ, qui ob id ipſum quod nuper diximus portæ appellatus eſt, refertur. Quemadmodum enim in vrbes nihil niſi per portas inuehi poteſt: ita nihil poteſt in iecur deferri, niſi prius in hunc feratur locum: vnde in totam iecoris partem cauam ſubinde diſtribuitur, inde vero per eos quos diximus terminos, in gibbam. Quare nil mirum deinde fuerit, ſi viſcus & hoc ob viarum anguſtiam, & ob copiam pertranſeuntis ſubſtantiæ, aſsiduè obſtructionibus arripiatur. Ei igitur curatio erit adhibẽda priuſquàm eæ nimis excreſcant, febríſque accendatur, tum cibis tum medicamentis attenuantibus adminiſtratis. quia quum multæ factæ fuerint: non modo hæc non ſatis erunt: verũ & vacuatione erit opus, quæ deinde quo lo-

co facienda ſit:membri figura & eiuſdem ſitus indicabit. Vnde ab his promoti ſi quid in iecoris cauo comprehenſum ſit, per inteſtina detrahimus: ſi in gibbo, vrinam cientibus vacuamus. Eodem etiã modo à membri figura ſituque docti, ea quæ in pulmone & pectore collecta vacuatione egent, per tuſſes purgamus: ad nares autem deducimus quæ in cerebro. Sed nõ minus à membri figura & ſitu deſumpta eſt ratio ſanandi partes à phlegmone detentas. ſiquidem horum quoque primus ſcopus eſt euacuatio ſucci, qui in inflammatum locum decubuerit. At quo illum modo euacuare expediat, ipſa illarum partium quæ detinentur natura indicat. & hinc adducti, fluxiones quæ in coxam decubuere, ſectis venis in poplite aut talo euacuabimus, & eas pariter quæ in vtero comprehenſæ ſunt. quæ in thorace aut pulmone: per venam cubiti interiorem. ſicut eas quæ in capite, & collo: per humeralem. Ea quippe euacuatio facillime & optime fit, quæ per venas vicinas & affines parti affectæ fiat. Porrò & ſuam ex morbo habet indicationem, in halitum diſflandum eſſe quod in inflammatum locum defluxit. ſitus tamen ipſius affectę partis varium deinde inſinuat particulariũ auxiliorũ vſum. Etenim quæcunq; in ſumma cute

ortum

ortum habent, tale expoſcunt difflatorium medicamentum, quale ipſa indicat inflammationis ſpecies. Sed quæ in profundo, eò egent acrioribus medicamentis: quò magis ab exterioribus receſſere, vt quãdoque cucurbitulis vtendum ſit, ſi ſedem plurimum profundam habeant, quod tamen inflammationibus in ſumma cute quàm maximè aduerſarium eſt. Nec minus etiam ſitus loci id exquirentis animaduertendus eſt, quãdo aſtringente medicamento fuerit opus. Quia ſi medicamentum aſtringens ipſum poteſt eò peruenire: nil vetat quin id administremus. Sin minus: cauendum tũc, ne humorem in locum affectum ex vicinis partibus impellamus. Quare vel aliquid immiſcendum eſt aſtringenti medicinæ quod eò vim illius perducat, vel ab illius vſu erit abſtinendum. Et proinde nõ parum quoſdam offeciſſe noui, qui ſanguinem è pulmone excreantibus vniuerſo in orbem thoraci aſtringentia medicamenta adhibuere: præter id enim, quòd vis aſtringentis medicinæ nequit pulmonem attingere, ſanguinẽ inſuper qui in thorace eſt, ad hoc ipſum viſcus propellunt. Nempe iſta quæ hactenus dicta ſunt, quantũ ad preſens quidem negotium pertinet, ſatis eſſe exiſtimo: quare vt hoc vnum illis addidero, hanc, inquam, metho-

tho

thodũ formã tantum huius negotij continere, ad alia tranſibo. Scientiam etenim & diſquiſitionem, quæ ſigillatim de vnaquaq; parte habenda eſt, & eſt veluti vniuerſa huiuſce rei ſubſtãtia, in aliis libris trãſegimus.

Ratio prænoſcendi mortem aut ſalutem & prefinitum vtriuſque tempus ex naturæ & morbi virium comparatione. Quibus ſignis naturæ & morbi vis deprehendatur, & vtra robuſtior ſit.

CAPVT XVIII.

MOx itaque de pręſagio ſermonem inſtituemus, vtpote quòd non modo ad alia quædã, verum & ad curationem quàm maxime videatur vtile. Nimirum quiſquis præſagiendi artem primum cõſtituere propoſuerit: is neceſſe habet antea examinaſſe, an ſicuti cuilibet rei animatæ propriũ vitæ ſpacium ex natura cõſtitutum eſt: ita morbis etiam omnibus, vt nullò deinde pacto, ſi ſit alicui illorum à natura tempus duorũ menſium præſcriptũ: poſsit is quatuor diebus abſolui: an vero & in longum protrahi, & celerrime finiri poſsit. Verum quia iam plures ex medicis, eorum quæ euentura ſunt præſagitores euaſere: ab ipſis etiam vulgaribus non amplius in quæſtionem vertitur, poſsint ne ventura prænoſci, an

ſecus.

ſecus.Sed potius perinde ac ſi hoc iam ſit cōſtitutum à medico ſciſcitantur,quo temporis ſpatio morbus ſoluendus ſit.At fortaſſe res noſtra non eſt deterius habitura,ſi ſupponamus,nos nunc primum præſagitricem artem conſtituere.nam & alia omnia hoc pertractauimus modo. Profectò hoc vnum,ſi quæpiam præſagitio futura ſit,imprimis neceſſarium eſt,eſſe nonnulla quæ certo ſint futuro tempore ventura.Sed deinde quærendū eſt,quænam ea ſint,& quot: quia non omnia quæ ægrotanti ſunt euentura, neceſſariam habent generationem. Tumultus enim noctu excitatus, latratus canū, moleſta nuntia, ſæpe inſomnes reddunt ægrotantes,tamē nullum horum,aut neceſſario fit, aut certo præſagiri poteſt. Nunquid igitur ea ſaltem quæ ex ipſa illius morbi ratione proficiſcuntur, habent vt & neceſſario fiant,& certo prænoſci poſſint.vel nec ea quidem omnia,quum repente poſsit ſuperfluēs quiſpiam ſuccus in corpore,interius in partem aliquam vitæ neceſſariam defluere.poſsit etiam contra ab aliqua principe parte,ad ignobiliorem impelli.& ſubinde erit neceſſe,vt is qui in principem partem fertur,extremum periculū: qui vero ab ea repellitur,repentinā inopinatámq; ægrotanti ſalutem præſtet.Vnde

in

in hiſce ſtatibus hoc tantũ prænoſſe datur, quòd dubij fallacesq; ſint: quò tamen terminaturi ſint, exquiſite definiri nequit. Veruntamen quum excrementa in locum aliquem decubuerint, neç defluant amplius, ſed potius ibi detineantur: aliquis in his dabitur nobis præſagiendi locus, quum probe nouerimus plures eſſe facultates, quibus natura animal gubernat, atq; etiam quænam ipſarum ſit differentia, prætereaque quòd excrementa omnia, quæ in vniuerſo animante cum ſanguine deferuntur, niſi immoderata nimis copia conſtent: definitum & ipſa ſigillatim tempus habent quo concoquantur. Vnde ſi cuiuſcunque humoris naturam exquiſiuerimus: iam artificiali quadam coniectura cõcoctionis rationem comprehendemus, ſi tamen cætera omnia circa ægrotantem recte tractentur. Quoniam quicquid in his erroris commiſſum fuerit: erit deinde in cauſa, vt vel ſerius morbus ſoluatur, vel mors celerius aduentet. Et huiuſce rei memoria in hoc vniuerſo ſermone præ omnibus aliis ſeruanda eſt: quòd ſolæ nimirum præſagitiones euenturæ ſunt, vbi & qui curat medicus fuerit præſtantiſsimus, & qui recte curet, ægerque in nullo delinquat. Alioqui enim ridiculus eſſet qui arbitraretur, tale eſſe medicorum

præſagium,quale profitētur vates.hi enim hominem(ita dicam)nono die liberandum autumant,nec adiiciũt,ſi omnia recte agantur.imo & idipſum ſe præſagire pollicentur,nimirum futurúmne ſit vt omnia recte an perperam circa ægrotantes peragantur. At medicus non eo prædicit modo,quæ futura ſint,ſed nouit ipſe,quòd ſi omnia vt par eſt,expediantur,morbum ſeptimo,verbi gratia,die ſolutum iri:quòd ſi error quiſpiam accedat,& is exiguus,excidet id ex ſeptimo in nonum:ſi vero maior: in vndecimum:ſi adhuc maior:in quartumdecimum & poterit etiam ita maior fieri,vt pro certa ſalute periculum mox afferat. Medicus quippe his duobus morbo inquam,& naturæ quaſi colluctantibus,animum ſemper intendit, atq; dum diſcernit quodnam horum robuſtius ſit: primum quidem ſuum de ſalute hominis aut interitu præſagium depromit.deinde vero quo alterum altero fortius eſſe nouit, eo & illius præfinitum tempus agnoſcit.Nec mirari quiſquam debet,ſi quis robur vtriuſque recte perpendens,victurum tandem deprehendat:quum videamus quamplures gymnaſtas ex primis ſtatim motionibus, quibus contra ſe inuicem luctantes feruntur,victurum prænuntiare & ſæpe ante partam victoriam,

quodq;

quodq; celerrime aduerſarius ſuccumbet. hoc autem agũt quum alterum altero non parum viderint validiorem. Quare ex alia nulla exercitatione ſalutem aut interitum prænoſcet, prꝏterquam ex exacta virium tum morbi tum naturæ notitia, ex qua etiam vtriuſque præfinitum tempus exquirit. Vt enim celerrime ſoluendus morbus eſt, quum validiores vires fuerint: ita cito mors aduentabit, ſi hæ imbecilles ſint, morbus vero fortis. Sed magnitudo exceſſus horum tempus indicat, quo hæc futura ſunt. Ab his igitur ſcopis habet medicus, vt futurorum ſit præſagus. Qua vero exercitatione ipſe hos pernoſcat ſcopos, in libris noſtris de iudiciis abunde actum eſt: tamen in his quoque in præſentiarum vniuerſalem methodum, vt in aliis omnibus factitatum eſt, explicabimus. Naturæ robur ex propriis illius actionibus comprehendes, in primis autem ex pulſu, ſiquidem is eſt vitalis facultatis opus. morbi vero magnitudinem, ex ſuis ſymptomatibus. At quatenus alterum altero præualeat: concoctio cruditáſve monſtrat, quas ſubinde ex propriis agnoſces excrementis. quæ enim in ventriculo conficiuntur, deiectiones monſtrant: quæ in vaſis, lotia: quæ in toto corpore, ſudores: quo etiam modo reliquæ

omnes ſe habent, quæ in vna quapiam vel pluribus particulis eduntur. nam quæ in thorace aut pulmone, ex his quæ tuſsi reiiciuntur: quæ in veſica aut renibus, ex his quæ cum vrina deferuntur. Cæterũ ea quæ deiiciuntur, vires quoque partis cauæ iecoris, & meſenterij quomodo ſe habeant, oſtendunt: ita & reiecta per vomitum, ventris ſuperioris ſtomachiq;, & quæ per palatum, narésve, aut aures: quo cerebrum modo ſit affectũ, inſinuant. Quibus omnibus hoc commune eſt, nunquam morbum ſolui poſſe, niſi prius in excrementis concoctionis ſigna conſpiciantur. Vnde ſiue aures male habeant, ſiue oculi, ſiue fauces, & vt ſummatim omnia dicam, concoctiones omnes celerẽ criſim, ſalutisq;, ſecuritatem indicãt. Cruda vero incõcoctáq;, & ea præterea quæ in prauos vertuntur abſceſſus, vel nullam criſim, vel labores, vel prolixum tempus, vel mortes, vel recidiuas nuntiant. Hæc vero quantum ad negotium præſens ſpectat, ſufficiant. nam particulatim omnia ſunt pertractata in libris propriis, nec illis quidem exiguis, vtpote qui vniuerſa ferè complexi ſint theoremata. in quibus ſunt qui de pulſibus, quíque de iudiciis, decretoriisq; diebus ſunt inſcripti: in his enim tribus commentariis ea explicantur vnde

quiſ

quiſque in primis præſagire poteſt. Iam igitur mihi videtur vniuerſam curãdi methodum ad finem perueniſſe.

De arte præcauendi morbos & valetudinis tuendæ.

CAPVT · XIX.

VErum quoniam operæpretium inſuper eſt eos procurare qui à morbis euaſere, vt vires recuperent, & præterea vt hi qui in morbos procliues ſunt, cuſtodiantur, atque vt ij qui proſpera & inculpata fruuntur valetudine, cõſeruentur: reliquum eſt vt de his quoque tribus huius artis partibus, quæ ſuperſunt, conſtituendis, ſermonem quàm breuiſsimum tamẽ habeamus. Itaque quum ſit à nobis dictum ſuperius tria eſſe eorum vniuerſa genera, quæ præter naturam ſunt, cauſas, affectus & ſymptomata: pars quæ valetudinem tuetur, eam græcĩ prophylacticen appellant, ſi modo illa ſit pars artis huius, circa primum verſatur genus. Etenim ſi humorum vel copia vel prauitas: ſi obſtructio, ſi vis aliqua corrumpens in corpore ſuboriatur: homini periculum affert ne quamprimũ in morbum illabatur, quandoque vero ne extremè periclitetur. Verum ſæpe hæ cauſæ ſunt cognitu difficiles, quũ nullam ferè homini

moleſtiam præſtent: ſtatim enim morſus canis rabidi nullum peculiare ſignum, antequam propè inſtet rabies, in corpore reliquum eſt, adeò vt medico neceſſe ſit has ex ægrotantibus cauſas ſciſcitari, & quid cuique euenerit. quum tamen humorum copia, aut eorundem prauitas, aut aliquem excitet in corpore tumorē, aut quodpiam viſcus oppilet: poteſt id ex ſymptomatibus quibuſdam intelligi, quæ medium inter ea quæ in ſanis reperiuntur, & ea quæ ægris eueniunt locum ſeruant, quippe quum ea quæ ſanis inſunt, ex natura ſint omnia, & omni culpa vacent: quæ ægris, vt præter naturam ſunt, ita etiam culpanda. Quæ vero media ſunt: ad genus quidem eorum quæ morbis eueniunt attinent, verum adeo ſunt magnitudine exigua, & viribus imbecillia, vt nondum ſolitas vniuſcuiuſque actiones lædere queant. Neque enim ſi dolor quiſpiam aliquem vel ſecundum caput, vel ſecundum aliam quampiam partem infeſtet: ſtatim tantus eſt, vt hominem lecto decumbere cogat. Neque ſi grauedo præterea caput, aut præcordia aut alias partes, vel alia viſcera detineat: tanta etiam erit, vt à cōſuetis functionibus deſiſtere faciat. Corporis etiam tumor, aut gracilitas, decoloratio, pigritia in motu, procliuitas in ſomnum,

mnum, vigilia, non ſufficiunt vt ab actionibus quibus ad vitæ munera peragenda egemus, detrahant. Nec cibi appetentia vel nimis adaucta, aut omnino ablata. nam & hæc ambo ad corpus pertinent non integre ſanum: ſicut nimia ſiti torqueri, vel eius eſſe nimis expertem. Secũdum ſtomachum etiam vel ventrem morderi, aut ſe laſſum ſentire: quippe hæc eſt ferè eorum formula quæ illis contingunt qui procliues ſunt in morbos. Affectiones vero quæ ea pariunt, per contraria (vt iam à nobis dictum eſt) ſunt corrigendæ, ſi tamen hæc res ita ſummatim tractãda eſt, ſed ſi particulatim trãſigenda: omne exuberans vacuandum eſt, vt tamen prius diſtinguẽda ſit exuberandi ratio, quantitate ne, an qualitate, aut etiam vtraque ratione exuberet. & quod deinde poteſt iterum ad naturalem ſtatum redire: per cõtraria alteretur: vt quod craſſum lentumq; eſt, attenuetur: quod tenue, craſsius reddatur: ambo vero pariter concoquantur. obſtructiones præterea aperiãtur, quæ toto ſui genere ſunt præter naturam, qualia venena viruſq; animalium: tum alterentur, tum euacuentur. Alteratio autem per contraria fiat; quæ vel tota ſubſtantia aduerſantur vel altera vel vtraq; qualitate: ſed euacuatio, per ea quæ vim attrahẽdi habeãt.

Cæterum hæc omnia quibus ſint peragenda remediis ab ipſis affectibus petendum eſt. Quia ſi omnes pariter humores accreuerint, maxima atque præcipua eorum euacuatio erit per ſectam venam: deinde vero per frictiones, per exercitationes, per balneas, per inediam. nec alia etiam erit euacuandi ratio, quum ſolus ſanguis modum exceſſerit. Vbi autem flauæ vel atræ bilis ſuccus vel ſeroſus humor, opus quidem eſt euacuatione, non tamen eodem modo: etenim ſi ea excrementa in primis venis contineantur, purganda ſunt his quæ aluum cieant. Si in aliis, & tenuia aquoſaque fuerint: per vrinam. ſi bilioſiora: per purgatoria. Veruntamen poſſunt & tenuia alui deiectione purgari. Sed quæ totum corporis habitum occupauerint, quum tenuia fuerint: aut ſudore, aut medicamentis quæ cuti applicita vim exiccandi habent. quum vero bilioſa: primum quidem purgatione egent, mox & euacuatione per cutim. At quum pituitoſus humor exuberauerit, ſi ſalſus ſit: purgandus eſt. ſi acris: experiundum, ſi poſſumus, naturæ ad illum concoquendum opem ferentes, alterare. & longe etiam magis ſi dulcis ſit: erit enim concoctu facilior. Porrò ad concoctionem conducit quies, moderata calefactio, cibi

parcus

parcus vſus,boni tamen ſucci,potusvini parum calfacientis: exiguum vero calorem & moderata frictio inducere valet, & vſus præterea moderatus aquarum calidarum, inſuperque cibi ac medicamenta temperate calefacientia. Obſtructiones remouent quæcunque vel eſculenta,vel poculenta,vel medicamenta attenuant. Verum qua deinde ratione ſint harum materiæ reperiendæ,aut iudicandæ, expoſuimus nos in eo libro,quem de facultatibus ſimplicium medicamentorum, & in illo etiam quem de attenuante victu inſcripſimus.

Qua arte reficiantur, qui ex morbis conualeſcunt.

CAPVT XX.

IAm igitur tempus erit vt ad illos qui à morbis reficiuntur tranſeamus, in quibus nulla cauſa nullusq; affectus præter naturam,ſed ſola eſt gracilitas, ſimulque & virium imbecillitas. Et proinde qui ſe hoc habent modo,in naturalem habitum reducentur,ſi moderatis cibis & motionibus reficiantur & corroborentur. Et nos in libris de tuenda ſanitate,materias quibus hi & alendi & exercendi ſint explicauimus, ne tamen aliquid huic videatur deeſſe ſermoni : non modo partis refectricis quæ

analeptice dicta eſt, ſed vniuerſi etiam ſalubris negotij methodus hoc quoque loco repetenda eſt. Primumq́ue cuiusnam ea ſit generis, num ad id pertineat quod præſentia tuetur, vel eo tantum à parte curatrice differat, quod in minimis quibuſdam corrigendis verſetur. Si enim corpus, ſuum diutius ſtatum ſeruaret: nulla eſſet arte opus quæ illi præeſſet. hoc quippe in cauſa eſt cur ſcientia egeat, cuius curæ demandatum ſit, quia vitiatur, nec in eodem ſemper ſtatu perſiſtit. Nempe ſi ſolum hoc illi eueniret, vt in halitus difflaretur, & ſubinde inaniretur: cibus potusq; defectum illum reficere poſſet. At quia humorum copia prauaque præterea gignuntur excrementa, exercitationibus egemus. earum enim munus eſt ſuperfluentem quidem ſuccum euacuare, excrementa vero concoquere & expurgare, ſi tamen cauſæ omnes vitentur quibus vitiari poteſt ſanitas: refrigeratio inquã, æſtus, laſsitudo, cruditas, ebrietas, vigilia, mœſtitia, ira, furor, & alia omnia quæ in eodem cum his ordine ſunt. Neque enim ea ſigillatim recenſenda ſunt, quum argumentum id, quod à principio eſt à nobis inſtitutum, iam ferè abſolutum ſit. Nam inſtitueramus omnes partes medicinæ non quidem exacte diſquirere: ſed tantummodo monſtrare,

ſtrare medicinam non ſecus ac alias artes, ſuam à finis notione conſtitutionem eſſe ſortitam.

Medicinam artem eſſe factiuam, quæ corpus à natura conſtitutum conſeruat aut reſtituit, naturæ operanti ſubſeruiens.

CAP. XXI.

QVod vbi eſt à nobis confectum: reliquum eſt vt vniuerſam medicinæ rationem per capita reſumamus, illiúſque cum cæteris factiuis artibus comparationem. Igitur medicina eſt è numero artium factiuarum, non tamen vt ædificatoria, vel fabrilis, vel textoria: ſed vt ea potius quæ labefactatas ædes inſtaurat, vel dilaceratas veſtes conſuit. Harum vero, vt monſtrauimus, duplex eſt conſtitutio: nonnunquam enim ipſe ſibi artifex exemplum confingit, quandoque autem quod exterius conſiſtit contemplatur. Medicinam vero nos oſtendimus eſſe in hoc ſecũdo genere, vtpote quæ minime ſibi vllum confingat exemplũ, ſed omnia ex corporis diſſectione cõtẽplatur, & ſubinde, ſi quid vitiatũ ſit, corrigere conatur. Sed hoc differt ab

ab aliis artibus, quod maxima ex parte ſe naturæ operanti miniſtram præſtat. Tamen medicus vniuerſam eam cõtemplationem, vnde ipſe excitatur vt miniſter correctórve euadat, ſimilem habet cæteris omnibus factiuis artibus: qui & ſimilarium partium ſubſtantiam nouit, & modum generationis inſtrumentariarum, paritérque affectus inuenit, ſcopóſque præterea eorum curandorum inueſtigat.

*

GAL

GALENI LIBER DE PARTIBVS ARTIS MEDICAE,

*

Victore Trincauelio interprete.

CENSVRA.

Liber, qui niſi Galeni fuerit, eo tamen authore dignus videtur.

Nonnullas eſſe artis medicæ partitiones ſine methodo conſtitutas.

CAPVT I.

NON abſque ratione mihi quidem, Iuſte cariſsime, de partibus artis medicæ dubitare videris: quippe quum alios alio modo eas partiri animaduertas. Sunt enim quidam, quos poſſis audire ſecantes totam artem in medicamenta, manuum opera, victúſque rationem, & has deinde in alias partes: non tamen

men vt omnes mox eodem modo has partiantur. Nonnulli vero in curatricẽ, & eam quę ſalubris appellatur. Alij & prophylacticen, id eſt, præuiſoriam inter has in prima ſtatim partitione introducunt: ſicut quidam & analepticen quaſi reſumptiuam dixeris. Sed aliqui præter has, euecticam, hoc eſt eam, cuius munus eſt, optimum corpori habitum introducere. Sunt præterea qui iſtis omnibus gerocomicam, hoc eſt eam partem, quæ ſenes regit, annumerāt: quemadmodum alij eam partem, quæ infantium curam habet, quam græci pædotrophicam vocant. Alij vero præterea coſmoticen, id eſt decoratoriam, quam à fucatoria, commotica græce appellata, diducunt. His autem non contenti quidam, prædictis partibus aliam quandam exiguam quidem partem primæ ſtatim ſectioni addunt phoneticen, ideſt vocalem appellatã, & hoc nonnulli ita indiſtinctè proferunt, alij verò diſtinguunt, atque oſtendunt, tam illis qui vocem commodam cupiunt, quàm illis qui prout eorum natura exigit, opus eſſe vt non ſecus vocem, ac alias eorum actiones habeant. Hi tamen nunquam ad id deueniunt, vt ſigillatim has huius artis partes proſequantur. nempe ſi hoc feciſſent: non omnino à ratione hæc eorum partitio videret

deretur eſſe aliena. Verum quum, partibus aliis neglectis, vnius tantummodo meminerint: ipſi ſeipſos videntur redarguere, quòd ſuam abſque methodo, & ratione partitionem inſtituant, vtpote qui ne maximas quidem partes omnes attingant. Nam de harum ipſarum partitione in minores particulas, conſentiunt omnes. Sed alij vt ex his quaſdam tanquam huius artis partes admittunt: ita quaſdam omittunt, alias tamen præter has primæ partitioni annumerant, quemadmodum illi qui phyſiologicam, quaſi naturalium rerum inueſtigatricem, ac etiam pathologicam, quaſi affectuum perſcrutatoriam dixeris. Alij vero & materialem iſtis addunt, & eam quam græci σημειωτικὴν quaſi ſignificatiuam dicunt: & quidam cauſalem addunt ætiologicen appellatam à græcis.

Artis medicæ partitio ſecundum Empiricos.
CAP. II.

EMpirici omnes ferè in hoc conueniũt, quod nimirũ duplices ſecundũ genus primas artis differentias conſtituunt. Alias enim aiunt finales eſſe, alias vero conſtitutiuas. Dum vero has particulatim enumerant: nõ æquè deinde inter ſe conſentiũt. ex ipſis enim nõnulli ſunt, qui ſignificatiuã

ac cu

ac curatricem dicant eſſe finales: alij vero, ſalubrem, alij etiam decoratiuam, & vocalem illis ipſis addiderunt. At inter conſtitutiuas, eam quam græce αὐτοψίαν appellãt, (& eſt eorum obſeruatio atque memoria quæ vnuſquiſque ipſe inſpexit) & præterea hiſtoriam inter partes reponunt quidem omnes ſed non ita deinde omnes tranſitum ſimilis, artis partem faciunt. Dum ſigillatim etiam vnamquanque harum in partes minores ſecant: minime ſunt vſquequaque concordes Empirici cum dogmaticis. Et ni mirum ſi quis ita omnes voluerit medicinę partes appellare, vt Romæ fieri conſueuit, vbi in multa, & ad minima ferè illas partiũtur, vt alios dentarios medicos vocent, alios auricularios, & eos etiã qui ani morbos curant, ſuo nomine appellãt, in anguſtias multas detrudetur hæc eorum ratio. quamquam huiuſce rei occaſionẽ præſtiterit ocularioũ medicorũ nomẽ, quod non modo nunc, ſed iandiu impoſitum eſt. Porrò ſi quis oculorũ ſolũmodo ſit futurus medicus: non erit deinde abſonum, quin & dentium ſit alius, atque ita etiam ſigillatim cæterarum particularum omnium noſtri corporis, vt ſint tot ſubinde medici, quot ſunt ipſæ particulæ. & præterea ſuffuſionum punctores, herniarúmque ac calculorum inciſores. Vnde mox

mox ſi ita liceat loqui:plures etiam ſint futuri medici, quàm ſint corporis particulæ. pro quocunque enim affectu vnus erit medicus. Nempe mirum non eſt, ſi ars ea quę maxima ſit, tot admittat ſectiones, atque etiam ſi in maxima ciuitate,pro harũ vnaquaque ſtatim aliquis reperiatur, qui inde medicus dicatur: neq; enim in exiguo quodum oppido poſſet quis ſibi victum parare, qui tantum ſuffuſiones oculorum pungeret, aut hernias incideret. Roma vero & Alexandria, præ mortalium in eis multitudine, poſſunt quemcunque alere, qui aliquam etiam ex his artibus,tantũmodo profitentur. Vnde huiuſcemodi medici, vrbes ſæpe mutare coguntur,vt idem tota(exempli cauſa) Græcia illis afferat, quod aliis, qui in Italia ſunt, ſola Roma.

De ſimplicibus & inſtrumentariis partibus humani corporis.

CAP. III.

VErum enimuero mihi operæpretium fore exiſtimo, ſi ſermonem vt ego ſentio, ita inſtituero: nam quales ex ipſa natura, ſint minimæ artis particulæ,iamprimum dictum eſt. Reliquum autem eſt, vt mox exponamus quas oporteat minimas particulas appellare: id vero exemplo quodam explanabimus, quod non erit à

noſtro propoſito alienum, imo deſumetur à re, quæ nobis ſit vtilis proculdubio futura. Itaque vt in corporum noſtrorum ſectionibus particulas omnes ad minimas vſque ſecundum ſpeciem ſcrutamur, quæ etiam elementa ſenſilia appellamus: ita etiam artium mininas oportet particulas inueſtigare, quæ & ipſæ ſint ſenſilia elementa. Et quidem inſtrumenta ſunt caput, manus, pedes, cæteráque huiuſce generis. ſed horum dein ſunt etiam ſuæ partes, capitis inquam aures, facies, naſus. & collum etiam poſſumus inter partes capitis connumerare, & præterea cerebrum, & ambas membranas, caluariam, arterias, venas, neruos, & poſtremo cutem, quæ omnes ex prima ſtatim inciſione inueniuntur. Harum vero partium quælibet in alias diuiditur particulas, de quibus omnibus abunde in adminiſtrationibus anatomicis actum eſt. quantum vero ad præſens negotium ſpectat, ſatis erit ſi vniuerſas ſigillatim proponendo, corporis ſectionem ad elementa vſque inſinuauerimus. Arteria igitur, quantum ad eius rationem pertinet, duplici tunica conſtat. iam enim ſatis monſtrauimus, quare videatur ipſa triplicem, ac etiam quadruplicem habere tunicam. Porrò ex eius tunicis, altera

obliquas habet ſibras, altera vero rectas: quas fibras non amplius in aliam quampiam ſpeciem partiri poſſumus, quippe quę minimę ac indiuiduę ſpecie ſint. Nempe ea conſuetudo eſt, vt partes illæ quibus actio quæpiam demandata eſt, quę vniuerſo animanti, aut neceſſaria, aut apprimè vtilis ſit, à nobis inſtrumenta, à græcis organa appellētur: minimas vero illarum particulas, non hoc tantummodo, ſed ſenſilia etiam elementa appellamus. Huius generis ſunt fibræ, è quibus vnumquodque inſtrumentorum contextum eſt, ſicuti arteriæ, venæ, nerui, inteſtina, ventriculus, vterus, & veſica, hæc enim omnia è tunicis conſtant, quæ ex huiuſcemodi fibris contextæ ſunt. Ex his etiam fibris ſunt membranæ, ligamenta, & caro, tum ea quæ ſimplex eſt, tum etiam illa quæ eſt vnicuique viſceri peculiaris quámque nonnulli parenchyma appellant, quaſi affuſionem quandam dixeris: & eundem ordinem cum his ſeruant, os, cartilago, adépſque, ac cætera quæ eiuſcemodi ſunt, quę poteſt merito quis noſtri corporis ſenſilia elementa appellare. Sed præter has ſunt partes inſtrumentariæ, quas non erit malum recenſere, nimirũ arteriæ, venæ, nerui, lacerti, tẽdines, oculi, vterus, inteſtina, renes, vẽtricu-

lus, lien, iecur, pulmonéſque & cor, & cætera omnia, quæ huiuſce ordinis ſunt.

Conſtitutio partium artis medicæ exemplo partium noſtri corporis.

CAP. IIII.

PRo iſtius itaque exempli ſimilitudine, punctoriam ſuffuſionum artem talem vniuerſæ artis medicæ partem exiſtimabimus, qualis ea eſt corporis pars, quam inſtrumentum, ſeu (vt græci) organum appellamus. cuius vnaquaque particula ex proportione reſpondet ſenſilibus corporis elemētis. Huiuſcemodi vero partes artis, ſunt notiones illæ, quas nonnulli græcè theoremata vocant: latini vero præcepta. Prima nanque cognitio ſecundum ſpeciem eſt illius inſtrumenti quod pungendum eſt: ſecunda eſt illius particulæ huius inſtrumenti, vbi pungere oportet: tertia eſt menſuræ, quæ ſit pro affectus ratione: quarta conuerſionem reſpicit: quinta remotionem ſuffuſionis è loco, quē obtinebat: ſexta circa aſtrictionem verſatur. Hæ profecto ſunt notiones vltimæ, minimę, atque etiam ſimplices, quę in alias ſimpliciores nō amplius ſecari poſſunt. Nihil aūt in pręſentia refert dicere notitias, aut notiones, aut ſcientias, aut theoremata, vel præcepta, ſicut neque

ſi par

ſi partes dicamus, vel particulas, vel portiones. Igitur ea ſcientia quæ de pungendis eſt ſuffuſionibus, his conſtituta eſt particularibus ſcientiis, quas nuper explicaui: vniuerſa tamen ratio curandi ſuffuſiones, aliis quibuſdam notitiis eget, & illis quidem duplicibus ſecundum genus. Sunt autem hæ, prima quidem præparatoria, ſecunda vero illa quam apotherapeuticen græci appellant. Si quis etenim velit aliquem repletum plurimũ, aut prauis humoribus refertum, vel etiam ſecundum caput dolẽtem, ad huiuſmodi operationem deducere: is inflammationes in membranis quæ punctæ fuerint, facile excitabit, & vniuerſum caput male afficiet, quod ne fiat, arte præparatoria erit opus: cuius inſtitutũ eſt, corpus totũ ab excremẽtis, ſuccíſque ſuperfluentibus expurgatum & vacuum, atque etiam caput ab omni dolore immunẽ reddere. Vnde & ea præcepta, quibus hoc agendum eſt, artis ſunt elemẽta: quemadmodum & ea quæ ad id pertinent, vt poſt manuum opus expeditum, oculus ab inflamatione, caput verò ab omni læſione cuſtodiatur, & huiuſcemodi præcepta ſunt elementa artis medendi, hoc eſt vltimæ atq; minimæ illius particulæ. Nimirũ is ſermo ſit à nobis propoſitus in exẽplũ, pro cæteris aliis affectibus vniuerſis

quorum ſcientia ſigillatim eum inter partes artis ordinem obtinere videtur, quem in animali pars ea quam inſtrumentum appellamus. At definiri hoc exacte abſque labore non paruo: omnino non poteſt. putabit enim facile quiſpiam, quòd eodem penitus modo ſe habeat notitia curãdæ inflãmationis, quo illam ſe habere diximus, qua curandæ ſunt ſuffuſiones. & id ipſum etiam de curando vlcere, aut fractura, aut eryſipelate, déque aliis affectibus dicemus. Id tamen verum non eſt, quia eandem rationẽ, quam in animantis corpore pars ea obtinet, quam inſtrumentum appellamus: eandem inquam curandæ inflammationis notio inter artis partes obtinet. & quem ordinem oculus inter animalis partes ſeruat: eundem ea cognitio quæ curare lippitudinem, ſeu (vt græci aiunt) ophthalmiam. eſt vero ophthalmia inflammatio externæ oculorũ tunicæ, ſicuti peripneumonia græcis dicta, pulmonis inflammatio eſt, & pleuritis, membranæ coſtis prætenſæ. Vnde hi omnes affectus inflamationes quædã ſunt. Et alia eſt ars curandæ inflammationis generatim, alia vero eius quæ ex certa particula definitur, quæ male affecta ſit. ſicuti etiam quum inſtrumentum communi quadam appellatione dicimus, & quum de certo

to quodam & definito inſtrumento loquimur, aliqua intercidit differentia. Sanè nos in libris de curandi methodo monſtrauimus, aliam eſſe artem curandæ inflammationis in vniuerſum: aliam vero huiuſce quę hanc particulam occupauerit.

Medicæ artis partitio à corporis affectibus.

CAPVT V.

AT Empiricus negat vllam eſſe generalem ipſius inflammationis ſecundũ ſeipſam curandi rationem: nulla tamen neceſsitas eſt in præſentiarum in his verborũ ſubtilitatibus verſari. Sed ſummatim dicamus, quòd poſteaquã ars medicinalis eſt de morborũ curationibus: notitiæ curandorũ morborũ ſimplicium, atq; etiam mox compoſitorum, in primas principaliſsimáſque partes partiendæ ſunt. Nos vero in eo libro quem de differentiis morborũ inſcripſimus, quot ſint morbi ſimplices, quótque compoſiti monſtrauimus. Quòd ſi nõ modo morbis profligatis ad medicinalem artem pertinet corpora reſtituere integræ valetudini, verum (vt in alio libro à nobis oſtenſum eſt) ſanos tueri & ſeruare: alia quoque erit huius artis pars, ſalubris appellata, quæ priori, curatrici inquam, ex oppoſito diuiſa eſt. & iſtius aliæ quoq; ſunt par-

ticulæ,ipſa nimirum præcepta,quibus ſigillatim omnium noſtri corporis partium valetudo tuenda eſt.Sed ſi tertia etiam quædam corporis conſtitutio reperitur,quam neutram appellant:neceſſe quoque fuerit, eſſe tertiam artis partem,quæ præuiſoria dicenda erit.In hoc vero ſtatuti eſſe videntur,qui manifeſtam quidem habent intemperiem,nondum tamen ægrotant, quippe quũ poſsint adhuc ſuas obire ſolitas actiones,quiq; nullo adhuc malo tenentur quod ſenſile ſit,ſed tantum inſenſili:quemadmodum illis contingit,qui à cane rabido morſi ſunt,vel qui venenum hauſerunt,quod nõ niſi poſt tempus aliquod interficit. In his affectibus verſari videtur pars artis præuiſoria,quemadmodum rurſus ad aliam huius artis particulam quam reſumptricem, vel græcè analepticen appellamus,illi attinent, qui nuper ex morbo liberati ſunt, adeò tamen ſunt viribus imbecilles,vt neque balneis vti,nec ea quæ ſoliti ſunt,agere queant. Eſt & pars alia,quam gerocomicã vocant, de ſenibus regendis,quę nullam videtur certam habere conſtitutionem:ſiquidem ſenectus,nec omnino morbus eſt, nec integra omnino ſanitas.Nonnulli & rationem educandorum infantium in hunc ordinem redigunt, quam pædotrophicam

appellant:aiunt enim quòd corporis cura ſic habenda eſt, vt illius ſtatus exigere videtur. Addunt præterea quidam partem aliã, quæ, quòd optimum habitum corpori inducendum ſtudeat, ab illis euectica appellatur, eam alij gymnaſticam nominant. vt tandẽ primæ maximæque artis iſtius, quæ circa corpus verſatur, partes hæ ſint: curatrix, reſumptoria, præuiſoria, ſenum cuſtodiendorum ratio, infantium educatrix, euectica, ſeu optimi habitus inductrix, ac etiam ſalubris. Quæ ſi eo modo diuidantur, quo paulo ante curatricem monſtrauimus: ad ſimplicisſimas deuenietur præceptorum differentias, quæ oſtenſa ſunt eſſe veluti quædã artis elementa.

Partitio à ratione & differentijs operationum, & quàm varij fuerint Empirici in ea tradenda.

CAPVT VI.

VNiuerſa hæc partitio à corporis affectibus deducta eſt. Eſt tamen & alia, quæ à ratione operationum & earũ differẽtiis depromi poteſt. Dicũt enim aliqui manuũ operationẽ, medicamenta, victúſq; rationem eſſe primas maximáſq; artis medicinalis partes. quæ partitio quibuſdam fieri videtur penes materierũ differentias: quippe quum omnis noſtri corporis particula

ſeruari & iuuari ſuapte natura poſsit aut victus ratione, aut medicamentis, aut manuũ opera. Nos tamen forſitan magis propriè dixerimus, ea quæ offeruntur, quæ adminiſtrantur, quæ euacuantur, & quæ extrinſecus occurrunt. Summatim verè dicere poſſumus, quòd qui occaſione accepta ab his affectibus quos hæc ars curat, aut à quibus tuetur, vniuerſam hanc artem in partes diſſecuerunt: tot huiuſce artis partes fecere, quot ſunt affectuum differentiæ. Sed alij non modo ab his, ſed ab vniuerſa etiam ea materia, quæ cognitioni medici expoſita eſt, & ij phyſiologicam, hoc eſt rerum naturalium indagatricem, atque etiam illam quæ materialis propriè appellatur, prædictis artis partibus annumerant. Sed alij ex ipſis actionibus huiuſce artis partes diſtinguentes, præter victus rationem, medicamenta, & manuum operationes, ſignificatiuã introducunt. At nonnulli hanc in affectuum cognitricem, græci pathognomonicen dicunt, & pręſagitricen, quam prognoſticen appellant, partiti, has prædictis partibus addiderunt. Maxima autem empiricorum pars inter finales quidem ponunt ſignificatiuam, curatricem, & eam quæ ſalubris dicitur. Verum curatricem deinde in victus rationem diducunt, medicamenta,

atque manuum functiones. Qui in nominibus quidem aberrãt, in ipſis vero rebus minime: nam neque oportebat eos operationum nomina, ſed ſcientiarũ potius apponere. Porrò melius egiſſent, ſi dixiſſent (quẽadmodum etiam ex illis aliqui dixerunt) vnam eſſe iſtius artis partem ſignificatiuam, aliam curatricem, tertiam vero ſalubrem: & ſignificatiuam partes habere, pathognomonicen, hoc eſt affectuum cognitricem & prognoſticen, hoc eſt præſagatricem, quemadmodum curatrix, medicamẽtariam, atque illam quam vocant chirurgicam, nempe quæ manibus agit. Optime igitur aiunt, quum inquiunt primam generaliſsimámque ipſarum artis partium eſſe differentiam illam, qua eas partimur in finales, & conſtitutrices. finales ſiquidẽ ſunt quæ finem efficiunt: conſtitutrices vero, quę has conſtituunt, & (vt ita dicamus) in cauſa ſunt cur illæ conſiſtant. Sed non æque deinde bene agunt quum exiſtimant, ſignificatiuam eſſe parti artis curatrici, aut ſalubri æquiparandam, quanuis illas ex neceſsitate præcedat: neq; enim vnquam vel cuſtodiri, vel curari quis poterit: niſi cognoſcatur prius qualis ſit is affectus, quo corpus tenetur: tamen ex ipſa ſignificatione in finem artis nunquam peruenturi ſumus.

mus. Et pari etiam modo tranſitus ad ſimile non eſt pars quę comparanda cum hiſtoria ſit, aut cum illa, quæ ea complectitur, quæ ipſe quis vidit. Verum de hoc non inſtituimus præſentem ſermonem, quippe quum id ſatis alio quodam, & eo toto libro monſtrauerimus. Et quidem nec Serapio aliter ſentiebat. verum enimuero cum ille, tum etiam quicunq; profeſsi ſunt empiricam ſectam, prætergreſsi ſunt hunc librum. At ego facto principio perinde ac empirici, ad alia deinceps tranſibo. tu enim iã calles quo modo ſumpta methodo ex indicatione ad hæc accedendum ſit.

Medicæ artis partes quæ à fine deſumptæ ſunt, & quæ has antecedunt.

CAPVT VII.

ITaque dicamus illas quidem primas & proprias, & quàm maxime eſſe artis medicæ partes, per quas iſtius artis finem aſſequimur: alias vero iſtis eſſe ſuperiores. Porrò tot ſecundum numerum primæ proximæq; ſunt, quot ſunt maximè propriæ rationes medendi. medicina nanque affectionibus noſtri corporis medetur, ſiue modo illæ duæ ſint, ſiue tres, ſiue etiã plures. Nos tamen eo libro qui ad Thraſybulum dicatus eſt, oſtendimus primam harum conſtitutionum differentiam duplicem eſſe, ac

vtran

vtranque ab omnibus ferè proprio nomine eſſe appellatam:ſiquidem alteram nos ſanitatem, alteram ægritudinem appellare ſolemus. Sed in vtraque deinde harum duplices reperiuntur ſpecies: nam vtrobique ea conſtitutio, aut in habitu eſt, aut in habitudine. ſalubrem nimirum conſtitutionē quę in habitu eſt, illa pars ſibi aſciuit, quam ſalubrem appellamus, & iſtius præcipuas partes, eue&ticam ſic ab eis dictam quidam ponunt, & analepticen quaſi reſumptiuam, & gerocomicam, quaſi ſenum cuſtoditricem. Quæ vero ægritudines reſpicit habitu, vel habitudine, nominibus caret quibus partes hæ medicatiuæ nominentur, ægritudines vero, ipſæ quidem, aut acutæ dicuntur, aut chronicę, quas latini longas appellant. Partium itaque huius artis, aliæ quidem primæ ac proximæ ſunt, aliæ vero ſine quibus illæ minime eſſe poſsint. In his igitur prima eſt ſignificatiua, cuius duæ ſunt partes: altera quidem præſentium cognitrix, altera vero futurorum præſagatrix. Fieri enim nequit vt rationem affectum aliquem curandi reperiamus, niſi ille prius cognoſcatur. neque etiam (niſi terminus futuræ iudicationis prænoſcatur) recte vnquam curari poterit. Has tamen partes neceſſario aliæ item præcedunt, vtpote ea quę omniū

par

particularum ſtatum exponit,quæ cadauerum diſſectione comprehenditur. Inſuper vero & illa quæ de earũ actionibus,ac tertio illa quæ de earum vſu eſt vel vtilitate. Verum & his ſunt aliæ priores,ea nimirũ quæ contemplationem elementorum corporis,ac ea quæ de iudiciis, necnon & illa quę de naturalibus facultatibus, quę & ipſę ex ſectione animantium comprehenduntur.Nimirum in tot tandem principia ſignificatiua pars diſſoluitur,quam diximus quòd omnino curatiuam ac ſalubrem præcedat,quæ omnia ſeorſum ſuis libris expoſita ſunt. Verum enimuero eſt & alia pars præcedens curatiuã,quam etiam ſignificatiuæ annectunt. ea autem eſt quæ omnes cauſas docet tam ſalubres quàm morboſas,quam materialem nonnulli appellant. hæc profitetur cognitionem cauſarum omnium quæ his in primis conſtant ,quæ offeruntur, quæ efficiuntur, quæ vacuantur,& quæ extrinſecus accidunt.horũ enim omnium vires perpendit.nos autem in libris de ratione curandi monſtrauimus,quĩ hæc vtilitatem arti præſtant.

Partitio medicæ artis ab vno corpore, quod illi ſubijcitur, deſumpta.

CAPVT VIII.

Hæc

HAec itaque eſt partium artis medicæ perſcrutatio, ab ipſius prima maxime ac propria materia deprõpta. Sed quę ex ſecũda materia, nec ita propria, hoc ſe habet modo. Corpus enim humanum medicinalis artis ſecunda eſt materia, ac (ita dixerim) per accidens, ea inquam ratione, qua ſanitas & morbus iſtius corporis affectiones ſunt. Nec modo huius artis, ſed naturalis etiam philoſophiæ materia hoc ipſum corpus eſt, & ipſius etiam per accidens. eò ſcilicet quòd generationem ſubeat & interitum. Naturalis nimirum philoſophia ea cõtemplatur, quæ generantur & intereunt: vnde & ipſius prima materia generatio eſt, & propter hanc deinde corpus etiam generabile. nam & ob id corpus humanum naturalis materia eſt, quia generationem ſubit & interitum. medicæ vero artis non hac de cauſa, ſed potius quoniam morbis ac ſanitati ſubiectum eſt. Vnde quum corpus humanum ſit quodam modo artis medicæ materia: hæc ars pro ratione partitionis illius, ipſa etiam in partes ſuas ſecunda veniet. At duæ ſunt ſecundum genus primæ differentiæ: altera enim circa elementares partes conſiſtit, altera vero circa inſtrumentarias. At vero vtræque tam elementares inquam, quàm inſtrumentariæ,

ani

animalis particulę ſunt,& harum omnium affectus quilibet propria erit huius artis pars,quam ſuperius dum de punctione ſuffuſionum ageremus,in particulares actiones ſubinde diuidi oſtendimus.Harum ſiquidem notitiæ ſunt elementares particulę totius huiuſce artis,ſicut in his quæ ad medicamenta attinent, illæ notitiæ, quæ ſigillatim medicamenta vnius cuiuſque cōplectuntur:& in his etiam quæ ad victus rationem pertinent,illæ quæ vnumquodque ſimplex reſpiciunt.Non modo autem partitio quæ ex huiuſce materiæ ſectione ſuboritur,ad vltimas vſque & elementares artis particulas prouehitur:verum & illa cuius paulo ante meminimus.Præterea autē & alio modo fieri hæc partitio poteſt.nam fingamus nos velle vnum quodpiam morborum propoſitum genus ad vltimas vſque particulas diuidere:prima tunc diuiſio erit, quòd aut ſimilaribus particulis accidat,aut inſtrumentariis,vt in libro de morborum differentiis à nobis monſtratum eſt:altera vero quòd harū deinde aliæ ſimplices ſunt, aliæ compoſitæ,quod in eodem quoque libro oſtendimus.Erit igitur neceſſarium,vt curatiua ſcientia minimas elementaréſque particulas eaſdem habeat cum illis quæ dictæ ſunt.Si enim, exempli gratia,calidum aliq

aliquem morbum velimus curare:primum quod cognoſcere oportet,eſt ratio illum curandi, nimirum quòd contraria contrariis remedio ſunt (iam monſtrauimus hoc cõmune eſſe & primum omnium) Deinde vero,quòd id quod eſt primo gradu calidũ, illi eſt adhibendum quod frigidum primo item gradu eſt:mox vero & calidorũ morborum,atque etiam medicamentorum refrigerantium gradus tenere oportet,quod in libris de medicamentis explicauimus. Vnde manifeſtum quòd vndecunque quis partiri inceperit,ſi recte huiuſmodi partitio ad vltima & elementaria theoremata fiat:perueniet tandem ad ſcientiam eorum quæ dicta ſunt.

Partitio medicæ artis ab ijs,quæ ſunt ſecundum naturam,& quæ ſunt præter naturam.

CAPVT IX.

VT tamen res hæc exactius intelligatur:alterius quoque partitionis, qua ſæpiſsime vſus ſum,meminiſſe velim.Porrò eorum quæ circa corpus humanum ſunt, alia præter naturam ſunt, alia vero ſecundum naturam: quæ vero præter naturam ſunt,aut morbi ſunt,aut ſymptomata.Sed iſtorum cauſæ ſi eorum quidẽ fuerint quæ ſecundum naturam ſunt:oportet vt medi-

cus ſcientiam habeat hæc ipſa tuendi:ſi vero eorum quæ præter naturam: vt ea interimendi ſcientiã habeat. quo autem modo hæc ſint peragenda, alibi à nobis expoſitum eſt. In præſenti vero eſt examinandum id quod propoſitum fuerat. vt eorum vnumquodque ſigillatim partiamur. Sed nos ſeorſum de his in aliis egimus: de morbis, inquam, in libro de morborum differentiis, de cauſis item in alio libro, quem admodum etiam in alio de ſymptomatibus. ſed & ſanorum differentias in libris de ſalubri parte medicinæ. in therapeuticis quoque facta diuiſione & morborum & ſymptomatum, & cauſarum, docui quomodo omnibus ſit conſulendum. Et nimirum per hanc etiam partitionem facile inueniuntur ea quæ prima & quam præcipua ſunt in arte, non eſſe alia ab illis quæ diximus, necnon & ea quæ ſecundum locum obtinent, & quæ etiam tertium, vt antea quoque à nobis expoſitum eſt. oportet etenim & hæc ipſa partiri, quod ſi recte fiat: oportebit partitionem tandem peruenire ad elementares vſque notitias. Quòd autem variè poſsit vnumquodque quod propoſitum ſit diuidi, nec vno tantum modo: dixere philoſophi omnes, qui dialecticam maxime calluerunt, atque in primis Plato

in duobus libris, ſophiſta inquam & politico. Nihil igitur eſt cur ex multiplicitate partitionum turberis, ſi multifariam antiqui medicam artem partiti ſunt, quin potius perpende ſi nihil ſit prætermiſſum ex his quæ occurrere poſſunt. Profectò quicunque hæc obſeruauerit: is ſuam partitionem modeſte proſequetur. Veruntamen optimum erit (vt etiam prius diximus) ſi initium à maxime propria ſumpſerimus materia, cui mox ex prædicta methodo alia addiderimus.

*

GAL. ATTRIBVTVS INTRODVCTIO SEV MEDICVS,

Poſt omnes impreſsiones nunc denuò
ex Græci exemplaris collatione
reſtitutus ſuæ integritati.

*

Quomodo inuenta ſit medicina.

CAPVT I.

ARtium inuentiones vel Deorum filiis,vel quibuſdam eorum propinquis, quibus dij primi artem omnem communicarunt, Græci ferunt acceptas. Hac igitur ratione & Aeſculapius medicinæ,quam primus ab Apolline patre inſtitutus, hominibus tradidiſſe dicitur, inuentor extitiſſe apparet. Porrò ante illum ars medica nondum hominibus fuit cognita, niſi quòd veteres medicamentorum

& h

& herbarum, qualia apud Græcos Chiron Centaurus, & ab eo eruditi heroes nouerant:ad hæc quæcunque Ariſteo, Melampodi, & Polyido adſcribuntur, experientiam quandam habuere. Apud Aegyptios ſanè præter herbas, aliam quoque medicamentorum rationem in vſu fuiſſe, Homerus hunc in modum teſtatur:

Fertilis Aegyptus rerum medicamina miſta
Optima multa, ſimul deterrima plurima gignit.

Porrò ex cadauerum confectione, quam in condiendis iis aſſeruandisq; habere moris erat, multa etiã quæ manu adminiſtrantur, apud primos medicos inuenta eſſe videntur. Quædam dicuntur ex caſu obſeruata fuiſſe, vt ſuffuſos appũgere, inde quòd capra quæpiam ex ſuffuſione male habens, iunco aculeato in oculum impreſſo, viſum receperit. Quin & clyſteris vſum ab Ibi profectum eſſe ſcribunt. Hæc enim colli cute tanquam clyſteris vtre, marina Niliq; aqua impleta, roſtro eam ſibiipſi per anum indit. Scribit etiam Herodotus hiſtoriographus, quondam ægris per compita expoſitis, illos qui iiſdem aliquando morbis laborarant, referre ſolitos quibus vnuſquiſque vſus, ſanitatem recuperauerit: atque hoc modo ex multorum vſu ac experimen

tis rem medicam conflatam eſſe. Sed hæc quidem experientia ratione vacua, nondumque rationalis fuit. Cæterum perfectam medicinam,& omnibus numeris abſolutam,nimirum diuinam aio, Aeſculapius ſolus inuenit. Illam vero quæ inter homines verſatur,huius ſucceſſores Aſclepiadæ poſteris veluti hæreditario acceptam tradiderunt,maxime Hippocrates, qui omnibus facile præcelluit, primusque conſummatam apud Græcos medicinam in lucem protulit.

Quæ medicinæ principia.

CAPVT II.

PRincipia medicinæ tria ſunt, vnum inuentionis,alterum conſtitutionis,tertium interpretationis. Inuentionis igitur medicinæ (vt ſimpliciter dicam) vetuſtiſſimum planè,citraq; rationem principium, experientia eſt:quemadmodum apud Aegyptios,& reliquos omnes barbaros. In artis vero conſtitutionem redigendæ,ſicut Aſclepiadarum medicina, ratio & experientia. Interpretationis, vt ſcribit Athenæus, vel traditionis,quemadmodum quidam dicũt, initium,naturalis eſt ſpeculatio. Enimuero ſimpliciter & Hippocrates dixit, Medicæ rationis initium primum natura eſt: nam à naturæ inſpectione Dogmatici auſpicantur,

tur,quoniam ex iis quæ ſecũdum naturam ſunt,& illa quæ contra habent,poſſunt cognoſcere:at ſine naturalium cognitione illa quæ à naturali habitu recedunt, nemo poteſt. Quinetiam in curando naturæ ſpeculationem ,ſimiliter requirunt: quando quidem ex naturali admouendorum auxiliorum potentia,quæ cuilibet morbo idonea ſint, accipiunt. Qui vero ex aliis ſectis naturæ contemplationem aſpernantur , vtriq; à quibus præſidia adferendi habitum finxere, incipiunt, Methodici ex communitatum indicatione,empirici ex obſeruatione experimentorum. Qua enim ratione Dogmaticis medicæ rationis natura , eadem empiricis experientia crebro & ferè ſemper in iiſdem,& pari modo cõtingens, principium exiſtit. Ab hac ſiquidem hiſtoriam quoque ſuam exordiuntur, & ſecundum hæc ab alio ad aliud ſimile tranſeunt. Sed methodicis euidentium ſimilitudinis inſpectio,vel communitatum apparentium cognitio principium dicitur.

Quot ſectæ medicorum, quæq; earum notæ.

CAPVT III.

SEctæ medicorum tres ſunt, Rationalis,Empirica,& Methodica.Rationalis

naturæ rationem præbet,morborum cauſas inquirit, & ſignis ad illarum inuentionem vtitur,curationem capit à contrario, prout cauſæ exigunt. Nam contrariorum cõtraria ſunt remedia. Quatuor ergo ſunt quæ rationalem ſectam obſignant: naturæ inſpectio,cauſarum ac ſignorum ęſtimatio, & quartum,nempe quod cauſæ ipſis curationem dictant. Empirica ad aſsidentium accidentium concurſus, quæ ægris adſunt, reſpicit, & conuenientem accidentibus curationem obſeruat,idq́; nec morbo cognito,nec cauſa inquiſita. Contenta eſt autem obſeruatione in accidentibus per eorũ quæ admouentur experientiam facta, & hiſtoria prius expertorum vtitur:tum à compertis ad incomperta, ſimilia autem ſecũdum apparentem ſpeciẽ tranſit. Quæ enim ipſimet vſu ac experientia in multis, & ſæpiſſime ac ſemper in iiſdem,& pari modo experti ſunt,aut quæ caſu quopiam obſeruarunt, eaq́; ſemper atque eodem modo habentia,hæc confidenter vſurpant,non adeò curioſè facultates ex eorum qualitatibus diſquirentes. Credunt & vetuſtiſsimis qui rerum per experimenta ſibi obſeruatarum hiſtoriam, vti vocant, memoriæ prodiderunt. Vtuntur etiam à ſimili tranſgreſſu ad ea quæ nondum explorarunt, cum ſimilia

ſpeci

ſpeciei quæ ad manum eſt apparent,vt mal ua,blitum,beta,& lapathum.Itidem in contrariis,vt alica & oriza. Rurſus in omnibus arborum fructibus, quos Græci acrodrya nominant,vt pirum,malum cotoneũ. Notant igitur empiricam hæreſim,ad concurſus ſymptomatum,non ad morbum,neque ad cauſas reſpectus,dein ex concurſibus medicaminum congruentium per vſum obſeruatio: Tertio, expertorum antea hiſtoria: Nouiſsime,à ſimili tranſgreſſus. Methodica communitatibus & ſimilis ſpeculationi adhæret. Omnes enim particulares affectus ad generales duos reducunt, adſtrictum & fluentem,quas communitates vocant. Cognoſcunt eas ex obortis circa corpus affectionibus,in vtroque euidenter cõſpicuis.Quare notas non deſiderant, exempli gratia adſtrictum inde oriri, quòd corpus denſatum ſit, profluuium ipſius ſiſtatur, omniſque euidens excretio impediatur:fluentem vero inde,quòd ſumma corporis cutis rara euaſerit, & ſenſibiles cuiuſque particulæ excretiones intenſæ ſint. Duplicem igitur curationis ſpeciem generales duo corporis morbi ipſius indicant, nempe ſi corpus adſtrictum eſt, laxandum eſſe:ſi profluuio laborat,comprimendum: ſi vitium miſtum habet, occurrendum ve-

hementiori malo. Cæterum communitates omnes nominant euidentes: harum autem alias paſsiuas, vt adſtrictum & fluens. alias curatiuas, vt reſoluere & tenere. quaſdam temporales, initium, incrementum, vigorem ſeu ſtatum, & inclinationem. Porrò medicinæ quæ manu medetur, communitates, in eius ablatione, quod alienum eſt, conſiſtunt. Duplex enim alienum eſt, vel extrinſecus, vel in corpore. Extrinſecus ſimplex, illius quod in corpore eſt, tres numerantur ſpecies. Atqui extrinſecus vt ſpiculum, telum, & quodcunque aliud id genus exiſtit, ſummam eductionem oſtendit. Eorum quæ in corpore ſunt, aliud loco alienum, vt ſuffuſio, luxatio, & fractura, quæ tranſpoſitionem vel reſtitutionem in proprium locum indicant. Aliud magnitudine, vt abſceſſus omnes, ſcroti tumores, verrucarum quædam genera dolentia quæ *ἀκροχορδόνας* Græci vocant, phymata, & condylomata: quorum nõnulla diuiſionem ſolam requirunt, nonnulla ſummam ſuperfluorum præciſionem demonſtrant. Aliud defectu alienum, non vt ſuperuacaneum, ſed veluti deficiens dicitur, cuiuſmodi mutila & curta omnia, ſicut in labris oculis

culiſque cernitur. Vnde quidam λαγοφθάλμοι, & λαγώχειλοι nominantur. Pari modo etiam ſe habent fiſtulæ, & vitia profunda, quæ Græci vocant hipophora, ſinus, vlcêra, aliáque huiuſmodi omnia, quæ ex defectu repletionem deſiderant. Iam vero præter quatuor chirurgorum communitates, eſt & ſpecies quam προφυλακτικὴν, id eſt præſeruatricem appellant. Apponitur autem & ipſa vt communitas in deleteriis & toxicis, beſtiíſque omnibus quæ virus inſpuunt, tum venenoſis volatilibus, & terreſtribus, aquatilibúſque. Nam commune omnium genus, vt ſint exitialia, non tamen ad adſtrictum & fluens referuntur, ſed aliud eſt præter hæc genus. Quare & curatoria ipſorum communitas alia præter illam habetur, dicta prophylactice. Methodicam quoque ſectam primum exculpit ſimilis in euidentibus conſideratio, ſed non in latentibus ſeu abditis, quem ad modum in rationali ſecta. Hoc vnum intercedit diſcriminis, quòd in illa quoque ſimilium inſpectio, ſed in obſcuris conſiſtit: ſecundum, quòd ex ſimili in euidentibus, affectus, auxilia, tempora, particularia omnia ad generalia reducit. Attamen non euidentia tantum empiricorum more animad

mad

maduertunt,ſed particularibus,nullo generali cognito, inſiſtũt. Tertium eſt ex communitatum indicatione curationem accipere, nec cauſas,vt rationalibus in vſu eſt, exponere: neque facta in concurſibus obſeruatione eorum quæ per experientiam conueniunt, vt empirici faciunt, contentos eſſe.

Qui trium Sectarum principes extiterint.

CAP. IIII.

RAtionalis ſectę princeps & author Hippocrates Cous fuit. Poſt hunc Diocles Caryſtius, Praxagoras Cous, Herophilus Chalcedonius, Eraſiſtratus Chius, Mneſitheus Atheniẽſis,Aſclepiades Bithynus,Cienus,qui & Pruſias dictus eſt.Empiricæ præfuit Philinus Cous,qui primus eam à rationali ſeparauit, occaſione ab Herophilo ſuo præceptore accepta. Cum autem ſuam hæreſim principem eſſe vellent, Acronem Agrigetinum, quo rationali eſſet vetuſtior, ei dediſſe initium dixerunt.A Philino Serapion Alexandrinus ea ſecta floruit: dein Apollonij duo,pater & filius,Antiocheni.hos ſecuti Menodotus & Sextus exactè eam corroborarunt.Methodicen Themiſon Laodiceus Syrius incepit, qui ab Aſclepiade rationali occaſiones nactus, ad methodicæ ſectæ inuentionem ſe contulit. Theſſalus

Tral

Trallianus eam abſoluit. Poſt hos Mnaſeas, Dionyſius, Proclus, Antipater. In ea autem de quibuſdam diſſenſerunt Olimpiacus Mileſius, Menemachus Aphrodiſieus, & Soranus Epheſius. Fuerunt nonnulli ἐπισυνθετικοὶ quaſi adiuncti apud Græcos nominati, vt Leonides Alexandrinus: quidam ἐκλεκτοὶ, quod eſt delecti, vt Archigenes Apameus Syrius.

Medicina ſcientia ne ſit, an ars.

CAP. V.

RAtionales aliqui, vt Eraſiſtratus, medicinam partim ſcientiam, cuiuſmodi eſt cauſarum notitia, item naturæ inſpectio: partim coniecturam, vt curationem & ſigna habere cenſuerunt. Methodici & in vniuerſum ſcientiam ipſam eſſe prædicant, ſed vtique à vero, maxime methodici, aberrarunt. Scientia enim eſt cōueniens, firma, & nunquam à ratione declinans cognitio: eam neque apud philoſophos, præſertim dum rerum naturas perſcrutantur, inuenias: multo ſanè minus in re medica: imo vt verbo expediam, ne ad homines quidem venit. Quam ob rem medicina ars merito dici poteſt: ſiquidem artis nomine comprehenſionum & opinionum ad finem quendam vitæ ſpectantium collectionem certa qualitate & quan-

titate commeditatam intelligimus. Comprehenſiones igitur humanas, & quæ numero conſtitutionem quandam procreare queant, præcipuè commeditatas, hoc eſt, ſibi concordes ac conſonas cohærentéſque medicina habet: quo fit, vt artis vocabulum, cuius definitio ei conuenit, optimo iure commereatur, comprehenſionéſque in ea ad vitæ commoditatem pertinent. Quippe vt ſeruarentur homines ac ſanitatem tuerentur in vitam prodiit. Sed artium duplex eſt differentia: quædam à ſe abſolutionem conſequuntur, vt fabrilis, nauium compactoria, ædificatoria: quædam finem ſuum ceu ſcopum deſiderant: contingunt autem non ſemper, ſed plurimum. Vnde coniecturales quoque dicuntur: ex quarum numero medicina fuerit: quem ad modum rhetorica, gubernatoria, & ſagitandi ars. Eſt & alia differentia & ipſa duplex: quoniam aliquæ dum fiunt, ſunt: & ſimul atque ab actione deſtiterint, nihil quod perfecerint oſtenditur, cuiuſmodi ſaltatoria, cithariſtica, palæſtrica, & quæuis alia ars muſica. Nonnullæ in actione euidens opus planè nullum habent, ſed tanquam futuri cuiuſdam præparatoriæ exiſtunt: vbi vero à functione ceſſauerint, tunc quid efficerint,

rint, apparet, qualis ſtatuaria, pictura,& fabrilis. Tum aliæ quarum opera poſt actionem perdurant. Inter has medicinam quoque numeres licet. In medendo enim nondum eius finis innoteſcit. quippe quæ aduerſus morbos ſemper laboret: at vbi curationem abſoluerit, tunc homini ſanitatem reſtituiſſe eam videre eſt.

Quid ſit medicina.

CAP. VI.

DEfinitionibus rationales vſi ſunt, deſcriptionibus empirici: de quibus quęſtionem inſtituere philoſophis ſolum conuenit: enimuero veteres etiam medici hoc ferè modo medicinam ſimpliciter vel definierunt, vel deſcripſerunt. Medicina eſt, Hippocratis ſententia, adiectio & ablatio. Adiectio quidem deficientis, ablatio autem ſuperantis in hominum corporibus. Quam enim definitionem medicinæ nonnulli putauerunt, reuera non eſt, ægros videlicet morbis non prorſus liberare, dolores lenire, morbiq́; vehementiā retūdere, malo victis manū nō admoliri. Artes enim non ex iis quorū neutiquā adeſt facultas, ſed ex his quorum adeſt, definitionem ſortiuntur: quoniam illa definitio quæ neutiquam fieri poſſunt, recenſet, non ex iis quæ ad

ſunt, artes definit. Recentiores huiuſmodi definitionem vſurparunt. Medicina eſt ſcientia ſanitatis conſeruatrix, morborum repultrix. Verum ſecus habet: non enim ipſa hæc efficit, ſed ex illis quæ efficit, hæc proueniunt, ídque non ſemper. Quapropter non ex his, ſed illis quæ ab ea ſemper accipiuntur, conſtituta eſt. Hæc autem ſunt adiectio & ablatio. Proinde quæ capit medicina, hæc ipſam eſſe dixit Hippocrates, quibus & in ſanis vtitur cum ſecundam ipſorum valetudinem conſeruat, & in ægrotis vt morbis liberet. Quæ igitur ſemper facit ea ipſam conſtituunt, non illa quæ ab his efficiuntur. Aliud nanque ars, aliud éius finis eſt. Quod enim expetit, id aliud eſt ab ipſa, & denique neque id perpetuo ſecum habet. Quo fit vt quatenus ipſum non contingat, neque finis eius, ſed ſcopus dicatur: cum autem contigerit, finis. Ita gubernatoria & ſagittandi ars non à fine, quem non ſemper contingunt, ſed ab iis quibus conſtitutæ ſunt, & per quæ, vt finem aſſequantur, functiones obeunt, definitionem ſortiuntur. Porrò definitio hęc omnibus ferè poſt Hippocratem proba eſſe videtur. Herophilo medicina eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum. Trium enim horum cogni-

tion

tionem habet. Salubrium quæ corporis humani conſtitutionem ita præparant, vt ex eis pulchrè inuicem aptatis, ſanitas concilietur: inſalubrium, quæ ſalubrem conuenientiam diſſoluunt. Neutrorum omnia ſunt auxilia, quæ ægris adferuntur & eorum materia. Hæc enim priuſquam à medico excepta ſint, neutra, hoc eſt, nec ſalubria, nec inſalubria ſunt.

Quot partes medicinæ.

CAP. VII.

PRimariæ medicinæ partes ſunt, rerum naturæ contẽplatio, cauſarũ notitia: vel affectuũ conſideratio, ſanitatis tuẽdæ ratio, ſignorum obſeruatio, & medendi modus. Græci vocant φυσιολογικὸν, αἰτιολογικὸν, ſeu παθολογικὸν, ὑγιεινὸν, σημειωτικὸν, & θεραπευτικὸν. Athenæus pro ſignis materiam conſtituit, quæ in curatoria parte verſatur. Nã ſine materia curatio fieri nõ poſſit. Indiciorum obſeruatio, & ad curãdi rationẽ neceſſaria, non tamen ipſa eſt curatio. Materiæ enim beneficio curatio abſoluitur, ac materia quidẽ ſine curatione nihil aliud confert. Signa vel citra curationem ad cognoſcendum quæ mederi queas, & quæ minus, neceſſaria ſunt. Ad hæc faciunt ne inſcius iis qui medicinæ nullum locum reliquerunt, manum admolitus, erroris notam

incurras. Iam vero quinque harum partium medicinæ, cuiuſque diuiſio quædam anguſtior eſt. φυσιολογικὴν itaque pars dicitur, in qua de hominis natura diſſerimus. Conſtat autem, ſi diuidas, elementorum notitia, quibus homo componitur, tum generationis, fœtus, & formationis, præterea interiorum & exteriorum corporis partium ſpeculatione, cum mortuorum cadauera incidimus, oſsiúmque rationes perſcrutamur. αἰτιολογικὸν, quod & παθολογικὸν dicitur: in qua ea quæ præter naturam ſunt, inquirimus, morborum cauſas, accidentium concurſus, affectuum ſtatus diligenter indagamus. His enim incognitis nemo recte nouerit quo modo morbos curare conueniat. ὑγιεινὸν ſanitatem tuetur, tum præcauet quo minus corpora in morbos incidant: vbi inciderint, ad ſanitatem reducit. συμπτωματικὸν præteritorum cognitionem, præſentium inſpectionem, & futurorum præſagia continet. θεραπευτικὸν, id eſt, curandi facultas ea quoque in tres partes diducta eſt, vt vna eſſet quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur.

An medicinæ diuiſio in quinque partes diducta neceſſaria ſit.

CAP. VIII.

Proin

PRoinde rerum naturæ cognitio neceſſaria eſt, hoc potiſsimum nomine, quòd niſi naturalibus antea cognitis, ea quæ à naturali habitu recedunt, cognoſcere queas nunquam: nam præter illorum naturam morbi conſiſtunt. Cauſarum vero & effectuum notitia non minus & ipſa deſideratur, vt affectuum origines, quibus reſiſtere conuenit, intelligamus, tum ipſos affectus à veteribus appellatos eorúmque ſtatus cognoſcamus. Vtilis ſanè & ſymptomatum affectibus incumbentium cognitio eſt: nam ab horum congreſſu, quem Empirici συνδρομὴν græcè, latinè concurſum vocant, corporis vitia ſpeciem nanciſcuntur. Quanquam iidem Empirici in ſyndromis quæ cuique accidenti conueniant, obſeruarunt. Methodicis curationem affectus indicant, quem ad modum Rationalibus cauſæ, licèt ipſi nihilominus tum affectus, tum concurſus inquirant. Totum autem cauſis attribuunt, quarum nõnullæ euidentes, aliæ continentes, quędam coadiuuantes, aliquę conceauſæ, reliquæ præcedentes dicũtur. Euidentes, quę Græcis vocãtur procatarcticę, id eſt antegreſſæ, ſunt quę dum aduerſam valetudinem crearunt, ſeparantur, vt frigus, laſsitudo, calor, incoctio. Continentes,

cohærentéſque,cum præſentes ſunt,& mor bi quoque eorũ aſſunt:cum tolluntur, morbi etiam diſcedunt, vt ſpina & telum. Concauſæ quas Græci appellant ſynætia quæ af fectum ſua vi poſſunt generare: generant verò & alteri cohærentes,vt lapis in veſica, & inflãmatio. Nam ambæ vrinæ ſuppreſſionis cauſæ ſunt, etſi per ſe vtraque illam generare poſsit. Coadiutrices cauſarũ partes, quæ ſua virtute morbum efficere non poſſunt, ſed alteri auxiliantur, vt libido articularem morbũ promouet, & remigatio ſanguinis eruptionem. Præcedentes,ſiue internæ, quæ ab euidentibus vel præparantur, vel coadiuuantur, vt ſanguinis abundantia nutrimenti copiæ ſoboles eſt. Præcedit autem Eraſiſtrati coincidentiã, quam Græci παρέμπτωσιν nominant, quæ omniũ morborum cauſa eſt coniuncta, verum citra præcedentem non accidit. Porrò ſalubris illa pars non ſolum vt pars medicinæ, ſed tanquam potior ei quæ medetur præponitur. Multo enim præſtat morbum prorſus non admittere, quàm morbo liberare: quem ad modum & gubernatori longe præſtabilius eſt antequam in tempeſtatem incidat, iter abſoluere, quàm fluctuatum periclitatúmque euadere. Atqui differunt rurſus in ea parte

quam

quàm ὑγιεινὸν græce appellauimus, ſanitatem tueri & morbos inceſſentes longius proſpicere. Etenim conſueta victus ratione primum adminiſtratur: alterum curatoriis auxiliis, vt morbum qui conflari debet ſupprimat, ac diſſoluere anticipet: ſiquidem quæ iam ortis affectibus medicantur, eadem quoque prius quàm oriantur, prohibent illos conſiſtere. Similiter pars, quàm ἀναληπτικὴν, tanquam refectricem appellant, differentiæ cum illis nonnihil habet. Qui enim recreat vires recolligítque, vt non amplius præter naturam, ita ſecundum naturam ſe nondum habet, ſed à præter naturali nuper habitu abſolutus ad naturalem migrat. Quam ob rem aliam victus rationem deſiderat, nec curatoriam, non enim ægrotat: nec eam qua ſani vtuntur, vt qui nondũ abſoluta fruatur ſanitate. Quo fit vt nec qualitate nec quãtitate pari ſanis cibũ poſsit aſſumere. Adnotatrix pars medicinæ, curationi morborum per victum ſummè eſt neceſſaria: nam præterita & præſentia ſymptomata ad morbi cauſam inueniendam diligenter inſpicimus. Inſuper maxima eius neceſsitas eſt ad præſagiendum, mors an ſalus expectãda ſit. Pari modo medicina

quæ manu medetur,tum illa quæ medicamentis auxiliatur,ſine indiciorum obſeruatione non abſoluitur: quippe præſagia eodem modo deſiderant,quibus ſcias quæ curationem non admittunt,quæq́; eam recipiunt quidem,ſed vehementer aut offendunt ægrũ ſi curentur,aut è medio tollunt. Iam vero curatoria pars trifariam diuiſa eſt,vna victu,altera medicamentis, tertia manu medetur.Prima auxiliorum,quæ digerendi,apponendi,& concoquendi facultatem habẽt,eſt adminiſtratio.Quæ omnibus quidem ægrotis,ſed præcipuè febrientibus in vſu eſt.Quæ manu medetur,pars curatoriæ eſt,ea inciſionibus,vſtionibus,& oſsium inſtauratione homines curat.Medicatio, φαρμακεία Græcis dicta,nudis medicamentis interiores affectus & exteriores ſanat.victus enim conuenientem rationem,quandoque vero & manuum opus requirit,quemadmodum chirurgia & victus ratio medicatione vtuntur.Itaque à rerum naturæ contemplatione, altius auſpicabimur:quoniam nec in ſanis ſecũdam valetudinem tueri,nec in ægris morbi originem ſiue cauſam cognoſcere,nec ſignis quid deprehendere,nec curationem admoliri rectè poſsis, ignorans quibus homo elementis conſtet, & quomodo his immutatis à na-
tur

tura quam obtinebant prius, morbi naſcantur.

De elementis humanis.

CAPVT IX.

COnſtat igitur homo ex primis mundi quatuor elementis, igne, aëre, aqua, & terra, naturalium cum Hippocrate conſenſu, non quòd ex his ipſis, ſed pro portione eis reſpondentibus homo conſtituatur. Atqui ex Hippocratis ſententiã dum diſſoluitur, in hæc prima reſoluitur, & vnumquodque rurſus in ſuam ipſius naturam, homine vita defuncto, redire neceſſe eſt, ſiccum in ſiccum, frigidum in frigidum, calidum in calidum, humidum in humidum. Huiuſmodi tum animantium, tum aliorum vniuerſorum natura eſt. omnia ſimiliter oriũtur & deſinunt ſimiliter. conflatur enim ex his prædictis eorum natura, & in eadem finit. Vnde ſingula originem nacta ſunt, eò quoque recedunt, quem ad modum Homerus hiſce verbis inquit innuens diſſolutionem in hæc futuram.

Vos aqua, vos tellus cunctos aliquando tenebit.

Cæterum hominem velut ex ſecundis & humanæ naturæ vicinis quatuor humoribus, ſanguine, pituita, bile tum flaua, tum atra conſtitutum eſſe phyſici pronunciant,

quoniam fœtus in prima ſui formatione ex genitura & ſanguine qui à matre per vrachum influit auſpicium cœpit. in his autem quatuor humores erant. Qui ex tribus, iiſq; compoſitis hominem prodiiſſe cenſent, hæc præponunt initia, humida, ſicca, & ſpiritus, quæ Hippocrates græce *ἴσχοντα*, *ἰσχόμενα*, & *ἐνορμῶντα* appellat. Ea ferè Latinis ſonant continentia, contenta, & impetum molientia. Continentia igitur ſunt ſolida omnia, vt oſſa, nerui, venæ, arteriæ, ex quibus & muſculi, & carnes, totáque corporis moles conflata eſt, ad hæc interiorum exteriorúmque concretiones. Contenta vero humida ſunt, quæ in vaſis per tota corpora diſperſa feruntur. Atque hæc quatuor prædictos humores vocat Hippocrates. Impetum molientia ſpiritus exiſtunt, quos veteres duos animalem & naturalē numerant. Stoici tertium inuehunt *ἑκτικὸν*, quem habitum nominant. Eraſiſtratus vaſa triplicia, neruos, venas, arterias, omiſsis ſpiritibus & humidis, tanquam initia & totius corporis elementa conſtituit. Nam duplici materia regi animal affirmat, ſanguine tāquam alimento: ſpiritu tanquam naturæ functionibus obeundis coadiutore: non autem ea vt principia intelligit. Multæ ſanè aliæ partiū ſpecies non ex tribus illis com-

poſi

poſitæ inueniuntur, vt verbi gratia cerebrum, medulla, atque oſſa omnia. Cerebrum igitur vel medullam nutrimenti parenchyma, quaſi adfuſionem exponas, audet appellare, ſicut adipem, iocinoris, lienis,& pulmonis conſiſtentiam. At oſſa neque nutrimenti parenchymata, neque ex prædictis vaſis triplicibus compoſita eſſe dicere poſit. Aſclepiadi hominis elementa ſunt corpuſcula manantia, fragiliáque, & inuiſibilia foramina. Secundum Athenæi ſententiam non quatuor illa prima corpora, ignis, aër, aqua, terra, ſed eorum qualitates calidum, frigidum, ſiccum, & humidum. Ex quibus duo cauſarum efficientium munere fungi, puta calidum & frigidum: duo materialium, ſiccum & humidum, ſupponit. Quintum vero ex Stoicorum opinione introducit ſpiritum cuncta penetrantem, à quo omnia continentur & gubernantur. Hippocrates cum trifariam hominis elementa diuiſiſſet, in continentia, contenta, & ea quæ animi impetum regunt, quibus omnia de elementis poſt ipſum aſſertis comprehendit, necnon naturæ elementorum tractationem, & eorum quæ præter naturam ſunt cauſas, haud ſcio quomodo ſucceſſores eius vnam illam reuera diuinam Aeſculapij medicinam in tres partes

ſibi cohærentes diſtribuerint atque diuulſerint. Alij enim humidis tum eorum quæ ſecundum naturam habent conſtitutionem, tum cauſam eorum quæ præter naturam ſolis attribuere, vt Praxagoras & Herophilus. Alij ſolidis corporibus initia & elementa attribuentes, ex his tum quæ natura conſiſtunt, tum morborum cauſas inde capiunt, vt Eraſiſtratus & Aſclepiades. Athenæi vero & Archigenis imitatores ſpiritu ſolo ea penetrante, tum naturalia conſiſtere ac gubernari, tum morbos vniuerſos hoc prius offenſo creari dixerunt. Vnde & pneumatici, id eſt ſpiritales, veluti qui omnia ſpiritibus attribuant, nũcupantur.

Exteriorum corporis partium appellationes.

CAPVT X.

DE partibus corporis ſeu particulis & quæ earum nomina ſint, primus Ariſto. docuiſſe ſimul ac conſcripſiſſe creditus eſt. Temporis autem proceſſu medicis quoque ipſis poſterioribus de iiſdem tractare neceſſarium viſum eſt, ne manu allata quãque partem aut particulam oſtenderent, ſed ex appellatione ſufficientem earum

notitiam haberent:quorum in numero id maxime fuerunt Eraſiſtrati ſectatores æmulati, vt Apollonius Memphites,& hoc prior Xenophon. Diuidunt igitur totum corpus Aegyptij medici quadrifariam,in caput,manus,thoracem, & crura. Alij has quatuor partes in plures diducunt, nempe in alias totius partes,non vt illarum particulas. Capitis igitur tota latitudo pars ipſius corporis dicetur. Huius particulæ ſunt hæ. Anterior ſuperpoſita ſuperciliis, pilis nuda,inter vtranque aurem ſita,Frons nominatur. Hac ſuperior capillis intecta, Sinciput. Partem ab vtroque ſincipitis latere ſupra aures ſitam, Tempora appellamus.in media capitis regione ſinciput ſuperante eſt Vertex. Vnde velut à centro circulus, capillorum prouentus incipere videtur.Poſt verticem à poſteriore capitis parte aduſq; tendines Occiput deſcendit.A priore ſub tota fronte,auribus,oculis,naſo, & ore ad mentum vſque circunſcripta à ſuperciliis incipiens,Facies dicitur.Vbi enim frons à ſuperioribus deſcendens deſinit,Supercilia,ceu termini eius eminentes,& pilis conſiti eam excipiunt.Qua autem frons ad tempora porrigitur , in ipſius † terminis Aures ſitæ ſunt, quarum pars aperta ala dicitur,refracta ab anteriori in poſterius.

† *Aliàs ipſorum.*

ipſis

ipſis ſummitatibus inflexis cubiformis,ſub qua ſemicirculus rotundus in mucronem exurgens, græce xyſter appellatur. Huius acumini concauum quod ſubiacet,conchula. In huius medio rotundum foramen, meatus auditorius vocatur,ſub quo particula pinguis ab aure ſuſpenſa fibra eſt ſeu auricula,ſuperior pinna. Oculi ſuperciliis ſubiacent,quæ & lumina dicuntur,nempe tota figura cum ipſis particulis. Superius inferiúſque interiores tunicas contegentes,Palpebræ appellantur,hæc inferior,illa ſuperior. Committuntur inuicem crebro & extremo tactu ad viſus recreationem,& ad prohibendũ ne quid extrinſecus violenter oculis incidat. Maxime vero, quemadmodum in ſomnis, viſoriæ virtutis auertendæ gratia, quo melius homo conquieſcat. Partes autem iuxta oculos totos ſitæ, qua palpebræ inuicem committuntur,tarſi nominantur Græcorum vocabulo. vnde pili proueniunt quos cilia nuncupant, Græci *βλεφαρίδας* à quibus orta ſunt dicto nomine. Facti autem in hoc ſunt pili iſti vt viſorium ſpiritum,vel,vt quidam aiunt,radios ab interiore parte effuſos perſpiciendi gratia dirigant. His itaque elapſis,vel retortis, nequaquam animans ſimiliter in rectum,vel in longum videre poteſt. Interiores

res oculi termini vbi palpebræ coaleſcunt, anguli ſunt:alter iuxta naſum, iuxta tempora alter:hic paruus,ille magnus. Quod in horum medio conſiſtit,oculi candidum. Huius rurſus medium Iris circulus coloribus varius occupat.vnde & à ſimilitudine quam cum cæleſti illa Iride habet,nomen accepit.Huius rurſus media pars per quam viſus peragitur,Pupilla eſt. Naſus oculos interiacet.eius partes vtrinque ſitæ,Nares vocantur,quibus animalia reſpirant & olfaciunt.Exteriores autem narium partes, Pinnulæ ſiue Alæ nominantur.Quod autem eas diſcriminat,Interſeptum vocamus. In vtraque naſi parte quæ proprie concaua ſunt ſub oculis ſita, concaua nuncupamus: vnde quidam concaui nominantur. Per morbum autem hæc attolluntur ob hominis cruditatem vel diſplicentem diſpoſitionem.His autem ſuperiores inter naſum & aures Malæ,priſcis etiam Genæ dicuntur:quæ bene coloratis & ingenuis pudore ſuffuſis rubent.Hinc Maxillæ ad mentum vſque deſcendunt,& hac in mucronem deſinunt. Mentum id omne eſt,quod labro inferiori longa orbiculari figura ſubiacet. Suprema pars labri ſub naribus μύσταξ grę-cis,Homero ὑπήνη appellatur.Quod intra labra deſcribitur,& ab eis conſtituitur &

con

tinetur, Os eſt. Videntur enim hæc quaſi connata,poſt diducta os efficere:quare etiã veluti nuper diuiſa apparent.Quod caput excipit,& ad humeros vſque pertinet, id totum ceruix.huius poſteriores partes proprie tendines appellantur.Dein ſub ceruice humeri vtrinq; prominent,quorum verticem ἀκρώμιον,quaſi dicas ſummum humerum,Græci nominant.Quod ab hoc prorſum vergit,Clauiculæ exiſtunt,inter quas iuguli habentur.Ab humeris manus incipiunt,vtraque ex ſuo latere propenſa.harũ pars ab humero ad cubitum vſque pertendens, Brachium vocatur:Angon autem,id eſt cubitus qua tota manus flectitur,cuius exteriorem partem Greci κορωνὸν & horum Attici ὠλέκρανον nominant.Dein Cubitus, quo & homines metiuntur. Vbi hic deſinit,& cũ ſumma manu coarctatur,Brachiale dicitur.Succedens huic par μετακάρπιον, nomen latinitate necdum donatum,quaſi poſtbrachiale dixeris. Inde Nodi à quibus digiti incipiunt,Græci κονδύλους appellant. Digitorum maximus pollex eſt, ἀντίχειρ Græcis dictus,quòd toti ſummæ manui cooperans æquipolleat.Poſt hunc Index,nomen ab vſu,vt apparet,ſortitus.dein Medius.hunc Medio proximus ſequitur,Græcis παράμεσος dictus,medicis dicatus,atque ab

ab eis nomen ſortitus. Poſtremus Minimus dicitur, quòd omnibus ſit inferior. Itaque à brachiali ſumma manus dicitur, cuius ſupinæ pars iuxta pollicem aſſurgens, vola nominatur, græcè thenar: huic pars oppoſita ὑποθέναρ Græco nomine vocatur, latino carens. Verum vnde digiti procedunt, † Pecten manus eſt. Quod medium horum omnium eſt, concauum manus dicitur. Thorax ea pars appellatur, quæ à collo toto ad ilia vſque ex anteriore parte protendit. Huius pars quæ ſub clauiculis vtrinque & manibus habetur, coſtæ ſunt. ex quibus & latus vtrunq; dicitur. In harum medio Pectus. Huius rurſus medium vſque ad chartilaginem ſub qua ventriculi os deliteſcit, στέρνον Græcis dicitur. idem locus etiam extrinſecus ita appellatur. Hinc Abdomen oritur. Quæ ſub ventriculi ore ad partem exteriorē apparent, ſubchartilagia nominamus, Græci ὑποχονδρία, quoniam ſecundum rectitudinem ſub chartilagine veluti poſt ipſam habentur. Sunt autem Muſculi, qui expanſi membranæ prætenui veluti araneæ, quam περιτόναιον Græci nominant, ſubiacent: extrinſecus vero cute conteguntur. Aequiuoco autem cum his vocabulo etiam interiora viſcera vocamus ſubchartilagia vel hypochondria. quo-

niam

† *Græcus codex habet* στῆθος. *id eſt, pectus.*

niam & ipſa ſub chartilaginibus notharum coſtarum ab interiore parte exiſtunt: ſed exteriora proprio. Quod ante ilia hypochondria comprehendit, abdomen eſt: Quod vtrinq; eſt, inane ſeu vacuum. Ilium medium occupat Vmbilicus. Sub hoc ſumẽ Græcis ἦτρον vocatum. Poſtea Pubes ſequitur, quæ & aqualiculus, græcè ἐπίσιον dicitur: in quem thorax finit, vbi & maſculorũ Naturalia cõſtituta ſunt: tum fœminarum ad femoris vtriuſque exortum, vt ſub hoc occultentur. Maris pars prominens coles vocatur: ſummitas eius, Glans: qua foramẽ habet ad excretionem, οὐρήθρα ab vſu nuncupatur. Cutis, quæ eam contegit, Præputium dicitur. Inferior pars colis in longitudinem eius vergens ῥαφὴ id eſt ſutura vocata eſt. Quæ vero aduſque ſedem producitur, ταῦρος, hoc eſt taurus. Teſticuli duplici nomine apud Græcos didymi & orchis intus & foris appellantur. Quod teſticulos ambit, ὄσχεον Greci, noſtri ſcrotum vocant. Mulieribus autem pudendi (ſic enim nominaui ipſum) ſinus ipſe, græcum nomen κτεὶς obtinet, latinum Pectem. At quæ ſinũ ambiunt, Alæ vocantur. Inter has autem caruncula ad fiſſuram exorta, Græcorum lingua νύμφην, noſtra colliculum appellare licet: quem quòd multo promineat, Aegy-

ptij

ptii in virginibus excidere conſuerunt. Porro recti inteſtini orificium per ſedem prodiens, quo excretionem cum lubet retinemus, Annulus à figura, ab officio Strictor vocatus eſt. Cæterum poſteriores corporis partes, quæ collo ſubiacent, hunc ſitum & appellationem habent: totum, *νῶτον*, id eſt tergum vocatur, inde vtroque in latere *ὠμοπλάται*, id eſt ſcapulæ habentur. Media ipſarum pars *μετάφρενον* quod eſt dorſum, cui etiam ſtomachus intus ſubiacet. Rurſus media totius tergi ſedes ſuperne ad clunes vſque ſpina dicitur. Huius partem quæ recto tramite ſub dorſo habetur *ἄκνηστιν* Homerus nominauit, manifeſto aliis dictionibus exponens, *κατ' ἄκνηστιν μέσα νῶτα* quoniam & iuxta rectitudinem longitudinis media ſunt terga, mediumque eſt dorſi & lumbi. Spinam Lumbi Græcis *ὀσφὺς* dicti quæ *ἰξὺς* nominata eſt quatenus cingimur, excipiunt. Hi in Os ſacrum terminantur, in cuius vtraq; parte Coxæ ſunt: in his Nates: quoniam quæ his ſubiiciũtur, maxima oſſa ſunt. Inde carnoſa ipſis corpora ſubſtrata ſunt. Quorum Gibbæ partes, quòd orbiculares ſunt, *σφαιρώματα* ceu modo orbium factæ, Græcis nominantur. Inde corpus vnum in duos exit proceſſus. Nam in duo crura nominata bipartitur,

quorum diuiſionem veteres Græci *διχά-λαν* nominant.atque hæc tota ad extremã vſque,crura dicuntur.quæ vero à coxis ſtatim incipiunt,femora: vbi vero artus poſtea cõmittuntur inferioribus, articulumq́; efficiunt, Genua nominamus. Eorum partes retrorſum ſpectantes, Poplites, vel Ancyle. Inde ad ima maximi artus Tibiæ: quarum anterior pars crea, poſterior ſura nominatur. Poſtremum oſsium tibiæ in vtrunque latus excedens, Talus eſt: ab hoc profecti Pedes proprie appellantur: quibus etiam menſuram ſibi aliam homines in altum tollẽtes pedem inuenerunt. Pedis pars poſterior Calx: prior à talo vſque ad digitos, *ταρσὸς* Græcis vocatur. Interior autem quaſi pedibus inuicem ſe aſpicientibus à talo verſus magnum digitum procedens, *πεδίον* Græcis appellatur, latine planicies dici poteſt. Quod ſub hac ſtatim in medio imi pedis habetur, concauum dicitur. Infimum quo terram contingimus & ingredimur, planta vocatur. Quod poſt concauum ad digitos aſſurgit, Pecten † pedis nuncupatur. Deinde digiti numero manuum digitis pares. Non autem eadem ſortiti nomina: quoniam nec eoſdem præſtant vſus, quanquam magnitudine, aut ſitus ordine conueniant.

† græcum exemplar habet στῆθος. i. pectus.

Inte

Interiorum anatome.

CAPVT XI.

ANatomes vocabulum, etiam exteriorum corporis partium & particularum per abuſum commemoratio vſurpat, quæ verbis vniuſcuiuſque ipſorum naturalem ſitum, ordinem, vſum, quem animanti præbent, propriam cuiq; illorum appellationem de quibus iam retulimus, percenſet. Interiorum vero cum ſermone explicatio proprie anatome dicitur. Siquidem oculis eas indicatas eſſe, confectio non eſt, ſed cuiuſque notitiam ex ſermone ac verbis accepiſſe, & naturales actiones quomodo ipſas obeant didiciſſe: præterea quam inuicem communionem viſcera, aliæque corporis partes per venas habeant. Cerebrum itaq; ex nullo eorum quæ prædiximus, principali vaſe compoſitum eſſe videtur Eraſiſtrato, eoque nutrimenti parenchyma, id eſt affuſio ipſi eſſe videtur. Eſt autem corpus ſimplex, atq; ob id omnium quæ humano continentur corpore, & præcipuũ, & princeps. Quapropter Plato & Hippocr. animi principatum in eo conſtituunt. Comprehenditur ſanè membranis duabus. Vna & contigua aſsimilique, χοροειδὴς Græcis appellatur, venoſiorq; eſt. Altera quæ huic

ſuperiacet, caluariæ quibuſdam partibus magis adhæreſcit. Sed hæc neruoſior exiſtit. Ex ſuperiori igitur parte venæ nutrimentum à corde iuxta eum locũ qui Græcis λυχνεῖον dicitur ex arteriis quæ ad baſim ſunt acceptum in id deriuant: inde & nerui exortus principium ex eo capiunt, vnde & animi functiones vniuerſo corpori communicant. Neruorum autem ſpecies duæ ſunt: vna mutuos oſsium connexus colligat, continetq́ue: altera ſentiendi mouendiq́ue pro arbitrio facultatem toti corpori tranſmittit. Atq; hinc etiam muſculorum prouentus eſt. Oculorum meatus & ipſi ab ima cerebri parte proueniunt, & per eos viſorius ſpiritus oculis impartitur. Inde verò nares etiam proceſſus habent, per quos & odoramur, & cerebrum expurgatur. Ad aures proceſſus non ſunt, verum à poſteriore parte tenuis membrana, quam Græci μήνιγγα vocant, perforata eſt. atque in vermis ſpeciem proceſſum habet, per quam ſimiliter ipſæ repurgantur. In illius principio cerebri pars Græcis κωνοειδὴς appellata quòd coni ſpeciem referat ſedem habet. Iam vero illinc & ſpinalis medulla incipit. Cæterum duos habet cærebrum ventriculos quorundam opinione, vnum, vbi animi principatus reſidet. At Caluariæ oſſa

ſuperi

ſuperiore parte ſub cute, membrana, quæ per ſuturas è meningibus prodiit, περικράνιον Græci nominant, conteguntur. Eſtque hæc origo membranæ coſtas ſuccingentis, quam ὑπεζωκότα nominant, & ſepti tranſuerſi, & peritonæi: & omnis membranæ neruoſæ. Oculus ex Hippocratis ſententia habet duas tunicas, quas Hippocrates μήνιγγας, quòd ex illis prouenerint, appellat. Recentiores tres ponunt, nonnulli quatuor. Ex quibus prima deforis eſt à Græcis κερατοειδὴς vocata. Ea reliqua ſui parte alba eſt, pupillæ loco extenuatur. Perſpicuumq; ſubiectum colorem reddit quatenus niger vel cæſius vel fuluus apparet. Secunda huic adiuncta qua pupilla eſt, modico foramine, concaua, quæ quòd parte interiore ſit acino vuæ ſimilis, ῥαγοειδὴς à Græcis nominatur. Tertia retis modo ſinum habens, ἀμφιβληστροειδὴς nuncupatur: perinde quaſi in ſummo quartam tunicam à nõnullis inuectam excipiat, quam & ἄδηλον, ceu minus apparentem vocare conſueuerunt. Eſt etenim membrana minima ſimul & tenuiſsima, ſed prima & ſecunda firmæ membranæ craſſæq; tunicæ ſunt: tertia vero & quarta tenuiſsimæ. Quare & Hippocrates priores ſolas cognouit: oculus, inquiens, membranas duas habet. Porrò tri-

plices hæ tunicæ humores cõtinent. Hunc ab aquæ ſimilitudine ὑδατοειδῆ Græci vocant. Illum ὑαλοειδῆ, quòd vitro quiddam ſimile referat. Tertium κρυσταλλοειδῆ, hoc eſt cryſtalli modo pellucidum. Palpebrarum interiores partes carnoſæ: mediæ cartilaginoſæ: exteriores cute tegũtur. At quoniam cartilago media dura eſt, adeps ſubiecta eſt lenimenti malagmatíſve inſtar, quæ frequenter exuperãs, guttas parit. Lingua maxime carnoſa eſt, in quam duplex neruorum genus ab ima parte cerebri prodiens inſeritur. Alij molles appellati guſtandi ſenſum ad principium, alij duri motum arbitrarium ad ipſam deducunt. Ad huius radicem exigua inhæret lingua Græcis ἐπιγλωττὶς dicta, quæ, cum deglutimus, recurrens, arteriam claudit, nequid ex firmioribus humidis in ipſam delabatur. Cuius rei quoque cauſa tonſillæ numero quatuor creatæ ſunt: duæ ad linguæ radicem, vtrinque conſpicuæ: duæ his proximæ penitiores. Nominantur eædem etiam Græcis παρίσθμια, quoniam locus ad quem ſitæ ſunt, iſthmo, præſertim cum per inflammationem intumuerunt, eoq; tranſitum hunc arctum nimis reddunt, figura reſpondent. Porrò cùm duabus animal materiis gubernetur, alimento & ſpiritu, ad hunc quidem

perci

percipiendum,nares, os, fauces, aſpera arteria,& pulmo,partes ſunt aptiſsimæ. Nares ſanè & os reſpirationi ſeruiunt: gurgulio,ne frigidus in fauces aer cumulatim irrumpat:aſpera arteria, vt eundem in pulmones deducat, quorum in pectore ſedes eſt:per hos & omnis fit reſpiratio, ſubmittentes quidem ſe,vt ſpiritus emittatur: attollentes vero, vt idem recipiatur. Quare actione ſimilitudinem quandam cum fabrorum follibus habere videntur: figuram vero vngulæ bubulæ ſeruant. Porrò ex ſpiritu elaborato quicquid maxime neceſſarium eſt, ad ſiniſtrum cordis ventriculum defertur. Quicquid inutile eſt, illac qua inſpirauimus efflatur. Nutrimenti vaſa ad excipiendum, & inſtrumenta ad elaborationem inſtituta hæc ſunt,os,dentes,ſtomachus,ventriculus,ieiunum, & tenuia inteſtina. Os quidem & dentes cibum extenuāt moluntque. Stomachus appetit & deglutit: appenſus aſperæ arteriæ ad ſeptum vſque trāſuerſum porrigitur. Ventriculus omnis eſt ad concoctionem: incipit velut à media cartilagine vbi ventris os ſitum dicitur. ſubſidet leuiter iecinori, latitudine Græcorum literam σ referens,& altero extremo in ſiniſteriorē partē vergit, vbi eſt & Græcis dictus πυλωρὸς,quoniā portæ modo, ne

nutrimentum ex eo confertim delabatur, prohibet. Ieiunum & tenue inteſtinum digeſtioni dicatum eſt, in ſinus multos implicitum. Committitur autem meſaræo ſeu meſenterio, quod venæ in id deſcendentes intertexunt. Ei vero tenuius inteſtinum eſt ita connexum, vt pars eius eſſe videatur, quippe ieiuno explicato perſimile eſt. [Differt tamen, quòd nec vacuum ſit, nec vaſorum copiam habeat] per quæ digeſtio plurima ad iecinoris portas permanet. Deinde cæcum inteſtinum, alimento recipiendo accommodatum. Huic adhæreſcit aliud, Græci *κῶλον* nominant, quod excrementa ex diſtributione ſegregata ſuſcipit. Pertendens autem in dextrā ſupra vmbilicum inter iecur & lienem, deorſum rurſus fertur, totumque amplexum abdomen in rectum inteſtinum deſinit. Cum igitur duo meatus ſiue itinera à lato oris ſpatio incipiant, alterum iuxta priorem colli partem, bronchum vel aſperam arteriam nominamus: [alterum, ſtomachum.] Vnde vero initium capit arteria, & vbi aperitur, Latini fauces, *φάρυγγα* Græci vocant, vel *λάρυγγα*. Cæterum totus meatus ex cartilaginibus annuli modo vel circuli compoſitis conſtat, quo firmus continuæ animantis reſpirationi maneat, nec comprimatur. quare etiam oſtium

ſtium eius ſemper pateſcit. Nam cibi abſtinentiam tolerare potes diutiſsime, non inſpirare ne minimum quidem temporis potes. Huius rei gratia purum hunc ſpiritui tranſitum natura dedit, ne impedimenti quid ſentiat. Enimuero ſiquid vel cibi vel potus in arteriam imprudentibus delabitur, ſtrangulationes; & tuſſes ſtatim excitantur, donec à ſpiritus impetu excuſſum efferatur. Iam verò aſpera arteria ſpiritum pulmoni tranſmittit, deſinitque in eiſdem arterias aſperas, quas ipſas quoque bronchía nominant. Stomachus interius quàm arteria exiſtens, ceruicis vertebris annexus, longiſsime cum aſpera arteria porrigitur. Sed bronchus illi adiunctus, cum cibum deglutimus, recurrens exacte ipſum ligula cooperit, quæ ex linguæ radice trahit originem. Porrò hæc ligula non modo os claudit, ſed etiam cibum à lingua velut ventilabro purgatum, & arteriæ orificio ſuperimpoſitum ad ſtomachum pontis modo deiicit. Stomachus pro naturali functione appetendi facultatem habet. Dum appetit quidem, ſe attollit, & quæ offeruntur, deglutit: dum accepta ſuperioris ventriculi orificio contiguo per tranſuerſum ſeptum tradit, ſubmittitur. Per quem anguſtum exiſtentem meatum in ventrem ali-

menta deſcendunt. Ventriculi naturæ officium eſt, vt alimentum ſibi commiſſum concoquat, quod à concoctione primum ptiſanæ cremori perſimile eſt: verum per eum, quem πυλωρὸν à Græcis appellari diximus qui adhuc arctior eſt alimentum ieiuno inſtillatur: quod cum tenue ſit inteſtinum, in flexuoſiſsimos orbes natura implicauit, ne ex facili videlicet diſſecaretur, conuellereturq;. Meſaræum ſeu meſenterium anfractus & orbes eius amplectitur, atque ipſos ſuſtentat: quanquam id non ſolum hunc præſtat vſum, ſed etiam venas duas ſub iecinore emergẽtes [fulcit] quæ poſt in diuerſas partes diducuntur, & meſeræo inſeruntur, quo & ipſæ (ſunt enim tenues) ruptionis periculum effugiant. Suſtinentur autẽ ab intexto eidẽ ſimul baſi huic innitẽtes, & ſcalæ nauticæ inſtar alleuatæ finiũt. Atque hoc pacto in ſingulis anfractibus ad hirundinũ ſimilitudinem cõpoſitis, aperto ore ieiuno inhiantes, omnẽ in eo alimoniã in ſuccũ cõuerſam exugũt. Simul aũt inter exugendũ, protinus ipſum in ſanguinẽ mutãt, qui ſuccus antea erat dũ in ieiuno eſſet. Nõ enim aliũde vel pituitæ, vel ſanguinis, vel alterius cuiuſdã vas eſſe natura indicat. Rurſus igitur duæ factæ ex multis venæ à meſaræo acceptũ, ad iecinoris portas dige-
rũt

rũr. In iecinore cũ ſanguinis naturã nutrimentum induit, recrementa ſingula pariter ſecernuntur. Flaua bilis ad veſicam ei inhærentem defertur: atra ad lienem. Iam verò ab hepate verſum in ſanguinem alimentum, in dextrum cordis ventriculum diſtribuitur. A corde ſanguis per iugulares venas (σφαγίτιδες à Græcis nominantur) ad ſuperiores corporis partes deriuat. Per cauam autem venam in vniuerſum corpus diffunditur. Ab hac rami duo, ſanguine iam à ſero diſcreto, ad renes perreptãt, qui lũbis ſub cluniũ carnibus per quas vrina deſtillat, inherẽt. Ad veſicã autẽ per meatus dictos grece οὐρητῆρας proficiſcitur. Veſica corpore ſuo vrinã recipit, & per colem foras excernit. Teſticuli vero ſubſtãtia glãduloſi ſunt, conceptacula & officinæ ſeminis, quod per ſingulos neruos ab inguinibus depẽdentes, Græci κρεμαστῆρας nominant, ad eos fertur. In quos etiam alia vaſa ipſos nutrientia deſcendunt. Cæterum duabus tunicis conteguntur, quarum tenuiorem Græci ἐρυθροειδῆ, valentiorem δάρτον appellant. Ab his eſt, quod ὄσχεον à Græcis, ſcrotum noſtris dicitur. Fœminis autem vulua ſcroti conuerſi ſimilitudinem refert. Venæ in partem eius interiorem quamplurimæ aperiuntur, per quas ſanguis expurgatur,

qui

qui in conceptibus retinetur ceditque in alimentum fœtui, & formationem. Nam à venis quæ ſecundas implicant, binæ aliæ prodeuntes venæ, ab arteriis ibidem ſitis binæ arteriæ, & à neruis vnus neruus mutuo in vnum congreſſu meatum quendam ab anatomicis Græcis ὄραχον appellatum abſoluunt, qui infantis vmbilico inſeritur, ex quo & enaſcitur, & ſuſpenſus eſt. Ab vmbilico autem venæ ad iecinoris portas ſanguinem in fœtibus tranſmittunt: arteriæ vero iuxta veſicē, craſsiori arteriæ: neruus hic ſpinæ inſertatur.

De ea anatomes parte quæ ad oſſa pertinet.

CAP. XII.

OSſium duplex compoſitio, vna ad motū accōmodata, nomē articuli habet: altera ad ſtabilitatem, Græcis συνάρθρωσις, id eſt coarctatio dicitur. Huius autem tres ſunt ſpecies, ſutura, coagmentatio, & fixura. Suturis igitur capitis oſſa conſtant. Inueniuntur autem ſuturæ in plurimis quinque. Prima per ſinciput, στεφανιαῖα à corona cui aſsimilatur, Græcis dicitur. Altera per verticem ὀβολαῖα, quòd veru repræſentet, vocatur. Tertia per occipitium, à græcorum litera λ. λαμβδοειδὴς ei nomen eſt. Duæ quas λεποταφίας nominant in vtro-

que

que temporum vna. Oſſa caluariæ ſeptem numerantur occipitis vnum, verticis duo, temporum item duo, frontis vnum, polymorphi vnum. Cerebrum duos ab vtraque cerebelli parte proceſſus obtinet (*κορώνας*, quaſi dicas tubercula, Græci appellant) qui in primæ vertebræ cauitates inſinuantur, in qua velut centro ſecundæ vertebræ caput in latera mouetur, annuit, renuítque. Deinde oſſei dicti proceſſus duo paululum inuicem diſsidentes, per quos tendines & nerui deorſum feruntur. Poſt alia duo oſſa ſuper foramina, per quæ facultas audiendi eſt, emergunt. iugalia nominari poſſunt ab eadem ſimilitudine, à qua id Græci *ζυγώδη* appellant. Sub his rurſus alia duo petræ modo prominent *λιθοειδῆ* vocant. Priore capitis parte proceſſus ſunt telo ſimiles, hinc quoque *βελονοειδῆς* à Græcis dicuntur. Facti autem ſunt ad faucium diuiſionem. Vbi ſummæ eorum partes chartilagine committuntur, os *ὑοειδὴς* appellatur. Quæ vero ſuper his ſunt nomen apud Græcos, tum Latinos deſiderant. quorum in priore parte ſitum eſt os à multiplici forma dictum *πολύμορφον*. Porrò ſuperioris maxillæ oſſa coagmentatione conſtant. Facies item commiſſuras nouem habet.

Pri

Prima in lato vtroque oculorum ſpatio ſitum obtinet: duæ à latere narium vtroque: alia medias nares rectà interſecat. Malæ quoque ſingulas habent. Duæ rurſus obliquæ palatum ſecant vnáque in rectum idem palatum diuidit. Communes autem faciei & capiti cõnexus, ſunt in oſsbus iugalibus. Iam quidem faciei duodecim oſſa ſunt, narium duo oculorum quoque totidem. Malarum ſingula, palati quatuor, dentium receptaculorum duo aliis ſimilia. Maxilla inferior quorundam ſententia duo in mento connata habet oſſa, nonnullorum vnum. Cæterum dentes fixura iunguntur, quippe receptaculis ipſorũ infixi ſunt. Sunt autem numero triginta duo. Ex his quaterni primi, in ſuperiore atque inferiore maxilla, quia ſecant, τομεῖς à Græcis nominantur: canini quatuor: maxillares ſeu molares viginti ſunt. Reliquorum oſsium clauiculæ ad ſummum humerum coeuntes deligãtur. Ad pectus autem articuli & coagmentationis miſtionem facere videntur, & Romanę literę S, eiúſque ſimplicis figuram oſtẽdũt. Dein coſtæ duodecim vtroque latere habentur. Septem ex eis cum ſpinæ vertebris, cúmque oſſe pectorali vtrinque coeunt. Reliquæ quinque à poſteriore parte ſpinæ inſeruntur. In anteriore parte inuicem renuen

nuentes cartilagine colligantur. Vertebræ
vero omnes quatuor & viginti ſunt. Sptem
in ceruice, dorſi duodecim, quinque lumbo
rum. poſt omnes os ſacrum quod ex verte-
bris inuicē connatis conſtare videtur. Quin
& pectus ſimiliter ex ſeptē oſsibus vnà co-
alitis enſis figura ſtructum eſſe apparet. At
brachium vtrunque humeri articulo coar-
ctatur. Porrò ſuo ipſius capite obliq; in ſca-
pularum ſinum immittitur. Cęterum ſcapu
lę muſculis qui poſteriore parte coſtis ſub-
ſternũtur, incũbũt. Cubitus & radius, quem
Gręci κερκίδα appellãt, coalitus quidē mo-
do ſeſe contingũt: articuli vero modo alteri
brachij capiti committuntur. Tribus enim
ſui vertebris brachium in cubiti cęlaturam
ſtructura literę σ ſimilem inſeritur. Quarta
iam vertebra radius veluti circa axem vol-
uitur. Brachialis oſſa tria mutuo coalitu de-
ligata ſunt: ad cubitum tamē & radiũ arti-
culum aptè faciũt. Poſtbrachialis quinque
oſſa videre licet, articulum cum brachia-
lis oſsibus, quibus connata ſunt, explen-
tia. Palmæ oſſa cum eiſdem, & poſtbra-
chialis oſsibus coagmētatione iunguntur,
continentúrque. Cæterum cum primis di-
gitorum internodiis coarctantur, digito-
rum vero internodia ſingulorum tria, quæ
articulo cōponuntur. Femoris os vnum eſt,
cuius

cuius caput leniter reflexum in coxæ profundum ſinum coniicitur. Quam commiſſuram neruus qui è medio ſinu prodit, & in medium femoris caput inſeritur, continet. Coxæ quæ duo ſunt oſſa à poſteriore parte, cum oſſe ſacro priore inter ſe coaleſcentiam habent: vbi & pubis oſſa vel pectinis nominantur. Tibiæ vtriuſque oſſa duo, nempe tibiæ & fibulæ. non peruenit autem fibula quam Græci περόνην appellant, ad genu articulum, verum ſola tibiæ ſummitas quatuor in ſe ſuperficiales ſinus obtinens, quibus duos femoris nodos excipit. His incumbit ab anteriore parte paruum os, rotundum, ſublatum, ſcuti breuis inſtar, commiſſuram eorum continens, quod in ſummo coartetur. patellam id Latini vocant. Fibulæ ſuperior extremitas anteriori tibiæ parti ſub inſertione connectitur. Iuxta malleolos autem qua deſinunt vtraq; tibię oſſa, ligamēto nerueo, chartilaginoſoq; inuicem colligantur. cęterũ intus talo incumbit intra ſe oſſa cōuinciens. Talus, iuxta pedis longitudinem ſitus, perone, hoc eſt fibulę inſidet, eíq; firmiter coaptatus eſt. Cęterum tibię oſsibus, tum ei quod σκαφοειδῆ vocant, in anteriore ipſius parte articuli iunctura committitur. Rurſus ſcaphoides, vbi cum talo coit, excauatum eſt

eſt, vt ſcaphę ſpeciem referre videatur. E regione gibbum, calles tres habet, quibus oſſa χαλκοειδῆ, quæ tria ſunt, inſeruntur. porrò quod cubi figuram repræſentat, extrinſecus ſitum eſt. coarctatum eſt autem carnoſæ parti, & calci. Proceſſum quoque ex inferiori ad priorem partem obtinet, quem plantæ os retinendi ipſius gratia ſubiit. Deinde os dictum πεδίον, & ipſum quinq; conſtat oſsibus. Tum deinde quinque pedis digiti habentur, ex tribus omnes internodiis, ſimiliter iis qui in manu ſunt, compoſiti, ſi magnum excipias. is enim ſolus duobus conſtat. Contrahunt autem horum iuncturas membranoſa quædam ligamenta: talum & calem valida admodum, & quædam ex iis rotunda, ſimul & neruea, chartilaginoſique.

De humoribus.

CAP. XIII.

HVmores corporis ex prima generatione quatuor, commiſti inuicem & contemperati ſunt corpori. Exuperat autem alius in alio magis loco, ſanguis in corde, pituita in capite, flaua bilis in iecinore, atra in liene. Cæterum duplex ſpiritus innati ſpecies, alius naturalis, alius animalis. Non deſunt tamen qui & tertium hecticon introducunt. Hecti-

cus igitur eſt ſpiritus qui lapides continet. Naturalis animantia & ſtirpes nutrit. Animalis, ſentiendi, omnísque motus facultatem animantis exhibet: Situs autem eſt in animantibus. nam his tribus animalium natura conſtat. Itaque animalis in capite ſedem habet: naturalis in corde: hecticus in toto corpore verſatur. Naturæ actiones ſunt, à prima generatione impрægnatio, fœtúſque formatio: in editis, appetitus, cibi deglutitio, in ventriculo concoctio, digeſtio, in ſanguinem alteratio, ſegregatio, nutritio, & auctio. Excernuntur autem in corpore ſtercus, pituita, vtraque bilis, vrina, ſudores, mucci, ſaliua, & lac. Animæ vero facultates, ſenſus, & voluntas. Senſus quidem ſunt quinque, quibus animantia per corporis inſtrumenta funguntur, viſus, auditus, guſtus, odoratus, & tactus. Inſtituit autem anima quædam ſine corpore, vt cum ratiocinatur, vel reminiſcitur. Cum corpore, vbi id ad quorundam receptionem, vel excretionem, vel ad loca mouet. Reſpiratio compoſita quædam actio eſſe videtur, partim ex arbitrio, partim ſponte & naturaliter, vt in ſomnis facta. Sanus igitur homo eſt, primis, vnde conſtat, elementis, & ſecundis, vnde formatus eſt, quatuor humoribus,

bus, tum quantitate, tum qualitate mediocriter inuicē contemperatis: ſolidis autem partibus ex quibus compoſitus eſt, nec diuiſis, nec cōdenſatis, nec è loco ſuo motis: ſpiritibus nec intenſis nimium, vt in phreniticis, nec diſſolutis, vt in lethargicis, vel in iis qui cardiaco affectu affliguntur. His enim hecticus ſpiritus reſolui videtur. Sanus autē homo conſeruandus eſt conſuetis exercitiis, & cibis patriis quolibet anni tēpore obſeruatis: copia eorū ſolum vitanda eſt, ex qua cruditates oriūtur, quæ morbos pariūt. Præcauēdi morbi ſunt, vel qui iam imminēt, vel futuri ſunt. Si ex plenitudine proueniāt, inedia, vel purgatione, vel venæ inciſione curandi ſunt. Si ex labore & indigētia, quieti corpus dare & nutrire cōuenit. Verū vniuerſi morbi, ex Hippocratis ſentētia, partim extrinſecus ex aere nos ambiēte, partim intrinſecus ex eſu, potioneq; proficiſcuntur: à quibus humorū aliquis vel abūdat, vel deficit, vel qualitatem commutat. Ab his etiam ſpiritus inſiti nunc intēduntur nimis, nūc plus æquo relaxātur. Solida vero corpora foris & intrinſecus multas cauſas habent plures affectus ſuſtinendi. Eraſiſtratus autem & Aſclepiades in vniuerſum vnam cuique morbo cauſam tribuunt. Hic ſanguinis in arterias coincidentiam, ille

corporeæ molis in raritate extenſionem. Plenitudinis morbum facientis notæ ſunt vaſorum conuexio, faciei rubor, totius corporis tumor, & pulſuum & magnitudo cũ robere. Indigentiæ ſigna, colapſus tumoris, gracilitas in facie, & exiguus pulſus cũ imbecillitate. Itaque febrim veteres ipſam per ſe affectum arbitrantur: Eraſiſtratus, & recentiorum nonnulli acceſſorium, ſeu conſectarium affectum. Febris igitur eſt natiui caloris in ardentiorem conuerſio, eo quòd intro auerſus perſpirare prohibeatur. Indicia febricitantiũ colligimus ex calore intenſo & intolerabili, tum in acceſsionis principio ex languido, inæquali, & crebro pulſuum motu: In ſtatu, ex vehementiſſimo motu elato, & veloci admodum. Iuniores calorem naturali magis ardentem, mordacem, acrem, & conſtantem, cum pulſuum frequentia & duritie, ex alto venientem febrem eſſe definiunt. Sunt autem duæ eius ſpecies omnium ſententia, continua, & intermittens. Continua eſt, quæ non ad integritatem prius quàm morbus ex toto ſolutus ſit, venit. Intermittẽtis rurſum ſex ſpecies inuenimus apud veteres, quotidianam, tertianam, quintanã, ſeptimanam & eam quæ à nono die nomen habet. Quotidiana eſt quæ ſingulis diebus aut noctibus

acce

acceſsionem vel deceſsionem facit. Tertiana vnum diem præſtat integrum, tertio redit. Quartana duos dies intermittit, deinde reuertitur. Quintana tres. Septimana quinque. Quæ à nono die vocata eſt Græcis ἐννατᾶια, ſeptem. Nam ſemitertiana, modo inter continuas, modo inter intermittentes ponitur. Iam verò reliquorum morborum duo genera ſunt, vel cum febribus, vel ſine febribus. Quidam enim acuti, quidam longi ſunt. Acuti quidem hi, Phrenitis, febris ardens cui nomen eſt cauſos, Synanche, Pleuritis, Peripneumonia, Cardiacus affectus, Regius morbus, Cholera, Voluulus quem Græci εἰλεὸν vocant. Colicus dolor, Apoplexia, Tetanus, Opiſthotonus, Emproſthotonus. Acuti igitur à ſanguine ferè & flaua bile, in nonnullis corporis partibus quas ij male habent humores ſuperfluis, & in deterius verſis conſtituuntur. Longi à pituita & atra bile, ſimiliter vel copioſioribus quàm naturæ modus exigit, vel in acerrimam qualitatem immutatis. Qui iam ex copia laborant, victus ratione, vel inedia, vel purgatione, vel venæ inciſione curandi ſunt. Qui ex abſtinentia in morbum incidêre, alimentis reſtituere conuenit. Quibus incoctio & humorum acrimonia morbi cauſam fecerunt, iis fo-

mentis & cataplaſmatis concoctio paranda eſt. Acria contemperanda ſunt, & cibis boni ſucci atque humectantibus vti oportet. Cæterum quatuor in toto morbo, particularibúſque acceſsionibus tempora auxiliis adferendis dicata ſunt, Initium, incrementum, vigor, & inclinatio. Principio totius morbi inedia triduana conuenit: quibus & in totum abſtinere triduo conducit. Venæ ſectionem in initio recentiores ad tertium vſque diem ſtatuunt: Veteres etiã poſt tertium diem præcipiunt, ſi vires ſuppetant, & morbus poſtulet. Nutrimenti tempus à triduo iuniores, antiqui nõ omnibus, ſed iis qui copia laborãt, tũ iunioribus, tũ ſenioribus inſtituũt. Pueros ſtatim morbo inuadente nutriũt. Pręterea illos quibus huiuſmodi cõſuetudo eſt vel loci, vel aëris circunflui gratia. Ab alimẽto poſt triduum primum ſumpto perfuſiones capitis & pręcordiorum ex vſu ſunt: ſequentibus diebus cataplaſmata & clyſteres. Perfuſiones igitur in præcordiis calidas ſemper aſſumere oportet, & ſimplices, ex cumini vel xylanethi decocto. Ad caput, calefacientes quidem in lethargo, & in omni graui ſopore: refrigerantes autem in phrenitide, & quauis acuta febre conueniunt. Cataplaſmata quędam ſolo melle & oleo conficiuntur, vo-

cant

cantúrque, *μαλακτικὰ*, quaſi interpreteris emollientia. Quædam ex aqua cui oleum ſit adiectum, fiunt, quæ *ὠμὴν λύσιν* Græci nominant. Alia his inſperguntur, veluti pollen, lini ſemen, & fœnugræcum. Clyſteres hydrelæo, melle, ſale & nitro modico præparantur. Tempus eorum ante cibum eſt; dum acceſsiones remittuntur & inclinant. In continuis morbis diluculum. Phrenitis eſt mentis alienatio. Notæ ſunt, inſania vehemens, temeraria manuum geſticulatio, floccorum & feſtucarum collectio, & febris acuta. Cauſam habet magna ex parte bilem. Conſtituitur in cerebo, vel eius membranis quas *μήνιγγας* appellant, vel, vt quidam aiunt, in ſepto tranſuerſo. Curatio hæc conuenit. Initio, ſi prȩſcius fueris, venæ inciſio, cucurbitulæ conueniunt, detractio per clyſterem & abſtinentiam. non cedente morbo, perfuſiones ſoporiferæ, inunctiones quibus ſomnus accerſitur, & humectantes cibi conducunt. Cauſos febris ſpecies, ab Hipp. quidem inter acutos, vt quartana inter longos morbos refertur, à recentioribus non item. Oritur ex bile non nimis ſicca, circa venas quæ ad iecur ſunt. Curatur in principio ſanguinis miſsione: in ſtatu, frigidæ, tum aliorum quæ refrigerandi vim obtinent; potio confert, vel epithema, cu-

iuſmodi ex feruenti hydrelæo præparatur. Angina eſt circa ceruicem inflammatio. Eius ſpeciem vnam Græci *κυνάγχην* appellant, quæ in interiore ipſius parte orta ſubitó ſtrangulat. Alterã *συνάγχην*. Hæc in exteriorem partem incumbit, eóque minus ſtrangulat, minúſque periculoſa eſt. Vterque affectus vel à bile, vel à pituita ſalſa naſcitur, ídque nonnunquàm cum febre acuta, nonnunquàm ſine febri. Remedium & generoſiſsimum & præſentiſsimum eſt ſanguinis ſtatim in principio miſsio. deinde medicamenta pituitam per os educentia, & cerata foris impoſita. Aſclepiades vltimum auxiliũ poſuit, de quibus ſummus metus eſt ne ſtrangulentur, ſuperiorem gutturis partem incidere. Pleuritis lateris ab interiore parte inflãmatio eſt. Huic febris acuta dolor vehemẽs, & tuſsis accedit. à bile potiſsimum conſtituitur. Præſidio eſt in initio adhibita venæ inciſio: deinde cataplaſmata & ſicca fomenta, nempe milij & ſalis: poſtremo medicamenta intrinſecus purgantia, quæ *πλευριτικὰ* nominant. Cauenda vero in his ſunt ventris profluuia. Peripneumonia, nonnullis authoribus inflammatio grauis eſt, circa pulmonem ídque grauitate oſtenditur. Quibuſdam pulmo inflammationem pati non poſſe videtur, ſed

vicina eius loca cum in diſpoſitione eiuſmodi ſunt, ea vt ita nominetur faciunt. Habet autem hic morbus febrem acutam comitem. Eadem ipſius cauſa, quæ pleuritidem concitat:ſecundum alios tamen pituita. Remedium ferè huic cum ſuperiore malo commune eſt. Cordis affectus eſt, quem Græci καρδιακὴν vocant, non quòd in corde affectus ſit,ſed quoniam ſtomachum veteres cor appellabant,quo in febri acuta reſoluto,ægrotos immodice digeri contingit. Accidit ferè ex immodica abſtinentia,vel parum tempeſtiua venarum ſectione, vel cum aliquid præter rationem corpori adimitur. Quare alimento,quod facile diſtribui queat, & recalfacere, ſuccurrendum eſt:quemadmodum ex vino ac niue:cibo qui ex valentiore materia eſt,& ſtomachum corroborare poteſt. Eſt cum viſceribus inflammatis, potiſsimum iocinore,hic morbus eueniat:cum econtrario, ablatione & cataplaſmatis inflammationi dicatis opus eſt. Arquatus eſt,quem & regium morbum noſtri, ἴκτερον Græci nominant, bilis in ſummam cutem redundantia. Interim cum febri acuta oboritur,interim ſine illa,cum interiorum aduſtione,& ſtomachi vitio. Si præcordia inflãmantur,cataplaſmata primum deſiderant:

ſi copia laborant, venæ ſectionem. ſin minus, medicamenta quæ bilem euacuant, aut ventris ductione & inteſtinorum, aut per vrinas, aut per ſudores, aut per nares. Cholera duplex eſt ſecundum Hippocratem: Altera humida, in qua, vti omnes norunt, vehemens eſt excretio, bilis ſupra infraque erumpit, inteſtina torquentur. Accedunt conuulſiones, ſæpe etiam crurum ſuræ contrahuntur. Remedio contractionibus ſunt perfuſiones calidæ: in iis quæ cõtrahuntur: balneum poſt expurgationem, tum alimẽta quæ ex facili diſponuntur digeruntúrq;, & ſtomachum adiuuant. Alteram, ſiccam choleram vocat Hippocrates ab eadẽ prouenientem cauſa, ac circa eadem conſiſtentem, at citra ventris fluorem, & vomitum. Idéoque remiſsionem præcedentem & per cataplaſmata requirit, nec cibi ingeſtione ſed contrà inedia opus eſt. Voluulus, & colicus dolor, inteſtinorum inflammationes ſunt, quorum alter tenuioris, alter plenioris. Quare deiectiones includuntur, & flatus inteſtinis inuoluti, eo quòd exitum non habent, dolores vehementes & tormina concitant. Voluulus autem diſpoſitione & accidentibus acutior, magíſque periculoſus eſt. Alterutro autem morbo extreme laborantibus vomitus concitantur voluulum patien

tientium. Auxiliũ eſt voluuli maxime ſanguinis miſsio per initium, plerunque abſtinentia, & cataplaſmata mitigantia, & inflammationem diſcutienda. Efficacius iuuant medicamenta quæ *κωλικὰ* nominant, intro per ſedem immiſſa. Nam dolores auferunt, ſomnum conciliant, & aluum mouent. Apoplexia ex humorum craſſorũ copia generatur, qui capitis vaſa, vnde corpori ſentiendi mouendique facultas aduenit, obſtruunt. Quã ob rem qui huic malo ſunt obnoxij, ſenſu, voce, & motu priuãtur. Hippocrates de hoc vitio ſcribit, Apoplexiã, inquiens, validam ſoluere non licet, imbecillẽ haud facile. Sanguis mittendus ſtatim iam oppreſsis, modo & ætas conſentiat, & vires ſuſtineant. Tetanus, Opiſthotonus & Emproſthotonus neruorum morbi exiſtunt. verum vtraque ſpecies eſt conuulſionis neruorum, qui à capite deſcendentes, corpori motum diſtribuunt. Nam ſi viſcoſi humores eos obſtruant, affectio talis oritur. Quæ ſi ſcapulis caput annectat, quo minus poſsit annuere, *ὀπισθότονον*: cum mentum pectori contrahit, vt renuere nequeas, *ἐμπροσθότονον*: cum rectam & immobilem ceruicem tendit, *τέτανον* Græci appellant. Sanat venæ ſectio, ſi copia ſubeſt: vt videre licet apud Hippocratem

in illo qui prolapſus humi vulnus in caput acceperat. Medetur enim eis & frigidæ copioſæ infuſio, ſi æſtas ſit, præſertim ſi non gracilis, ſed quadratus exiſtat æger: nam caloris reuocationem molitur. Multi ſanè ceratis modicè recalfacientibus & relaxantibus vtuntur, ad hæc inunctionibus ſimilibus, necnon lanis oleo imbutis, atque impoſitis & fomentis & cataplaſmatis calidis. Longi morbi interioribus accidunt hi, cephalæa, morbus comitialis, vertigines, oculorum caligationes, inſania, melancholia, lethargus, diſtillatio, raucitas, grauedo, ſanguinis eruptio, ſuppuratio in thorace, tabes, abſceſſus in medio latere, abſceſſus in clauiculis, iecinoris affectus, teneſmus, dyſenteria, lumbrici lati, teretéſque, aſcarides, coxarum dolor, articularis morbus, podagra: elephantia ad exteriores partes ſpectare videtur. Ex longis morbis cephalæa internus capitis dolor eſt, qui in circuitu interdũ affligit à pituita naſcens. interim vnã capitis partem infeſtat, tũc ἑτεροκρανίαν nominant. Auxilium vtriuſque eſt ſanguinis detractio, vel cucurbitulæ occipitio impoſitæ, eductio pituitæ per os, per aluum purgatio, & epithemata quæ inter cataplaſmata, vel malagmata, vel epichriſmata ſcribuntur, poſtremo cauſa eius ſinapiſmo re-

ſicca

ſiccatur. Morbus comitialis, quem & ſacrum vocant, circa neruorum qui à capite deſcendentes, ſenſum motúmque vniuerſo corpori diſtribuunt, originem conſiſtit. Cauſam eius Plato & Hippocrates pituitam & bilem atram indicant. Homo concidit qui hoc malo detinetur, quoniam ei ſentiendi mouendiq́; meatus obturantur, ſpumat iis os ob humorum commotionem, quæ à neruorum conuulſione prouenit. Qua de cauſa interim vrina ſine voluntate prorumpit. Præſidium adfert pueris impuberibus natura circa pubertatem efflореſcens, & morbum humoribus natiuo calore exiccatis terminat. Qui pubertatem exceſſerunt, raro aut nunquam ſanantur. Caligines oculis offuſæ & Vertigines cognata ſunt vitia morbo comitiali, ab eiſdémque cauſis prodeunt, atque eaſdem ſedes occupant. Hoc tamen intercedit diſcriminis, quòd illæ in ſuperficie corporis, non intus accidant, ob quod facilius quàm hic curantur, alui ductione, pręſertim per hierã adminiſtrata, deinde apophlegmatiſmis, & vomitibus partim à cœna, partim ieiunis adhuc excitatis. Omnium maxime veratro ſuccurritur. Mẽtis alienatio duplici ſpecie inſigni conſtat. hanc Gręci *μανίαμ* id eſt, inſaniã: illam *μελαγχολίαν*, id eſt atram bilẽ appel

appellant. Complures vero & harum exiſtunt differentiæ, nominum adhuc indigæ. Conſtituitur itaque mentis alienatio circa totum caput. Cauſa inſaniæ flaua bilis eſt. Ob hoc, qui tali vitio laborant, tumultuoſi, præcipites, manu prompti, contumelioſíque fiunt. Melancholia naſcitur ex atra bile, humore frigido & turbido. Vnde melancholici tenebriones ac lucifugæ, triſtéſq; apparent, de omnibus ſuſpicioſi, hominum conſuetudinem oderunt, ſolitudinibus gaudẽt, quemadmodum Bellorophontes à Poẽta deſcribitur.

Qui miſer in campis mærens errabat Aleis,
Ipſe ſuum cor edens, hominum veſtigia vitans.

Medetur per ventrem purgatio, & maxime quæ per vomitum excitatur, adhuc his magis vtrunque veratrum ſoluit. Lethargus morbus eſt phrenitidi contrarius. Eſt enim profunda in ſomnum delatio, & inexcitabilis. Huic vitio obnoxij omnium quæ dicuntur obliuiſcuntur, atque hæc in febri ipſos comitantur. Locus igitur affectionis, caput eſt: nam in membranis cerebri cõſtituitur. Cauſa ipſius pituita eſt, humor frigidus, frigiditate ac humiditate ſomnum inducens. Curatur conuenienter contrario modo quàm phrenitis. Fricantur ſuperiores

res corporis partes acribus quibuſdam & pungentibus,tum ea adhibentur,quæ odore excitant,mouentq́ue. Cibi ſimiliter fundentes, ſecantéſque pituitam, perfuſiones capiti admouentur,quæ exiccandi vim obtinent, & cataplaſmata aliquando præcordiis. Crebro nanque hæc inflammatione vexata,neruorum quoque in capite principium conſtringunt,grauantq́ue. Humor à capite oppleto deſtillat interdum in nares, interdum in fauces, aliàs in pulmonem. Atque has tres ſpecies Latini grauedinem, raucitatem, & deſtillationẽ,Græci κόρυζαν, βράγχον, & κατάῤῥυν,ſiue καταςαγμὸν nominant. Grauedini itaq; facile & breui ſuccurritur, deinde raucitati, modico ſanè & calido victu,qui tamẽ validi generis exiſtat. Deſtillatio in thoracẽ nõ ex facili curatur, imo ſæpe immedicabilis eſt. Nã ab ea acri & ſalſa partibus exeſis, ſanguinis eductio ſequitur, cuius tres cauſæ referuntur. Vel enim vaſa eroſionem paſſa ſunt,idéoq; ſanguis in aſperam arteriam deſcendens per os reiicitur: Vel rupta ſunt violẽter: vel ob imbecillitatẽ non continent,ſed adaperta eum trãſmittunt. Differũt ſanguinis excretio,& reiectio. Hæc etenim vel à pulmone, vel aſpera arteria prouenit. Illa à ſtomacho,& ſanguis apparet nigrior. Qui ex thorace

reiicitur,flauus magis & ſpumans: deinde hic cum tuſſe,alter ſine illa ſpuitur.Sæpenumero etiam à capite per palati foramina in hos defertur ſanguis,præbétque eductionis falſam imaginem.Loci ex quibus proprie ſanguis educitur,tres ſunt.Primus fauces,vnde minore cum periculo ſanguis reiicitur,faciliúſque ſiſtitur.Secundus aſpera arteria,atque hic morbus curationem difficulter accipit,plenúſque periculi eſt. Tertius pulmo,vbi minus omnibus præſidij,plus periculi affectus habet.Comitatur enim maxime ſuppuratio & tabes,ſi Hippocrati fidem adhibemus,cuius verba hæc ſunt, Sanguinis ſpuitionem puris ſpuitio: huius ſpuitionem tabes,tabem mors ſequitur.Nonnulli etiam ex latere ſanguinem educi arbitrantur. At hoc ambiguum eſt. Salus vitij huius eſt,ſanguinem reprimere, vel venæ ſectione alio ducentem,ídque potiſsimum in iuuenibus,vel poſca ſiſtentem, vel inedia copiam eius imminuentem,vel ſimplici quodam medicamento,vt acacia, hypocyſtide, balauſtio, plantaginis ſucco, atque id genus aliis.Suppurationis præſidium vetus ſunt ferramenta candentia,quę thoracem exiccent,fluorémque in exteriores partes dirigant.Iuniores conſueuerunt mitigare cataplaſmatis,& delingendis medic

dicaminibus,deinde cito repurgare medicamentis per os aſſumptis, priuſquam corpus inficiatur. Inſcribuntur autem proprie medicamenta ad purulentos. Quæ ſuppurationes medio latere conſtituuntur, reſectæ propriè ad linamentum humoris excretionem habent. Quæ ſi vniuerſim fiat,hominem interimit. Accidunt vero ſuppurationes quoque ſub tranſuerſo ſepto,quæ (quia ſe intus occulunt) abſceſſus nominantur, non ex æquo periculoſi, nec curationi reſiſtentes: plerũq; intus rupti hac excernuntur, vel partibus exterioribus diuiſis. Diocles memorat etiam thoracis ſuppurationes erumpentes interim in arteriam ,quæ ad renes ac veſicam tendit, ſimul cum vrinis excerni. Tabes, proprie dicitur in pulmone vel in thorace corporis ob ſuppurationem colliquatio. difficilis eius ſalus eſt, aut nulla. Lactis vſus potui datur: dum conſiſtit,loca ſicciora cõueniunt. Superior Aegyptus & Libya maxime huic malo medentur. Hippocrates tabis cuiuſdam coxendicum meminit, ἰσχιαδικὴν vocans, qua in ſuppurationibus circa os ſacrum accidentibus corpora colliqueſcunt. Similiter alterius renum, cui νεφριτικῆ nomen dedit. Porrò iecinoris & lienis inflammationes ſi in pus vertuntur,& ipſe mediocriter cor-

pus conſumunt. At hæ ſuppurationes multo citius curãtur, minusq; periculoſæ ſunt, quàm quæ pulmonem affligunt. Verum ſi minus in ſuppurationes mutantur inflammationes, ſed in ſcirrhi natura permanſerint, malum habitum corpori afferentes, tandem aquã inter cutem conciliant. Quatenus autem ſimplices extiterint, in iecinore, febres continuas afferunt: In liene, quartanas magna ex parte. nam huius ſpeciei cauſa bilis atra eſt, quæ in liene tanquam vaſe continetur. Vnde quartanæ auxilium eſt, ante rigorẽ ſummas partes propter humoris frigiditatem fomentis tueri. In intermiſsionibus eductio per vomitum.

Aquæ inter cutem, quam Græci ὕδρωπα vocant, tres ſpecies ſunt neotericorum ſententia. Primam ἀσκίτην, Secundam τυμπανίτην, Tertiam ὑποσαρκίδιον nominant. Hippocrates duas ſtatuit. Nam τυμπανίτης & ἀσκίτης eiuſdem ſpeciei ſunt: quoniam in vtraque nutrimentum in aquam redactum, inter inteſtina & peritonæum transfunditur. Sed in hac aquæ plus quàm ſpiritus in vnum intus contrahitur: in illa copioſior ſpiritus, minor humiditas eſt. In reliqua ſolidæ totius corporis partes in aquæ naturam tranſeunt: hanc & Hippocrates

imm

immedicabilem eſſe ſcribit. Cauſa vero cuiuſq; hydropis eſt, authore Eraſiſtrato, inflammatio iecinoris vel lienis, temporis ſpatio in ſcirrhum indurata. Nam cum alimenti in his viſceribus confectionem, atque in totum corpus digeſtionem impediat, in aquæ ſubſtantiam ipſum commutat: quod ita refrigeratum, inter inteſtina & peritonæum tranſmittitur. Hoc quoque malum Hippocrati ſalutis ſpem nullam habet. Quòd ſi vel abſque inflammatione hydrops, præſertim ἀνασάρκα eueniat, calore genuino refrigerato, nec alimentum in venis amplius edomante, ſanguis caloris inops aquæ naturam induit, & ex venis, ceu oleum ex vtribus, defluit. Quouſque enim ſanguis exactus in venis eſt, ab earum corpore continetur. Vbi vero in eo pingue exuperauerit, vt in obeſis, ſanguis effuſus adipem generat, aut in aquam verſus, aut dum non continetur, diffluit in locum qui in inteſtina & interiorem abdominis membranam interiacet, aut per vniuerſum corpus diffunditur. Tolluntur duo alij hydropes vel malagmatis exiccantibus, vel medicamentis vrinas cientibus, vel hypelatis purgandi facultate præditis. Renes affecti dolores magnos pariunt.

Locus autem male habens non ex facili po-
teſt diſcerni, quòd exterioribus partibus co
hæreat, laxiusque inteſtinum, κῶλον appel-
lant, ipſis incumbat. Quare cum offendun-
tur, vel externarum partium inflammatio,
vel coli affectio eſſe apparet. Non raro eo-
dem affecto inteſtino renes conſentientes
dolent. Vitia autem quæ in eis conſiſtunt,
hæc ſunt, inflammatio, exulceratio, calculi
languor. Cum inflammatio renes exercet,
nihil per vrinam innoteſcit, ſed dolores ex-
citantur potius, non exactè locum primum
dolentem oſtendentes, ob eam quam dixi
rationem: verum intolerabiles, quippe qui
nec cataplaſmatis cedant, nec imminutio-
ne per cucurbitulas facta remittantur. Sola
medicaméta nephritica intus accepta præ-
ſidio ſunt. ſi exulceratio eos infeſtat, inter-
dum purulenta per vrinas excernuntur, in-
terdum cruenta. Cum ineſt calculus, ali-
quando cruenta, partibus videlicet ab eo
exaſperatis, eiiciuntur aliquando arenulæ
in vrina ſubſident, ſi friabilis ſit lapis, vel
etiam recens modo naſcatur. In remiſsio-
ne ſeu languore ſanguinolenta vrina red-
ditur, quaſi nondum ſegregata. Veſicæ affe
ctus hi ſunt, languor, furfuratio, calculus,
exulceratio, circa colum maxime. His ac-
cedit vrinæ ſuppreſsio, eiusq; difficultas, &
ſtil

ſtillicidium. Ex his vero, aliisq; cauſis proficiſcuntur. Græci prius vitium ἰσχουρίαν, alterum δυσουρίαν, tertium στραγγουρίαν appellãt. Inflammationis notæ ſunt circa pubem dolores, vrinæ excernendæ difficultas. Soluitur cataplaſmatis, perfuſionibus, & à cibo abſtinẽtia. Quòd ſi excedat, ſanguinem quoque per venam mittere conuenit. Exulcerationis indicia ſunt ſanguinolenta excretio interim, interim purulenta, nonnunquam muccoſa, & circa pubem dolores. Auxiliantur epithemata, maximeq; dulcis boniq; ſucci alimentum, ad hæc quæ intus adhibentur, & byſsini medicamentũ. Languorem veſicæ innuit & vrina cum citra mingentis voluntatem effluit. Difficilem morbus curationem, aut nullam recipit. Lapidem in veſica eſſe, digiti in rectum inteſtinum per ſedem immiſsi exquiſitiſsime deprehendunt, ſed ita, vt index ad medium in ſummo reflectatur, atque in priorem veſicæ partẽ, vbi & lapidem innatantem contingunt, referuntq; in veſicæ ceruicem. Calculorum differentiæ plures ſunt. quidam enim illorum adnati ſunt, alij poſſunt auferri. Rurſus aliqui facile frangi poſſunt, nonnulli non poſſunt. Itaq; magna ex parte adnati difficulter curantur. Ex aliis autẽ qui facile franguntur diſſoluentibus medi-

camentis excerni poſſunt. Duros & diſſolubiles chirurgi tollunt, carunculam diuidentes veſicæ ceruicis. ἰσχουρία ſumma eſt vrinarum retentio. στραγγουρία vrinæ ſtillicidium. Δυσουρία vrinæ difficultas. Atq; hæc multis è cauſis proueniunt. Aliquando calculo veſicæ ceruici impacto, ac meatum in totum obſtruente, vel ſi iatus quippiam relictum ſit, aut ceruici innatet. Vrinæ retentio, propter veſicæ inflãmationem nimiam, aut repletionem immodicam accidit, veſica ſcilicet ad excretionem imbecilli, aut ceruice vehementer ex vrinarum acrimonia per morſum contracta, aut ex grumis ſanguinis iter occludentibus, aut ex vrinarum craſsitie. Hæc medicamentis reſoluentibus oportet diſcutere, plenitudinem vacuare ferramento, quod Eraſiſtratus καθετῆρα nominat, Romanorum literæ S ſimili. Stomachus ventris & inteſtinorum principium eſt, ſiue naturaliter, ſiue præter naturam afficiantur. Stomachi igitur vitia ſunt, inflammatio, exulceratio, ſanguinis eductio, inflatio, humiditas flaccida, faſtidium, ingeſtorum ciborum incontinentia. Inflammationem ergo notat dolor incumbens. Succurritur perfuſionibus & cataplaſmatis, alimentis frumentariis, & quæ facile poſsint digeri. Exulcerationem in ſtomacho

cho notant propriè putredo, mordicatio, deglutiendi difficultas. Auxiliantur his extrinſecus impoſita, cibiq́; probè ſucculenti. Sanguinis è ſtomacho eductio iiſdem medicamentis ſiſtitur, quibus ex thorace, eiuſdē reiectio, iis quæ ſuperius adnotata ſunt. Inflationem diſſoluunt diſcutientia, & quæ ructus mouent. Humiditatem, ſiccorum eſus, & abſinthij potio tollunt. Cibi faſtidium aut ex pituita adiacēte oritur, ideoq́; exiccare illam ex vſu eſt: aut à bile ſupernatante, vnde ſtomachus purgandus eſt, aut naturæ impotentia, & functio appetitoria reddenda. Nam oculi quoque propter ſpiritus viſorij imbecillitatem allucinantur. Aduerſum victus faſtidium huiuſmodi adhibenda ſunt, quæ appetitum prouocent, ſuppeditentque. Stomachus autem nō continet accepta propter humiditatem, maxime vero ob impotentiam ac imbecillitatē, ſicut dimiſſa manus non continet quæ attingit. Expedit igitur corroborare, fortioremq́; ipſum reddere, tum vniuerſum corpus reficere. Vētrem multa vitia ſtomacho cōmunia infeſtāt, præterquā appetētiæ prauitas. Sed concoctionis male obita functio ventriculo propria tribuitur, vt quæ potiſsimū in eo adminiſtretur: quem affectū profluuiū ſequitur. Reliqua igitur pari modo

cum iis quæ ſtomachum cruciant, curabis. Fluxus exacte diſquirendus eſt, cur alimento incocto accidat: & ſi inflammatio eam pepererit, cataplaſmatis & profuſionibus occurretur. Si pituita humiditatis illius flaccidæ parens, quam Græci πλάδον appellant, victus ratione exiccanda eſt. Si bilis exuperet, eam purgare vtile eſt. Si ex imbecillitate prouenit, vt infirmis, robur corpori faciendum eſt. Si ab ipſa qualitate eorum quæ concoctu difficilia aſſumpta ſunt, vel quæ conſumi nõ poſſunt, vel quid alienum habent, deſperanda talium curatio eſt. Inteſtinorum tormina, δυσεντερίαν Græci nominãt, generantur in ventris profluuio, humoribus corruptis immorantibus, erodentibus, & exulcerantibus inteſtina. Fit etiam ſine fluxu, primum ab humore acri inteſtina intus exedenti. Eſt cum in morbi deceſsione δυσεντερία contingat, quam curari Hippocrates prohibet, ne ſuppreſsio inteſtini alium quẽpiam morbum maiorem accerſat. Illam quæ ex fluore nata eſt, reprimentibus & ſiſtentibus fluorem medicatur. Aliam cuius origo ex acris cuiuſdam humoris roſione eſt, dulcorantibus, & quæ mitigare poſsint, abluendo ipſa exulcerata ſimilibus. Diuturno tamẽ morbo depaſta vlceris ramenta & putrida ſolent

lent deiici, tum proſunt immiſsi paſtilli ex ſandaracha, calce, auripigmento, atque id genus aliis compoſiti. Vbi vero non fit ramentoſa vlceris deiectio, non his vtendum eſt, quoniam conuulſionem faciunt. Quòd ſi talis inteſtinorum exulceratio in ſuperiore quoque parte conſiſtat, neque ſic paſtillorum vſus eſt. Non enim ſtatim ad affectos locos perueniunt: nam vbi ſanos contingunt, perniciem eis faciunt. Verum medicamentis vtendum eſt, quæ ſuperioribus locis conueniunt, quorumque titulus eſt aduerſus dyſenteriam inditus. Ex dyſenteria, inteſtinorum leuitas oritur, vbi ex magna vlceratione multæ cicatrices inteſtinis oboriuntur, propter quas cibum non retinent: vnde ex inteſtinorum leuitate vocata eſt græcis λειεντερία. Quam ob rem talis eſt inſanabilis: cicatrices nanque non ſaneſcunt. Si vero ex inteſtini imbecillitate contigerit, tum quoque grauis eſt, nec ex facili tollitur. Remedium autem erit, ſi moliaris robur vniuerſo corpori ac inteſtinis adiungere. Cæterum cauſa etiam morbi pituita eſt, inteſtinis lubricitatem illuendo generans. Succurrit inedia reſiccando, & cibi pituitæ contrarij. Teneſmus propriè morbus eſt recti inteſtini. Hoc enim inflammatione la-

borans, crebræ, inaneſque egerendi cupiditates & impetus exercent. Proſunt ei fomenta parti inferiori adhibita, ſtringentia, tum alimentum ex valenti materia, & reprimens. Quòd ſi perſeueret, nihilque imminuatur, enematibus ex ptiſanæ cremore, & hircina adipe vtendum eſt. Lumbricorum qui inteſtina excruciant, triplex eſt ſpecies. Quidam enim teretes, palmi longitudine, vel etiam maiore, ad ſtomachum vſque proſerpunt. Quidam breues, & minuſculis vermibus ſimiles, ἀσκάριδες Græcis appellantur. circa rectum vero inteſtinum nonnulli lati & oblongi adeò, vt in totum exporrigantur inteſtinum. Græci vocant λυρίας ſimul & ταινίας & ſimiles faſciis ſint. Teretes itaque ad remedia faciles, maxime autem in pueris hi: aſcarides, in iis qui ſub pubertatem ſunt, abundant: ægrè nec prẹſidiis cedunt, nec excernuntur, niſi cibis acrioribus, & medicamentis ex amaris compoſitis, oleoque cum vino maxima ex parte iniectis. Coxarum dolores, articulorum vitia, & podagræ ſola inter ſe magnitudine differunt: cæterum cauſis & locis, qui affectum primum ſentiunt, iiſdem conſtant. A pituita nanque plerunque fiunt: circa neruos conſiſtunt, quibus articuli conſeruntur, motumq; recipi

cipiunt. At coxæ dolor quem Græci ἰσχιάδα nominant, in ipſius articulo ortus, ad talos vſque non raro extenditur. Præſidio erit ſanguis ex talo miſſus, cucurbitulæ coxis admotæ, clyſteres acres, quíque inteſtinorum tormina quodammodo faciunt Et foris, cataplaſmata acopa,& malagmata adhibita proſunt. Podagra ſolos pedes affligit: in ſtatu quidem febrilis dolor intenditur, cóque refrigerantibus opus eſt:In declinatione torpor cum frigore hominem occupat, ob quod calefacientia conducunt. Articulorum vitia, prædictis ſimiles affectus ſunt. circa articulos omnes conſiſtentia medicamenta curatoria, mitigantia ceromata, & victus rationem probam deſiderant. Morbus quem Græci ἐλεφαντίασιν vocant, ab elephanti ſimilitudine nomen ſortitus eſt. Nam qui hoc vitio laborant, cutem craſſam, duram, elephantorum modo aſperatã habẽt. Originem mali excitat pituita craſſa, & atra bilis, vel muccoſa, maxime inhæreſcens. Hi enim humores ferinum ipſum denunciant. Quare ſolũ veratrum ſiue nigrũ, ſiue album, præſentaneum elephantiaſis eſt remedium. Impetiginis duæ ſpecies ſunt, quæ cutem moleſtant: Vna tolerabilis, mitiorq; eſt: Altera effera, quæ difficilius tollitur. Squamulæ

in hi

in his ex cute abſcedunt: ſub quibus locus ru bicundior, feréque exulceratus apparet. Gignitur affectus à pituita ſalſa, & flaua bile: vnde ceu in ſalſuginum vaſis fictilibus, ex cute ſecedunt ſquamæ. Succurritur medicamentis pituitam mouentibus, & quæ extrinſecus corpori illinuntur. Lepra quoque cutis vitium eſt, ſed magis ſubalbidũ, aſperiúſque apparet. Ea vero aſperitas eſt veluti pſydraciorum erumpentium. Pſora vero, id eſt ſcabies exulcerata magis eſt. Pituita ſalſa vtrunque malum propriè producit. Medicamenta pituitam cientia, tum quæ extrinſecus illinuntur, quibus ad lepram & ſcabiem titulus eſt, iiſdem ſuccurrũt. Vitiligo, quam Græci ἄλφον vocant, duas habet ſpecies, albam & nigram. Hæc ab atra bile generatur, ob quod magna ex parte medicamina melancholiæ dicata conueniunt: alba à pituita non ſalſa. Leuce habet quiddam ſimile alpho albo, ſed magis colore terram albiſsimam refert. à lepra variat, quòd lenior hîc cutis, minúſque aſpera quàm in illa ſit. Omnia huiuſmodi curant medicamenta pituitæ trahendæ idonea, tum ſmegmata foris adhibita.

De curationū per medicamenta diuiſione, in generalia remedia.

CAP. XIIII.

Med

Medicina quam Græci φαρμακείαν vocant, duplex eſt: prima interiores morbos curat, qua potiſsimũ victus ratione ſanans vtitur: altera exteriores, citráq; illam manu nihil peragitur. Medicaminũ ad interiora pertinentium ſpecies duodecim exiſtunt. Quædã cephalica, quaſi dicas capiti dicata medicamina: quædam ſtomatica, id eſt oris vitiis accommoda, dicuntur. Alia concoquunt, alia ad tuſsim inſcribuntur. Alia anodyna, quæ dolorem leuant, alia alexipharmaca ſunt, alia purgãt. Nonnulla propriè ad iecur inſcribuntur. Sic ad lienem, ad renes affectos. Sunt quæ aduerſus veſicæ calculos & vlcera nomen habent, ſimiliter ad vuluam. Iam vero ſtomatica ſunt quæ ad gingiuas cruentas, putridas, eroſas, & dentes faciunt. Eodem referuntur. quæ aphthas & cruſtas, tum quæ vuam deſcendentem ſanant. Quæ concoquunt, partim ad ſtomachi vel ventriculi imbecillitatem conducunt, partim ad horum inflationem, partim ad ſanguinis eductionem. Quædam ad pleuriticos vel peripneumonicos, alia ad tabidos, alia ad aſthmaticos, id eſt ſuſpirioſos, vel eos qui non niſi recta ſeruice ſpiritum trahunt, ὀρθοπνοϊκοὶ vocantur. Aliqua ex his aſperitatem arteriæ, & vocis abſciſionem auferunt.

Por

Porrò anodyna nunc renum affectus ſedant, nunc ventris profluuia, aliàs inteſtinorum tormina, aliàs plenioris, nempe coli, tenuioríſque inteſtini, id eſt ilei mala, cõmuniter omnia quemuis dolorem mitigant, extinguúntque. Alexipharmaca, ſimplicia alia ad aliud venenum vſurpamus. Theriace aduerſus omnia & prius & poſt ſumitur. Inter purgantia quædam per ſuperiores corporis partes agunt. quem ad modum quæ veratro conſtant, vomitúmque cientia omnia. Per inferiores, quæ ſcammonia, aloë, elaterio, colocynthide, euphorbio, cocco gnidio, atq; his ſimilibus. Tertio ordine ab his ponantur, quæ lumbricos latos repellunt, cuiuſmodi medicamentum eſt, quod cerui cornu, menta, & pipere præparatur. Eſt & quarta ſpecies caput tantum per os, atque nares purgantium, quæ in capitis, oculorúmque affectibus propriè ſumuntur. Ad hæc quæ in arquato crebro in vſu ſunt. Conuenit autem per ſuperiora purgatio morbis longis demoliendis. Tempus harum eſt, cum morbi intermittunt. Inferiori parte adhibita, acutis, vt pleuritidi, & peripneumoniæ. Tempus earum omnium eſt, particularium acceſsionum remiſsio. Exteriorum

reme

remedia vndecim ſpecies continent, alia diſcutiunt, alia concoquunt, alia cruentis ſtatim imponuntur, alia pus mouent, alia repurgant, alia implent, alia reprimunt, alia cicatricem inducunt, alia oculis, alia vniuerſo corpori adhibentur, alia adurunt, eryſipelatis, herpetis, carbunculis idonea. Alia ſunt quæ illinuntur, acopa, & excalfacientia, quæ ad neruorum reſolutiones faciunt, articulorum morbos, podagras, tetanos, opiſthotonos, omnémque neruorum rigorem. Alia puſtulas in ſumma cute orientes, leucen, alphum, impetiginem, & lepram abſtergunt. Quæ digerunt, & concoquunt, phymatis, & cuilibet id genus abſceſſui auxilio ſunt. Digerentia conſtant ſale, nonnunquam nitro, vt Cteſiphontis compoſitio teſtatur. Concoquentia, reſina, galbano, ammoniaco, thymiamate. Enema pharmaca fuſci coloris ad recentia corporis vulnera valent. Quæ propriè viridia & nigra ſunt, vt barbarum, capitis mala, & canum morſus ſanant. In vlceribus partim pus educẽtibus in his quæ laborant inflãmatione, vtendum eſt, vt tetrapharmaco: in ſordidis vero, repurgantibus, vt viridi diluto: In cauis, replentibus, in carne ſupercreſcenti, reprimentibus, quæ ex myſi, & ſqua-

ma

ma conficiuntur, in vehementi quoque ſanguinis fluore ſiſtendo non parum efficacibus. Adurentibus, interim in diducendis partibus, ac aperiundis vtimur, velut in abſceſſuum comprehenſione: interim in palpebris cùm ſumma cutis relaxatur, & procidit, vice conſutionis pillis mediocriter ablatis partem relaxatam retrahimus. Aliquando in capitis morbo difficillimo, quem λιςαλῶαν à Græcis vocari diximus per altas cruſtas humores in exteriorem partem educentes aſſumimus. Adurentium materia lixiuium, calx viua, auripigmentum, ſandaracha, fæx vini vſta, atque id genus alia. Ex cephalicis medicamentis aliud ad achoras, capitis furfures, & eruptiones valet, alia ad capitis dolorem, & heterocraniam. Aurium remedia partim earum inflãmationem, parti m exulcerationem, partim influxum, partim difficilem auditum, partim contuſionem iuuant. Oculorum pharmaca ſeptem ſpecies habent. Quædam enim ad incipientes lippitudines, vt quæ diaglauciũ, & diacrocu, & cycnaria inſcribuntur. Quædam ad eorum diſpoſitiones, vt nardina, & theodotia appellata. Quædam ad fluorem, quæ ex thure, acacia, & ericæ fructu componuntur. Quædam ad ſcabritiem, vt ex metallis

lis confecta, nempe vſto ære, chalcitide,& æris ſquama. Quinta ad ſiccam lippitudinem,& ſcabioſam, collyriorum ſpecies eſt, tum ſiccorum oxydercicon, id eſt viſum exacuentium, eiuſdem cum ſuperioribus materiæ. Sexta humidorum, quæ ad ſuffuſiones inſcribuntur, ex fellis generibus hyænæq; potiſsimum compoſita. Septima cataplaſmatum ſpecies in oculis vehementer inflammatis & circũdolentibus vſurpatur, ex meliloto, paſſo, fœnugræco ſimilibuſq; materiis confecta. Oblinimus palpebras initio, repellentibus, & cuiuſmodi ſunt dia glauciu,& dia crocu medicamina. etiam ſolo ipſo glaucio. Interioribus affectionibus exiccantia lenientiaq; admouemus, vt nardina & theodotia. Quæ vero ad colorem decorémque formæ conciliandum illinuntur, qualia hedychroo & ſandyce conſtituuntur, non medicinæ, ſed cultui artis ac elegantiæ dicatæ ſunt propria.

De oculorum affectibus.

CAP. XV.

AFfectus qui totum oculum exercent, hi ſunt, taraxis. i. perturbatio, lippitudo, epiphora, inflãmatio, œdema, inflatio, ſcirrhoſis, chymoſis, carbũculus, ſtrabiſmus, cõuulſio, palpitatio, myopiaſis, gangræna, putredo, vlcus, fiſtula, xerophthalmia, pſoro

phthalmia,ſclerophthalmia,procidentia,atrophia.In membranis hi cõſiſtũt, ruptura, exeſio,diſtentio,anaſtomoſis,craſsities,dẽſitas,corrugatio,extenſio,raritas. Interiores palpebrarum partes infeſtãt,aſpretudo,craſſities,ſycoſis,tyloſis,durities, chalazoſis,pladarotes, mydeſis , ſarcoſis , poriaſis. Exteriores hydatides, lithiaſis, phthiriaſis, meliceris, gangręna,phymata,colobomata.In corona crithe, poſthia, trichiaſis, diſtichia, triſtichia,phalangoſis, pyroſis,ptiloſis, pſoriaſis,madarotes,paralyſis.Communes toti palpebræ, paralyſis ,procidentia, diuerſio. Angulis hi accidunt,encãthis,ancyle, pterygion,rhœas,proſphyſis. Extrinſecus, ægylops,anchilops.Album affligũt, pſydracion vlcus , hypoſphagma, abſceſſus, chemoſis, cœloma,pterygion,phacoſis, icterus,tofus. Itidem oculi infeſtant, argemon, nephelion , achlys , epicauma , vlcus , bothrion , phlyctis , myocephalon , ſtaphyloma , hypopyon , ruptura , cicatrix , leucoma , cœloma , proptoma , vnguis , pyoſis , exulceratio. In pupilla eſſe ſolent , ſuffuſio , glaucoſis , midriaſis , phthiſis , ſcynchyſis, platycoriaſis , amauroſis , rhytidoſis , nyctalops , hemeralops , myopiaſis , diapyeſis. Meatus exercent,aporexis,paremptoſis, ſymptoſis, anthracoſis. Taraxis igitur ſeu

 per

perturbatio eſt, cum oculus leuiter ac mediocriter commotus tandem rubicundior euadit. Lippitudo cum album rubeſcit, & palpebræ attolluntur, cum dolore conniuent, ægréque manus admotas ferunt. Inflammatione oculorum rubor intenditur, palpebræ magis eleuantur, vt niſi magno negocio queas ſuſpicere. Epiphora, tum inflãmationis magnæ vniuerſo illatæ corpori, tum largorum fluorum commune nomen eſt. Propriè vero de oculis refertur, vbi cum maxima inflammatione, etiam humoris copia influxerit. Oedema nominant, cum eleuatus apparet oculus, & colorem amiſit, vel etiam ægre mouetur: interim album quoque ſupra nigrum attollitur. Inflatio dicitur, cum ſubito tumeſcens oculus decolor fit, exuperãte pituita: vt plerũq; ſenibus æſtate potiſsimũ ſolet accidere. Scirrhoſis ex inflammationis diuturnæ vehementia oritur, carne increſcente, & ſubliuida. Profluuio laborat oculus cum non ſolum rubet, ſed multas quoque lachrymas excernit. Xerophthalmia, id eſt, arida lippitudo, cũ anguli vlcera & aſpretudinem, pruritúmque contraxerunt, palpebræ rubent, & lachryma ſalſa & nitroſa profluit. Sclerophthalmia, quaſi dicas duram lippitudinem, eſt cum palpebræ duriores ſunt, oculi

rubent,& cum difficultate quadam mouentur. Proptoſis. i. procidentia appellatur, vbi cum inflãmatione moti ſede ſua procidunt. Atrophiam nominãt, cum ex longua imbecillitate, vel alia quadã latente cauſa paululũ quaſi propulſus, deinde cauatus ad radicem cum dolore minor euadit, obſcuréque aut nihil omnino videt. Aſperæ dicuntur palpebræ, cum euerſæ ſanguinolentiores apparent, & magis aſperæ carnoſæque, & fici acinis ſimiles. Craſſæ vocantur, vbi euerſæ duriores iis quæ naturaliter ſe habent, exiſtunt,& ſcabris magis carnoſæ. Sycoſis, id eſt ficus, accidit cum in palpebrarum parte interiore carni quid ſimile enatum fuerit, quod emineat, & oculus totus ægre moueatur. Tyloſis, id eſt callus nuncupatur, cum in palpebris aſpretudines ex ſenectute craſsiores, albidiores,& parum ſenſiles extiterint, eóque minus deteri poſsint. Scleriaſis id eſt durities, eſt tumor palpebræ cum rubore doloréque: difficulter aboletur, durat magis quã inflammatio. Chalazia vel chalazoſis orbicularia quędam intra palpebras tubercula ſunt circunſcripta: nomen à ſimilitudine grandinis acceperunt. Pladarotes, ſunt mollia, veluti corpora vetuſta & maxime decolora, palpebrarum parte interna nondum aſpredinem habẽtia: propterea

ptere

pterea πλαδαρότης à Græcis vocatur. Mydeſis commune nomen eſt partium quæ ex putrefactione contabeſcunt. Palpebræ quoque eadem laborant, vbi & tumentiores apparent: & aſsiduè diffluunt, adipem paulò copioſiorem ſortitæ. Crithe, quæ & poſthia, dicitur, cùm parte interna palpebrarum iuxta corollas ſuppuratum oblongum, figura ordeo ſimile fit, vnde appellatum eſt. Generantur alia quoque maiora in mediis palpebris eodem appellata nomine. Lithiaſis albida quædam & craſſa, callis lapilliſque ſimilia quæ oculum premunt, in palpebris retorſis oſtendit. Phthiriaſim vocamus, cum palpebrarum pilos lati exiguíque pediculi infeſtant. Ditrichiaſi laborat oculus, cum pilis naturalibus alij ſubnaſcentes ipſum premunt, fluorémque concitant. Ptiloſis eſt cum alij quidem ſubnaſcuntur, naturales autem collapſi fractíque ſtimulant ac pungũt. Phalangoſis, cum pilorum ſubnaſcentium duplex tripléxve acies, vel in ſuperiore, vel in inferiore palpebra prouenit. Reſolutus oculus dicitur vbi naturali motu deſtitutus, neque ſurſum, neque deorſum intendi poſsit, verum ſentiendi expers conſiſtat: frequenter hoc mali partibus etiam oculi accidit. Ectropion ſeu diuerſio pal-

pebrarum vitium eſt,cum exulceratis oculis plus extra feruntur. Encanthis, vbi ex vlcere caro in angulis iuxta nares ſupercreuerit. nautæ,ac piſcatores hoc vitij peculiare habent. Vnguis vero,eſt in albo oculi præter modum exulcerato, carnéque oppleto,membranula tenuis & neruoſa,quæ oriens ab angulo,ad nigrum & verticem eius peruenit. Rhœas,cum angulus ex latēte quadam cauſa ſeceſſerit,aut praua curatione ſublatus fuerit,vt lachrymas continere non amplius poſsit,ſed humorem dimittat. Cohæreſcunt palpebræ cum albo oculi,vel nigro ex vlceratione. Et ſi nigro cohęreant,viſus omnino prohibetur:ſin albo,minus. Græci hoc malum ἀγκύλωσιν appellant. Aegylops,vel anchilops, abſceſſus quidam eſt ad angulum qui naribus propior eſt, pus continens,quod erumpens aut os exedit,aut ad angulum,vel vſque ad nares deſtillat. Pſydracion communi vocabulo circa corpus totum & circa album oculi fit. Eſt autem velut puſtula in ſummo rubicundum. Vlcus oritur in albo vel nigro, cum ſumma cuticula, quam Græci ἐπιδερμίδα nominant, diuiſa,lunæ figuram,vel rotundam, cauam, ſimilis coloris, vel ſubalbidi acceperit. Hypoſphagma vocant,cùm vaſis in prima tunica ruptis ab ictu,

ictu,ſanguis intra albi ſpatium & interiorem tunicam coierit:atque oculi color ſtatim cruentus,poſt liuidus exiſtat. Chemoſis ex inflammatione vehementiore vtraſque palpebras in exteriorem partem detorquet,ne totum oculum contegant. Propriè verò Chemoſis dicitur, cum album vtraque iridis parte inflammatione afficitur,iuxta irim autem cauum hiatu latũ ſimilitudine apparet. Cœlomata ſunt rotunda & caua vlcera,bothriis latiora, quæ in oculis circa irim naſcuntur. Argemõ in iridis circulo,vel in albo,interdum etiam nigro,vlcus rotundum & ſubalbidum oritur. Nephelion ſummæ cutis vlcus paulo maius argemo,albidum. Achlys eſt circa totum nigrum à ſuperficiaria vlceratione cicatricula tenuiſsima,aëri caliginoſo aſsimile. Epicauma,cum in ſuperficie epidermis aduſta vlcus contraxerit, vel etiam paulo profundior fiat ex epiphora magna innaſcens. Bothrion eſt vlcus cauum, purum, anguſtum, puncturis rotundis ſimile, vlcuſculo altius. Phlyctænam vocant,vbi per exulcerationem, vel etiam ſine hac exterior ceratoidis tunicæ membrana tenuiſſima & ſublimis elata,intra ſe humorem collegerit, aut ſub tunicæ ſpatio craſsior humor currens phlyctænam pariat. Myo-

cephalon morbus eſt, cum tunica priore iuxta irim.exulcerationis vitio exeſa,ſecūda prociderit,vt ceu muſcæ caput referre videatur.Staphyloma dicitur quando oculi pupilla cum inflammatione & dolore attollitur,& album colore,acino vuæ ſimile redditur.Hypopyon vniuerſam irim pure occupat,vel eius dimidium. Rhexis,id eſt ruptio,eſt exulceratio ab ictu vel alia quadam cauſa,in alto totas ſubinde membranas diuidens,vt etiam humores quibus videndi facultas adminiſtratur,effundat.Cicatrix appellatur, vbi nigro oculi ex alto vlcere membranæ craſsities ſuperuenit,& color albior apparet.Accidit quoque albæ membranæ dictæ,ſed non perſpicitur.Albugo nihil à cicatrice differt,niſi quòd ex vlcere maior cicatrix,ſimul & craſsior in iride naſcatur,quam Albuginem nominãt. Clauus eſt carnoſus nigri exceſſus ſolidus cum leui albáque velut cicatrice. Frequenter etiam in albo nigro cohærenti conſurgens. Suffuſionem quidam interpretantur, cum humor quidam in pupillam deſtillauerit,concreuerítq; ſępe adeò,vt viſum offendat,vel in apparentibus hebetet.Glaucoſis eſt humoris quem Græci κρυςαλλοειδῆ vocant,in album atq; aqueum colorem mutatio, cuius gratia viſus impeditur. My-

dria

driaſis dicitur cùm pupilla quidem nihil colore variat, dilatatur autem magis quàm natura poſcat, vt iridis circulo fiat proxima, & viſioni noceat. Phthiſis, id eſt tabes appellatur, dum pupilla arcte coit, vt ſtimulo aſsimilis fiat, tum hebetior, tum rugoſior, aut ex imbecillitate periculoſa, aut ex capitis dolore vehementi. Confuſio, dum humores oculorum ſuo loco nõ conſiſtunt, proprium ordinem ſeruantes, ſed huc illúcque feruntur. Hebetudo, ſumma viſionis ſine cauſa euidenti offenſio. Nyctalopes vocantur, qui die vident obtuſius, ſole occiduo acrius: nocte magis adhuc, vel cõtrà: die parum: Veſperi aut nocte prorſus nihil. Myopes vicina vident, remota non item. Suppuratio humor exiguus in pupilla collectus, qui difficulter euaporat ac diſcutitur, ſuffuſione ficcior. Abruptio eſt, quando meatus à cerebro & meninge in oculum deſcendens, ex ictu capitis, vel caſu ex alto diruptus eſt, ita vt abſolutam cæcitatem afferat. Coincidentia, vbi in meatum, qui à baſi cerebri veniens, oculo videndi facultatem tribuit, humor adaperto vel rupto vaſe incidit, obturátque eum: vnde cum dolore viſus offenditur. Symptomaſis accidit cum meatus ex atrophia, vel reſolutione fit arctior, concidítque. Quod vitium vt rarum eſt, ſic

remediis ægre cedit. Carbunculus cruſtoſum eſt vlcus, depaſcens cum fluore, & bubone, interim in toto corpore, interim in oculis febribus orientibus.

De exterioribus corporis affectibus.

CAPVT XVI.

CIrca vero capitis exteriores partes cōſiſtunt hi qui inter longos aſcripti nō ſunt. Caluariæ autem fracturarum differētiæ quinque exiſtunt: rhogme, engyſoma, ecpieſma, apechema, & camaroſis. Diſtentio ſuturarum, hydrocephalon, achores, pithyriaſis, meliceris, atheroma, fauus. Porrò eam partem quæ capillo tegitur, & mentum, occupant, alopecia, ophiaſis, caluities madarotes. Pili omnes fluunt, extenuantur, quaſſantur, ſcinduntur, ſqualleſcunt, in puluerem rediguntur, ſubflaueſcunt, caneſcunt. Oculorum morbi ſeparatim conſcripti ſunt. Aurium contuſio, pterygomata, fractura chartilaginis, ſordium vel exuperantia, vel defectus, grauis auditus, ſurditas, puris fluor, fluxus graueolens. Nares excruciant ozena, polypus, vlcus, fractura, peruerſio, compreſsio, ſimoſis. Os infeſtat gingiuarum putredo, dentium eroſio,

ſio,eorúmq; dolor & cum è ſede ſua labant, abſceſſus in lingua,epulís, parulis,aphthæ, cruſtæ,tonſillæ,vua,ficus. Faciem occupant ephelis, vari, lentigo,oſsium fractura. Diſtentio commiſſurarum, eluxationes maxillæ inferioris à ſuperiore gena. Ceruicem habẽt ſynanche, cynanche,ſtrangulatio, vertebrarũ expulſio,ſtrumæ,ſteatomata. Humeros male habet verticis ipſorum fractura,diſtentio. Iuncturam cubiti occupant meliceris,atheroma,ſteatoma,humor aqueus. Brachiale ganglia. Digitos manus & pedis cymethla,reduuia. Quancunque corporis partem inflammatio,œdema, inflatio, durities, abſceſſus, vlcus purum, vlcus ſordidũ,cauum, carne ſupercreſcens, cruſtoſum,ſiccum,fluens, ſubpaſcens,calloſum, fiſtuloſum, mydeſis, id eſt, putredo, phyma,dothien,therminthes,phygethlon, chalza, phagedæna, phlyctides, carbunculi,epinyctides,eryſipelas,herpetes. Mamillas peculiariter,tum naturalia ſexus vtriuſque vexant carcinomata. Quamlibet corporis partem impetunt carcinoma occultum, carcinoma vlceratum, therioma. Inguina,bubones ſimplices,phymata purulẽta inuadũt. Genu,gonyalgię,rheumatiſmi, tofi. Poplites ſteatomata,anchyle. Tibiam, varices. Suram ſcirrhoma,chironia vlcera.

Sum

Summam pedis partem,nigredines,necroſis,podagra,fiſtulæ.Calcem,ſquamæ.

De cutis affectibus.

CAPVT XVII.

CVtem,totiúſque corporis partes exagitãt,lepra,pſora,alphos albus,alphos niger, leuce , impetigo ſimplex , impetigo agreſtis, dracontiaſis, acrochordones, thymi,myrmeciæ,claui,calli.Quędam horum ex podagra & articulari morbo,quædã ex ſeſe oriuntur.Sedem afficiunt hęmorrhoides cęcæ, fiſſuræ, procidentia, condylomata,pylides.Aduenit etiam toti vuluæ procidentia,cum in exteriora procidit.Scrotum habent enterocele,cirſocele,epiplocele,ſarcocele,porocele,ſteatocele. Totius corporis oſſa patiũtur cariem,ſphacelum, fracturam ſine vulnere,vel cum vulnere,ecbyrſoſin.Fracturarum differentiæ quinque ſunt. Prima ſchidacedõ facta;id eſt,vt Latini homines intelligant,per rectitudinem.Altera per tranſuerſum, cauledon Græci dicunt. Tertia raphani in morem raphanedon. Quarta caryedon id eſt,in modum nucis. poſtremo alphitedon,hoc eſt in ſpeciem farinæ.Nigreſcunt interim oſſa in fracturis, interdum ſine his.Articulis omnibus accidunt,paragogæ,è ſede propria motio,eluxatio, præterluxatio , colligatio, poroſis, rhe

rheumatiſmi,diſtentio commiſſurarum.

De Chirurgia.

CAPVT XVIII.

CHirurgia eſt alieni,vt propriè vocant, per inciſiones, cõcinnationéſque cum via quadam & ratione ablatio,ad hæc vulnerum atq; vlcerum curatio,quæ in corpore humano adminiſtratur. Primariæ eius actiones duæ ſunt,cõpoſitio,& diuiſio.Harum rurſus multæ ſunt ſpecies.Compoſitionis quidem,fractorum oſsium coniunctio, & deligatura,luxatorum repoſitio, inteſtinorum quæ prociderunt collocatio,ad hęc, vuluæ,& recti inteſtini.Abdominis ſuendi ratio,γαστρὀῤῥαφίαν Græci appellabãt.Curtorum applicatio,ſiue adductio,vt in naribus,labris,atq; auribus. Diuiſionis ſpecies, ſimplex inciſio,præciſio, hypoſpathiſmus, periſcythiſmus, angeologia, exciſio , aduſtio,raſio,limatio,ſectio per ſerrã.Simplici ſectione in abſceſsibus vniuerſis vtimur. Diuidendũ veró membrum eſt recta linea, non tranſuerſa.Præciſioni locus eſt in alis, inguinibus,natibus.& ano inſtar myrti adhibitæ.Hypoſpathiſmo in fronte,cũ oculi fluunt.Periſcythiſmo in ſincipite, & colis pellicula,quam præputium vocant,nigricante.Exciſioni in membris nigreſcẽtibus, & capitis fracturis.In omnibus autem quæ ad

ad oſſa pertinent,aliiſq; multis vſtio,raſio, limatio,ſerræ vſus vtiles ſunt.Vſtio canden tia ferramenta requirit,propriè in iis iam malis omnibus quæ depaſcunt, & oculis rheumaticis,coxis vel etiam interioribus. Etenim in tabidis candentia ferramenta aſſumuntur,& in lienoſis, tum in brachiis quæ in alam excidere cōſueuerunt: inſuper in ægylope,in nigricantibus, vel iis quæ re ſecantur,propterea quòd aperiantur vaſa. Poſtremo in aliis ſanguinis profluxionibus.Hæc itaque in capite conſiſtunt, quæ à manu auxiliantur. Fracturarum autem capitis genera ſunt quinque. Rhogme,engyſoma, ecpieſma, apechema, & camaroſis. Nonnullorum ſententia additur & ſexta, trichiaſis, per ſumma oſsium inſculptio. Hydrocephalon quatuor ſpecies obtinet: Vnam cum intra cerebrum & inuolucrum eius humor ſubſidet: Alteram cum intra membranas & oſſa:tertiam, cum intra os, & pericranium: reliquam, vbi os & cutem interiacet.Circa cutem oriuntur meliceris, atheroma,& extrinſecus alopeciaſis.Itaque alopecias laniamus,meliceridas & atheromata myrti modo, vel ſimpliciter ſummā cutem diuidentes, deinde tunicas digitis auellentes,cum ipſis humoribus qui inſunt, auferimus.Hydrocephalon ſub cute & pericra

ricranio duabus vel tribus rectis lineis incidentes euacuamus. Quod ſub oſsibus eſt, excidimus. Quod tandem intra meningem cerebrumq; incidit, inſanabile eſt. Omnis fracturarum caluariæ ſpecies exciſione administratur, exciſoribus id quod in oſsibus fractum eſt, auferentibus. Veteres igitur modiolis per circũuerſionem ſecantes ipſa excidebant. Poſteri terebris vſi ſunt, ægros in ſedile, tum ſectores collocantes. Hac tẽpeſtate exciſoribus tantum ſedem exhibẽt. Ex oculorum vitiis hæc manus præſidium expetunt, trichiaſis, hydatides, encanthides, vngues, ſtaphylomata, ſuffuſiones, fluores diuturni, & excedentes, palpebrarum calculi coagmentatio oculos ambientium in idem & circa angulos ægylops. Palpebras itaque relaxatas conſuimus, id quod præter naturalem habitum eſt, auferentes. In palpebris non relaxatis, acus candens ab angulo ſub ipſis radicibus immittitur. Hydatidas ſingulatim tollimus. Encanthidas verò, vngues, & ſtaphylomata præcidimus. Staphylomata quidem ſolum ad ipſas radices per medium tranſſuere aculina ducente oportet. Vngues & encanthidas, vel lino, vel hamulo attrahimus. Hypochyma deducimus pungentes circa irim ex minori angulo, deinde

in eius ſummo concretum pupillæ humorem fractionibus radentes, ſtringentéſque, ne ſuſpicias. Hypoſpathiſmus, periſcythiſmus, & angeologia fluorem ſiſtunt. Hypoſpathiſmus itaque tribus fit ſupra frontem diuiſionibus. Poſt ferramēto (quod ſpathomelam appellant) per corpora quæ interiacent, tranſmiſſo. Periſcythiſmus eſt, cùm tranſuerſis lineis coronæ modo frons ſecatur. Altera ipſius parte paulo ſuperiusquàm tempora ſunt, quædam triangula amputātur, Græcorum literæ Δ ſimilia. Angeologia perficitur vaſis latentibus à tempore ad tempus in profundum diuiſis. Palpebrarum calculis medemur magna ipſarum diuiſione, qua lapides integrè auferimus. Connatas palpebras ſcalpello aperiētes ſiccis medicamentis diducimus. Aegylopas ad os vſque excidentes ferramentis candentibus adurimus. Sunt autem qui loco ferramentorum candentium terebra os forant, vt in naribus. Polypum, qui in naribus naſcitur, anguſto ſpecillulo ab oſſe reſoluimus, & raſorio cultello poſtea radices demetimus. Ozænæ raro ad ſanitatem proficiunt, curatio vero earum in iiſdem verſatur. In ore epulidas, & parulidas diuidimus, vbi ſuppuratio ſe oſtenderit. Vuas demiſſas, ſiue collapſas nimium, incidimus, volſella prehen

hendentes. Dentes eximimus ſcarificatione circa eos facta. Adenas excedentes naturam in tõſillis aduerſis plagis amputamus. In ceruice ſteatomata,& ſtrumas,cute diuiſa,& digitis auulſa, tum vaſorum complexu diſſoluto tollemus.Ganglia quæ in metacarpiis ſeu poſtbrachialibus magna ex parte eueniunt, & mulieribus lana victum quæritantibus plerunq; extundimus, interim ceratis mollita curamus. In alis phymata & ſtrumas præcidimus. ſimiliter in inguinibus.Abſceſſus in ſpatio intercoſtali diuidentes non vniuerſim, ſed moderate, paulatimq; puris excretionem molimur. Sunt & qui adurant eos. Carcinomata in multis corporis partibus, maxime circa mammas oriuntur.Præcidimus vbicunque fuerint,& ferramentis peruruntur non admodum candentibus,ſiue ignitis. Non deſunt qui raſoriis ferramentis ignitis ſimul ſecantibus & adurentibus vtuntur.Exomphali omnes quibus vmbilicus extuberat, appellantur. Differentia triplici cõprehenduntur : quidam enim pneumatomphali, quaſi qui ſpiritum ſub vmbilico collegerint:Alteri enteromphali, quibus inteſtina ad vmbilicum procedunt:reliqui hydromphali,qui aquam ſub vmbilico geſtant. Omnes differentiæ manu ſanantur, lino du-

plici per acum immiſſo, & vmbilico circunſtricto. Hydropicos paululum ſub vmbilico à ſiniſtris pungimus ferro inſtar myrti facto, donec inania penetrauerit. Appellarum duplex curatio, horum qui intrinſecus excoriantur, illorum qui extrinſecus orbiculatim in ſumma cute diuiduntur, vt præputiũ intus attrahatur. Qui per anguſtias præputij exerere glandem nequeunt, ſumma eius pellicula quantum licet retracta, dein callis qui in conſpectum prodeunt, ſcalpello per ſumma auulſis curantur. Hypoſpadiæ ſunt qui ex generatione, vrinæ iter inferius ſub dicto cane habent: curantur autem ſumma glande perforata, & canaliculo immiſſo. Qui dicũtur atreti, ſiue foramen habeant tenue, ſiue nullum omnino, auxilium capiunt hoc pacto, Acuto ſpecilli immiſſo adaperimus, deinde digitum ſubmittentes, vndiq; abſoluimus. Lapides in veſica habentes ſecamus, calculum in veſicæ collum adigentes, inciſorio autem lapide vtentes ſemel ſuperiacentes particulas diuidimus, & ferro ad id idoneo, quod propterea λιθολάβον Græci appellant, calculum auferimus. Quibus fluere vrina quoquomodo cœpit nimis, rhyadicos appellant, ſi magnus callus fuerit, præcidendo ipſum curamus. Quibus vrina

prop

propter copiam non redditur, veſica diſtenta vt remittere ſe nequeat, per fiſtulam cathetera vrinam elicimus. Porrò huic inſtrumento ad Romanæ literæ S figuram facto quod in vrinæ iter vſq; ad veſicã demittitur, inditur filum quod in ſummo habens lanæ paululum procũbens, vrina madefactum, deinde foras extrahitur, quod vrina tanquam ducem viæ ſequitur. Tumorum qui ſcroto accidunt, ſeptem ſpecies ſunt, hydrocele, porocele, ſteatocele, ſarcocele, epiplocele, cirſocele, enterocele. A quibuſdam hæc complicata adduntur, hydrenterocele, ſarcoepiplocele. In his qui hydrocele laborant, ſcrotum diducendum eſt, & vbi maxime venoſum eſt, inuentaque tunica, humorem ea comprehenſum euacuare oportet, & tunicæ ſuperuacanea auferre: in quibus ſine tunica eſt, excernere humorem ſufficit. Steatocelas, & porocelas ſimiliter, ſiniſtra manu ſcrotum extendentes ſecare conuenit, poſtea in ſuperficie diducere, donec adipi, vel callo, vel alij cuicunq; incidamus, & hoc auferemus. Pari modo ſarcoceli tractãtur. Oportet autem ſubiacentem carnem albicantem præcidere, rubram detrahere atq; auellere. Ad hæc reliquias adimere expedit. In cirſocelis extẽdes varicem hamulo, in ſuperficie diuiſum exceptumq;

auelles, relicta ceu digiti parui latitudine. Reliquum extenſum abſeca. Cura verò non mediocris adhibenda eſt in neruis illis cõplicatis, κρεμαστῆρας Græci vocant, & teſticulis. Enterocelicos, & epiplocelicos ita ſecamus, reprimẽtes inteſtinũ, vel omẽtum diligenter, mox ſeminarium meatum aufe remus quàm fieri poterit cõmode. Sin minus, peritonæum attrahentes, & laqueo exceptum pręcidimus. Hæmorrhoidas lino duplici per ipſarum baſes tranſuentes conſtringẽtesq; poſt horas duas abſcindimus. Fiſtularum nonnullæ perforatæ non ſunt, os tantum habentes: quædam perforatę vel intus in anum, vel extrinſecus. In perforatis in anum, oricularium ſpicillum immittes, mox digitum in ſedem adferens, inteſtinum attrahes mucrone ſpicilli, idq; amputabis, ab inferiore loco incipiens, ſimiliter & in exterioribus ani. In non perforatis ſpicilli acumine omnes ſanas particulas penetrare conuenit. Sunt qui loco reciſionis præciſionisq; partium foramina interiacentium lino byſsino in ſummitate ſpicilli conuerſo diuiſa auellunt, inter medias partes quotidie circuntẽdentes fila amputant, & callum mollientes medicamento Aegyptio cicatricem inducunt. Hic modus primum ab Hipp. cõſcriptus eſt. Varices in

cruri

cruribus primum extrinſecus inciſuris per totum inſignitos, deinde inclinantes ſumma cute prehenſa, ipſam primam diuidimus, & mox hamulo attractum varicem illigamus, quo poſt omnes diuiſiones facto, vel varicum extractorio inſtrumento, quod Græci κιρσουλκον vocant, eximimus, ſumma diſcindẽtes, vel bicipiti ſpicillo exceptum, lino per ipſius ventriculum ſecundum euerſionem extrahimus. Dracontia varicibus ſimilia ſunt, magnum vero dolorem dum paululum prominentes mouentur, concitant. Oportet autem diuiſis, vt varicibus, ſummam cutem detrahere, ſicq; pręcidere. Clauos, callos, acrochordonas, thymos, myrmecias excindentes adurimus, vel pſorico illinimus. Curta in naribus, auribus, oculis, hoc modo ad naturalẽ habitũ reſtituuntur: Labra ſcalpello vndiq; deradentes cruentamus, deinde adducentes denſius ſuimus: iuxta maxillas autẽ ex vtroque labrorum extremo qua inuicem coëunt, intus & extrinſecus diuidimus, diſtendimusq; volſellis, ne caro inde relaxetur. Quæ auribus vel naribus curta accidunt, cum fuerit chartilago diuiſa, producere aliam conuenit, ſicq; conſuere lanæ filo.

De artubus confractis partibusq; à ſuo articulo dimotis. CAP. XIX.

FRacti artus ex diſtenſione quidem, in rectum reſtituuntur:ex deligatura callo obducũtur. Caluariæ ergo fractiones quot modis accidant,quomodoque curentur,diximus. Et ſi in facie fractura contingat, vt in capite,ſanare conuenit, oſſe quod affectum eſt, exciſo. Sciendum autem eſt, quæ oſſa fracta curationem non recipiant. Si igitur nares confractæ ſunt,non rectè poſſunt reſtitui. Aurem etiam frangi ſcribit Hippocrates,quoniam & chartilago imitatur os,ægerrimeq; in priſtinam figuram reducitur. Verum ſi ex palato fracturam accipiant nares,reſimæ euadunt,& inſanabiles. Porrò ſi clauicula, vel iugulum, vel coſta aliqua,& hæc frequenter reſarciri non poſſunt.Epithemata in iugulo adhibẽda ſunt, ipſumque ab ala ad alam deligandum eſt. Cæterum ſi quod maiorum membrorum fractum ſit,vel minorum partium aliqua, vt digitorum nodi,vel oſſa brachialis, vel poſtbrachialis, vel tarſi,omnia quidem in magna fruſta cauledon,vel raphanedon,& ſchidacedon frangũtur: minutatim caryedon,vel alphitedõ.Omnia ergo fracta deligantes, extendentesque admodum vehementer & validè diducere,& multum inuicem ſeparare oportet,vt iuſtum ſitum,priſtinamque figuram recipiant. Non autem

in rectũ omnia reſtitui debent, ſed ad proximi cui cohærent, membri figuram. At ſi os rectum ſit, in rectum: ſi obliquum, vel alio quouis modo curuum, ſimili modo. Modus autem deligaturæ ad omnia præparandæ hic eſt, Faſcia ex linteis veteribus facienda, quæ tum latitudine, tum magnitudine membro reſpõdeat. Latitudine quidem in maximis digitorum quatuor, vel quinque. In tenuioribus non minus digitorũ trium. Deligaturæ hæc ratio, Prima faſcia ter nobis in fractura ſurſum verſus fertur vt plurimum. Altera dimidio longior ab eodem loco incipit, euariantibus deligationibus deorſum quidem tribuitur, ſed ad ſuperiora reducitur. irrigari hydrelæo, vel œnelæo, vel glycelæo aduſque triduum expedit: poſt cerato diluto & liquido, vt oleum craſſum videatur. Verum faſcia ita paretur, vt non nimium premat, ne membrum emoriatur: ſed quoad adiaceat apteq; adhærat: nec laxa, vt contineat & repellat influxus, ne oboriatur inflammatio. Poſt ſplenia triplicia quadrupliciaque adhibeantur, quæ artus craſsitiem impleant: quo nec ſibi mutuo incidant, nec diſsidentes interuallum relinquant. Ab his faſcia conuenit triplex, quæ à fractura deorſum veniẽs, ſurſum rurſus feratur, ibiq; finiat. Solutiones

membri primæ tertio quoque die faciendæ: poſt ſeptimum verò diebus intermiſſis pluribus prout neceſsitas exiget. Inde licebit ferulas circumponere, ſed ita, vt à ferula priore ad vltimam faſciam lana ex interuallo ferulis reliquis interponatur, cum membrum ab inflammatione eſt prorſus immune, curua ipſarum parte extrinſecus ſublata, leui autem intus deligaturæ iniecta. Quibus ſuperligabuntur vel chordulæ, vel nauticum filum. In fracturis cum vulnere, pro his omnibus ſplenia duplicia vel triplicia ſingula faciẽtes, craſsitiem mẽbri circũlatim implebimus, vt termini ipſius inuicem incumbentes ſeparentur, totumq; membrum his contineatur. Primum ſanè ex prædictis impoſita madida eſſe cõuenit deinde lanas propoſitas, & faſcias poſt lanas habere per ſubiectam ſedem canalis aperti. Maxime is modus deligaturæ confert iis quæ alpitedon fracta ſunt, cum vulneribus, & multa contuſione muſculorum, in quibus etiam linamenta liquoribus conpetentibus madentia imponenda ſunt. Linamentorum ſunt quinque ſpecies, aliud flexile, aliud raſile, aliud vulſorium, aliud funiculare ſeu lucernarium, aliud priapi ſcotum appellant. In luxatis vero diſtenſione quidem antecedente opus eſt: repoſitio

tio pro quolibet membro propria aſſumitur. Omnia in Hippocratico ſubſellio reſtituuntur, ſimul & tenſa, & commiſſa. Caput luxatur, nam prima ceruicis vertebra coarctatur ad ſecundam. Maxilla inferior ex iugali quod eſt ad malas excidit. ſolis autē manibus in ſedem ſuam compellitur, hinc illincq; ad ſuperiorem adducta. Humerus in alam tantum excidit, capitulo rotundo & leniter cauo, quod Iones ἄμβην vocant cum diſtenſione in ſedem reducitur. Sunt & aliæ inſertiones, quas palæſtricas nominant. Cubitus in omnes quatuor partes excidere poteſt: ſi in exteriorē interiorémve, cum diſtenſione reponimus: ſi in priorem vel poſteriorem, ſine diſtenſione reſtituimus. Nam hæc ex ſubita inflexione quodam impoſito flexuræ cubiti conſiſtit: illa, extenſione vehemētiori. Brachiale, & poſtbrachiale, ad hæc digiti luxati, modica diſtenſione reponuntur. Quæuis ſpinæ peruerſio, curuitas, & inclinatio, & tortuoſitas inſtaurari non poſſunt. Femur ad coxas vel intro ad colem, vt extra ad oppoſitam partem prolabitur, retro ad clunes, & ante in inguina. atque hæ quatuor differentiæ immedicabiles. Genu quoque crebrò in exteriorem partem prolabitur, & facile ex flexura reſtituitur, minus in exteriora exci-

dit reditq́;, multo rarius in poſteriora, in anteriora nunquam: quippe oſſa, propter patellam quæ continet (niſi & ipſa fracta fuerit) nullo tempore elabuntur. Talus modicè prolapſus ægrè reſtituitur. Si magna ſit luxatio, & violenta, ne ſuſtinet quidem inſtaurationem. Periculoſa enim nimis, & ſi cum vulnere accidit. In digitis nihil vltra fieri debet, quàm quod in iis qui ſunt in manu, poſitum eſt. Omnes vero coagmentationum eorum ſeparationes, vt in facie, cubito & radio, tibiæ & ſura, metacarpio, brachiali palma, in veterẽ figuram reſtituuntur. Porrò quæ membra nigreſcunt, vel depaſcuntur, ſiue ex fracturis, ſiue violenta aſtrictione, tota ſæpe reſecamus. Similiter in iis facimus, quos venenatæ feræ momorderunt, mox ferramentis probè candentibus paſtionem ſiſtimus, poſt ferramenta, porro viridi cum ſale illinimus. Deinde vbi cruſtæ ruptæ fuerint, tanquam vlcera curamus. Venenatorum morſus neq; cito ad cicatricem ducimus, ſed frequentius vlcerum modo fluorem ex eis concitamus.

*

GALENI ARS MEDICINALIS.

*

NICOLAO LEONICENO INTERPRETE.

Argumentum libri.

Medicam artem conſtituit ex corporum, ſignorum & cauſarum definitione.

Methodus alia à finis notione per reſolutionem fit, alia per compoſitionem, tertia per finitionis diuiſionem vel reſolutionem, vel expoſitionem, qua hic vſurus eſt. Antecellit enim alias compendio, & memoriæ facilior eſt. Finitio vna eſſentialis, altera ennoëmatica.

CAPVT I.

TRES ſunt omnes doctrinæ quæ ordini inhærẽt. Prima quidẽ ex notione finis, quæ per reſolutionem fit: Secunda ex compoſitione conſtat eorum quæ ex reſolutione fuerunt inuen-

ta: Tertia ex definitionis diſſolutione, cui nunc incumbimus. Licet autem huiuſcemodi doctrinam appellare non tantum definitionis diſſolutionem, ſed & explicationem, vt nonnulli vocarunt, vel reſolutionem, vel diuiſionem: vel (vt nonnulli alij) explanationem, vel expoſitionem vt alij. Conati ſunt & Herophiliorum quidam talem facere doctrinam, quemadmodum Heraclides Erythræus. Conati ſunt & eã quæ per compoſitionem & ipſi Herophilij, & quidam Eraſiſtrati ſectatores, & Athenæus Attaleus. Neminem tamen ante nos eam quæ oritur à notione finis, ſcripſiſſe comperimus, ex qua omnes artes via quadam atque ordine conſtituuntur: ſed illam quidem alio pertractauimus loco. Hîc verò diffinitiuam faciemus doctrinam, quæ quantum ab ea quæ ex reſolutione conſiſtit, & dignitate & ipſo docendi ordine linquitur, tantum & ad totius compendium & ad ſingulorum memoriam præſtare inuenietur: ſufficienter enim facillimè memoriæ commendãtur ex diffinitionis diſſolutione vniuerſa. Quoniam totius artis capita in ſe optima diffinitio complectitur, quam quidam ſubſtantialem vocant, ex aduerſo diſtinguentes aliis quæ notionales appellantur. Illæ ſiquidem ab his quæ acci

accidunt rebus diffinitis, hæ verò ab ipſa eſſentia conſtituuntur. Elaborata autem eſt à nobis particulatim, & in pluribus conſcripta tractatibus, totius Medicinæ contemplatio, quibus vti quis poſsit ad triplicem doctrinam. Nunc verò definitiuam aggrediemur, hoc vnum apponentes quod ſolum capita, & quædam veluti concluſiones eorum quæ alibi latius ſunt demonſtrata, nunc à nobis dicentur.

Medicina ſcientia ſalubrium, inſalubrium & neutrorum: videlicet corporum, cauſarum & ſignorum. Corpus ſuſcipit, cauſa efficit & conſeruat, ſignum indicat aut ſanitatem, aut ægritudinem.

CAPVT II.

MEdicina eſt ſcientia ſalubriũ & inſalubrium & neutrorum. Nihil verò differt & ſi quis loco inſalubrium, ægrorum dixerit. Nomen verò ſcientiæ communius, non autem proprie accipere oportet. Salubre autem, & inſalubre, & neutrum vnumquodque tripliciter dicitur: hoc quidem vt corpus, hoc autem vt cauſa, hoc verò vt ſignum. Etenim corpus quod ſanitatem natura ſuſcipere aptum eſt, & cauſam quæ eandem efficere vel conſeruare: & ſignum quod poteſt indicare: hæc omni

omnia ſalubria Græci appellare conſueuerunt. Eadem ratione & ſuſceptiua morborum corpora, & eoſdem efficientes, conſeruantéſque cauſas, & ſigna indicantia, inſalubria vocant. Nec aliter corpora neutra cauſas, ſignáve dixerunt, & ſecundum quidem primam rationem atque præcipuam cauſarum ſalubrium eſt medicina ſcientia, propter eas autem & aliarum ſecundo quidem loco inſalubrium, & tertiò neutrarum. Et poſt has eodem modo corporum primo quidem, & hic ſalubrium: Secundo loco inſalubrium: Tertio neutrorum. Itidem de ſignis dicendum. In actionibus autem prima quidem eſt corporum cognitio, quæ habetur ex ſignis, poſt hæc earum, quæ in ipſis ſunt, inuentio cauſarum.

Efficere, indicare & ſuſcipere quot modis dicantur, quomodo & quorum ſalubrium &c. ſcientia ſit medicina.

CAP. III.

SEd quoniam & effectiuum, & indicatiuum, & ſuſceptiuum, dupliciter vnumquodque dicitur, hoc quidem ſimpliciter hoc verò vt nunc, noſſe oportet amborum eſſe medicinæ ſcientiam. Ipſum vero

vero ſimpliciter duobus dicitur modis, & quod ſemper, & quod vt plurimum, de quorum vtroque medicina pertractat. Neutra verò, & cauſa, & corpus, & ſignum, & quod ſimpliciter dicitur, & quod vt nunc, tripliciter vnumquodque appellatur, hoc quidem quia neutrius contrariorum eſt particeps, hoc verò quia vtriuſque, hoc vero quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autem ipſorum ſecundum rurſus duobus dicitur modis, aut quia vtrunque contrariorum, ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterum. Eſt verò & in tota definitione, ſi verba animaduertimus, ambiguitas quædam, quam & ipſam diſſoluere oportet. Quū enim dicitur, medicinā eſſe ſcientiā & ſalubrium & inſalubriū & neutrorū, ſignificatur & quod omnium particularium, & quod quorundam, & quod qualium. Sed omnium quidem indefinitum, quoddam eſt atque impoſsbile, quorundam diminutum atque artificio carens. Qualiū verò artificioſum pariter atque ſufficiens ad omnia artis particularia, quod etiam dicimus in medicinæ definitione comprehēdi. Primùm igitur de corporibus dicere aggrediemur qualianam ſint, & ſalubria, & inſalubria, & neutra: poſt hęc de ſignis & cauſis diſſeremus.

De

De corpore ſalubri.

CAP. IIII.

SAlubre ſimpliciter corpus eſt quod ab ipſo naturæ ortu bonam habet temperaturam in ſimplicibus & primis particulis, atque in his quæ ex illis componuntur inſtrumentis, eſt commenſuratum. Salubre verò nunc eſt corpus, quod in præſenti eſt ſanum: eſt verò & hoc eo tempore quo ſanum exiſtit, bonam habens temperaturam & commenſurationem, non tamen optimam, at ſibi propriam. Ipſius verò ſalubris ſimpliciter corporis tale quidem eſt ſemper id quod eſt optima temperanpræditum, ac maximè eſt commenſuratum: vt multum autem, quod à conſtitutione optima non valde admodum deficit.

De corpore inſalubri.

CAP. V.

INſalubre verò ſimpliciter eſt corpus quod ab ipſo ortu naturę, vel in cōſimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumentariis incommenſurationem, vel vtrumque vitium. Inſalubre verò nunc eſt corpus, quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat, neque obſcurum eſt, quòd & hoc ipſum eo quo dicitur tempore ægrotans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, vel in

in inſtrumentariis incommenſurationem, vel vtrunque. Eſt verò & ſemper inſalubre quod ex ipſo naturæ ortu vel peſsimam habet temperaturam in ſimplicibus, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel his quæ obtinẽt principatum, vel in inſtrumentariis incommenſuratũ exiſtit. Similiter autem in his, vel omnibus, vel aliquibus, vel illis quæ obtinent principatum. Vt multum verò inſalubre eſt corpus, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit.

De corpore neutro.

CAP. VI.

QVoniam verò & neutrum corpus tripliciter dicebatur, vnum quidem quod neutrius erat extremæ diſpoſitionis particeps, aliud autem quoniam vtriuſque, aliud quoniam aliquando huius, aliquando verò illius: iuxta primum ſignificatũ, Neutrum erit corpus quod exquiſitè medium eſt & ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis, & huius hoc quidem ſimpliciter tale, quod ab ipſo ortu naturæ, ita eſt conſtitutum: hoc verò vt nunc, quod in præſenti tempore medium exquiſite exiſtit ſaluberrimi atq; inſaluberrimi corporis. Ipſius autẽ ſimpliciter ſemper quidẽ tale eſt id quod in omnibus ætatibus tale perdurat: vt multũ

autem, quod nonnullas recipit mutationes. Iuxta verò ſecundum ſignificatum neutrum erit corpus quod ab ipſo ortu naturæ contrariarum ſimul eſt particeps diſpoſitionum, aut ſcilicet in vna parte, aut in duabus differentibus. In vna quidem ſi ſecundum alteram oppoſitionē effectiuarum qualitatum bonam habuerit tēperaturam, vel etiam ſecundum vtranque, ſed in formatione vel magnitudine, vel numero partiū, vel ſitu delinquat: aut contrà in his quidem rectè ſe habeat vel omnibus, vel quibuſdam, peccet autem in temperatura. In differentibus verò partibus & iuxta omnes oppoſitiones poteſt quicquam ſimul particeps eſſe contrariorum. Et ſemper quidem tale, quod per omnes ætates in eodem perſeuerat. Vt multum verò, quod aliqua ex parte euariat. Ita verò & nunc neutrum erit corpus iuxta ſecundum ſignificatum, quia vel parte in vna hęc quidem ſibi ſalubria exiſtunt, illa verò inſalubria, vel in differentibus ita afficitur partibus. Iuxta verò tertiū ſignificatum neutrum erit corpus, quod aliquando quidem ſalubre, aliquādo verò inſalubre exiſtit, vt nōnullis accidit, qui in pueritia ſalubritate corporis vigent, quum verò ad iuuētutē peruenerint, inſalubres euadūt, aut cōtrà. In vno autē tempore, quod ita eſt

neutrum, conſiſtere nequit:latius verò ſi accipiatur, contingit. Nouimus autem quod nunc dupliciter dicitur. Salubre igitur & inſalubre, & neutrum corpus quot modis dicatur, & quale vnumquodque ſit, ſufficienter explicauimus. De ſignis verò deinceps dicendum.

De ſignis ſalubribus.

CAP. VII.

SVnt autem & ex his ſalubria quidem, quæcunque præſentem indicant ſanitatem, & futuram prænuntiant, & præteritam memoriæ ſubiiciunt. Inſalubria verò quæ & præſentem indicant ægritudinem, & futuram prænunciant, atque præteritam memoriæ ſubiiciunt. Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram diſpoſitionem oſtendunt, prænunciant & memoriæ ſubiiciunt, [& quæ nihil omnino de diſpoſitionibus indicant, vel nihilo magis ſalubrem quàm inſalubrem diſpoſitionem oſtendunt:] & quæ partim quidē ſalubrem, partim verò inſalubrem indicāt diſpoſitionem, & quæ aliquando quidem ſalubrem, aliquando verò inſalubrem, & hæc quoq; ſecundum tria tempora veluti ſalubria & inſalubria appellantur. Vocantur autem nonnunquam à vetuſtioribus Medicis hæc omnia, ſigna prænunciatiua, quanuis præ-

ſentium ac præteritorum ſint indicatiua: vſus verò non paruus ex prænunciatiuis atque indicatiuis, minor autem ex his quæ memoriæ ſubiiciunt. Quum verò ſint ſalubria corpora, hæc quidem ſimpliciter, hæc verò vt nunc, quæ & bene valētia dicuntur, ſalubrium ſimpliciter corporum duplicem diximus eſſe differentiam: quoniam nōnulla quidem ſemper, nōnulla verò vt multum eſſent talia. Et ſemper quidē, quæ optimam conſtitutionem ſortita ſunt: vt multum verò, quæ non magnopere ab illa recedunt.

De ſignis optimæ conſtitutionis.

CAP. VIII.

HOrum autem dignotiones ſumendæ ſunt ab iis, quæ ſecundum eſſentiæ rationem ipſis inſunt, & ab iis quæ ex neceſsitate conſequuntur operationibus caſibúſque, qui propriè accidentia vocantur. Ab eſſentia quidem ipſa, eorum quæ optimam habent conſtitutionem: commenſuratione conſimilium quidem, in caliditate, frigiditate, humiditate & ſiccitate: inſtrumentorum verò, in quantitate ac numero eorum ex quibus componuntur, ac præterea formatione, ſitu partium ſingularum ac totius inſtrumenti. Ex his verò quæ ex neceſsitate conſequuntur conſimilia quantum quidem attinet ad tactum,

à med

à mediocritate quæ in mollitie ac duritie conſiſtit: quantum verò ad aſpectum à colore optimo, & læuitatis atque hiſpiditatis mediocritate. In operationibus, à perfectione, quam & ipſarum virtutem appellamus. Ab his verò quæ inſtrumentarias partes conſequuntur, à commenſuratione & pulchritudine omnium totius corporis inſtrumentorum ac præterea ab earum quę ipſis inſunt virtute operationum. Optimæ igitur conſtitutionis corporum ſigna indicatiua ſunt hæc. Eorum autem quæ ab ipſa deficiunt, & adhuc tamen ſalubria exiſtunt, nonnulla quidam in conſimilium temperatura vitium aliquod paruum habẽt, nonnulla verò in inſtrumentariorum commenſuratione, & hoc quoque perexiguum. Accidit autẽ hoc vel in omnibus, vel in aliquibus, aut in vtriſque. Vitiorum verò genera eadem ſunt his quæ virtutem perficiunt, temperatura quidem in conſimilibus: numerus autem, & formatio, & magnitudo, & ſitus in inſtrumentariis, vtriſque verò communis vnitas, quam & ipſorum continuitatem appellamus. In his autem ipſis generibus ſunt corporum inſalubrium vitia ſecundum vtrumque inſalubritatis ſignificatum. Terminus autem qui vtrunque diſtinguit, eſt operatio-

num læſio ſenſibilis. Quæ verò ab optimâ corporum conſtitutione breue aliquid deficiunt, re vera quidem & ipſa in aliquo ſunt offenſa, non tamen id ſenſu comprehenditur. Diſtinguuntur verò ex eo, quòd magis minúsve in operationibus exiſtit, ac quia cauſis quæ ægritudinem pariunt, non æquè reſiſtunt. Quæ autem ſimpliciter inſalubria ſunt corpora, diſtinguuntur ob id, quod facile à cauſis, quæ morbos committendi vim habent, ſuperantur: & quoniam in vigore operationũ plurimum deficiunt. In medio autem amborum collocantur ea quæ neutra exquiſitè appellantur, & cum latitudine quadam. Quo fit vt tota ſanitatis latitudo in tres partes quarum ſingulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem ſalubrium corporum, ſecunda neutrorum, tertia inſalubrium. Poſt quæ deinceps ſequuntur quæ iam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur. Quæ igitur dolore infeſtantur, & quorum motus ſunt vitioſi, aut omnino interierint, manifeſtam habent determinationem. Quæ verò imbecilles edunt operationes, in magnis quidem diſtantijs facilè diſcernuntur, in paruis verò ambigua ſunt, atque idcirco in eo genere ne-

xæ collocantur, quæ neutrius contrariorum participat diſpoſitio, quam &, ipſam neutram diximus appellari. Ita tamen vt horum omnium ſenſus ſit iudex, non ipſa natura rerum inſpiciatur, ne periculum ſit in † dogma perpetuæ paſsibilitatis incidere & quidem ſigna ſanorum corporum.

† ἀειπαθὲς δόγμα. Vide 3. de temperamentis. cap. 4.

Sed quæ inſalubria, ſalubriaque & neutra exiſtunt, quantitate diſtantiæ differunt, duobus inuicem contrariis terminis à nobis ſtatutis, optima videlicet conſtitutione corporis, & nuper facta ægritudine, ac deinceps conſiderantibus vtri eorum viciniora ſunt ea quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora ſunt optimæ conſtitutioni, ſalubria: quæ verò ab hac longius diſtant atque ad ea quę iam ægrotant magis accedunt, inſalubria: Quæ autem intermedia atq; æqualiter ab vtriſque diſtare videntur, neutra. Optimæ igitur conſtitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum verò quæ ab ipſa deficiunt, totidem ſunt numero genera, quæ in magis & minus ſecari poſſunt. Quum autem in tres latitudines diuiſa ſint corporis inſalubris, ſimpliciter indicia tràdemus: ex his enim & reliquæ duæ latitudines innoteſcent. Generaliter igitur prius à nobis in eo quem de opti-

conſtitutione ſermonem habuimus, ſpecialiter autem nunc dicetur, ſi prius partes diuiſerimus.

Quot ſunt Differentiæ partium.

CAPVT IX.

SVnt verò earum quatuor vniuerſę differentiæ, quoniam nonnullæ earum principia quædam exiſtunt: aliquæ verò ab ipſis originem habent: aliquæ nec aliarum gubernationi præſunt, neque aliunde gubernantur, quū inſitas habeāt à natura potentias à quibus reguntur. Quædam verò ſunt quæ inſitas ſimul & aliunde emanātes habent. Principia igitur ſunt Cerebrum, Cor, Hepar, Teſticuli. Ab his verò ortum habēt atque eiſdem ſubminiſtrant: Nerui quidem & ſpinalis medulla Cerebro: Cordi verò arteriæ: Hepati venæ: Ipſa verò ſeminaria vaſa, Teſticulis. Quæ autem à ſeipſis gubernantur, ſunt Cartilago, Os, Copula, ſeu ligamentum, Membrana, Adenes, Adeps, Caro ſimplex. Reliquæ verò partes quum vnà cum iſtis habeant ex ſeipſis regimen, arteriis, neruis & venis inſuper eguerunt. Capillorum autem atque vnguium neque regimen vllum eſt, ſed generatio tantummodo. Hæ igitur ſunt partium differentiæ.

De ſignis Cerebri.

CAPVT X.

INdicia autem ſingularum temperaturæ ſumpto à Cerebro initio, deinceps dicemus: Sunt verò quinque vniuerſa genera, quæ ipſius naturam oſtendunt. Primum quidem totius capitis diſpoſitio: Secundum verò ſenſibilium operationum virtus & vitium: Et tertium, actiuarum: Quartum earum quæ tenent principatum: Et quintum, naturalium. Aliud verò genus præter hæc omnia ea quæ extrinſecus aduenit alteratio. Et quidem totius capitis diſpoſitio, ex magnitudine & figura ſumitur atque capillis.

De paruitate & magnitudine Capitis.

CAPVT XI.

PAruum igitur caput vitioſæ conſtitutionis cerebri proprium eſt indicium, magnum verò non neceſſariò indicat bonam cerebri conſtitutionem: ſed ſiquidem ob inſitæ virtutis robur, quæ multam atque optimam materiam afformauerit, eueniat, optimum eſt ſignum: at ſi ob materiæ tantum multitudinem, haudquaquam bonum. Diſtinguenda verò ſunt hæc & ex figura ipſa, & ex his quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipſa, ſi concinna: ſemper enim hoc bonum eſt ſignum. Ex his autem quæ

ab eo ortum habent,ſi valida eſt ceruix,& ſi alijs oſsibus optimè conſtet,atque omnis præterea neruoſa ſubſtantia boni ſit habitus,ac robur habeat intentum.Propria autem capitis figura eſt, veluti ſi excogitares ſphæram exquiſitè rotundam ex cera conſtructam, paulatim vtrinque depreſſam.In hac enim neceſſe eſt, vt poſteriores priorés ve partes plus gibæ fiant, quàm ſphæræ cõueniat: Quæ verò vtrinque conſiſtunt,magis rectæ: quod ſi ea quæ ſecundum occiput eminentia aliquatenus minuatur, ſimul intueri oportet neruos atque ceruicem vnà cum oſsibus alijs. Nam ſi ſecundum naturam conſtiterint,materiæ defectu, non virtutis imbecillitate contingit: illis verò non rectè ſe habentibus principium eſt debile. Sed magna ex parte defectus qui occipiti eueniunt,conſequitur eorum quæ ante diximus imbecillitas, rariſsimeq; aliter euenire conſueuit. Caput autem quod ſecundum occiput in acutiem tendit, animaduertere oportet, iiſdem adhibitis diſtinguendi rationibus, quibus antea in capite grandiori facto vtebamur. Vt plurimum verò & hic optimum eſt ſignum, figura concinna eius partis quæ cerebro adhæret, quam nonnulli medici poſterius cerebrum appellare conſueuerunt,quemadmodum &

poſt

poſterius exiſtit ea ſutura,quæ græcæ literæ A formam habet præfinitam. Eſt verò huiuſcemodi pars ſpinalis medullæ principium, & eius ratione neruorum omnium in toto animali qui actionibus obſeruiunt. Ipſa autem pars poſterior per ſeipſam paucos admodum ſenſitiuos obtinet neruos, plurimos verò actiuos,ſicuti & anterior ſenſitiuos quidem plurimos,paucos admodum actiuos. Quare vbi bene fuerit affecta vtraque pars,robuſtas habebunt † eas quæ ab ipſis deriuationes. Eædẽ quoque diſtinctiones adhibendæ ſunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinentes, quę etiam ad poſteriores, earumdemq; & paruitatem & magnitudinem inſpicere oportet:atq; itidem figurã & ſenſus ibi collocatos,viſum, guſtum atque adoratum. Hæc enim ſe inuicem indicãt atque atteſtãtur,& quæ à principiis oriũtur,principij virtutem & vitium: & principium ea,quæ ab ipſo naſcuntur.

† ἀποφύσεις.

De operationibus ingenij,rationis & memoriæ.

CAPVT XII.

EArum autem operationum quæ obtinent principatum , virtus ac vitium ſunt ipſius principij ſeorſum tantummodo indicia. Voco autẽ operationes principatũ

obt

obtinentes,quę à ſolo principio proueniũt. Ingenium quidem igitur,ſubtilem cerebri ſubſtantiam indicat:tarditas verò intellectus,craſſam:diſcendi verò facilitas,formarum facilè ſuſceptiuam:memoria autem, ſtabilem ac firmam:Sicuti & diſcendi difficultas,formarum non facilè ſuſceptiuam: & obliuio, fluidam: mobilitas quoque in opinionibus,calidam:ſtabilitas autem,frigidam. Adhuc autem duo indiciorum genera mihi videor prætermiſiſſe, de quibus ſum ab initio me dicturum pollicitus:quorum alterum ad operationes attinet naturales,alterum verò ad ea quæ extrinſecus occurſant.Erit autem in vtriſque ſermo cõmunis.

Signa bonæ temperaturæ Cerebri.

CAPVT XIII.

SIquidem cerebrum ſortiatur bonã quatuor primarum qualitatum temperaturam,omnia quæ diximus habebit moderata,& excrementa quæ vel per palatum,vel aures, vel nares, vel oculos expurgantur: hæc quoque modicè ſe habebunt:atque ab his quæ extrinſecus occurſant,minimè læditur quæ ſcilicet vel calefaciunt,vel frigefaciunt,vel humectant,vel exiccant.Talibus igitur capilli capitis, quum adhuc ſunt infantes,ſubrufi quum verò pueri,ſub-

flau

flaui:quum iam adoleuerint,flaui fiunt,mediíque ſunt inter eos qui omnino ſunt criſpi & ſimplices,non tamen facilè caluitiũ patiuntur.Quæ verò dicuntur,ac poſterius dicenda indicia ſunt,accipere oportet,vt in bonam habentibus temperiem habitationibus.Quæ autem ad capillos attinent,nõ ad locorum tantum,ſed ad humorum quoque temperaturam,qui cerebri temperaturæ proportione reſpondent,ſunt referenda.Si verò calidius ſit quàm oporteat,in altera verò oppoſitione bonam habeat temperaturam:ſi quidem in caliditate exceſſerit,omnia quæ dicentur,validiora erunt indicia:ſed ſi paruus fuerit exceſſus,imbecillia.Communis autem hæc ratio ſtatuatur in omnibus partibus,quarum in temperaturis vniuerſis indicia ſumus tradituri.

Signa calidi cerebri.

CAP. XIIII.

DEinceps igitur ſigna caliditatis cerebri præter ea quæ nuper diximus,ſunt quod ea quæ circa caput omnia rubicunda & calida magis,& quę in oculis venę magis ſenſui patent.Capilli quoq; in his ſtatim in lucem editis habent in capite ortum,& quũ plurimũ in caliditate à mediocri temperatura receſſerint nigri,& robuſti, & criſpi fiunt:quum verò non multũ,ſubflaui quidẽ

ab initio fiunt,deinde nigricant,ac progredientibus ætatibus caluitium patiuntur,atque eo magis qui plus modico ſunt calidiores. Excrementa verò quæ per palatum & nares & oculos & aures pauca & concocta ipſis exiſtunt, quum integram habuerint ſanitatem. Quum verò eis caput repletur, continuò enim, ac tum præſertim quum nullam victus ſeruauerint rationem, tale quid eis accidit: plura quidem in ipſis excrementa, ſed non incocta generantur, implentúrque, atque aggrauantur eorum capita à calidis cibis & potibus, odoribus, atque hiſce omnibus quæ extrinſecus occurſant: in quorum numero eſt, & qui nobis circunfunditur aër. Sed præterea magis, ſi non ſolum natura calida, ſed etiam humida corpora extiterint. Breuibus autem ſomnis huiuſmodi temperaturę contentæ ſunt, neq; admodum profundis.

Signa frigidi Cerebri. CAP. XV.

FRigidioris verò quàm oporteat cerebri indicia ſunt,plura in proprijs meatibus excrementa, & capilli recti,& ruffi,& ſtabiles, & qui longo poſt natiuitatẽ tempore naſcuntur tenues,atque ab initio malè nutriti:& facilè à cauſis frigidis offendũtur, atque hoc ipſo offenſionis tempore diſtillationibus & grauedinibus capiũtur:neque

que ſi tetigeris partes ad caput attinentes, admodum calidæ ſentiuntur: neque ſi inſpexeris, rubicundæ apparent,& oculorum venæ omnino viſum effugiunt & ſomnolentiores quodammodo ſunt.

Signa ſicci Cerebri. CAPVT XVI.

SIcciores autem cerebri indicia ſunt paucæ ſuperfluitates effluentes,& ſenſuum perſpicacitas. Sunt autem ad vigilias prōpti, & capillos habent robuſtos, & qui celerrimè eis genitis innaſcuntur, Criſpi autem potius ſunt quàm recti, citò autem calui fiunt.

Humidi Cerebri indicia.

CAPVT XVII.

HVmidioris verò cerebri indicia, capilli plani, & nequaquam calui fiunt: Senſus autem turbulenti, & excremotorum multitudo, ſomni multi atque profundi.& hę quidē ſimplices ſunt intēperaturæ.

Signa calidi ſiccique Cerebri.

CAPVT XVIII.

COmpoſitę autem primum calida & ſicca, ſecundum quam & ſuperfluitatibus carent,& ſenſibus vigent,& plurimum vigilant, & citò calui fiunt. Et prima quidem capillorum generatio celerrima eſt, ac plurimo abundans alimento. Capillos verò habent nigros,& criſpos,& tangen-

gentibus caput calidi ſentiuntur,& ſunt rubicundi vſque ad ætatem conſiſtentiæ.

Signa calidi & humidi cerebri.

CAPVT XIX.

SI verò humiditas adiungatur caliditati, parum vtriuſque qualitatibus ſuperantibus mediocritatem,color bonus,& calor & oculorum venæ magnæ,& plura excrementa, & mediocriter cocta,& capilli recti,ſubflaui, & non facilè calui fiunt.Implentur verò atque aggrauantur eorum capita à calidis:at ſi etiam humectentur,tunc multo magis quando etiam excrementorum habent multitudinem.Et ſi plurimum caliditas atque humiditas creuerit,his caput ægritudinibus eſt obnoxium atque excrementis abundans,& quod facilè à calefacientibus atque humectantibus offendãtur.Auſter verò ſemper eis aduerſatur,atq; optime in Aquilone ſe habent:non tamen diu vigilare poſſunt,& quum ſe ad ſomnũ conuerterint, ſimul graui ſomno tentantur,& vigilant,& ſomnia habent imaginationibus plena,viſus eis turbulenti,neque ſatis ſenſibus vigent.Quòd ſi plurimum in caliditate cerebrum à mediocritate receſſerit,paululum autem humidius extiterit,calidæ temperaturæ indicia quidem ſuperabunt,cum quibus leuia quædam humiditatis

tis ſigna coniungentur: veluti ſi longe quidem humidius, paulolum verò calidius, vehementia quidem erunt ac manifeſta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis. Communis verò hæc ratio in omnibus cōpoſitis intemperaturis exiſtit.

Signa frigidi & ſicci cerebri.

CAPVT XX.

FRigidæ verò & ſiccæ cerebri intemperaturæ frigidū, & minimè coloratum ſui ratione caput reddunt: ſemper enim memoria repetenda, quæ à nobis ab initio eſt diſtinctio poſita, vt præterea aduertamus quantum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipſum conſiſtūt. Protinus autem huiuſcemodi temperaturæ venis carentes habent oculos, & à cauſis frigidis facilè læduntur. Quare & inæquali ſanitate fruuntur: quoniam nonnunquam leuiſsima habent capita, & excrementorum moderatos effluxus: nonnunquam verò & grauedinibus & deſtillationibus minima ex cauſa capiuntur.

De Senſibus, & alijs eiuſdem.

CAPVT XXI.

SEnſus autem eorum in iuuentute quidem omnes vigent, atque omni vitiō carent, ſed progrediēte ætate citò marceſcūt. Et vt ſummatim dicatur, omnes celerrimā

circa caput ſenectutem oſtendunt. Quare & citò cani fiunt, capilli verò ipſis quidem genitis vix exeunt, & malè nutriuntur, & ruffi ſunt. In progreſſu autem ætatis ſuperante magis frigiditate caliditatem, quàm ſiccitate humiditatem, multum non caleſcunt. Contra verò ſi contigerit ſiccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem verò caliditati, parum calui fiunt hi.

Signa Cerebri frigidi & humidi.

CAPVT XXII.

HVmidæ verò & frigidæ cerebri temperaturę faciunt homines graui ſomno tentari, & ad ſomnum facilè conuerti, ſenſibus quoque minimè vigentes atque excrementis redundantes, & qui caput frigiditati ac repletioni habent obnoxium, ac deſtillationibus & grauedinibus facilè tentantur, neque tamen hi calui fiunt. Hæc igitur indicia ſunt cerebri tēperaturæ, à quibus ſi progrediaris, ad vnumquodq; ſenſorium dignotiones transferre licebit.

De Oculis. CAP. XXIII.

SEd ſufficiet de oculis facere mentionē. Quicunque tangentibus quidem manifeſte calidi exiſtunt, & facili ac crebro motu cientur, & venas latas habent, hi calidi omnes ſunt, frigidi verò his cōtrarij. Et humidi

midi quidem molles ſimul & multa humiditate pleni,ſicci verò duri ſimul & aridi. A ſimilibus autem ſuæ temperaturæ cauſis facilè offenduntur,iuuantur autem à modico contrariorum vſu:ſed hoc quidem commune in omni cuiuſcũque partis temperaturæ dignotione oportet meminiſſe.

De magnitudine oculorum. CAP. XXIIII.

MAgnitudo oculorũ quidem,vbi concinnitas adſit & operationum virtus, multitudinem bene temperatæ ſubſtantiæ oſtendit,ex qua ſunt conformati:quæ ſi deſint,multam quidem ſubſtantiam, non tamen bene temperatam oſtendunt.

De paruitate Oculorum. CAP. XXV.

PAruitas verò oculorum adiuncta quidem concinnitate ac virtutum operatione, paucam quidem, ſed bene temperatam ſubſtantiam oſtendit,ex qua ſunt conformati. Si verò ſociam habuerint inconcinnitatem quandam atque operationum vitium:tunc paucam ſimul ac vitioſam materiam oſtendunt.

De colore Oculorum. CAP. XXVI.

QVæ verò ad colores attinẽt, ita diſtinguere oportet:Glauci quidẽ oculi, qui pura humiditate ac nõ multa ꝑfulgent, tales fiũt ob ſplẽdidi luminis abũdãtiã:Contrà verò nigri,& qui inter mediã naturam

ſeruant, cauſas quoq; intermedias habent.

De Glaucedine & nigredine oculorum.

CAPVT XXVII.

GLaucus igitur oculus fit, vel propter magnitudinem, vel propter ſplendorem humoris, qui à Græcis cryſtalloides nominatur, vel propter ſitum prominentem, aut propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla exiſtit, paucitatem & puritatem atque omnibus quidem in vnum conuenientibus fit glaucisſimus oculus. Quòd ſi aliqua adſint, aliqua verò non, tunc maior minórve glaucedo contrahitur. Niger verò oculus fit aut ob paruitatem cryſtalloidis, aut propter profundum ſitũ, vel quoniam ſplendidus ac fulgidus exquiſitè non eſt, vel quoniam tenuis humor vel ſuperabundat, vel purus non exiſtit, vel propter vnam aliquam ex his cauſis, aut propter omnes fieri conſueuit. In ipſis autem magis & minus (vt ante diximus) reperitur. Tenuis igitur humor quo magis ad aquæ naturam accedit, & ſuperabundat, humidiorem oculum oſtendit: quemadmodum ſi craſsior ac minor fiat, ſicciorem. Cryſtalloides autem ſi quidem durior exiſtat ſicciorem efficit oculum: Si verò mollior, humidiorem: ſic & ſi plus modico tenuem humorem exceſſerit, ſicciorem: ſi autem defecerit, contrarium.

De

De cordis temperaturis. CAP. XXVIII.

DE cordis autem tẽperaturis deinceps dicendum eſt. Si prius hæc in memoriam reuocauerimus, quòd vnamquãq; partem ſeipſa vel calidiorem, vel frigidiorem, vel ſicciorem, vel humidiorem dicimus factam, non alicui rei alteri comparantes, ſed ad ſeipſam. Sic enim vtcunque extiterit cor natura frigidiſsimum, multo ſanè calidiorem temperaturam poſsidebit calidiſsimo cerebro.

Signa cordis calidi. CAP. XXIX.

CAlidioris igitur cordis, vt admodum qui ei proprius eſt atque conueniens, indicia quædam ſunt inſeparabilia, & propria magnitudo reſpirationis, & pulſus velocitas & frequentia, & audacia, & ad actiones natura prompta. Quòd ſi multum in caliditate exceſſerit, tunc furibunda quædam iracundia & temeritas adſunt. Eſt autem his thorax hiſpidus, & præſertim pectus, & quæcunque hypochondriis partes proximiores. Magna verò ex parte calidi cordis temperatura vniuerſum corpus calidũ reddit, niſi hepar vehementius obſtiterit. Dicemus autem paulo inferius totius corporis indicia. Eſt quidem & latitudo thoracis, caliditatis indicium, niſi & hic quoque cerebrum plurimum obſtiterit, quoniam ſpi-

nalis medullæ magnitudo ei proportione reſpondet: tantæ verò erunt magnitudine vertebræ, quanta & ſpinalis medulla, quare & ſpina vniuerſa. Confìgitur verò thorax ad eam ſpinæ partem, quæ methaphrenũ, id eſt dorſum dicitur, tanquam ad carinam nauis. Quare neceſſariò eius longitudo æquabitur dorſo: Latitudo verò erit pro vertebrarũ ratione, quando ad proportionem earum craſsitudinis fuerit confixus. Quum verò cordis caliditas ſuperãs perflauerit ac dilatauerit in primo ſui ortu thoracem, erit eiuſdem caliditati proportione reſpõdens. Quare quum caput paruum, thorax autem latus extiterit, maximũ hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium: quum verò magno exiſtente capite paruus fuerit, propriiſsimum hoc erit cordis frigidioris ſignum: Si verò capiti fuerit proportione reſpondens, tũc aliis ſignis de corde diſtingues, ex ipſius thoracis amplitudine nihil aſſumens.

Signa cordis frigidi. CAP. XXX.

IN frigidiore verò corde, pulſus minores exiſtunt, quàm modo naturæ conueniat: non tamen neceſſariò tardiores vel rariores. Reſpiratio autem, ſiquidem tanto thorax minor extiterit, quanto cor frigidius, pulſibus erit proportionalis. Si verò maior fuerit, quàm pro frigiditatis quantitate, non

non minor eſt tantum, ſed etiam tardior & rarior. Tales autem timidi natura ſunt & ſine audacia, & ſegnes, & nudum pilis habent pectus. De eius verò paruitate diſtinguendum vt diximus prius. Eodem modo & de totius corporis caliditate.

Signa cordis ſicci. CAP. XXXI.

COr autem ſiccius, pulſus efficit duriores, & iram non promptam quidem, ſed feram, & quæ non facilè ſedari queat, magnaque ex parte vniuerſum corpus ſiccius exiſtit, niſi hepar obſtiterit.

Signa cordis humidi. CAP. XXXII.

COrdis verò humidioris ſigna, pulſus molles, & mores ad iram quidem procliues, ſed talem quæ facilè ſedari poſsit, & vniuerſum corpus humidius exiſtit, niſi hepar obſtiterit. Secundum verò coniugationem qualitatum primarum vitioſæ cordis temperaturæ ita ſe habent.

Signa cordis calidi & ſicci.

CAP. XXXIII.

CAlidi & ſicci cordis, pulſus duri ſunt & magni, & veloces, & frequentes & reſpirationes magnæ, & veloces & frequentes, & multo magis ad velocitatem ac frequentiam vergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Hi verò præ cunctis

pectus habent maximè hirſutum,& hypochõdria. Ad actiones autem prompti ſunt, & iracundi,& impudentes,& mores tyrannicos habent: etenim ad furorem faciles, non facilè verò placabiles. De totius autem corporis temperatura,& thoracis amplitudine,his quæ ante diximus, proportionaliter eſt diſtinguendum.

Signa cordis calidi & humidi.

CAPVT XXXIIII.

SI verò caliditas vnà cũ humiditate dominabitur,minus quidem his quos antea diximus,hi ſunt hirſuti,ad actiones verò nihilominus prompti,non tamen ferior eſt animus,ſed ad iram procliuis tantummodo.Pulſus verò magni ac molles, veloces & frequẽtes exiſtũt:& reſpiratio,quum thorax cordi fuerit proportionalis, eãdem pulſibus formam ſeruabit. Si verò minor extiterit,tanto illis velocior erit & frequẽtior, quanto & thorax minor extiterit. Si autem multa facta fuerit euerſio in temperatura,ac ſi hoc præſertim in humiditate contigerit,præter ea quæ diximus, contingent etiam ex putredine morbi, his qui in ipſis fuerint humoribus corruptis ac putrefactis. Expirationes autẽ maiores ſunt ac velociores inſpirationibus,& ſubmiſsio arteriæ in pulſibus velox.

Sig

Signa cordis humidi & frigidi.

CAPVT XXXV.

HVmidioris verò & frigidioris cordis, pulſus quidem molles: Moribus autem nequaquam audaces,ſed timidi & ſegnes exiſtunt. Tales etiam glabrum pectus habent,minimeq; iram retinent, ſicuti & ad iram non admodum ſunt prompti. Quæ verò ad thoracem & vniuerſum attinent corpus, diſtinguere oportet, ſicuti ea quæ ante diximus.

Signa cordis frigidi & ſicci.

CAPVT XXXVI.

FRigidius verò cor & ſiccius, pulſus quidem duriores reddit & paruos, reſpirationem autem,ſi quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit,moderatam:ſi verò maior extiterit,raram ac tardam. Hi verò præ omnibus minimè ad iraſcendum prompti,quum autem coacti fuerint iraſci quibuſdam, retinent iram. Habent autem maxime omnium,nudum pillis pectus. De paruitate autem thoracis,ac præterea totius corporis frigiditate ſimiliter diſtinguendum. Vnum illud cõmune in hiſce omnibus memoria repetentibus,quòd quæcunque de moribus ſiue nunc,ſiue quouis alio ſermone explicata ſunt,ad temperaturæ cognitionẽ, non

de optimis moribus aut vitioſis, qui ex philoſophia hominibus adueniunt, ſed de inſitis vnicuiq; ac naturalibus, nos expoſuiſſe.

Signa calidi hepatis. CAP. XXXVII.

HEpatis calidioris indicia: venarum latitudo, flaua bilis abundantior. In conſiſtenti verò ætate etiam atra, calidior ipſis ſanguis, atque eadem ratione corpus vniuerſum niſi obſtiterit cor. His venter & hypochondria hirſuta.

Signa hepatis frigidi. CAP. XXXVIII.

FRigidioris verò, anguſtia venarum, pituita abundantior, ſanguis frigidior, & totius corporis habitus niſi à corde calefiat. Venter illis glaber eſt, atque hypochondria.

Signa hepatis ſicci. CAP. XXXIX.

SIccioris autem, ſanguis quidem craſsior & minimè abundans, venæ duriores, & totius corporis habitus ſiccior.

Signa humidi hepatis. CAP. XL.

HVmidioris autem, ſanguis quidē abundantior, atque humidior, venæ autem molliores. Ita verò & vniuerſum corpus, niſi partes ad cor attinentes obſtiterint.

Signa calidi & ſicci hepatis.

CAP. XLI.

CAlidioris verò ſimul ac ſiccioris hepatis, indicia hypochondria plurimum

hiſpi

hiſpida, ſanguis craſsior ſimul * ac ſiccior, * al. paucior.
flaua bilis plurima eſt: conſiſtente autem
ætate & atra, venarum autem latitudo &
durities. Sic verò & vniuerſum corpus ſe habet. Nam quæ ex corde caliditas originem
habet, poteſt obtundere eam quæ ab hepate
naſcitur frigiditatem: Sicuti & frigiditas caliditatẽ: Siccitatem verò non poteſt humidius cor ad contrarium habitum trãsferre.
Media verò inter has quę dictæ ſunt, ea quę
ab hepate humiditas oritur. Magis enim
à cordis ſiccitate ſuperatur quàm ſiccitas
ab humditate: minus autem à caliditate:
adhuc verò multominus frigiditate. Hæc
enim inter omnes qualitates, quæ ab hepate eueniunt, facillimè vincitur. Liquet
autem quòd quum in vnum conuenerint
vtriuſque principij temperaturæ, totum exquiſitè ſecundum illas afficitur corpus, paulò verò inferius ipſius dicentur indicia.

Signa hepatis calidi & humidi.

CAP. XLII.

HVmidius autem ac ſimul calidius hepar, minus quidem quàm calidius &
ſiccius hypochondria reddit hiſpida. Plurimum verò ſanguinis, & venas amplas,
habitúmque calidiorem atque humidiorem
facit, niſi obſtiterit cor. Si verò amplius in
amb-

ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat, à morbis qui ex putredine ac vitioſis humoribus fiunt facillimè capitur. Adhuc autem magis ſi plurimum augeatur humiditas, caliditas verò non ita. Si autē contrà, parum quidem humiditas creſcat, plurimum verò caliditas, minimè vitioſis humoribus laborant.

Signa hepatis humidi & frigidi.

CAP. XLIII.

HVmidius autem & frigidius hepar habet hypochondria glabra, ſanguinem verò ad pituitæ naturam accedentem generat, cum venarũ anguſtia: ſic & reliquum afficit corpus, niſi à corde ad contrariam naturam transferatur.

Signa hepatis frigidi & ſicci.

CAP. XLIIII.

FRigidius autem & ſiccius hepar cum pauco ſanguine & venarum anguſtia efficit corpus, atque frigidius, & hypochondria glabra, niſi & hic cor dominetur.

Signa calidæ, frigidæ, humidæ & ſiccæ temperaturæ teſticulorum.

CAP. XLV.

TEmperatura verò teſticulorum calida quidem ad Venerem procliuis, & maſculorum generatrix & fœcunda celerriméque genitales partes obſepit pilis, ſimul

aute

autem & circumiacentes attingit partes: frigidior verò cõtraria efficit. Et humida quidem multo & humido ſemine abũdat: ſicca paucum & modice craſſum generat ſemen.

Signa calidæ & ſiccæ temperaturæ teſticulorum. CAP. XLVI.

CAlidior verò ac ſiccior & craſsiſsimum ſemen habet, & fœcundiſsima eſt, ac celeriter ab initio protinus ad coitũ excitat animal. Sed & his genitales partes citiſsime hiſpidæ fiunt, atq; omnes quæ circunſtant, ſupra quidem vſque ad vmbilicum infra verò vſque ad media femora. Petulca igitur eſt & ad libidinem prona huiuſcemodi temperatura, ſtatim verò ſatiatur, & ſi cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humidæ tẽperaturæ teſticulorum. CAP. XLVII.

SI autem caliditas humiditati coniungatur, hirſuti quidẽ tales minus, plus verò ſemine abundãt, non tamẽ plus cęteris appetunt, ſed minori detrimẽto pręter modũ venereis indulgẽt. Quòd ſi ſatis excreuerint, & caliditas & humiditas non ſine detrimento à venereis abſtinent.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ teſticulorum. CAP. XLVIII.

SI verò frigidiorẽ & humidiorem temperaturam teſticuli habuerint, partes-

cir

circũpoſitæ glabræ ſunt,& tarde rem venereã exercere incipiũt,neq; proni ad actum huiuſmodi ſunt. Aquoſum verò & tenue ipſis eſt ſemẽ, & infœcundũ & fœminarũ generatiuum, vel omnino non generans.

Signa frigidæ & ſiccæ temperaturæ teſticulorum. CAP. XLIX.

FRigidior verò,& ſiccior tẽperatura ſimilis quidẽ in reliquis eſt antedictæ, craſſius verò in ipſa ſemen exiſtit, atque omnino paucum.

De habitu totius corporis.

CAP. L.

TOtius autem corporis habitus, diximus & ſuperius, quomodo & hepatis & cordis naturam ſequatur,ei autem magis aſsimilatur,quod vnam aliquam ex primis qualitatibus potentiorẽ habuit,quas & effectiuas appellant. Totius verò corporis habitus in illis maximè dicitur partibus,quæ primę oculis ſubiiciũtur. Sũt verò hæ,muſculi qui omnia ambiunt oſſa, carnes quædam compoſitæ ex prima & ſimplici carne, & præterea fibris quibus innaſcuntur. Propria enim muſculorum ſubſtantia his duobus conſtat: quæ verò ad ipſos vaſa pertingunt, veluti riui quidam ſunt, qui non ſubſtantiam complent, ſed eis ſubminiſtrant, vt in vita permaneant. Dicentur igitur & horum

tempe

temperaturæ indicia in bene temperata habitatione. Nam quæ malè temperata ſunt, cutem permutant ex ſeipſis formantes, & quædam ex indiciis corrumpunt. Ita & in bene temperata regione, ſi quis ſe tempore æſtatis nudum ſoli expoſuerit, permutabit indicia quæ ex colore & duritie, & mollitie ſumuntur. Si verò quemadmodum bonam temperiem obtinet locus, ita & ipſe bene temperato victu vſus fuerit, vt qui neque ſe nudum ſingulis diebus in ſole plurimum torrefaciat, neq; ſicuti pleriq; more puellarum continuè in vmbra degat, hic certa atque exquiſita temperaturæ indicia per ſe feret. Tanquam igitur de hoc futuro ſermone nunc ad ipſum accedemus.

Signa moderatæ temperaturæ.

CAP. LI.

Moderatæ temperaturæ indicia ſecundum totum animalis habitum: Color quidem ex rubro & albo cõmixtus, capilli verò flaui, & vt plurimũ mediocriter criſpi: Carnoſitatis autem mediocritas in qualitate & quantitate. Medium eſt enim exquiſitè huiuſcemodi corpus inter omnes exceſſus, vt qui ad ipſum dicantur & cognoſcantur. Nam & craſſum corpus ad hoc compa-

ratũ dicitur craſſum,& tenue ad hoc eodem modo & carnoſum,& macillentum, & pingue,& durum,& molle,& hiſpidum,& glabrum. Nullũ igitur horũ corpus eſt mediocritatem habens: ſed qualis Policleti regula ad ſummum totius peruenit mediocritatis, adeo vt neque tangentibus molle videatur. neq; durum, neq; calidum, neque frigidum: inſpiciẽtibus verò neq; hirſutum, neque glabrum, neq; craſſum, neque tenue, aut aliquem aliũ habens exceſſum, vel defectum.

De corpore calidiore. CAP. LII.

QVæcunque autem in caliditate à medio recedunt, non tamẽ in humiditate, vel ſiccitate: hæc quantum ad carnoſum genus attinent (de hoc enim præſens eſt ſermo) vidẽtur quidem tangẽtibus calidiora tantum, quantum & eorum temperatura calidior. Tãto verò magis hirſuta ſunt quanto & calidiora, & minus pinguedinis habent. Colorẽ autem rubrum, & capillos nigros habent.

De corpore frigidiore. CAP. LIII.

FRigidioris autẽ tẽperaturæ indicia ſunt pilorum carẽtia, pinguedo, & frigiditas quæ tangentibus obuiat. Color autem vnà cum capillis fuluior, & vbi frigiditas exceſſerit, liuidus quodã modo exiſtit, quẽ nonnulli medici colorem plumbeũ appellant.

Sign

Signa ſiccæ temperaturæ.

CAP. LIIII.

SIccior autem temperatura tanto gracilior eſt, & durior bona temperatura, quanto maior eſt ſiccitas. In reliquis autem eodem modo ſe habet.

Signa humidæ temperaturæ.

CAP. LV.

ET humidior etiam in reliquis quidẽ eodem modo ſe habet: melius autem carnoſa & mollior. Et quidem ſecundũ coniugationẽ qualitatũ primarũ factæ intẽperaturę compoſitã habent indiciorũ formam.

Signa calidæ & ſiccæ temperaturæ.

CAP. LVI.

CAlidior ſimul ac ſiccior eſt hirſuta magis, ac calida & dura exiſtit, & pinguedine caret tenuíſq; eſt, & capillos nigros habet. Si verò multum in caliditate excedat, color quoque niger illi adeſt.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ.

CAP. LVII.

CAlidior autem & humidior temperatura mollior, & calidior, & carnoſior tanto eſt bona tẽperatura, quantũ & vtriſq; qualitatibus aucta fuerit. Quòd ſi plurimum augeatur, citò ſimiliter à putredinis corripitur morbis: quoniã & humorũ vitio prõpte laborat: Si verò parũ quidem humi-

dior ſit multo verò calidior, molliores quidem parum huiuſcemodi ſunt his qui bonam habent temperaturã, & magis carnoſi, non parum verò hirſutiores, & tangentibus non parum calidiores. Nigri verò eis capilli, & caro pinguedine caret. Si verò paulo quidem calidior, multo verò humidior, mollis his caro eſt & multa, & color commixtus ex albo & rubro, & tangentibus paulo calidiores. Et, vt ſummatim dicatur, omnibus temperaturæ coniugationibus ſemper ſuperexcedentis qualitatis indicia eminebunt.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ.

CAP. LVIII.

FRigidior autem atque humidior temperatura, ſi parum quidem vtraque augeatur capillis nuda eſt & alba, & mollis, & craſſa, & pinguis: Si verò magis exceſſerit, reliqua quidem ſunt ſecundum proportionem augmenti qualitatum, color autem vnà cum capillis ruffus: quemadmodum ſi plurimum vtraque augeatur, liuidus: Si verò qualitatum augmentum fuerit inæquale, eius quæ ſuperexceſſerit indicia eminebunt.

Signa frigidæ & ſiccæ temperaturæ.

CAPVT LIX.

SI autem frigiditas vnà cum ſiccitate æqualiter augeatur, natura durum ac tenue & glabrum corpus habent, & tangentibus frigidum, pinguedo tamen ipſis, & ſi graciles ſint per carnes diſperſa. Capilli autem & color frigiditatis modum, ac proportionem ſequuntur. Vbi verò calida & ſicca temperatura in tempore decrementi, in frigidum & ſiccum labitur habitum, tunc hi graciles fiunt & duri, atque atra bilis in eis dominatur, & ob id nigri ſimul, & hirſuti euadunt. Vbi igitur altera qualitas plurimum dominatur, altera verò parum à mediocritate recedit: ſuperabunt eius quæ dominatur, exilia autem erunt alterius qualitatis indicia. In omnibus verò de quibus ſupradiximus & poſtea dicemus, commune eſt tēperaturæ indicium, ſi membrum facilè frigeſit, vel frigiditatis, vel raritatis: Si verò non facilè, vel caliditatis, vel denſitatis: Si verò à deſiccantibus offendatur, & aridum & ſiccū, & nō facilè mobile fiat, ſiccitatis: quemadmodū & ſi ab humectantibus grauiter ſe habeat, humiditatis. Inſpicere autē oportet, ſi eādē omnes muſculi ſeruant temperaturam, vel minimè eandē, atq; in omnibus animaduertere ſubiectorū oſsium quantitatem. Nonnunquàm enim gracile videtur membrum, quū tamen non ſit

gracile quo ad muſculos attinet, ſed propter oſsium tenuitatem tale videtur. Sic & craſsius quibuſdam plerunque apparet non ob oſsium amplitudinem, ſed ob multitudinem carnis quæ vel aucta, vel imminuta, vel durior, aut mollior effecta, ſiccius aut humidius membrum oſtendit. Pauca igitur ac dura, ſiccius: multa autem & mollis, humidius. Sic & intermedia ſpatia ſimilarium corporum, vt plus vel minus humidæ ſubſtantiæ in ſe ipſis continent, vel craſſius, vel tenuius, vel humidius, vel ſiccius membrum oſtendũt. Humidius quidem, vbi ſubtilior & plurima eſt humiditas: ſiccius verò vbi craſsior ſimul & minor. Ipſæ enim ſolidæ corporis partes, quæ verè ſolidæ ſunt ac primæ, nullo modo poſſunt effici humidiores. At ſatis eſt, ſiquis eas celerius exiccari prohibeat. Intercepta autem in ipſis ſpatia hac vel illa humiditate complere, poſsibile. Hoc verò eſt proprium partium ſimilarium alimentum, quod ex appoſitione fit, & non per vaſa attrahitur. Communis autem hæc ratio & omnium ſimilarium partium exiſtit. Et iterum in ſalubrium atque inſalubrium cauſarum doctrina repetetur. Nunc autem ea quę ordine ſequũtur attingamus.

Signa ſicci Ventriculi.

CAP

CAP. LX.

VEntriculi indicia eius quidem qui natura ſiccior exiſtit, ſi celeriter ſitibundi fiant, & paucus eis ſufficiat potus, à plurimo autem aggrauentur, fluctuationibus infeſtentur, aut ſuperfluitet id quod abundat, & cibis delectantur ſiccioribus.

Signa humidi Ventriculi.

CAP. LXI.

HVmidioris autem ſi neque ſitibundi fiant, & ſuperabundans humidum facilè tolerent, & cibis gaudeant humidioribus.

Signa calidi Ventriculi.

CAP. LXII.

CAlidior verò natura vẽtriculus melius quidem concoquit, quàm appetat, & multo magis quæcunq; dura ſunt & non facilè alterationem ſuſcipiunt. Nam quę facilè alterantur, in ipſo corrũpuntur, gaudetq; calidis potibus ac cibis: neq; à frigidis vllam percipit noxam, ſi modicè ipſis vtatur.

Signa frigidi Ventriculi.

CAP. LXIII.

FRigidus verò natura ventriculus ad appetendum quidem plurimum viget, ad concoquendum autẽ minimè, tales præſertim cibos qui frigidi ſunt, & non facilè alterationem ſuſcipiunt. Citò itaq; in ipſo aceſcunt, atq; ideo acidis eructationibus ta-

lis ventriculus plurimū abundat:& gaudet quidem frigidis,ſed ab eorū vſu immodico offenditur.Ita & ea,quæ extinſecus frigida occurſant,nequit longiori tempore tolerare, quemadmodum neque calidus calida. Malæ verò temperaturæ quæ morbi ratione ventriculum occupant,hoc differunt ab his quæ naturales exiſtunt, quoniam contraria,non autem ſimilia appetunt,quemadmodum naturales.

De malis temperaturis in ventriculo cõiugatis.

CAP. LXIIII.

MAlæ autem temperaturę in ventriculo coniugatę,ex compoſitione ſimpliciū cognoſcuntur.Oportet autem eas,quæ iam ſunt dictæ,diligenter aduertere,eaſdem ab his quæ dicentur diſtinguentes.Non ſolum enim ventriculus ſitibundos & minimè ſitientes facit,& frigidi calidíve potus appetentes,ſed ea quoq; viſcera quæ in thorace ſunt,vt cor & Pulmo.Sed qui ob horum ſitiunt caliditatem,plus inſpirant,& longius expirant atque æſtum in thorace ſentiunt, non ſicuti qui ventriculi ratione in hypochondriis caliditatem patiuntur, & quum potauerint nō ſtatim ſedatur ſitis,& magis ſedatur ſitis quum frigidū hauſerint,quàm quum calidū nimis. Refrigerat autē eoſdē & frigidi aëris inſpiratio,quæ nihil eos iuuat,

uat, qui ventriculi ratione ſunt ſitibundi. Ita & hi qui contrario modo ſe habẽt, à frigida inſpiratione ſenſibilem ſentiũt lęſionẽ.

Signa Pulmonis frigidi. CAP. LXV.

ET hoc maximũ ſit frigidi pulmonis indiciũ. Vti verò frigidũ inſpirantes manifeſtè dolorẽ ſentiunt, & frigiditatem: ita & caliditas eſt ipſis amica: ſed & pituitę excrementa cum ſcreatu & tuſsi expuunt.

Signa Pulmonis ſicci. CAP. LXVI.

PVlmonis autem ſiccitates excrementis vacant & pituita, & vocem claram efficiunt: quemadmodum humiditates obſcuram reddunt, ac raucam. Et quum vehemẽtius, aut acutius loqui ſtuduerint, tunc intercidunt excrementa.

De voce. CAP. LXVII.

NOn tamen ipſa vocis magnitudo à caliditate, ſicuti neq; paruitas à frigiditate fit: ſed altera quidẽ aſperæ arterię latitudinẽ ſequitur, & vehementiorem efflatum: Paruitas verò à contrariis aduenit cauſis. Quare neq; ſemper, neque primum, ſed ex accidenti, & ſolas naturales temperaturas, non autem aduentitias vocis magnitudo aut paruitas ſequitur. Quoniam etenim talia inſtrumenta temperaturæ ratione ſunt facta, ad hæc autem conſequitur huiuſmodi vox: idcirco contingit ex voce de natu-

rali temperatura ratiocinari.

De leni & aſpera voce. CAP. LXVIII.

NAm & lenis vox alteriæ lenitatem conſequitur,ſicuti & aſpera aſperitatem. Lenitas igitur arteriæ moderatam ſequitur temperaturam: aſperitas verò ſiccitatem: Aſperitas etenim fit ab inæqualitate duri corporis. Arteriam verò duram ſimilarium partium, ex quibus conſtat,ſiccitas efficit: inæqualem verò diſperſæ in eiſdem humiditatis defectus.

De voce acuta. CAP. LXIX.

EOdem modo neque acuta natura vox ſine anguſtia fauciũ, neq; grauis ſine latitudine fieri poteſt. Anguſtia igitur ab inſita atque innata naſcitur frigiditate. Latitudo autem à caliditate. Differentiis igitur naturalium vocum hæ quæ ex affectu aliquo,fiunt ſunt proportionales quæ & ipſæ indicia ſunt cauſarum à quibus oriuntur. de quibus in libris de Voce ſufficienter diſtinxi. Reliquæ verò partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia.tentandum tamen ea ex iuuantibus atque nocentibus agnoſcere, ac pręterea naturalium potentiarum operationes. Dictũ verò eſt in tertio De cauſis accidentium, quòd cuiuſque potentiæ virtus,& vitium tęmperatura principalis exiſtat. Temperatura

tura

turarum itaque indicia iam explanauimus.

Signa naturæ inſtrumentariæ.

CAPVT LXX.

CIrca magnitudinem verò, vel formationem, vel numerum, vel ſitum, quæcunque quidem ſenſibus ſubiiciuntur errata cognitu facillima ſunt: quæ autem ſenſu percipi nequeunt, quædam cognitionem habent difficilem, quædam verò facilem. Capitis igitur magnitudo ac figura, & cerebri ſimul, in propatulo ſunt: & de his antea diximus. Sic & quæ thoracis ſunt, & quęcunque ad ſcapulas & humeros vel brachia, vel cubitos, vel extremas manus, vel coxendices, vel femora, vel tibias, vel pedes attinẽt, nõ eſt difficile cognoſcere ſiue ſecũdũ formationẽ, ſiue ſecũdum magnitudinẽ ex his aliquid non rectè ſe habeat, ſiue ſecundum numerum, vel partium, ex quibus conſtant, compoſituram, ſingularum etiã operationis detrimenta facilè patent. Quæ autem intra corpus ſunt, non omnia poſſunt agnoſci.

De ventriculo. CAP. LXXI.

CViuſdam enim ventriculum adeo paruum ac rotundum ac pronum ſecundum hypochondria ſitum habentem inſpexi, vt manifeſtè ex circunſcriptione propria & videntibus & tangentibus appareret.

De veſica. CAP. LXXII.

SIc & cuiuſdam veſicam contigit intueri ita expoſitam ac paruam, vt ſi quando vrinam tardius excerneret, tumor quidam circunſcriptus manifeſtè cerneretur, nō tamen aliud ex interioribus quicquam mihi vnquam manifeſtum præbuit indicium. Tentare autem oportet, quàm maximè fieri poteſt, virtutem ipſorum ac vitium, & ſi non certiſsima ſcientia, artificioſa ſaltem coniectura comprehendere, veluti exempli gratia, in hepate.

De hepate. CAP. LXXIII.

VIdi enim aliquos & quidē quàm plures, quibus venæ erant anguſtæ, & totum corpus colore priuatū. Quod ſi pluſculū cibi aſſumpſiſſent, qui pręſertim flatibus excitandis aptus eſſet, & craſſus ac tenax, nōnulli quidem veluti pondus quoddā inſidens, atque ſuſpenſum in profundo dextræ hypochondriorū partis ſentiebant: nōnulli verò cū quadam tentione dolorem ſentientes. In his quidem veriſimile eſt hepar eſſe paruum, atque anguſtos meatus habere.

De homine pituitoſo vomente bilem.

CAPVT LXXIIII.

ALterum vidi cuius totus habitus pituitam præ ſe ferebat, quotidie tamē bilem pallidam euomebat. Cenſui igitur in-

ſpi

ſpicienda alui excrementa in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadã comprehendi eum meatum qui biliosũ egurgitat humorem,nõ minimam eiuſdem partem ad imum ventriculi locũ, quem græci pyloron,id eſt oſtiariũ vocant, effundere,vt in quibuſdam apparet animalibus. Ex quibus id conſtat,quod plurimum ad eorum quæ latent ſenſum cõfert cognitionem,ea quæ ex ſectionis inſpectione habetur peritia,& operationum atq; vtilitatum inuentio. Quicunq; igitur facultatem dignoſcendi huiuſcemodi corpora quæ ita lapſa ſunt conſequi cupit,oportet ipſum in ſectionibus,ac in operationum atq; vtilitatum inuentionibus exercitari. Scripſimus verò de omnibus ſeorſum in tractatibus aliis,de quibus in fine libri omnino propoſuimus facere mentionem,vt diſcendi cupidi intelligant quæcunque diſcere optauerint,ex quonam poſsint haurire tractatu. Sed tamen de hiſce ſatis.

Quomodo cognoſcantur corpora ægrotantia.

CAPVT LXXV.

QVæcunq; verò vt nũc inſalubria ſunt, hoc eſt quæ iam ægritudinẽ patiuntur,dignoſcere & hæc ipſa oportet. Quæ quidẽ ſubiiciuntur ſenſui,ex eorũ quæ ipſis

inſunt ſecundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, & numero, & ſitu, & ea quæ eſt ſecundum duritiẽ, & mollitiem, & frigiditatem, & caliditatem differẽtia. Quæ autem viſum effugiũt. vt ſummatim dicam, ex operationum læſionibus aut his quę excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturã, aut horum quibuſdam, vel omnibus.

De ſignis cerebri patientis.

CAPVT LXXVI.

PArticulatim autem quæ quidem ſunt in cerebro ægræ diſpoſitiones, aut deſipientiæ ſpeciebus, aut ſenſuum, aut imaginationum læſionibus, aut actuum qui ſecundum electionem fiunt, aut ex his quę excernuntur per palatum, vel nares, vel aures, aut horum qui ei dolores eueniunt differentiis.

Signa cordis patientis.

CAPVT LXXVII.

QVæ verò in corde fiunt, ex difficilis anhelitus ſpeciebus, & palpitationibus quæ in ipſo contingunt, ex pulſibus quoque eius atque arteriarum, & ab excandeſcentis iræ celeritate, aut tarditate, à febribus, & refrigerationibus, & in colore differentiis, ac eis qui ipſi adueniunt doloribus.

Signa Hepatis patientis.

CAPVT LXXVIII.

QVæ autem in hepate ex defectu humorum atque abundãtia,& ad id quod præter naturam euerſione,& colore malo: ac præterea ex permutatione naturæ in his quæ ad alimenti diductionem, aut ſuperfluitatum attinent excretionem. Sed & ex grauitatibus,& tumoribus & doloribus nõ modo his qui in eo ortum habent, verũ & in illis qui compatiendi ratione proueniũt, quemadmodũ in aliqua vel ſpirandi difficultate,vel tuſsis ſpecie.

Signa Ventriculi patientis.

CAP. LXXIX.

SIc & ventriculi affectus agnoſcitur,vbi in concoctione & appetitu humidi vel ſicci alimenti,vel ſuperfluitatum excretione delinquitur.Ita etiã ex ſingultibus,eructationibus,nauſeis,vomitibus,& ipſis eorum quæ euomuntur ſpeciebus & doloribus,& tumoribus.

Signa Thoracis patientis.

CAP. LXXX.

ITa & thoracis agnoſcuntur affectus,ex ſpirandi difficultatibus,tuſsibus & doloribus,qui in ipſo fiunt,& ex eorum quæ cũ tuſsi expuũtur,differentia.Sic & aſperæ arteriæ ægritudines, difficiles anhelitus, & tuſſes,

tuſſes,& dolor in loco,& quæ expuuntur & vocis offenſiones oſtendunt. Secundum verò eandem proportionem & in aliis omnibus accidit partibus. Nam ex tumore, dolore,& operationum læſione,& excrementorum differētia ſumentur indicia. Tumores autem præter naturam in inflāmationibus,ſcirrhis,œdematis,& eryſipelatis ſunt explorandi. Dolor autem quencunque obſederit locum, aut continuitatis ſolutionem, aut ſubitam alterationem oſtendit. Soluitur autem continuitas,inciſione,exeſione,fractione & tentione. Alteratur verò ſubſtantia,à caliditate, frigiditate,humiditate ſiccitate. Læditur autem operatio tripliciter,aut quia debiliter,aut quia vitioſè, aut quia nullo modo fit.

De differentia eorum quæ excernuntur.

CAPVT LXXXI.

QVęcunque autem excernuntur,nonnulla quidem ſunt veluti partes patientium locorum,nonnulla verò tanquam excrementa. Quædam verò in ipſis naturaliter continentur & ſingula propriam facient indicationem. Dictum eſt autem de hiſce omnibus plenius in tractatu De locis affectis quem nullus ante nos aut in artem redegit,aut abſolutam perfectionem deduxit.

xit. Quemadmodum & in omnibus aliis euenit,quibus initium quidem aliquod ab antiquis eſt datum,non tamen abſolutum eſt opus. Aegrotantium itaq; corporum ex tractatu illo indicia ſunt ſumenda. Eorum autem qui in ægritudinem lapſuri ſunt,& qui ſanitati reſtituendi, præſens doctrina complectitur.

Signa futuræ ægritudinis.

CAP. LXXXII.

EOrum igitur indicia quibus ægritudinis periculum imminet, mediā formā habent inter ea quæ ſanis,& quæ ægrotantibus eueniunt. Siquidem ſanis omnia ſecundum naturam inſunt:præter naturam verò ægrotantibus,quatenus ægrotant. In confinio autem horum ea quæ ſunt corporum neutrorum indicia: quorum nonnulla quidem ſunt ex eorum genere quæ ſecundum naturam, ſed vel qualitatibus, vel quantitatibus,vel temporibus permutata: quædam autem ex his quæ præter naturam,& minora his quæ ægritudinibus adſunt. Atque idcirco hæ quidem corporum diſpoſitiones quæ in ægritudinem caſura monſtraui,ſunt ex neutrorum genêre, atque vnà ea quæ ipſa indicant ſigna. Primo enim hæc ſanitatem oſtendunt,ſecūdò.

autem

autem ægritudinem. Et fiunt eadem ſigna ſecundum ad aliquid habitudinem, neutra & inſalubria, quæ quidem præſentem diſpoſitionem oſtendunt, neutra: quę verò futuram præmonſtrant, inſalubria. Eadē verò ratione & quæcunque ægrotantibus ſigna ſalutaria apparent, dicentur quidem ſalubria, quia futuram ſanitatem oſtendunt: dicentur etiam ægra quatenus præſentem oſtendunt ægritudinem. Neque in ambiguo eſt, quod quæ ſunt vtrorumque indicatiua, neutra dicentur, ſecundum vnū quoddam neutri vocabuli ſignificatum. Neque verò mirari oportet eadem ſigna tres in diuerſis habitudinibus ſeruare rationes, quæ & ſalubria & ægra & neutra dicantur, ſecundum verò alterum ſignificatum quæcunque his qui à morbo referuntur inſunt, ſigna neutra appellamus, neque in alio ſignificato accipiunt ea quæ ſenibus inſunt. Hæc quidem omnia pluribus & conceptibus & rationibus ſubiiciuntur: quæcunque verò in his qui integra ſanitate fruuntur, inter ſalubria tantummodo computātur., & quæcunque ægritudinibus inſunt, neque futuram prænunciant ſanitatem, ſoli & hæc ęgrorum conceptui ſubiiciuntur. Sed de his quidem poſtea dicetur: nūc quæ futuram præmonſtrant ægritudinē̄m prius

exe

exequamur. Quum verò ſit eorum differentia duplex, prius ea pertractemus, quæ quãtitatibus, vel qualitatibus, vel temporibus, non autem propriis ſpeciebus ab eo, quod ſecundum naturam, euariant: veluti ciborum appetentia intenta, vel diſſoluta aut quæ non ſeruet tempus cõſuetum, aut quæ ad edulia non vſitata feratur, aut ad excretiones cibi ſuperfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores exiſtant. Sic humidiorum excrementorum, vel defectus vel ſuperabundantia præter conſuetudinem naturalem, aut in colore, aut in conſiſtentia varietas aliqua, aut in tempore excretionis, & vigiliæ plures, ac ſomnus aut non cõſueto tempore. Eodem modo potus pluris, aut paucioris, calidi, aut frigidi inſolens appetitus: ſicuti & circa rerum venerearum vſum immodica aut intempeſtiua concupiſcentia: & plures aut pauciores ſudores quàm conueniat: & ad motus torpor, aut ſi moueri tentauerint grauitas, aut vehemens exolutio, menſtruorum occultatio, vel immodica, aut diminuta euacuatio. Sic & quæ per ora venarum (Græci hæmorrhoidas appellant) fit ſanguinis effuſio. Sed nõ eadem quæ prius ſit in cibo potuque voluptas, ſunt futuræ indicia ægritudinis: hebetudoque animi

non naturalis,aut obliuio quædam inconſueta,aut ſomni qui pluribus imaginationibus abundant,quàm prius:auditus, & odoratus,viſúsve hebetiores aut turbulentiores,&(vt ſimpliciter dicam) quæcũq; ſecundum naturam inerãt,hæc quidem augmentata,hæc verò comminuta, hæc verò temporibus quibuſdam aut quantitatibus aut qualitatibus immutata. Siquidem & ipſius corporis moles aut maior, aut minor,aut magis alba,aut magis rubra,quẽadmodum liuidior,aut nigrior, ructusque ac ſternutamenta,& flatus plures aut pauciores his qui ſecundum naturam, ſic & quæcunque per nares,vel palatum, vel aures per quos meatus cerebrum expurgatur, vel temporibus,vel quantitatibus, vel qualitatibus immutata.Hæc igitur omnia ex genere eorum ſunt quæ ſecundũ naturam. Morſus autem ventris vel in ore ventriculi,vel in aliquo inteſtinorum,aut quum aluus ſubducitur, aut quum vomitus excitatur,aut quũ mingitur,ſiue aliquis alius dolor mediocris ex genere quidem exiſtit eorum quæ præter naturam, non tamen qui ita ſe habent ægrotare dicuntur:ſicuti neq; qui capite grauãtur,aut dolent,aut vigilant quũ nondũ in cõſuetis impediuntur operationibus.Hic enim in huiuſcemodi diſpoſi
tion

tionibus ægrotãdi terminus eſt.Atq; idcirco in eo quod ad aliquid, eandẽ diſpoſitionẽ ægrã atq; neutrã appellabimus.Nã pro vigore potentiæ,quæ vel facilè ſuſtinet,vel vincitur,vnaquæq; ex his, quas antea diximus,vel morbus eſt, vel neutra diſpoſitio. Sic & quæcũq; in ſenſibus, non in eo quod magis aut minus inuicem differũt,ſed toto genere ſunt præter naturam. Et hæc ſunt ſigna morborum donec modica fuerint,& nondũ hominem à cõſuetis operibus ſufficiunt amouere. Talia verò ſunt in guſtu quidem,quum vel ſalſæ,vel amaræ,vel alicuius alterius qualitatis ſapor nobis iudicatur,ſiue in omnibus quæ bibũtur aut mãducantur aut præter quod aliquid aſſumatur,ſaliua, ipſa talis ſentiatur. In odoratu autẽ quãdo alicuiusvnius qualitatis ſenſum habemus nullo odore præſente, aut quum plura differentia naribus admouemus, omnia veluti ſimilia ſentimus. Sæpius verò nihil ſentimus,aut aliqd fœtẽs, etiã ſi nihil adſit quod fœteat. Quãtũ verò ad auditum, ſoni & ſtrepitus ad id quod præter naturã pertinent. Quẽadmodũ in viſu quæcunque ante oculos apparere creduntur nigra,& atra,& cærulea,& rufa,& flaua, & nonnulla rotũda,nonnulla autẽ oblonga,quædã gracilia,quædã craſſa,oculis prætendi vidẽtur.

In ſenſu autem tactus quum inæqualitas aliqua, vel ſpiſsitudo, vel grauitas, vel tentio, vel torpida, vel vlceroſa diſpoſitio in toto corporis habitu ſentitur: ſic & in ſingulis partibus vel tentio, vel compreſsio, vel morſus, vel grauitas, quando modicæ fuerint ac minimè firmæ, neutram quidem diſpoſitionem adeſſe demonſtrant, futuram verò ægritudinem prænunciant.

Signa corporum ægrotantium.

CAP. LXXXIII.

AT quæ iam in ægrotantibus ſigna videntur, ex quibus nonnulla ſalutem, nonnulla mortem portendunt, prima quidem ſalubria, altera verò genere quidem ægra, ſecundum ſpeciem autem pernicioſa dicuntur. Sumuntur autem, vt vniuerſaliter dicamus, ex operationum virtute ac vitiis. Secundum partem verò ex particularium operationibus, quarum genera antea diximus: Primùm quidem eorum, quæ principia exiſtunt: ſecundum verò illorum, quæ à principiis ortum habēt: & tertium eorum, quæ ex ſeipſis gubernantur, à principiis autem quaſdā deriuationes habēt. Quartum ſiquidem genus eorum, quæ tunc diximus, ex ſe quidem ad aliquid prænoſcendum inutile eſt: Secūdum accidens autem & ex his aliquando præcognitiones erunt: quemadmod

modum & ex excrementis, ex his quidem compatiendi ratione, ex excremẽtis autem ſemper, quoniam coctionis, & incoctionis ſigna cõtinent. Quare fieri non poteſt, quin omnino ſignificent aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum neutro dominari. Salubria quidem ſigna dicentur, natura ſuperante: inſalubria verò ſuperata: neutra autem, quæ pugnas habent æquales. Sed quæ quidem manifeſtam indicant coctionem, ex ſalubribus ſunt: ſicuti quæ cruditatem, ægra. Quæ verò neque coctionem, neque cruditatẽ manifeſtè oſtendunt, ex neutrorũ ſunt natura. Sunt verò & neutra, quæcũq; nunc quidẽ hoc, nũc verò contrarium ſignificant, veluti digiti denigrati. Talia ſunt etiã critica, id eſt decretoria accidẽtia, de quibus omnibus in libris De criſi dictũ eſt: ſicuti etiã de his quæ ad vnãquãq; attinent operationẽ, in his libris in quibus de cauſis accidẽtiũ agitur. Quare omnium horũ ſingulorũ materiam ex eiſdem libris colligere oportet. Ego verò prolixitati parcens hîc ſermoni de ſignis finẽ faciam, tranſgrediar autem ad illum qui de cauſis.

De cauſis ſalubribus, inſalubribus ac neutris.
CAP. LXXXIIII.

QVoniam verò & harum hæ quidem ſalubres, hæ autem inſalubres, hæ ve-

rò neutræ:primùm de cauſis ſalubribus erit ſermo. Quia verò & nonnullæ quidem conſeruatrices,nonnullæ verò effectrices ſanitatis,ſunt autem & tempore, & dignitate priores conſeruatrices: incipiendum eſt à conſeruatricibus. Quum igitur non vnum tantum ſit ſanum corpus,ſed plura,vt ſupra definiuimus, in eorũ ſingulis propria erit cauſa conſeruatrix. Siquidem omnis cauſa in eo quod ad aliquid, exiſtit. Hîc igitur denuo ſumendum initium ab optima corporis conſtitutione,ac quæ ei ſalubria ſint conſiderandum. Eorum autẽ inuentionem ipſius rei natura inſinuat. Si enim impatibile atque inalterabile eſſet corpus:ſemper optima conſtitutio perduraret,neque artis præſidio indigeret. Quoniam verò alteratur,corrumpitur & vertitur,neque eundem ſeruat prioris ſtatus tenorẽ,ea ratione auxilium deſiderat.

Quot modis noſtrum corpus alteretur.

CAPVT LXXXV.

SEcundum quot igitur alteratur modos, tot auxiliorum,hoc eſt cauſarum conſeruatricum genera habebit, quas ex his quæ dicta ſunt, liquet eſſe ex correctiuarum genere. Sed quia paulatim correctiones faciunt antequam omnis ingruat noxa non præſeruantes à futuro malo,ſed præſent

ſentis ſtatus conſeruatrices medici appellant. Alteratur igitur corpus à nonnullis quidem neceſſariò, à quibuſdam verò non neceſſariò. Dico autem neceſſariò, quæ nulla eſt euitandi ratio:non neceſſariò, autem reliqua. Nam aërem quidem nos ambientem ſemper attingere,comedereq́; ac bibere, & vigilare & dormire eſt neceſſarium:enſibus autem & exitialibus feris obuiare non neceſſariũ. Quare circa primum cauſarum genus verſatur ars corporis conſeruatrix,circa ſecundum autem minimè. Quot igitur numero ſint ea quæ ex neceſſitate corpus alterant diſtinguentes, proprium in ſingulis eorũ, cauſarũ ſalubrium genus inueniemus. Ineſt igitur vnum quidem ex ambientis aëris adhæſu: Alterum verò ex motu & quiete & totius corporis, & partium ſingularũ: Tertium ex ſomno & vigilia: Quartum ex his quæ aſſumũtur: Quintum ex his quæ excernuntur, & retinentur: Sextũ ex animæ affectibus. Ex his neceſſe eſt aliquo modo affici corpus: Ab aëre quidem ambiente:quia aut calefit,aut frigeſit:aut exiccatur,aut humectatur, vel ſecundum horum patitur coniugationem, aut in tota alteratur ſubſtantia. Ex motu verò & quiete,quum vtraq; modum exceſſerint,aut calefactũ,aut refrigeratum, aut

ceſsitatẽ ac præter modũ afferuntur,inſalubria.Atq; hæ duæ ſunt circa ſalubre, & inſalubre intẽtiones,rei,ſcilicet quæ adhibetur qualitas ac quantitas. Neq; enim eſt rationi conſentaneum etiã temporis occaſionem,quæ in his quæ dicta ſunt continetur, veluti tertiũ aliquod ab eiſdem diuerſum introducere. Si enim tali & tanta re allata egeat corpus,nemini dubiũ quin,etiã in tẽpore opportuno afferatur. Occaſio ſiquidẽ tẽporis inde ortum habet, quoniam fluxibile ac facilè mutabile eſt mortale corpus, ac pro tranſmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis.Quare non eſt tertiũ aliquod præterea quæ dicta ſunt,tempus. Sæpius autẽ eo tanquã tertio quodã ob eã,quã diximus,cauſam ad docendũ vti conſueuimus.Quoniã verò in his ipſis intẽtionibus, & aliæ cauſæ ſalubres,& id quod propoſitũ eſt genus continetur,rurſus eaſdem repetamus.Optimæ igitur corporis conſtitutioni quũ circũfuſus aër fuerit in tẽperie poſitus, earum rerũ de quibus nuper diximus,quietis ſcilicet ac motus,ſomni,vigiliæ,& eorũ quæ aſſumũtur,atque excernũtur, quãtitas moderata cõueniet. Quum verò aër à temperie receſſerit,tantum à mediocritate euariare oportet,quantus fuerit ab optima tẽperatura receſſus. Hi verò ſunt mediocri-

tatis ſcopi:in aëre quidē ambiente, vt neq; horreat corpus propter frigus,neque ſudet propter æſtum : In exercitiis autem quum primum laſſari cœperit corpus, confeſtim quieſcere:In cibis autem coctionis perfectio , & excrementorum modus, in quali quantoque conueniens:æqualis verò in his quodā modo eſt coctioni,appetitus.Quare neq; præſide egent qui ſingulorum,quæ aſſumuntur,quantitatē metiatur. Optima ſiquidē natura quantū appetit,tantū etiā con coquit.Sic & ſomno modū ipſa natura præfinit his, qui optimā corporis cōſtitutionē ſunt ſortiti.& tūc à ſomno excitātur,quum corpus ampliori quiete non eget.Quumq; talem victus rationē adhibuerint, nullū eſt in corū excremētis delictū,quæ vel per ventrem,vel per vrinæ meatus , vel per totum corpus egeruntur.Nā priora quidē ex modo eorū quæ aſſumuntur,temperantur.Totum verò corpus ſalubriter perflari facit exercitij vſus moderatus. Liquet autem ab ipſis caueri oportere,omnes animi immodicos affectus,videlicet Iræ, Triſtitiæ,Furoris,Timoris,Inuidiæ. Hæc enim alterāt atque à naturali ſtatu corpus auertunt.

De Venereis. CAP. LXXXVI.

VEnéreorum verò iuxta Epicuri ſententiā nullus eſt vſus ſalubris: Re vera autem

autem confert,ſi tantũ interualli in eorum vſu adhibeatur, vt neque reſolutio aliqua ſentiatur, & ipſe ſeipſo homo quodam modo leuior factus, ac melius ſpirare videatur. Tempus verò ad vtendum opportunum, quum omnium in rerum circunſtantium exquiſita mediocritate corpus fuerit conſtitutum, quum ſcilicet neque ſupra modum plenum, neque vacuum extiterit: aut in calore aut frigore, aut ſiccitate, aut humiditate exceſſerit corpus. Quod ſi aberrare contigerit, paruus ſit error. Melius autem illi calefacto magis quàm infrigidato,& pleno quàm vacuo, & humecto potius corpore quã exiccato vti venereis. Horum autem ſingulorum quæ dicta ſunt, qualitas in optima corporis cõſtitutione eſt eligẽda. Exercitij quidẽ in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur ita,vt non aliæ quidem vltra modum fatigentur, aliæ verò citra. Cibi autẽ & potus optimã habeãt temperiem. Sunt enim conuenientiores naturę quę optima fuerint prędita tẽperatura: Eadẽ in reliquis etiã eſt ratio adhibenda. At ſi quod ab optima conſtitutione defecerit corpus, non autem vehementer, & hæ quę ipſius ſanitatem cauſę conſeruant, ad proportionem mutabuntur. Sed quum

multa

multa ſint huiuſcemodi corpora, per ſingula genera ſeorſum dicendum. Quod igitur intemperatura ſimilarium partium euariat, inſtrumentariarũ autem partium ſeruat commenſurationem, duplicem habet ſalubrium cauſarum formam: alteram quidem earum quæ ipſius conſeruant temperaturam: alteram verò earum quæ ad optimam transferunt. Quæ ita ipſius temperaturam conſeruant, tantum à cauſis optimè temperatæ naturæ diſtabunt, quantum & totius corporis temperatura ab illa euariabit. Calidiora ſiquidem corpora calidioris victus rationem expoſcunt: frigidiora autem frigidioris, & ſicciora ſiccioris, & humidiora humidioris, ac ſecundum coniugationẽ calidiora ac ſicciora calidioris ac ſiccioris: eadem in reliquis etiã coniugationibus proportione ſeruata. Rectè ſiquidẽ cauſarum vtetur materia, qui naturales earum potentias agnouerit. veluti quod motus, defectus alimenti, vigiliæ, excretio, & omnes animi affectus corpus exiccant: at quæ his cõtraria exiſtunt, humectant. Ita verò & calefacientia & refrigerantia vitæ inſtituta & ciborũ ac potuũ, atq;, vt ſimpliciter dicam omnium quæ corpori afferũtur materias quis nocẽs atq; potentias, ſalubribus vtetur cauſis, ſimilia ſimilibus afferẽdo, ſiquidem
eius

eius propoſitum fuerit eandem in qua acceperit corporis ſeruare temperaturam. Quod ſi permutare, atq; ad melius traducere ſtatuerit, alterum eſt hic ſalubrium cauſarum genus, his quidem, quas nuper diximus, contrariũ, æqualiter verò declinans ad alterã partem à bene temperatis & mediis, quæ optimis conuenire naturis dicebamus. Calidior ſiquidem ac ſiccior temperatura, à calidioris ac ſiccioris victus ratione ad exactiſsimum bonæ temperaturæ habitũ minimè transfertur. At talium erit vſus neceſſarius, quæ tantum eis quæ bene temperata exiſtunt, frigidiora ſint atq; humidiora, quantum & natura naturam in caliditate & ſiccitate ſuperabat. Nam tale cauſarum genus naturales corrigit intemperantias: Alterum verò, de quo ſupra diximus, temperaturam conſeruat. Eſt autem vtriuſq; viciſſim apud medicos vſus neceſſarius. Nam quum plurimum ſuppetit ocij, corrigere oportet, ac ſenſim ad meliora trãsferre. Neq; enim natura patitur eas quæ ſubito fiunt alterationes. Hominem autem neceſſariis occupationibus diſtrictũ, in eodem præſtat habitu cõſeruare. Quo pacto igitur & hoc ipſum primũ cauſarũ genus cõſeruatiuũ appellamus? Nam fortè magis alteratiuũ & curatiuũ, & naturaliũ defectuũ correctiuũ

vocare cōueniat. Quoniā ad vniuerſum ſanitatis genus referētes, nō ad eas quę ſecundum ſpeciē differentias, quæcūq; ſanos conſeruant conſeruatiua omnia vocamus, ſiue præter id quod ſanitatē conſeruant, ad melius totam traducant temperaturā, ſiue priſtinū tantummodo habitum tueātur: at quę deteriorem ſtatū efficiunt, inſalubria. Quęcunq; igitur ſimilē habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent procuratione: quæ verò diſsimilē, diſsmili. Nam fieri poteſt vt ventriculus frigidior ſit quàm oporteat, caput verò calidius, atq; vtrunque propriis egeat auxiliis. Ac ratione eadem ſingulæ alię partes, quū fuerint aut præter modum humidiores, aut ſicciores, aut calidiores, aut frigidiores, ſuæ intemperiei victum exigunt accommodatum. Neq; igitur modo eodem omnes tales corporis partes exercebimus, neq; æqualiter humectabimus, aut exiccabimus, aut tale aliud quippiā agemus. Plenius verò de his diximus volumine illo quod De ſalubribus inſcribitur.

De cauſis ſalubribus partiū inſtrumentariarum. CAP. LXXXVII.

INſtrumentariarum autem partium cauſæ ſalubres, quemadmodū & hic ab optima cōſtitutione delinquitur, ita & inuicem diſtabūt. Aliæ enim ſunt ſalubres erroribus, qui

qui in formatione conſiſtunt, aliæ his qui in magnitudine, vel numero, vel poſitu. In formatione igitur plures contingunt errores. Nam & figura partis, & ſiqua in ea cauitas eſt ſecundũ naturam, vel meatus, vel orificiũ, vel aſperitas, vel lenitas, quando à naturali mediocritate receſſerit: ſi quidem parum hoc patiantur, ſalubriũ corporũ retinēt appellationē: ſi verò amplius, inſalubrium. Quod ſi tantus fuerit receſſus, vt operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur. Secundum quãtitatē autem exceſſus atq; defectus, ad eaſdem ducit differentias. In numero verò ſiue vna, ſiue plures, quæcunque ex ſimilaribus partibus fuerint, aut deficiant, aut ſuperabũdent. Ex hoc genere etiã ſunt quęcunq; in nobis ſubſtantiæ pręter naturã conſiſtũt. Reliquũ eſt aliud genus, quod ad ſitum cuiuſlibet ſimplicis attinet partis, in quo & ipſo quatuor ſunt omnes differentiæ. Prima quidem quæ optima exiſtit: Secunda verò quæ parum euariat, atq; ideo ſalubre adhuc efficit corpus. Et tertia quę inſalubre, quãdo amplius à modo receſſerit: Et quarta quæ iam ægrũ receſſu plurimo reddit. Quęcunq; igitur partes in figura delinquunt, veluti quę blæſæ, varę, & obliquæ appellantur. Hæ quum nuper natus adhuc tenellus eſt, formatione atq; alli-

gatione, ad naturalẽ traducuntur habitum. Quòd ſi iam aucto infante ad duritiem peruenerint, emẽdari non poſſunt. Sic errores quidem qui ad cauitatem attinent, quũ adhuc augeri perſeuerant, correctionem admittũt. Quũ autẽ iam ad vltimũ peruenerint, nullus eſt remedio locus. Cauitates igitur quiete atque alligatione paruæ redduntur: magnæ verò partium operatione, & ſpiritus retentione: ſic & quæcunque foramina oraq;. Et quidem quæ naturalem magnitudinẽ partes exuperant, quiete ac commoda alligatione minores redduntur: augentur autem & naturali motu, & frictione moderata, & quibuſcunq; aliis plus ſanguinis attrahere natura aptis. Deficientes verò partes quęcũq; ex ſanguine ortũ habuerũt, corrigi quidẽ non eſt impoſsbile: quę autem ex ſemine propemodũ impoſsible exiſtit: licet tamẽ aliquando loco eorum alia facere, quæ vſum haud diſsimilẽ præſtent. Earum verò omniũ natura opifex eſt, Medicus autem miniſter. Quæ verò numero excedunt, his ablatio, cauſa ſalubris exiſtit. Inſpicere verò oportet, in quibus id fieri poſsit. Nam ſi impoſsibile appareat, tranſponere tentandum eſt. Eadem eſt & eorum, quæ in ſitu vitia ſunt, emendatio. Neque in obſcuro eſt quòd duo ſæpius aut tria vitia eandem partem

tem poſſunt occupare, ſicuti in eo qui ventriculum paruum ſimul atque rotũdum, atque aduerſus ſeptum habuit incumbentem. In ipſo etenim magnitudo, formatio, ac ſitus erant deprauati, temperatura quoque frigidior exiſtebat. Hic nullo artificio ad naturalem habitum transferri poterat: at ne adeo infeſtaretur, erat remedio locus. Nam quoniam repleto ventriculo difficultate ſpirandi premebatur, minus cibi, at magis alimento oportuni, & qui non difficulter ſubduceretur, ter die aſſumebat. Alteri verò cui obſtructio in hepate ob vaſorum anguſtiam ſæpius contingebat, extenuans victus pro ſalubri cauſa inuentus eſt.

De Solutione continuitatis.

CAP. LXXXVIII.

Reliquum igitur id morbi genus eſt, quod & ſimilaribus & inſtrumẽtariis partibus cõmune exiſtit, ſolutio ſcilicet continuitatis, quã quiſpiam fortè his vnquam adeſſe negaret, qui integra ſanitate fruuntur, quoniam ſemper ſit paſsio. Quem ſanè latet eandem in omnibus generibus fore dubitationem. Niſi enim operationis læſio ſenſibilis, ſanitatem ab ægritudine ſeparet, ſed qualitatem tantummodo diſpoſitionis introſpiciamus, perpetuæ paſsibilitatis dogma neceſſario recipiemus, quum nullus ſit

qui omnes operationes optimas habeat. Sed de hoc quidem, vt quod ad logicam potius pertineat cōtēplationē, ſeorſum conſideretur. Salubres verò cauſas, vt his, quos nemo dubitat ægrotare, deinceps percurramus, à mala temperatura exordiū facientes. Hic verò prius diſtinguamus quæ omnes ferè medici prætermittunt. Alias quidem eſſe ſalubres cauſas eius temperaturæ quæ iam facta eſt: alias autem illius quæ & adhuc fit: ſicuti etiam alias eius quæ futura eſt. Huius itaque poſtremæ, hæ quidem in præſeruatiua artis parte continentur, hæ verò in ſalubri. Primæ autem inter omnes in curatiua tantummodo, ſed eius quam mediam inter vtranq; locauimus, in præſeruatiua & curatiua. Iam enim factam atq; exiſtentē ægritudinem curare oportet, ſed quæ nondum quidem adeſt, at futura eſt, prohibēdum eſt ne fiat ab ea quæ eſt in corpore diſpoſitione. Eius autem quæ adhuc fit, quod quidem factum eſt, curare opus eſt. Quod autem futurum, prohibere ne fiat Prohibebitur autem ſublata ea diſpoſitione, quam ſequi natura apta eſt. Talis verò diſpoſitio cauſa antecedens appellatur. Facta autē ęgritudo curabitur, ſoluta ea diſpoſitione à qua primū ea, quę ſecūdū naturā, lęditur operatio, quā quidē & ipſam morbi cauſam dicimus eſſe.

De

De Communiſsima intentione curatiua.

CAP. LXXXIX.

CVratio verò vnam præcipuam ac communiſsimam habet intentionem ad id quod eſt diſpoſitioni auferendæ contrarium. Ex hoc ſiquidem genere ſunt cauſæ illæ omnes quæ ſanitatem efficiunt: ſecundum partem verò ex vnicuique diſpoſitioni contrariis. Calido igitur affectui cauſa frigida contraria exiſtit, frigido autem calida, eadémque in cæteris proportione. Etenim ſi omne immoderatum eſt præter naturam, moderatum verò ſecundum naturam neceſſe eſt omnino vt immoderatum ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur. At manifeſtum eſt quod ſecundum potentiam, non autem imaginationem & calefaciens & refrigerans, & quæcunque alia huiuſcemodi oportet aſſumere. Voco autem ſecundum potentiam, quod re ipſa vere tale exiſtit, quale eſſe dicitur: Secundum imaginationem autem, quod ex prompto quidē ſenſu tale eſſe imaginamur, quum tamen verè tale nō ſit. Sed qua ſint hæc ratione diſtinguēda diximus in his libris, in quibus de ſimplicium medicaminū poteſtatibus agitur. Ad inuentionem autem ſalubriū cauſarum, quęcunq; quidē vt ad eam, quę iam facta eſt,

ęgritudinem cauſæ ſalubres exiſtunt via illa doctrinæ vtendum, qua id quod imaginamur, ab eo quod talem habet poteſtatem ſeparatur. Quæcunque verò vt ad eam quæ adhuc fit, & hac eadem via, atque illa præterea ex qua ægritudinum cauſę inueniuntur. Eſto enim, ſi ita contigerit, in humoribus putreſcentibus accendi febrem. Indicatio in huiuſmodi eſt euacuatio atque alteratio: hęc quidem quæ putredinem finiat, manēte adhuc cauſa: euacuatio verò quæ totã ex corpore ſubſtantiam educat. Sed dictæ quidem alterationis ſpecies cõcoctio exiſtit. Quam vbi inuenerimus à quibus nam cauſis fieri contingat: tunc vtique eorum quæ hoc pacto ſalubria ſunt, ſciẽtiam tenebimus. Euacuationes autem fiunt, & per ſanguinis emiſsionem, & clyſteris vſum, & per vrinæ vias, atq; eã quę per cutẽ fit trãſpirationem, ac præterea per eam quæ fit ad partes oppoſitas attractionem, atq; ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc idem genus pertinet citare menſtrua, atq; ora venarum quę Græci hęmorrhoidas appellãt, aperire, ac per palatum nareſque expurgare. Quum igitur & hic materias inuenerimus quib' in qualitate, & quãtitate & modo vſus adhibitis euacuatio fit, in ipſa artis parte ſalubria inueniantur, atque eorum omnium

inuen

inuentio traditur in eo volumine quod 'De arte curatiua inſcribitur. Eadem ratione in aliis tribus intemperaturis, ſi vnum cõmune præceptum obſeruabimus, vt vnamquanque prius quæ efficit cauſam, reſcindamus, Deinde ita ad illam quę ab eadẽ cauſa facta eſt, ægritudinem accedamus, cauſarum ſalubrium inuentionem faciemus. Secundum verò compoſitas intemperaturas, ex ſimplicibus compoſitio cõmõſtrabit ſalubria pręcepta, quum hic quoq; ſtuduerimus pro magnitudine intemperaturæ eidem conueniẽs inuenire remedium. Veluti ſi cõtigerit quod in decem quidem numeris ad caliditatem maiorem ea quę naturæ conueniat, decidat corpus. Septem verò ad ſiccitatẽ maiorem, tunc ſalubrem cauſam in huiuſcemodi affectibus eſſe oportebit, decem quidem numeris frigidiorem, ſeptem verò humidiorem. Si igitur ipſi particulæ patienti admoueatur tale remedium, tanto erit frigidius atque humidius, quãtum exigit partis affectæ indicatio. Quòd ſi particula affecta in penitioribus locis ſita ſit, machinari oportet inſuper tale inuenire ſalubre remediũ, cuius vis nequaquã in itinere antea ſoluatur. Si itaq; calidius eſſe oportuerit eo quod eſt moderatum, non ſolum tãtam habeat caliditatem, quãtam exigit morbus,

ſed vltra eandem menſuram tantũ adiiciatur, quantum ex ſitu vt pertingere poſsit ad locum patientem, ſit neceſſarium. Si verò frigidius, non ſimpliciter tantum frigiditatem oportet augere, ſed & materia quoque prius eſt animaduertenda. Si enim craſſa ſit, non admodum poterit ad profunda penetrare: at potius contrarium præſtabit effectum ſpiſſando ſuperficiem, atque denſando. At ſi tenuioribus partibus conſtet, poterit ſanè plurimum ſubire profundum. Idem in humectantibus atq; exiccantibus accidit, in quibus craſsitudo atque ſubtilitas partium ſubſtantiæ eſt inſpicienda. A ſitu quidem loci, vt nuper diximus, inuenit indicatio ſalubre remedium: A formatione autem, & ſitu ſimul, quando effluxus ſenſibiles atque ad alium locum foraminibus patentes habuerint, aut his omnino caruerint. Quos enim effluxus ad principales deferri partes cognouerimus, aduertemus, atque ad illas impellemus, quæ nullum habẽt principatum. Illud verò manifeſtum, quod earum quæ intemperaturam efficiunt cauſarum, curatio fit per euacuationem. Nam ipſæ intemperaturæ ſola alteratione ſanuntur.

Curatio ſolutionis continuitatis in parte carnoſa.

CAP

CAP. XC.

Continuitatis autem ſolutionis curatio, intentionem quidem habet vnionem, quæ in partibus quidem inſtrumentariis impoſsibilis eſt: In ſimilaribus verò nō ſemper poſsibilis. At quandoque ſicuti in carnoſis ſanitas conglutinatione perficitur, nihil verò differt neque ſi coalitum appellaueris. Ipſam verò antecedit, quando vulnus maius extiterit partium applicatio diſtantium, quæ ex formationis genere exiſtit. Vt autem hæc ipſa firma ac ſtabilis fiat, & alligatio cogens in vnum quæ diſtant, & fibulæ & ſuturæ vtiles ſunt. Coaleſcere autem facit ea, quæ inuicē diſtant, ac priſtinā reſtituit vnitatem ipſa natura. Noſtrū verò opus eſt, vt diximus, primū quidē applicare extrema diſtantiū partiū, Secundū autē, ita vt in vnum coacta ſunt, conſeruare: & tertio loco cauere, ne quid labris vlceris intercidat: & quarto ipſam partis ſubſtantiā conſeruare ſalubrē. Sed quo pacto & primū & ſecundū impleamus officiū, dictum eſt. Tertiū verò in cogendo in vnum partes diſtantes exeqúemur, ſi nihil extrinſecus incidere permittamus. Quoniā ſępius vſu euenit vt pilus, aut oleū, aut aliqua alia humiditas interueniens earum quæ copulandæ

ſunt partium, vnitatem impediat. In eo autem quod ſequitur tẽpore per ſuffluxiones tertia intentio retinetur. Ipſam verò ſuffluxionem ex eiuſdem & contrarij loci diuiſione, & figura opportuna comparare oportet. Partis autem ſubſtantiam ſalubrem cũ mediocriter exiccantibus conſeruabimus. Hæc quidem eſt ſolutæ continuitatis curatio, quum ipſa ſola ſeorſum in carnoſa parte conſtiterit. Quòd ſi alicui alteri morbo coniungatur, plures ſunt indicationum intentiones, quas in compoſitorum, vel complicatorum, ſiue vt cuique appellare libuerit, doctrina deinceps trademus. In pręſenti autem ſermone ad reliquas vnitatis ſolutiones accedendum.

De ſolutione continuitatis in oſſe.

CAPVT XCI.

FRactio igitur eſt continuitatis in oſſe ſolutio quæ quantum ad intentionem primam, inſanabilis exiſtit. Quò verò ad ſecundam, quodammodo ſanabilis fit. Prima igitur intentio eſt coalitus partiũ, qui ob oſsis duritiem fieri non poteſt. Secunda alligatio quæ fit callo ſupernato partes fractas circumalligante. Calli autem generatio quà quidem ex materia & à natura fit, eſt & alia communis, quà verò formam oſsi vicinam habet, ex eiuſdem fit alimento.

to. Molle verò & puerile os coaleſcere poteſt, ſed perraro fit talis affectus, quin cum altero ſocietur. Magna enim ex parte muſculi adiacentes vnà corporibus aliis fractis oſsibus patiuntur. Quare & curationis intentio oritur duplex, quarum altera quidē circa oſſa, altera verò circa corpora adiacētia verſatur. Sed hæc quidem in carnoſarum partium complicatis dicentur affectibus. Nunc verò de fractionibus dicendum. Quoniam enim harum ſanitas calloſitate procuratur, vt autem callus generetur proprij oſsis alimenti ſuperfluitatem naturæ ſuggerere oportet. Hanc verò ſuperfluitatem in qualitate & quantitate ſeruare modum, eſt neceſſariũ. Vnde & ratio victus eſt adhibenda, quæ tantum ac talem influere oſsibus ſanguinē præparet, qualis & quātus generando callo ſit opportunus. Quoniam verò per fracti oſsis cauernas idem effunditur ſanguis, eiuſdē qualitatē & multitudinē animaduertere oportet, atque ita vel ſicciorem, vel humidiorem victum inſtituere. Sed hęc omnia in libris in quibus de curādi ratione tractatur, plenius ſunt explicata.

De punctura nerui & tendinis.

CAPVT XCII.

NErui verò & tendonis punctura propter ſenſus vehementiam, & quoniā

hæc pars principio continuatur, prompta eſt ad neruorum conuulſionem excitandã, ac tum præſertim, quum nihil extrorſum expirat obcæcato cutis vulnere. Aperiendum eſt igitur, atque exiccandum ſubſtantia tenui, quæ vſque ad ima nerui offenſi poſsit penetrare. De his verò exactè diximus in libris De arte medendi conſcriptis. In ſimplicibus quidem huius generis affectibus ſalubrium cauſarum forma talis exiſtit: In compoſitis verò complicatur vlceribus. prima quidem cauitas quam non alterum affectum, ſed vlceris differentiam eſſe arbitrantur. Eſt autem non differentia huiuſcemodi res: ſed alterum aliquod totius ægritudinis genus, in quo ipſius ſubſtantiæ iactura facta eſt. Et quidem curatio in duplici morbo, duplicem exigit intentionem. Nam continuitatis ſolutio, vnitate: ſubſtãtiæ autẽ iactura, generatione indiget. Paulo verò ſupra generationis intentiones expoſitę ſunt. Quòd autẽ primum quidẽ hunc affectũ oporteat ſanare, demum vnitatem reſtituere tentare, ipſa rerum natura commonſtrat. Quum itaq; repletum quidẽ fuerit cauũ, vlcus verò ad æqualitatem perductum, alteram intentionem aboleri contingit: nam media exiſtente inter labia vlceris ea carne quæ nuper eſt genita, partes quidẽ

diſt

diſtantes vniri eſt impoſsibile,vnde ſit vt alia ſit intentio perquirenda.Intentionem autem conſequemur ex eo quod eſt ſecundum naturam ipſi parti comparando:erat autem eidem cute obduci naturale.Quare hoc ipſum à nobis procurandum,aut ſi hæc intentio effectum ſortiri non poteſt,ſimile aliquid cuti,carnem ſcilicet quæ cutis naturę vicina ſit,inſtaurandum.Eſt autem huiuſcemodi quæ & ſicca,& calli ſimilitudinẽ præ ſe fert. Ad cicatricem igitur obducendam neceſſaria erunt exiccantia , ac ſine mordacitate aſtringentia medicamina.Ita & ſi ſordities aliqua fuerit adnata,intentio quidem erit abſtergendi: & erit medicamen ſalubre abſterſiuum.eorundem verò materiam in libris,in quibus de medicaminibus agitur, ſcripſimus. Et quidem ſi aliqua inflammatio, vel attritio,aut tumor prædurus,vel mollis,& laxus cum vlcere fuerint,prius eorum curationi intendere oportet,eas ſequendo vias ac rationes quas prius expoſuimus. Sic & ſi aliquid vlceri illabitur , ad illabentium curationem intendendum.Eodem pariter modo, ſi aliqua intemperies vlceratum locum obſederit , ad eiuſdem intemperiei remedia antea veniendum. Sed de his quidem ſatis.

De

De ſpeciebus morborum ſecundum formationem.

CAPVT XCIII.

NVnc verò tranſeundum eſt ad formationis genus, quod in plures ſecatur differentias. At ab eo quod euidentiſsimum exiſtit, exordium eſt ſermonis faciendum, quod ex figuræ permutatione contingit. In his igitur qui adhuc creſcunt, poſsibile eſt plurium partium figuram emendare: in his autem qui iam aucti ſunt, minimè. Intentio tamen quoad fieri poteſt, curationē adhibere, ad contrarium euerſionis adducendo. Si verò fractione aliqua non rectè conformata alicuius membri figura fuerit vitiata, cui ſubſtantia calloſa innaſci præuenerit: ſiquidem hæc adhuc recens extiterit, perfringere oportet, ac rurſus rectè afformare, deinde callum ſuperinducere.

De obſtructione. CAP. XCIIII.

EST verò & obſtructio ex eodem genere ægritudinum, quæ quidem ex lentis & craſsis humoribus fit, vnam & ipſa habens intentionem morbo contrariam: dico autē apertionem. Cauſæ verò ſalubres ſunt, abſtergētia atq; incidentia medicamina. Quæ verò fit à ſtercore duro, quod interſepit inteſtinum, primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis pinguibúſq; clyſte-

rib

ribus,demum ex acribus euacuationem expoſcet. Quæ autem à lapide fit in veſica,in præſenti quidem tranſpoſitionem requirit: integræ verò ſanitatis cauſa inciſionem & extractionem:humiditatis autem,quę præter naturam in parte continetur,ſanatio in perfecta euacuatione conſiſtit,quemadmodum etiam in ſuppuratis. Immodica autem repletio immodica euacuatione curatur,vt quum ſanguis intra venas redundat. Quibuſcunq; verò vel in ventriculo,vel in inteſtinis,vel arteria aſpera vel pulmone pus aut ſanguis continetur, integra euacuatio eſt neceſſaria. Superflui autẽ cibi aut potus adhuc recentis aſſumptio à deuacuatione corrigitur. Quæcũq; igitur in pulmone vel pectore continentur,cũ tuſsi educuntur,aut à medicaminibus extenuantibus. Quæcũq; verò in hepate,vel venis,vel arteriis,vel renibus,aut per vrinam,aut per ventriculum. Sed per vrinam quidẽ ab his quę vehementer extenuant:per ventrem verò ab his quæ attrahendi aut aperiendi ora vim habent. Quæcunq; verò in ſuperiori ventre cõprehenduntur,per vomitũ:quę autẽ in inferiori,per ſubductionem. Sed quæcũq; ſub cute, per ſectionẽ,vel ignem,aut per medicamina adurentia: Sic verò aliquando quæcunq; in aliqua naturali cauitate, vt in thorace.

Et,

Et,vt ſummatim dicã,quicquid præter naturã in aliquibus partibus continetur,ſanationis intentio eſt ablatio,quæ ſi fieri non poſsit,tranſpoſitio. Quæ verò non ſunt ex genere præter naturam,at quantitate damnãtur,in his intentio eſt deuacuatio. At inuentio eorum quæ ad ipſorum ſanationem perducunt partim quidẽ ex affectu,plurimũ verò ex ipſis affectis particulis ſumitur.

De aſperitate & læuitate.

CAP. XCV.

QVæcunque partes verò ob id quod exaſperatæ naturalẽ amiſerint habitum,his læuitas naturalis eſt reſtituenda, oſſa quidẽ læuigando,arteriã autem aſperã vel linguam leniendo humidis,quæ nihil mordeant,& lentorẽ habeant. Sed quibuſcunq; læuitas ineſt non naturalis:aſperitas naturalis eſt reuocãda medicaminibus,quę ſufficiẽter abſtergant,& parum aſtringant. Quæcunque verò vel obſtructiones,vel anguſtiæ meatuum,alias ſequantur ægritudines ab illarum curatione prius eſt incipiendũ. Oſtenſum ſiquidem eſt in libro de Differentiis morborũ,quod & inflammationibus & duris laxíſq; tumoribus,& ſiccitatibus aliquando immodicis.ac præterea vitioſis partium continentiũ figuris ea quæ nuper diximus,ſæpius adueniunt:ſicuti &

quibuſdã tumoribus eorũ,quæ ſunt in ambitu,corporũ. Quòd ſi nõnulla ex proximè dictis inuicem complicentur,varias habebunt indicationes. Sufficiet autem in vno exemplo habuiſſe ſermonem,quoniam de omnibus in libris de arte curandi plenius ſumus exequuti. Supponatur cuipiã particulæ multitudinẽ ſanguinis influi,adeò vt intendantur in ea venæ,non maiores tantum ſed etiã paruæ,quæ prius ſenſum effugiebant,nunc verò iam plenę viſu comprehenduntur,ſicuti plerunque in oculis ob tunicæ albedinem manifeſtiſsimè patet. par ſiquidem eſt,quòd & alia vaſa quæ latent ſenſum,iam plena diſtendantur,non tamẽ & ipſa ob paruitatẽ adhuc viſui manifeſta. & iam periculũ imminet,ne quod ex vaſis exudat, ad ſpatia vacua quæ in medio ſunt effundatur:aut ne iam paruum aliquod ſit effuſum. Huius quidem affectus ſanatio intentionẽ habebit euacuationẽ,aut vt manifeſtiori vocabulo vtamur,euacuationem. ſi quidẽ morb⁹ erat immoderata partis repletio. Neceſſariũ igitur eſt,vt aut ſuperfluitas retrocedẽs euacuetur,aut per ipſam patiẽtẽ particulã. Retrocedet autẽ,vel impulſa,vel attracta,vel tranſmiſſa,vel horũ vno aliquo modorũ,vel omnibus. Per locũ verò patiẽtem euacuabitur, partim quidẽ manifeſtè

& ſen

& ſenſibiliter,partim verò in vapores reſoluta. Si igitur vniuerſum corpus plus æquo plenum fuerit,per patientem locũ minimè euacuandũ. Nam ſi ſcarificationibus aut ſectionibus ſenſibiliter euacuabimus,plus ratione excitati doloris attrahemus. Si verò calefaciẽtibus diſpergere tentabimus,plus erit id quod vi caloris ad partẽ attrahetur, quàm diſperſum. Quòd ſi in eo elaborabimus,vt quod influxit retrocedat,corpus quũ plenũ ſit,non admittet. Vt hęc igitur ambo fieri poſsint totum corpus euacuare oportet,deinde omnino ad contraria loca retrahere,quod patienti particulæ influit, quo perfecto opere,prius à parte repellendum, mox diſpergendum. Quanto enim per maiora loca fit,tanto expeditior eſt euacuatio. A patiente verò loco aſtringendo ac refrigerando repellemus,ſed & exinanita loca attrahunt ad ſeipſa quæcunq; repercutiuntur. Hoc ſiquidem oſtenſum eſt in eo volumine,in quo De potentiis naturalibus agitur. Et vaſa præterea vigore ex medicaminibus aſtringentibus addito,à ſe ad alia remittent. Si igitur hac via ſuperfluum omne retroceſſerit,bene ſe res habet:At ſi aliquid fuerit in parte retentum,cõiecturandũ erit id lentum ac craſſum exiſtere,atq; ea ratione iam coactũ atq; aſtrictum vt cũ difficultate

tate ſolui poſsit. Fieri autem poteſt, etiam ſi non eius naturæ ſit, vt ad ſpatia quæ in medio ſunt, ſit effuſum: in quo caſu tunc ad id veniendũ eſſe tẽpus ſuadet, vt hoc ipſum quod reliquum eſt per patientem locum euacuemus, imponendo ſupraiacẽtibus partibus ea quæ influentem humorem repellendi vim habent. Maximè verò euacuabis, ſi in ſpatiis intermediis aliquid contineri coniectura aſſequeris, & ſcarificationũ auxilio, & medicaminum quæ vim habeant diſpergendi. Sed quoniam omnia diſcutientia vires calidas habent: eius verò temperaturæ affectus eſt, mordere, quando caliditatis modum exceſſerint: cauenda ex eis ſunt vehementiſsimè calida, ac tum præſertim cum patiens locus inter ſumma fuerit. Neque enim paruus excitabitur dolor, ſi præter proprium affectum inſuper mordeatur, omniſque præterea dolor fluxiones commouet. Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet, in his ſenſum doloris non inuehit, atque eo amplius omni dolore vacat, ſi humidum extiterit. Et quidem quicquid per ſumma hæret, potens eſt id medicamen diſpergere, quod etiam validas non habuerit ad diſpergendum vires. Quod ſi ſummæ quidem partes omni noxa caruerint, id verò quod euacuari oporteat, in penitioribus

partibus fuerit; intendendus atque augendus diſpergentis medicaminis calor, quum dubitandum ſit, ne prius quàm profundas attigerit partes, interim vires amittat. neque tamen ex eo ſuperiores partes aliquem dolorem ſentient, quum omni vacent affectu. Quare nunc hæc duo ſimul inuitant ad calidorum pariter atque acrium medicaminum vſum, & ſummæ partes quæ tolerant, & profundæ quæ egent. Hæc igitur ex ſitu particulæ indicatio aſſumebatur. Deinceps verò ſi quid ad ſanitatem deficiat, conſideremus: neque enim paruum aliquid deeſſe videtur. Affectæ partes, in quibus fluxionis ſuperfluitas retinetur: nonnullæ quidem raræ & laxæ, & molles natura exiſtunt: nonnullæ autem denſæ & preſſæ ac duræ. Priores igitur facile euacuantur, reliquæ autem acrioribus euacuãtibus, ac preterea tenuiores partes habentibus egent, atque eo etiam magis, quanto profundiorem ſitum habuerint. Hæc igitur tibi rurſus ſit indicatio altera, à particulæ patientis ſubſtantia: alia verò à formatione ſimul ac ſitu. Supponatur enim ſi ita cõtigerit, in hepate eſſe proximè dictum affectum in anguſtiis vaſorum finibus, impactis humoribus, qui vel lenti ac tenaces, vel craſsi exiſtant, vel ſuperabundent: Nonne in promptu eſt primum quidem

dem craſsitiem vnà cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuantibus, ad ſubtiliorum partium ſubſtantiam tranſferri oportere? Secundo autem loco nō per anguſtos atque inuiſibiles ſolum ſed per latiores etiam meatus quicquid infeſtum exiſtit eſſe euacuandum? Sunt enim in hepate venæ, non minus amplitudine quàm numero excedentes. Terminantur autem hæ quidem in gibbis ad venam cauam, hæ verò in cauis ad portam: vnde haud difficile tibi futurum, vbicunque preſsi ac ſtipati humores fuerint, eoſdem expeditè euacuare, trahendo quidem ad ventrem, cum his quæ attrahendi vim habēt medicaminibus, quicūque ex ipſis in venis ad caua hepatis pertinētibus aceruati ſunt. Ad vrinæ verò meatus promouendo per cauam venam, quicunque in venis ad eam pertinentibus ſunt. Sed præter ſupradictas alia eſt indicatio ab hepate ipſo veluti à venarum principio. Nam quum non tantum ſeipſum regere natura aptum ſit, vt pleræque animalis partes, ſed venis præterea virtutem largiatur, periculum imminet, ne ſi eius vigor perfuſionibus ac relaxantibus cataplaſmatibus fuerit reſolutus, & ipſum primum ad ſui opus atque omnes ſubinde venæ eius ratione imbecilles efficiantur. Quare in eius curationibus

aliqua ex aſtringentibus medicaminibus miſcere oportet. Sed quoniam in profundo admodum loco ſitum eſt, dubitandum erit ne aſtringẽtis medicaminis vis debilitetur, niſi ab aliqua altera ſubtilium partium ſubſtantia qualis aromatũ eſt traducatur. Melius verò fuerit, ſi & ipſum aſtringens medicamen protinus etiam aromaticum fuerit: nam ſi duas habuerit natura inſitas qualitates ac poteſtates, valentius operabitur: & quidem euacuetur quod præter naturam in membrum confluxit: ſeruet autem humorum modum naturæ conuenientem.

Quare & illa animaduerſio à nobis eſt in hoc adhibẽda, ne quid ab humoris confluentis qualitate eiuſdem membri temperies ſit alterata, ſi pituitæ naturam tenuerit ad frigiditatem: ſi verò bilis, ad caliditatem, vt hanc ipſam curantes intemperiem ſanitati exquiſitè reſtituamus. Curabimus autẽ contrariam exaduerſo afferentes qualitatem, quemadmodum in intemperaturarum curationibus diximus, quantum vnumquodque calidius aut frigidius factũ eſt, tantum refrigerantes aut calefaciẽtes. Quare & hic rurſus agnoſcẽda eſt ipſius ſecundum naturam temperies. Nam quo pacto ſciemus, quantum in frigiditate ac caliditate à naturæ modo receſſerit: aut quando à frigefa-

ciẽdo ſuperſedebimus,ſi nos latuerit ea quæ eſt ſecundũ naturam caliditas? Ita verò & ſi frigidius effectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis modũ, neque opportunè calefacere, neque in tempore à calefaciendo deſiſtere poterimus.

De morbo ſecundũ numerum. CAP. XCVI.

SEd quoniam de his ſatis diximus, tranſire iam tempus ad ea in quibus numerus non eſt ſecundum naturam. Quum verò duplex ſit eorum differentia, quibus quidem aliqua particula deficit his, intentio eſt alteram efficere ſubminiſtrando naturæ, eo quo diximus paulo ante modo. At quibus ſuperabundat, hanc reſecare oportet, aut ſcalpello, aut igne, aut medicamine quod vrendi vim habet. Hæc igitur omnia ferè ſanare poſsibile eſt, at nõ æque omnia generari poſſunt, vt in libro De ſemine diximus. Quædam verò ſunt, quæ etſi generari non poſſunt, licet tamen pro ipſis alterum efficere, quemadmodum in oſſe ex toto ſublato alteram ſubſtantiam in eius ſede reponere à carne atque oſſe differentẽ. Eſt enim quæ in eius gignitur loco quædam veluti caro calloſa, vel callus carnoſus, & proceſſu temporis magis ac magis ad calli duritiem transfertur, quum ab initio carnis potius imitetur naturam. Quacunque ve-

rò parte ſublata, quum neque eandem ſecundum ſpeciem ſubſtantiam, neque ſimilem efficere poſſumus, tertia nobis intentio, quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

De morbo ſecundùm magnitudinem.

CAP. XCVII.

COmmunicat autē hoc genus totū cum eo quod ad magnitudinē pertinet. Nā quodcūq; ex eo eſt ſecundum naturam, illi propinquum exiſtit. Id verò tantum ſeiunctum eſt ac ſeparatū, quod inter ea quę ſunt è genere non naturali cōnumeratur. In quo quidem prima intentio eſt ablatio. Si verò hæc impoſsibilis exiſtat, ſecunda eſt tranſpoſitio, quēadmodum in ſuffuſionibus. Quæcunq; verò non integris partibus, ſed partium tantummodo particulis deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem vel generatio in his quæ deficiunt: ablatio verò & abolitio in his, quæ ſuperabundant. Quare neq; in ipſis altera eſt intētio, neq; medicaminum forma genere diuerſa.

De morbo ſecūdū ſitū. CAP. XCVIII.

SEd iam veniēdū eſt ad reliquū ſalubrium cauſarū genus, quod ea corpora emendat quæ in ſitu ſunt vitiata, veluti luxationes & inteſtinū in ſcroto. Fit autē hoc ex violenta tentione, atq; impulſu: hoc verò ex dila-

tato

tato ac rupto cõtinente. Quare & duplex ſanandi modus: Alter quidẽ ad oppoſitã partem ei à qua facta eſt permutatio intendendo atq; impellendo: Alter verò id quod continet firmius ſolidiúſque reddẽdo. Quibus verò viis ac rationibus ſingula inueniri poſſunt, in libris De arte curãdi explanauimus.

De cauſis præſeruatiuis. CAP. XCIX.

CONſequẽs eſt vt ea omnia exequamur, quæcunq; in ſuperiori ſermone dicere diſtulimus. Vocant autem eadem Præſertiua. Eſt autẽ horum triplex ſecundum genus differentia. Prima quidem hominis qui integra fruitur ſanitate: Secunda verò eius qui nõ integrè valet: Tertia eius qui ægrotat. Primum igitur genus ad ſalubrem attinet artem, atque in duas, vt antea diximus, diuiditur partes. Secundum verò ad præſeruatiuam ſpectat: tertium ad curatiuam. Hoc autem vniuerſum genus circa humores præcipuè negotiatur, quos neque lentos eſſe oportet: neque craſſos, neque aquoſos, neq; plurimos, neq; vehementer calidos aut frigidos, neque mordaces, neque putredini obnoxios, neque veneni naturæ affines. Nam vbi aucti fuerint, generant morbos. Augẽtur verò nõnunquam eadem ex cauſa, quæ ab intio generauit. Illud autem plerunque accidit, vt ſua altera-

tione inficiant eos qui ſunt in corpore humores. Intentio verò & horum ſanationis duplex exiſtit, alteratio & euacuatio. Alterantur igitur vel ab ipſo corpore concocti, aut ab aliquibus aliis facultatibus quæ vim medicamentoſam habent. E quorũ numero etiam ſunt ea quæ exitialiũ ferarũ venenis aduerſantur, ac præterea pharmaca quæ venena appellantur, tranſmutant. Euacuantur autem ſatis calidis medicaminibus, & purgationibus, & clyſteribus, & ſudoribus, & vomitibus. Hæ igitur ſunt communes euacuationes. Propriæ autẽ ex locis in quibus coaceruantur, aſſumuntur, vt in libris De ſalubribus oſtendimus, tertio præſertim ac quarto, in quibus de laſsitudinibus egimus, ac reliquis diſpoſitionibus quæ laſsitudini natura proximæ ſunt. Promptius enim euacuantur per ventrem, quæcunque in primis venis continentur ſuperfluitates. Quæ autem in his quæ in epate ſunt, per vrinæ meatus: at quæ in toto corpore, per ſudorem: ſicuti quæ in capite, vel per palatum, vel per nares, vel per vtrunq;. Quæ verò ſunt in ſpatiis pectoris laxioribus, per guttur ſimul cum tuſsi: quæ in renibus ſunt vel veſica, per vrinam. At euellendi ex omni loco ad oppoſitas partes communis indicatio eſt, ad quã maximè diſtantes, deriuandi

verò

verò ad vicinas. Quæcunque verò huiuſcemodi curant diſpoſitionem, cauſas ſalubres appellamus, ſicuti inſalubres eas quæ adaugent, & neutras, quæ neque obſunt, neque iuuant. Poſſet verò quiſpiam neq; omnino cauſas appellare, quemadmodum maior pars ſophiſtarum qui rerum quidem differentiam inuenire contennunt: plurimum verò tẽporis in nominibus conterunt, contra quos in aliis vberius diſſeruimus. At pars quidem artis præſeruatiua talis eſt.

De parte artis quæ conualeſcentes reficit, & ſenibus congruit. CAPVT C.

QVæ autem reficit atque inſtaurat, in conualeſcentibus ac ſenibus locum habet. Quæ verò ſit horum diſpoſitio, & à quibus præcipuè cauſis ad naturalem reducitur habitum, in libris in quibus de medendi arte tractauimus, abundè explicauimus. Sed nunc per capita dicetur. Diſpoſitio igitur talis eſt: Probus quidem ſed exiguus eſt ſanguis, atque vnà cum ipſo ſpiritus animalis atque vitalis. Ipſæ verò particulæ ſolidæ ſicciores, & idcirco eorum vires ſunt imbecilliores: atque earundem ratione corpus vniuerſum frigidius. Cauſæ verò ſalubres quæ hanc emendant diſpoſitionem, vt vno comprehendam capite, ſunt quæcunque præſentaneum atque ſecurum

exhibent alimentum:ſecundum partem au tem in motibus moderatis & cibis, potibusq; ac ſomnis conſiſtunt. Sunt verò motus materiæ, vehicula, ambulationes, frictiones & balneæ:& vbi non parum ſe ex his profeciſſe ſenſerint,paulatim ſe ad con ſueta opera transferant. Cibos autem aſſumant in principio quidem humidos & concoqui faciles,neque frigidos: ac quum progreſsi fuerint,eos etiam qui plurimum præſtant alimentum. Potus verò opportunus eſt vinum ætatem quidem habens mediocrem,in ſubſtantia autem purum atque perlucidum,quod ſcilicet vel ſubflauum vel album exiſtat atque ſuauiter olens: guſtui verò neque aqueum omnino, neque cum aliqua inſigni qualitate,aut dulcedine,aut acritudine, aut amaritudine ſentiatur. Vt autem proximè diximus,de hiſce omnibus in libris De arte curandi cõſcriptis plenius diſſeruimus. Nunc enim neque omnia par ticulatim recenſere eſt noſtri propoſiti inſtitutum, ſed ſolum capitum mentionem facere intendimus,eorum quæ in aliis voluminibus latius explicauimus. Quorum omnium ſi prius & numerũ & qualitatem expoſuero,finem libro imponã. Diximus itaque prius,quòd alter eſt liber in quo De conſtitutione artis medicinæ diſſeruimus:

Ant

Antecedunt autem eum alij duo De conſtitutione artium:ſed hi quidem vnà cum hoc cui nunc extremam manum adiecimus,ſeorſum ſunt ab aliis libris in quibus plenior doctrina explicatur. Illi verò talem inter ſe ordinem habent. De elementis quidem ſecundũ Hippocratem liber vnus. Poſt hunc autem tres de temperaturis, ex quibus quidem duo ſunt de temperaturis animalium: tertius verò de his quæ ſimplicium medicaminum ſunt. Quam ob rem & tractatum illum in quo De ſimpliciũ medicaminum poteſtatibus agitur, nemo rectè intelligentia aſſequi poteſt, niſi prius tertij libri De temperaturis integram cognitionem fuerit adeptus. Eſt & alius liber paruus,qui ordine ſequitur duos priores alios de temperaturis. Inſcribitur autem De inæquali intemperie. Similiter autem & hunc alij duo parui,alter quidẽ De optima corporis conſtitutione,alter De bono habitu. Alius verò tractatus eſt,qui tres complectitur libros De potentiis naturalibus , quem ſi quis legere velit poſt librum De temperaturis,ſiue poſt librum De elementis , vtrũque erit cõſentaneũ. Poſt hũc in pluribus aliis libris De operationibus animalibus diſſeruimus. Sed quoniã ad earũ demõſtrationes nõ parũ cõferunt quæ per ſectiones oſtendũtur, in il

in illis exercitari oportet. Eſt autem maximè inter alios vtilis ille tractatus qui De ſectionum agreſsibus inſcribitur. Alij autem ſunt poſt eum plures, duo quidem De diſcordia ſectionis, vnus verò De ſectione mortuorum: poſt quos ſequuntur hi in quibus agitur de ſectione viuorum. In aliis verò quibuſdam particulatim ob eos ſcripſimus qui introducuntur De oſsibus. Sectio quoque muſculorum & neruorum & arteriarum & venarum, & quædam alia huiuſcemodi ex eodem numero exiſtũt, & liber etiam in quo quæritur, Nunquid in arteriis continetur ſanguis naturaliter. Qui verò earundem partium operationes demonſtrant, duo quidem ſunt, De motu muſculorum: tres autem De pectoris & pulmonis motu. Poſt quos ſequitur liber De cauſis reſpirationis, Poſt hunc liber De voce. De principatu autẽ animæ, & de omnibus aliis quæ de naturalibus, vel animalibus operationibus in quæſtionẽ trahuntur, in longo ſcripſimus libro, qui de dogmatibus Hippocratis & Platonis inſcribitur. Ad eiuſdem generis cõtemplationem pertinet liber De ſemine ſeorſum conſcriptus, & amplius de ſectione ſecundum Hippocratem. Quos omnes ordine ſequitur tractatio De vtilitate partium. Ad dignoſcendas autem ęgritudines

nes vtilis eſt liber ille in quo De locis affe-ctis agitur. Itidem ille in quo De pulſibus ſcribitur, in quo & præcognitiones edoce-mus. Librũ verò De pulſibus præcedunt alij duo, alter qui De vſu reſpirationis, & qui De vſu pulſuũ. Is verò De pulſibus in qua-tuor diuiditur partes, primam quæ eorum differentias: ſecundã, quæ dignotiones: ter-tiam, quæ eorum cauſas: quartam, quæ illã quæ per eoſdem fit, continet præcognitio-nem. Ex eodẽ genere eſt ille qui iis qui in-troducuntur De pulſibus ſcriptus eſt. At ve-rò in animo eſt alium ſcribere librum, ve-luti quoddam omnium iſtorum compen-dium, quem inſcribam vel Artem de pulſi-bus, vel compendium. Ad hanc quoque iu-uant contemplationem quæ à me exponũ-tur & ſimul iudicantur in libro Archigenis de pulſibus. Ad præcognitionẽ autem plu-rimum confert liber De criſibus. j. de decre tis naturæ, quem præcedit alter De decreto riis diebus. Sed liber etiam qui De difficili anhelitu inſcribitur, & ad dignoſcendum præſentem affectum, & ad præſcienda bona vel mala quæ ægrotanti ſunt euentura con-ducit. Hi igitur omnes atque vnà cum ipſis tractatus quidã vno tantum libro compre-henſi cognitu vtiles ſunt, ſicuti illis qui de procatarcticis, id eſt, præincipientibus cauſis
inſcri

inſcribitur,& De medicinali experientia, & De extenuante victu,& qui De venarum ſectione ad Eraſiſtratum,& qui De tumoribus pręter naturã,& qui De multitudine, atque alij prӕterea ſimiles.Præ cæteris autem ad curandi ſcientiam maximè neceſſarius exiſtit,qui De morborum differentiis agit,& De accidentibus:& tertius præter illos in quo morborũ cauſas explicauimus. Poſt quos ſunt tres alij qui accidentiũ cauſas explanant. Sunt etiam De medicamentorum ſimplicium viribus libri,† de quibus ſupra meminimus.Et qui De medicamentorum compoſitione,quos ſequuntur libri de arte curãdi his qui De ſalubribus inſcribuntur,ſeorſum à nobis conſcriptis.Quòd verò ante hoſce omnes prius exercitari oporteat in libris De demõſtratione,ſi quis hanc artem ſit cũ ratione tractaturus,monſtratum eſt à nobis in libro qui De optima inſcribitur hæreſi.De aliis autem libris & commentationibus à nobis ſcriptis tranſigere nunc minimè neceſſarium,quum de hiſcé omnibus alibi ſimus tractaturi in vno fortaſsis aut duobus libris,qui ita inſcribẽtur: Galenus de voluminibus ab eo conſcriptis.

† Hic græ. cod. videntur omnino corrupti.

ARTIS MEDICINALIS
Galeni Finis.

LVGDVNI,
Excudebat Philibertus
Rolletius.
*